

Inhoud

Artikelen

Vaderschap	1
Moederschap	2
Bertolt Brecht	3
Ouderverstotingssyndroom	10
Warren Farrell	15
Ontvoering	16
Papa	19
Erkenning (familierecht)	20
Loyaliteitsmisbruik	22
Agree to disagree	23
Verklaring van Langeac	24
Langeac	26
Zorg	28
Boeket (bloemen)	29
Slinger	29
Aarde (elektriciteit)	30
Raad voor de Kinderbescherming	31
Thomas Szasz	33
Gender (seks)	40
Holten	43
Rijssen	48
Peter Hoefnagels	57
Personen- en familierecht	59
Mensbeeld	61
René Girard	61
Soroptimist International	68
Provinciale weg 348	70
Mannenbeweging	73
Vaderbeweging	75
Klooster van Chevetogne	77
RAVeL	79
Rome (België)	80
Ontbijt	81
Conversie	83

Family group conference	84
André Schaller	85
Grootfamilie	87
Platteland	88
Gevoel	89
Rosa van Lima	91
Toorn	93
Woede	94
Rainer Kriester	95
Strijdcultuur	97
Initiaal	98
Stencil	100
Discriminatie van vaders	102
Paradoxe toewijzing	103
Scheidingsmelding	103
Wijsheid	104
Veelpleger	104
Lillian Rubin	105
Vaderschapsonderzoek	106
Verwantschapsonderzoek	107
Vrouwenstudies	108
Politieke filosofie	109
Wigparadox	127
Cochemer model	129
Genetische merker	130
Jeremy Bentham	130
Paul Frissen	134
Elián González	135
RAAK (actiegroep)	136
Autoritatief	137
Opvoedingsstijl	137
Gelijkwaardig ouderschap	138
Father and Daughter	139
Levensfase	140
Verpleeghuis	141
Jacob de Vos Willemsz	142
Caucus (conflictbemiddeling)	142
Belang van het kind	143

Vaderdagtrofee m/v	144
Louis Tavecchio	146
Beestenmarkt (Deventer)	147
Jan Dirk Imelman	148
Harry van den Bergh	149
Amanda Strydom	151
Amandla	152
Belangenvereniging Minderjarigen	153
Hubert Van Gijseghem	154
Gynocentrisme	155
Matriarch	155
Uxorilokaliiteit	156
Guy Swennen	157
Matrilokaliiteit	159
Avunculaat	159
Advies- en Meldpunt Kindermishandeling	160
Feminisering (sociologie)	161
Bernard van Leer Foundation	161
Jeugdzorg (algemeen)	162
Esther Vilar	163
Bas Levering	164
Zotero	165
Partnerscheiding	166
11'09"01 September 11	166
Toneelwerkgroep Proloog	167
Co van Calcar	168
Hendrik van Tichelen	168
Khadak	168
Verbod	169
Gynocratie	169
Matrifocaliteit	170
Johann Jakob Bachofen	170
Lewis Henry Morgan	171
Podium Gigant	172
Masculinisme	172
Salomonsoordeel	173
Trias politica	174
Ouderschapsplan	179

Vaderdag	180
Conflictbemiddeling	182
August Strindberg	188
Agressie	190
Zwarte weduwe (spin)	194
Paul Éluard	197
Seksisme	198
Materialistische literatuurstudie	199
Glazen plafond	199
Misandrie	200
Joep Haffmans	201
Maatschappij (wereld)	203
Echtscheiding	205
Doris Lessing	213
Shirley Chisholm	218
Matriarchaat	219
Politiek gevangene	223
Internetkunst	225
Feminisme	226
Huishouden	235
Paraplugesprek	237
Iván Böszörményi-Nagy	238

Referenties

Paginabronnen en auteurs	241
Afbeeldingsbronnen, licenties en bijdragers	246

Paginalicenties

Licentie	250
----------	-----

Vaderschap

Vaderschap is de relatie tussen een man (ook mannelijk dier) en zijn kind. Deze relatie heeft emotionele, sociale, juridische en biologische componenten.

Emotionele relatie

Het vader worden kan bij een man heftige gevoelens oproepen, zowel van geluk, trots als onzekerheid. In een aantal culturen bestaan zogenaamde couvade-rites waarmee deze emoties worden verwerkt.

Sociale relatie

De sociale relatie van vader en kind wordt dikwijls in het licht gezien van het loskomen van het kind uit de moederschoot. De vader is dan de derde kracht die noodzakelijk is om het kind maatschappelijk rijp te maken. In modernere, meer egalitaire visies op vaderschap, wordt meer de nadruk gelegd op de zorgende aspecten van vaderschap die niet zijn voorbehouden aan moederschap alleen.

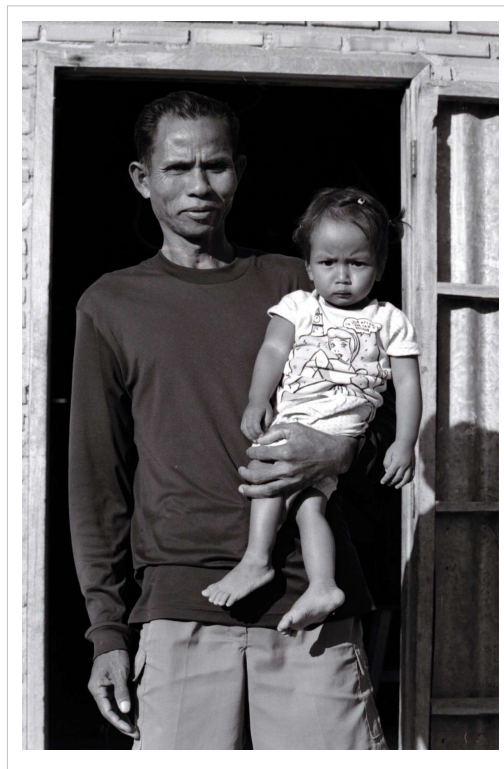
Biologische relatie

Het kind erft de helft van zijn genen van zijn vader.

Juridische relatie

De juridische relatie bestaat grosso modo uit twee componenten.

- De verplichting voor een kind te zorgen. De nakoming van materiële zorgverplichtingen is wettelijk geregeld; betaling alimentatie. Overigens is er een sterke roep vanuit de vrouwenbeweging om deze verplichting verder aan te scherpen. De beweging voor gelijkwaardig/gedeeld ouderschap vindt dat ook de immateriële zorgplicht beter moet worden geregeld. In 2003 leidde dit in Nederland onder andere tot voorstellen van het Tweede Kamerlid Marleen de Pater.
- Het recht om contact te houden met het kind (wederzijds recht). Volgens de vaderbeweging is dit recht zwak ontwikkeld in alle westerse samenlevingen. Een gangbare opvatting binnen de vrouwenbeweging is dat het recht zich zal ontwikkelen als vaders meer zorgen. Zorg gaat voor recht (Selma Sevenhuijsen). De vaderbeweging vindt meestal dat zorg onder andere betekent dat je een onvoorwaardelijke opvoedingsbetrokking aan moet kunnen gaan. Zorg moet verankerd zijn in het recht. Het recht op medezeggenschap bij de beslissing om een ongebooren kind al of niet te aborteren maakt zou volgens velen, waaronder de vaderbeweging, een onderdeel moeten zijn van dit recht. Vaderschap begint volgens hen bij de conceptie. Zowel de Belgische als Nederlandse wetgeving inzake zwangerschapsafbreking bepalen dat de zwangere vrouw soeverein mag beslissen om al of niet tot vruchtafdrijving over te gaan.

Vaderschap bij dieren

De dierenwereld kent een grote variatie aan vaderschapsvormen. Zo zijn er diverse voorbeelden van zorgende of zelfs barende (zeepaardje) vaders. Sommige vleermuissoorten leveren vadermelk. Bij sommige soorten daarentegen dient de vader alleen voor het zaad. Er zijn ook vaders die direct na de paring door de moeder worden uitgeschakeld (zwarte weduwe, bidsprinkhaan). Soms houden vaderdieren zich bezig met nauwgezet beheer en verwarming van het nest (thermometervogel, Kasuarissen) en sommige dieren zijn uitgesproken aanhangers van gelijkwaardig ouderschap (Knobbelzwaan). Ook mannetjesdolfijnen zorgen voor hun kinderen. De stekelbaars verzorgt bij uitstek het nest door het te bewaken en met zijn vin van zuurstof te voorzien.

Er zijn ook flink wat soorten waar de moeder bij het kroost blijft en de vader op jacht gaat naar voedsel. Bij wolven is de opvoeding en verzorging van de kleintjes een taak die zich niet alleen tot de ouders maar ook tot de grootfamilie uitstrekt.

Moederschap

Moederschap begint als het kind uit zijn moeder wordt geboren. Het kind wordt van het lichaam van zijn moeder gescheiden door het doorknippen van de navelstreng. De navelstreng staat symbool voor de bloedband. De borstvoeding komt na de geboorte van het kind op gang. De huilende zuigeling doet de moederborsten volschieten.

De duur van het geven van borstvoeding is cultureel bepaald. Zo nu en dan is er sprake van een lichamelijk disfunctioneren, waardoor de zogproductie niet op gang komt. Het voeden van de baby vindt vele malen per etmaal plaats. Zeker de eerste twee maanden wordt de baby ook 's nachts aangelegd, dat wil zeggen dat de baby wordt gevoed, nadat het door huilen heeft kennisgegeven van het feit dat het honger heeft.

Moederschap is de biologische, sociale, emotionele en juridische relatie van een moeder tot haar kind.

Moederschap houdt onder meer in: zorg voor leven en groei van het kind, ondersteuning van de sociaal-emotionele ontwikkeling, ondersteuning bij de vorming van identiteit en sociaal-emotionele betrokkenheid bij het kind en de verantwoordelijkheid voor een verzorgd onderkomen.

Er zijn veel specifieke zaken geregeld voor moeders. Moeders en kinderen worden daarbij vaak in één adem genoemd. Zo zijn er internationale verdragen voor de bescherming van moeder en kind. Ook was moederdag er eerder dan vaderdag. De Nederlandse hulporganisatie FIOM (vroeger: Federatie Instellingen voor Ongehuwde moeders en Kinderen) is tegenwoordig in theorie ook op vaders gericht.

In de rechtsgeleerdheid wordt het volgende Latijnse gezegde gebezigd:

- *Semper certa est mater etiamsi vulgo conceperit; pater vero est, quem verae nuptiae demonstrant.*

Dit betekent in het kort: moederschap is vanzelfsprekend, vaderschap moet worden aangetoond. Met andere woorden: een moeder is altijd zeker dat zij de moeder is van een kind, terwijl de vader niet altijd zeker is van zijn vaderschap; de moeder kan namelijk geslachtsgemeenschap hebben gehad met een andere man. Niettemin kan vaderschap inmiddels met een zogeheten vaderschapsonderzoek voor betrekkelijk geringe kosten en met weinig

Liefde of symbiose? beeld "Moeder en kind", Donald de Leest stadspark Sittard

moeite even eenduidig worden vastgesteld als moederschap.

Overigens blijft er zowel over vaderschap als moederschap soms een minieme onzekerheid bestaan. Vaderschapsonderzoek komt nooit tot een 100% match (de zekerheid bedraagt ongeveer 99,995%) en heel uitzonderlijk blijken moeders verwisseld te worden en een ander DNA te kunnen hebben dan hun nakomelingen.

Gebruik van vruchtbaarheidstechnieken zoals IVF en ICSI zal tot meer onzekerheid kunnen leiden over de biologische verwantschap van zowel de moeder als de vader. Er is immers een minieme kans dat er in het laboratorium een verwisseling heeft plaatsgevonden.

W

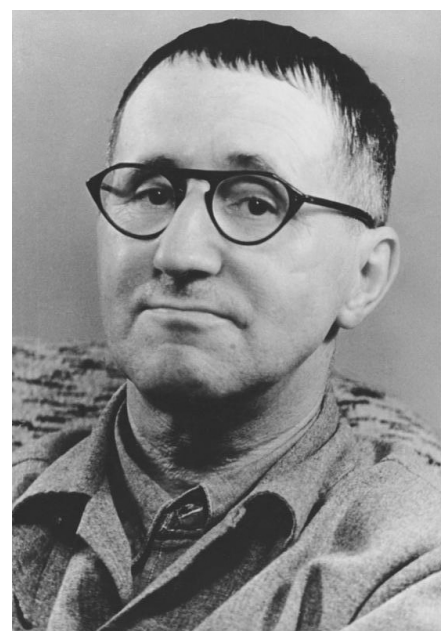
Bertolt Brecht

Eugen Berthold Friedrich (Bertolt) Brecht (Augsburg, 10 februari 1898 - Berlijn, 14 augustus 1956) was een Duits dichter, (toneel)schrijver, toneelregisseur en literatuurcriticus. Zijn werk was sterk politiek geëngageerd. Brecht wordt gezien als de grondlegger van het episch theater. Hij werkte veel samen met de componisten Hanns Eisler en Kurt Weill. In 1933 vluchtte Brecht uit Duitsland en kwam na omzwervingen in de Verenigde Staten terecht. Hier zou hij later vervolgd worden wegens anti-Amerikaanse activiteiten, waarna hij vertrok naar Oost-Berlijn.

Biografie

Jeugd

Brecht wordt als zoon van Berthold Friedrich en Sofie Brecht (geboren Brezing) geboren. Hij komt uit een welgestelde familie. Zijn vader is directeur van een papierfabriek. In zijn jeugd is hij teruggetrokken en ziekelijk. De jonge Brecht wordt Eugen genoemd, de roepnaam Bertolt of Berthold kiest hij zelf pas later. Na de lagere school (Volksschule) bezoekt hij het Peutinger-Realgymnasium in Augsburg, dat hij in 1917 met een Notabitur afsluit. Op school is hij actief in het schooltoneel en in die tijd – op jonge leeftijd – is hij een kritisch theatermaker. Tijdens zijn optredens bekritiseert hij de Eerste Wereldoorlog, die aan de gang is. In een opstel over Horatius' vers "Dulce et decorum est pro patria mori" ("Het is zoet en gepast om voor het vaderland te sterven")(Carmina III / II, 13) noemt hij dit "Zweckpropaganda". De soldaten, waar Duitsland zo trots op is, noemt Brecht hersenloos kanonnenvlees ("Hohlköpfe") geleid door oorlogspropaganda. Brecht ziet er niets moois aan om te sterven voor volk en vaderland, zoals de jonge soldaten wordt voorgehouden. Voor dit opstel wordt hij bijna van school gezet, alleen de maatschappelijke positie van zijn vader en de tussenkomst van zijn godsdienstleraar verhinderen dat.

Bertolt Brecht (1948)

Studietijd

Na de middelbare school kiest Brecht aanvankelijk voor een totaal andere carrière. In 1917 gaat hij natuurkunde, medicijnen en literatuur studeren aan de Ludwig Maximilian Universiteit in München. Al na één jaar moet hij zijn studies afbreken om te dienen in het leger: hij moet dienst doen als verpleger in een Augsburgs lazaret. De Eerste Wereldoorlog is een traumatische ervaring voor Brecht, die helemaal niets voelt voor geweld of een eredood. De thematiek van mensen die zomaar beslissen over het leven van anderen, zal later regelmatig terugkomen in zijn werk. Na de oorlog keert hij niet terug naar de universiteit. Brecht is vast van plan van de wereld een betere plek te maken, een plek met meer harmonie en naastenliefde. Theater lijkt hem daar – gegeven zijn talenten – de beste plaats voor.

Beeld van Brecht in Berlijn

Liefdes

In 1918 leert hij zijn eerste liefde Paula Banholzer kennen, die in 1919 zijn zoon Frank ter wereld brengt (Frank zal in 1943 tijdens een bioscoopbrand omkomen aan het oostfront in Rusland). De liefde tussen Banholzer en Brecht bekoelt al snel. In 1922 trouwt hij met toneelspeelster en zangeres Marianne Zoff, samen krijgen ze in 1923 een dochter: Hanne. In 1924 wordt zijn derde kind geboren: Stefan, niet bij zijn vrouw Marianne Zoff maar bij zijn minnares Helene Weigel die hij in 1923 heeft leren kennen. In 1927 scheiden Brecht en Zoff en trouwt hij Weigel, de rest van Brechts leven blijven zij bij elkaar. In 1929 wordt Brechts vierde kind Barbara geboren.

Aanvang carrière en politiek

In 1920 sluit Bertolt Brecht vriendschap met de in die tijd bekende Duitse cabaretier Karl Valentin. Vanaf die tijd reist Brecht regelmatig van Augsburg naar Berlijn om een netwerk in de toneelwereld op te bouwen. In 1924 verhuizen de Brechts naar Berlijn, in die tijd het culturele middelpunt van Europa. Al direct in dat jaar regisseert hij zijn eerste stuk in het Max Reinhardt Theater. De tweede helft van de jaren twintig kunnen we zien als de periode van politieke bewustwording van Brecht. Hoewel hij nooit lid zal worden van enige partij, wordt hij gegrepen door het communisme. Zijn werk komt meer en meer in het teken van de politiek staan. In diezelfde periode (vanaf 1926) ontwikkelt Brecht zich richting het episch theater, een vorm van theater waarin een vertelling centraal staat.

Episch theater

Brecht geeft zijn eigen invulling aan het episch theater. Hij wil zijn publiek aan het denken zetten. In zijn werk staat niet de emotie centraal, maar de ratio. Brecht wil niet dat zijn publiek zich gepassioneerd laat meeslepen door een verhaal, hij wil hen vooral laten nadenken over en bewust maken van menselijke en maatschappelijke verhoudingen. In de gedachte van Brecht zijn mensen vooral een product van de menselijke verhoudingen, de maatschappij. Omdat mensen de maatschappij zelf maken, kunnen ze die ook veranderen. De mensen worden geboren in van hun wil onafhankelijke verhoudingen, maar schrijven op hun beurt wel geschiedenis. Met het episch theater wil Brecht maatschappelijke, en dus ook menselijke, relaties in hun realiteit en ruwheid tonen. Hij wil niet een van de werkelijkheid losstaande realiteit creëren door zaken zoals zaal- en lichteffecten, een te grote inleving. Hij wil wel

vragen stellen bij de zich ontwikkelende gebeurtenissen, zowel op theateraal als maatschappelijk vlak.

Samenwerking met Kurt Weill

Voor de ontwikkeling van het episch theater was de samenwerking met de componist Kurt Weill van groot belang. Beiden delen dezelfde mening: theater moet en kan een rol spelen in de maatschappij, het kan meer zijn dan vermaak.

Verfremdungseffekt

Omdat Brecht niet wil dat zijn publiek te zeer emotioneel opgaat in zijn theater, creëert hij de theorie van de vervreemding (*Verfremdungseffekt*). Hij bereikt die vervreemding door allerlei technieken toe te passen. Zo ontdoet hij de opeenvolging van scènes van elke logica (de opeenvolging van scènes doet er niet toe) en laat hij decors veranderen voor de ogen van het publiek. Daarmee is het voortdurend duidelijk dat ze naar toneel kijken. Ook moeten de spelers bewust afstand houden van hun rol, ze mogen zich niet te zeer inleven. In tegenstelling tot method acting (bekend uit de VS en ontwikkeld door Lee Strasberg) stellen Brechts spelers zich afstandelijk op en analyseren hun rol of de situatie zo nu en dan, waarbij ze het publiek direct aanspreken. Ook maakt hij regelmatig gebruik van een verteller die tussen scènes door de situatie op het toneel beschouwt, verduidelijkt en vragen opwerpt. Al deze technieken zijn op zich niet nieuw: de verteller is een moderne toepassing van het koor in de Griekse tragedies en Brecht haalde voor andere Verfremdungstechnieken zijn inspiratie uit de *commedia dell'arte* en het Oosterse theater. Zijn grote verdienste is dat hij deze technieken met een revolutionair doel toepaste.

Inzicht

Met zijn stukken wil Brecht ons een spiegel voorhouden, hij wil de maatschappelijke structuur zichtbaar maken en laten zien dat die niet onveranderlijk is. Als we dat willen, kunnen we een betere, meer rechtvaardige wereld maken. Stukje bij beetje, door het creëren van inzicht, streeft Brecht een maatschappelijke omwenteling of vreedzame revolutie na. Zijn werk wordt in die tijd sterk beïnvloed door de ideeën van Marx en Hegel, de revolutie die hij nastreefde was er dan ook een naar communistische snit.

Driestuiveropera

In 1928 vindt de première van de Driestuiveropera plaats, een bewerking van een Engelse opera uit de 18e eeuw (*The Beggar's Opera*). Brecht bewerkt de opera in samenwerking met Elisabeth Hauptmann, de muziek is van Kurt Weill. Met de Driestuiveropera behaalt Brecht een van zijn grootste successen – een succes dat ook daarna in Duitsland zelden meer is geëvenaard. De Driestuiveropera is een zeer maatschappijkritisch stuk waarin maatschappelijke verhoudingen aan de kaak worden gesteld. Brecht geeft af op de kloof tussen arm en rijk, de burgermansmoraal, corruptie en de vruchteloze pogingen van mensen om naar het goede te streven. Bekende zin uit de opera: 'Eerst komt het vreten, dan pas de moraal'.

Monument voor Bertolt Brecht bij het Theater am Schiffbauerdamm in Berlijn.

Vlucht uit Duitsland

Begin 1933, de bloeitijd van het nationaalsocialisme, wordt de opvoering van Brechts stuk 'De Maatregel' ruw verstoord door de politie. De organisatoren, waaronder Brecht, worden vervolgd wegens hoogverraad. Op 28 februari 1933, één dag nadat de Reichstag deels in vlammen is opgegaan, verlaten Brecht, zijn familie en vrienden Berlijn en vluchten naar Skovsbostrand in Denemarken. Hier zal Brecht vijf jaar blijven. In mei 1933 worden de werken van Brecht in Duitsland tot verboden literatuur verklaard, ze vallen ten prooi aan de boekverbranding.

Ballingschap in Denemarken

Hoewel hij tijdens zijn ballingschap een aantal van zijn beste stukken schrijft en opvoert, heeft Brecht die tijd gezien als de moeilijkste van zijn leven. Brecht, de man die naar een revolutie streefde, staat machteloos langs de zijlijn. In 1938 maakt hij het stuk 'Het leven van Galilei', dit stuk gaat over de grote natuurkundige die onder bedreiging van marteling door de inquisitie zijn theorie over de beweging van de aarde (rond de zon) herroept. Brecht heeft zich ongetwijfeld kunnen inleven in mensen die onder druk van de maatschappij hun ideeën moeten opgeven. In deze periode die deels samen viel met de tijd van de Showprocessen in de Sovjet-Unie, waarin Stalin duizenden onschuldige partijleden willekeurig veroordeelde tot de kampen of erger, stelde hij zich op achter het Stalinisme. Brecht vertolkte zijn mening over deze slachtoffers aan de filosoof Sidney Hook: "*Hoe onschuldiger ze zijn, des te meer hebben ze de dood verdiend.*"^[1]

Puntila

In 1939 verlaat Brecht Denemarken, hij woont een jaar vlakbij Stockholm en vertrekt in mei 1940 naar Helsinki. Gedurende zijn ballingschap uit Brecht in zijn stukken nooit expliciet kritiek op de overheid, de staat of de maatschappij. Voor de goede verstaander is die kritiek echter nog steeds aanwezig. Maar door zijn ervaringen in Duitsland is hij voorzichtiger geworden, hij is niet van zins een martelaar te worden. De thema's zijn nog steeds dezelfde, maar hij pakt ze subtieler aan, in een kleinere setting. In de zomer van 1940 schrijft Brecht het stuk 'Puntila' – over de goede en de slechte mens, verenigd in één persoon. Het stuk gaat over de verhouding tussen meerderen en minderen, de rol die iedereen moet spelen en uiteindelijk vrijwillig speelt en over wederzijdse uitbuiting. De protagonist Puntila is een rijke grootgrondbezitter, nuchter is hij een keiharde zakenman die zich aan niets of niemand wat gelegen laat liggen. Maar aangeschoten is hij de goedheid zelf, een man die lieveheersbeestjes terugzet op het gras. Een aloud thema dat we kennen uit Goethes Faust. De antagonist Matti is de chauffeur en daarmee ondergeschikte van Puntila. In nuchtere toestand gedraagt Puntila zich honds tegenover Matti, Matti gedraagt zich onderdanig. Eenmaal dronken ziet Puntila Matti als gelijke, zijn grote vriend. Waardeert Matti dat? Nee, Matti is berekenend en probeert misbruik te maken van zijn baas. Dat is een omslag in de stukken van Brecht: we zien hier niet één goede en één slechte partij maar twee slechten die beiden proberen gebruik te maken van elkaar zodra de situatie dat toelaat. Brechts stuk was de inspiratiebron voor Paul Dessau tot het componeren van zijn opera *Puntila* (1957-1958).

In de Verenigde Staten

In 1941 reist Brecht naar Vladivostok om daarna per schip te vertrekken naar de Verenigde Staten, waar hij zijn intrek neemt in Santa Monica, vlak bij Hollywood. Hij wil er gaan werken als scenarioschrijver, maar van dat plan komt niet veel terecht. Brecht is verbijsterd over de gemakzucht van de Amerikanen, ze zitten helemaal niet te wachten op kritische of politieke stukken, maar zijn in Brechts ogen slechts op zoek naar plat vermaak. Brecht voelt zich – in zijn eigen woorden – een leraar zonder leerlingen. In Amerika wordt welgeteld één stuk van Brecht opgevoerd in 1943: 'Het leven van Galilei', dat hij samen met Charles Laughton vertaalt. Laughton zal ook de hoofdrol in het stuk spelen.

Vervolging als communist

Na de Tweede Wereldoorlog staat Amerika aan de vooravond van de Koude Oorlog, communisten worden als verdacht en anti-Amerikaans gezien. Brecht wordt al snel als communist bestempeld en als zodanig vervolgd. In oktober 1947 moet hij voor de Commissie voor Anti-Amerikaanse Activiteiten verschijnen. De dag na het verhoor – de dag van de première van 'Het leven van Galilei' in New York – verlaat Brecht de Verenigde Staten en vestigt zich in het Zwitserse Zürich. Eigenlijk wil hij naar Duitsland, maar hem wordt de toegang geweigerd tot de toenmalige Amerikaanse bezettingszone. Noodgedwongen blijft hij een jaar in Zürich.

Naar Oost-Berlijn

Begin 1949 vertrekt Brecht met een Tsjechoslowaaks paspoort via Praag naar Oost-Berlijn. Hij neemt zijn intrek in het huis dat later bekend wordt als het Brechthuis in de wijk Weißensee. In Oost-Berlijn leeft hij een rustig en relatief luxueus leven. In het jaar van aankomst richt hij samen met zijn vrouw Helene Weigel het Berliner Ensemble op. Ook pakt hij de draad als theatermaker weer op. Zijn stukken worden zo nu en dan opgevoerd in steden buiten de DDR. Die opvoeringen buiten de DDR leiden weer tot spanningen in de DDR zelf, hij krijgt te maken met de censuur van het Oostblok en ziet enkele van zijn stukken afgekeurd worden. Later zal Brecht zeggen dat hij door het Westen gebruikt is.

Laatste levensjaren

In zijn laatste levensjaren houdt Brecht zich vooral bezig met het stimuleren van in zijn ogen getalenteerde schrijvers en toneelspelers. In Oost-Berlijn verhuist hij nog één keer, naar de Chausseestraat direct naast het kerkhof waar hij na zijn dood in 1956 begraven wordt. Vlak voor zijn dood mag hij – in 1955 – nog de Stalin-Vredesprijs in ontvangst nemen. Bertolt Brecht sterft in 1956 op 58-jarige leeftijd aan een hartinfarct, zijn vrouw Helene Weigel overlijdt in 1971.

Na zijn dood

Tot in de jaren '60 blijven de stukken van Brecht in een aantal landen verboden of omstreden. Daar is anno 2013 geen sprake meer van. In de Chausseestraat, zijn laatste woonplaats, werd in 1989 een monument voor Brecht opgericht. Veel informatie over Brecht (stukken, dagboeken etc.) is vandaag de dag te vinden in het Bertolt Brecht Archief, eigendom van de Akademie der Künste in Berlijn. Dit archief bevat een schat aan informatie en wordt veel gebruikt door Brecht-onderzoekers. Een aantal opera's, toneelstukken, liederen, boeken en gedichten van Brecht zijn nog steeds verkrijgbaar en hier en daar worden zijn stukken nog steeds opgevoerd. De thematiek is in veel gevallen ook vandaag nog actueel. Veel werk is vertaald in meerdere talen, maar lang niet alles. Voor de meer onbekende stukken kunnen belangstellenden alleen nog bij een antiquariaat terecht.

Aandacht voor Brecht in Nederland

In 1998 verscheen het boek *Het gevoel heeft verstand gekregen* - Brecht in Nederland.^[2]

In boekenstad Deventer vond van 25 tot en met 29 januari 2008 het eerste Bertolt Brecht Festival plaats. Op meerdere locaties in de stad werden lezingen verzorgd en kon men genieten van theaterproducties en filmvoorstellingen. De workshop 'Strijdliederen zingen' en optredens van artiesten behoorden tot de hoogtepunten. Ook in februari 2009 is in Deventer een Brecht Festival georganiseerd met onder andere een speciaal voor de gelegenheid gemaakt programma van het Willem Breuker Collectief. Naar verwachting wordt het festival een terugkerende gebeurtenis. Op de slotmiddag van Poetry International 2011 (Rotterdam) werd Bertolt Brecht herdacht.

Werken

De titels van de stukken zijn in het Duits opgenomen (overgenomen uit de Duitstalige Wikipedia) omdat een groot aantal stukken nooit is vertaald.

Toneel

In chronologische volgorde

- Baal (1918)
- Trommeln in der Nacht
- Im Dickicht der Städte
- Leben Eduards des Zweiten von England
- Mann ist Mann
- Die Dreigroschenoper
- Aufstieg und Fall der Stadt Mahagonny
- Der Ozeanflug, ook wel: Der Lindberghflug of Der Flug der Lindberghs
- Das Badener Lehrstück vom Einverständnis, ook wel: Lehrstück
- Der Jasager. Der Neinsager
- Die Maßnahme
- Die heilige Johanna der Schlachthöfe
- Die Ausnahme und die Regel
- Die Mutter
- Die Rundköpfe und die Spitzköpfe
- Die Horatier und die Kuriatier
- Furcht und Elend des Dritten Reiches
- Leben des Galilei
- Mutter Courage und ihre Kinder
- Das Verhör des Lukullus, ook wel: Lukullus vor Gericht of de Die Verurteilung des Lukullus
- Der gute Mensch von Sezuan
- Herr Puntila und sein Knecht Matti
- Der aufhaltsame Aufstieg des Arturo Ui
- Die Gesichte der Simone Machard ook: Die Stimmen
- Schweyk im zweiten Weltkrieg
- Der kaukasische Kreidekreis
- Die Tage der Commune
- Turandot oder Der Kongreß der Weißwäscher
- Bewerking van Antigone (1947)
- Bewerking van Coriolanus van Shakespeare (1952/53)

Eenakters

- Die Bibel
- Die Gewehre der Frau Carrar
- Die Hochzeit, ook: Die Kleinbürgerhochzeit
- Der Bettler oder Der tote Hund
- Prärie
- Er treibt einen Teufel aus
- Lux in Tenebris
- Der Fischzug
- Dansen
- Was kostet das Eisen?
- Die sieben Todsünden

Liederen en gedichten

- Lieder zur Klampfe (1918)
- Psalmen (1920)
- Erinnerung an die Marie A. (1920)
- Bertolt Brechts Hauspostille (1916–1925)
- Die Augsburger Sonette (1925–1927)
- Die Songs der Dreigroschenoper (1928)
- Aus dem Lesebuch für Städtebewohner (1926–1927)
- Die Nachtlager (1931)
- Geschichten aus der Revolution (1932)
- Sonette (1932–1934)
- Englische Sonette (1934)
- Lieder Gedichte Chöre (1933)
- Chinesische Gedichte (1938–1949)
- Studien (1934–1938)
- Svendborger Gedichte ([1926]–1937)
- Steffinsche Sammlung (1939–1942)
- Hollywoodelegien (1942)
- Gedichte im Exil ([1944])
- Deutsche Satiren (1945)
- Kinderlieder (1950)
- Buckower Elegien (1953)

Proza

- Bargaan läßt es sein
 - Geschichten vom Herrn Keuner
 - Dreigroschenroman
 - Der Augsburger Kreidekreis
 - Flüchtlingsgespräche
 - Kalendergeschichten
 - Die unwürdige Greisin
 - Die Geschäfte des Herrn Julius Cäsar
-

Externe links

- (de) Deutscher Bildungsserver: Dossier Bertolt Brecht ^[3]
- (nl) Uitgebreide informatie over Brecht en zijn werk ^[4]

Bronnen, noten en/of referenties

- Dit artikel of een eerdere versie ervan is (gedeeltelijk) vertaald vanaf de Duitstalige Wikipedia ^[5], die onder de licentie Creative Commons Naamsvermelding/Gelijk delen ^[6] valt. Zie deze pagina ^[7] voor de bewerkingsgeschiedenis.
- [1] Robert Conquest, *The Great Terror*, pagina 465, Oxford University Press, USA (21 November 1991), ISBN 0-19-507132-8
- [2] 'Het gevoel heeft verstand gekregen' - Brecht in Nederland, Theater Instituut Nederland, 1998. Zie ook: <http://www.loekzonneveld.nl/docs/brecht98.htm>
- [3] <http://www.bildungsserver.de/zeigen.html?seite=4203>
- [4] http://web.archive.org/web/20080203060649/http://www.maurice-abravanel.com/brecht_nederlands.html
- [5] http://de.wikipedia.org/wiki/Bertolt_Brecht?oldid=
- [6] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>
- [7] http://de.wikipedia.org/wiki/Bertolt_Brecht?offset=&action=history

Meer mediabestanden die bij dit onderwerp horen, zijn te vinden op de pagina **Bertolt Brecht** (http://commons.wikimedia.org/wiki/Bertolt_Brecht?uselang=nl) op Wikimedia Commons.

Wikiquote heeft één of meer citaten gerelateerd aan **Bertolt Brecht**.

Ouderverstotingssyndroom

Neem het *voorbehoud bij medische informatie* in acht. Raadpleeg bij gezondheidsklachten een arts.

Het begrip **ouderverstotingssyndroom** is een vertaling van het Engelse *Parental Alienation Syndrome* (PAS). Het is een afwijking waarbij kinderen geobsedeerd zijn door een ongerechtvaardigde afwijzing van een ouder. Dit syndroom is, in eerste instantie, als zodanig beschreven door de Amerikaanse psychiater Richard A. Gardner (1931-2003).

Omschrijving en kenmerken

Gardners volledige omschrijving luidt als volgt:

“ Het ouderverstotingssyndroom is een afwijking bij kinderen, die zich bijna uitsluitend voordoet in de context van conflicten rond ouderlijk gezag. Primair kenmerk is de campagne van denigreren van een goede liefhebbende ouder, een campagne waar geen rechtvaardiging voor is. Het is het resultaat van de combinatie van de indoctrinatie van een programmerende (hersenspoelende) ouder en de eigen bijdragen van het kind aan de verkettering van de ouder die het doelwit is. Als er echte mishandeling door de verstoten ouder plaatsvindt, kan de vijandschap van het kind terecht zijn, waardoor een categorisering onder ouderverstotingssyndroom niet van toepassing is. ”

Specifieke kenmerken van het ouderverstotingssyndroom:

1. minachtingscampagne tegen de ouder waar het kind niet (dagelijks) verblijft
2. zwakke of onzinnige redenen voor deze minachting
3. het ontbreken van ambivalente gevoelens (de ene ouder is louter goed, de andere louter slecht)
4. een nageprate 'geheel eigen mening' van het kind
5. reflexmatige steun aan de status-quo-ouder^[1] in het ouderconflict
6. afwezigheid van schuldgevoelens

7. letterlijk citeren van onbegrepen woorden
8. uitbreiding van de vijandschap tot de familie van de gehate ouder.

Zoals kan worden begrepen uit de omschrijving wordt het ouderverstotingssyndroom in de regel geplaatst in het kader van een conflict over het gezag over het kind. Ook kan worden aangenomen dat andere partnerscheidingsproblemen van de ouders tot dit syndroom kunnen leiden. Ook in relatie met pleegouders en adoptieouders worden vergelijkbare problemen geconstateerd. Een aantal auteurs hebben er echter op gewezen dat er ook binnen bestaande gezinnen ouderverstoting kan optreden ^[2].

Gradaties en herstel

Gardner onderscheidt 3 gradaties die elk een specifieke juridische en therapeutische behandeling vereisen. De hoeveelheid en ernst van de optredende kenmerken bepalen de ernst van de ziekte. In milde gevallen vindt geregeld, bijna normaal, contact plaats met de verstoten ouder. In matige gevallen is sprake van meer stelselmatige breuken in het contact en dient therapeutisch in gegrepen te worden. Bij weinig perspectief dient dan ook juridisch te worden ingegrepen. In ernstige gevallen is ook juridisch ingrijpen, verandering van gezag of hoofdverblijf onvermijdelijk. Soms kunnen overgangssituaties worden gecreëerd in speciale voorzieningen.

Preventie van ouderverstotingssyndroom dient voorrang te hebben op curatie. Prinsen^[3] legt er de nadruk op dat de rechterlijke macht het probleem kan oplossen. In het familierechtsysteem ligt de bron van het probleem. Therapie achteraf is vaak gebaseerd op een misvatting of leidt af van de aanpak van de bron. Gardner schreef daarover: "Het onderzoek bevestigt eveneens mijn eerdere waarneming dat traditionele therapie weinig tot geen waarde heeft voor het overgrote deel van de PAS-kinderen. In feite maakt die therapie de situatie meestal erger, omdat traditionele therapeuten normaliter juist het tegenovergestelde doen van wat PAS-kinderen nodig hebben^[4]." Zander^[5] beschreef een lijn van maatregelen lopend van preventief naar curatief waarbij de nadruk ligt op het curatieve aspect van de erkenning van het probleem.

Juridisch

Strafrecht

Hoewel Gardner een medische beschrijving wenste te geven valt niet te ontkennen dat zijn beschrijving refereert aan een vorm van geestelijke kindermishandeling. Geestelijke mishandeling is volgens de Nederlandse wet strafbaar. Om de strafbare daad van de programmerende ouder te onderscheiden van de beschreven (diagnostische) toestand van het betrokken kind is het gewenst hier een ander woord voor te gebruiken. In de Nederlandse literatuur is hiervoor het begrip loyaliteitsmisbruik ingevoerd.

Civil recht

Voorals in de Verenigde Staten is het begrip door veel rechtbanken erkend, maar ook door veel rechtbanken omstreden. Gardner stelt voor om in ernstige gevallen van ouderverstoting het eenhoofdige gezag over het kind in het belang van dat kind toe te wijzen aan de verstoten ouder. Het gaat dan om gevallen waar niets anders mogelijk is.

In juni 2007 plaatste een Spaanse rechter een kind voor een half jaar exclusief bij de vader omdat de moeder ouderverstoting programmeerde. Tevens werd hierbij een strafvervolgning van de moeder geïnitieerd ^[6] In Nederland werd, na eerdere vermeldingen door rechtbanken, in juni 2007 door de arrondissementsrechtbank Maastricht het gevaar van ouderverstotingssyndroom als argument genoemd voor het opleggen van een ondertoezichtstelling^[7] Daarna volgde ook het Hof in Den Bosch en een aantal andere rechterlijke colleges.

Sociologisch

Gardner beschouwde het op tegenspraak gebaseerde rechtssysteem als een van de oorzaken van het ontstaan van ouderverstotingssyndroom. Ook het feit dat moeders er niet meer altijd op konden rekenen het gezag te krijgen zag hij als een basis voor conflicten. Ook zijn er auteurs die een grotere rol toekennen aan een aantal manipulatietechnieken die niet alleen indirect, maar ook rechtstreeks verbonden zijn met het optreden van de overheid.

Professor van Gijsegem heeft een aantal historisch-sociologische ontwikkelingen beschreven die volgens hem onder andere ten grondslag lagen aan het optreden van dit syndroom. Daarin geeft hij wel aan dat gelijkwaardig ouderschap defacto bestreden werd, maar noemt dat niet als de oorzaak van het ontstaan van het syndroom.

Over de prevalentie van het syndroom is weinig bekend. Wel zijn er veel schattingen gemaakt op basis van sociologisch onderzoek naar problemen van kinderen na conflictueuze scheidingen. Een percentage van 20-30% van de kinderen uit problematische scheidingen wordt vaak genoemd^[8] In Nederland is enig onderzoek gepleegd door Ed Spruijt en Esma Kaplan. Hun onderzoeksbasis was zeer beperkt, gebaseerd op afwijkende definities en ze kwamen tot tegenovergestelde uitkomsten.

Status van het verschijnsel

Het ouderverstotingssyndroom is genomineerd voor opname in DSM-5, de internationale classificatie van psychische stoornissen. Het staat op de lijst van extern aangedragen voorstellen die nog zullen moeten worden besproken. Het concept kent vele critici, vooral de Amerikaanse vrouwenbeweging heeft hard stelling genomen. In reactie hierop heeft Gardner herhaalde malen benadrukt dat ook vrouwen slachtoffer zijn van dit fenomeen, zowel in de rol van verstoten ouder als in die van kind. Ook vanuit verschillende wetenschappers is kritiek gekomen (Kelly, Johnston, Bruch). In het algemeen wordt aangenomen dat het syndroom wel zal worden erkend, maar wellicht in een iets gewijzigde omschrijving. Het is bijvoorbeeld goed mogelijk dat dan bijvoorbeeld het woord syndroom zal worden vervangen door het woord *stoornis*^[9]. Mogelijk, maar los van deze naamswijziging, zal de verwijzing naar de oorzaak van de verstoting worden gerelativeerd om tegemoet te komen aan enkele critici. Zo is er bij sommige critici (Darnall) een tendens te bespeuren om de mogelijke wederzijdse kwaadsprekerij en beïnvloeding te benadrukken. Ook dient er volgens deze critici aandacht te zijn voor de mogelijkheid dat een gefrustreerde verstoten ouder bij gezagswisseling of wisseling van hoofdverblijf als reactie programmerend gedrag gaat ontwikkelen.

Er is overigens een vrij brede overeenstemming over het bestaan van een verschijnsel van buitenproportionele verwijdering tussen ouder en kind op irreële gronden. De voornaamste discussie speelt zich af over de precieze benamingen, indicaties en diagnostische criteria^[10].

Gebruik van het begrip in het Nederlandse taalgebied

Het woord ouderverstotingssyndroom is een letterlijke vertaling van het engelse Parental Alienation Syndrome. Het Engelse begrip *alienation* omvat de betekenis *verstoting*. Het begrip *vervreemding* zou een onjuiste vertaling geven van de betekenis zoals die er door Gardner aan is gegeven. In Nederland zijn ongeveer de helft van de scheidingskinderen vervreemd van een van hun ouders. Deze hebben niet allemaal deze ouder verstoten, en indien wel, ook niet altijd zonder reden. Een deel van de vervreemde kinderen lijdt aan ouderverstoting, en daarvan weer een deel aan het ouderverstotingssyndroom. Het begrip Ouderverstotingssyndroom is als begrip in Nederland algemeen erkend en wordt zowel in de juridische, pedagogische en psychologische vakliteratuur gebruikt. Erkenning als begrip wil overigens niet altijd zeggen dat het verschijnsel ook door eenieder wordt erkend.

Nederland en België

In Nederland is tot nu toe in beperkte mate over dit syndroom geschreven. In 1999 sprak Gardner in Nederland een congres toe, georganiseerd door het ministerie van Justitie, het Platform SCJF (samenwerkende cliëntenorganisaties in jeugdzorg en familierecht) en de stichting SKO (Stichting Kind en Omgangsrecht). Gardner deed destijds tegenover De Telegraaf onder andere een van zijn meer omstreden uitspraken:

"Een kind dat wordt ingezet als wapen bij een scheiding, wordt eigenlijk ernstiger beschadigd dan een leeftijdgenootje dat het slachtoffer is van seksueel misbruik. Wie mishandeld of misbruikt wordt, kan aangifte doen. De dader wordt bestraft, de ellende houdt op. Sommige kinderen komen over dat trauma heen. Maar jongens en meisjes die door de ene ouder volgepropt worden met negatieve informatie over de andere ouder, hebben levenslang. Die worden gedwongen zogenaamd vrijwillig zonder papa of mama op te groeien en moeten leren leven met leugens die hun zijn opgedrongen."

Het syndroom was daarna onderwerp van een boek dat het Platform SCJF uitgaf ^[11]. De Raad voor de Kinderbescherming liet het syndroom aan een literatuuronderzoek onderwerpen door de Utrechtse wetenschapper Ed Spruijt ^[12]. In 2004 kwam het boek *Moeder-Kind-Vader een drieluik over ouderverstoting* uit ^[13]. In de media heeft vooral prof. G.P. Hoefnagels het syndroom herhaalde malen onder de aandacht gebracht. Professor Hubert van Gijsegem is een prominente pleitbezorger voor erkenning van dit syndroom in België.

In het Nederlandse taalgebied zijn verschillende conferenties volledig aan dit thema gewijd. Een groot aantal in België, maar ook in 2004 in het Nederlandse Poortugaal.

De Belgische volksvertegenwoordiger Guy Swennen stelde in februari 2007 voor om loyaliteitsmisbruik, leidende tot ouderverstoting, in België expliciet strafbaar te stellen.

Wereld Bewustwordingsdag Ouderverstoting is elk jaar op 25 april. In veel landen waaronder Duitsland, VS en Nederland wordt er dan aandacht besteed aan het onderwerp.

Gerelateerde onderwerpen

- Het belang van het kind
- Loyaliteitsmisbruik

Literatuur

- Gardner, Richard A; The Parental Alienation Syndrome, Cresskill 1992/1998 ISBN 0-933812-42-6
- Spruijt, Kormos, Burggraaf, Steenweg; Het verdeelde kind, Utrecht 2002 ISBN 90-393-3262-2
- Zander, van Altena, Theunissen; Het ouderverstotingssyndroom in de Nederlandse context, Assen 1999 ISBN 90-5786-029-5
- Zander, Joep; Moeder-Kind-Vader, een drieluik over ouderverstoting, Deventer 2004 ISBN 90-808631-1-4
- Zander, Joep (e.a.); Verpasseerd Ouderschap, Loyaliteitsmisbruik en ouderverstotingssyndroom, deventer 2009 ISBN 978-90-808631-3-2

Veel artikelen, ook van Gardner zelf, zijn op internet beschikbaar. Zie hiervoor de onderstaande link.

Externe links

- Centrale Nederlandse pagina ouderverstotingssyndroom ^[14]
- site voor kinderen/slachtoffers ^[15]
- The Medea of the modern times ^[16]
- www.ouderverstoting.nl ^[17]

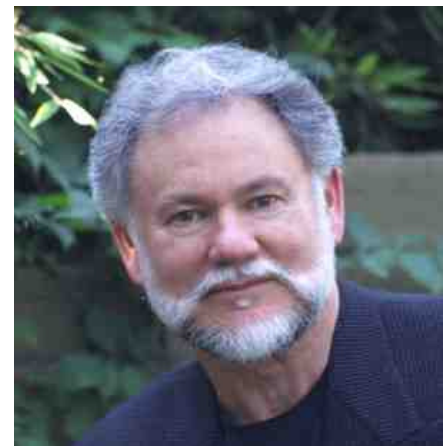
Voetnoten

- [1] Dit is de ouder die het kind bij zich heeft. Vaak wordt hiervoor de term verzorgende ouder gebruikt. Vaak, en zelfs specifiek in dit kader, kan men echter niet spreken van zorg. Ook wordt hier, als van ouderverstotingssyndroom sprake is, het begrip programmerende ouder gebruikt
- [2] Amy J.L. Baker, Adult children of parental alienation syndrome : breaking the ties that bind, 2007.
- [3] Mr. Ir. P.J. Prinsen "Dr. Gardner, I presume?" rechter en psychiater ontmoeten elkaar" Relapublishing 2009 zie ook: "Gardner zou zich omdraaien in zijn graf" (<http://peterprinsen.nl/PAS-REGISTRATIE.htm>)
- [4] Should Courts Order PAS Children to Visit/Reside with the Alienated Parent? (<http://www.rgardner.com/refs/ar8-excerpt.html>) vertaling Prinsen
- [5] Zander 2011; "Ouderverstoting en de vergeten vaderlijke opvoedingsverantwoordelijkheid" in Pedagogiek 2011-1
- [6] bericht in Spaanse pers (<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/06/21/espana/1182408504.html>)
- [7] 12 juni 2007 nr. 118048 Rechtspraak familierecht 9 2007
- [8] Johnston 2006
- [9] Bernet, W (2008). "Parental Alienation Disorder and DSM-V". The American Journal of Family Therapy 36 (5): 349–366. zie voor een samenvatting: <http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all~content=a904034221>
- [10] Bernet, W (2008). "Parental Alienation Disorder and DSM-V". The American Journal of Family Therapy 36 (5): blz 357: "A careful review of the extensive literature indicates that with the exception of two or three writers who reject Gardner's views outright, there is more agreement amongst experienced professionals than there is disagreement"
- [11] Zander e.a.; Servo 1999
- [12] Spruijt e.a.; Het verdeelde kind, 2002
- [13] J.Zander; Rela Publishing 2004
- [14] <http://papa.nl.nu/pas>
- [15] <http://www.wieismijnvader.nl>
- [16] <http://www.giorgioclementi.it/medea.htm>
- [17] <http://www.ouderverstoting.nl>
-

Warren Farrell

Socioloog Dr. **Warren Farrell** (1943) is een Amerikaans schrijver over mannenzaken. Hij begon in de jaren '70 als feminist en was in dat kader bestuurslid van de NOW (National Organisation of Women). Daar brak hij later mee uit teleurstelling over de geringe aandacht voor mannenzaken. Hij begon toen te schrijven over mannen ("The Liberated Man" and "Why Men are the Way they are"). Zijn geruchtmakende werk "The Myth of Male Power" was het eerste in een reeks waarin hij ook vanuit mannenperspectief schreef. Hierna volgden "Women Can't Hear What Men Don't Say" en "Father and Child Reunion".

Binnen de mannenbeweging behoort hij tot de grote stroming die zich niet afkeert van de verworvenheden van het feminisme maar voor een eigen mannelijke equivalent en toevoeging pleit.

Warren Farrell

Zijn voornaamste kritiek op het feminisme en op vrouwen is dat deze te makkelijk het slachtofferschap aanhangen. Ook betoogt hij keer op keer dat niet vrouwen maar juist mannen achtergesteld worden in de samenleving: zij overlijden eerder, gaan vaker dood tijdens werk, doen gevaarlijker werk, doen net zoveel of meer in het huishouden (klussen en tuinieren meegerekend) dan vrouwen. 'De kracht van vrouwen, ligt in hun slachtofferschap; de zwakte van mannen in hun vermeende dominantie', zo luidt een centrale stelling in het werk van Farrell.

De man wordt, aldus Farrell, op de liefdesmarkt te veel gezien als 'statusobject' - zijn tegenhanger van 'lustobject' - een man wordt niet gewaardeerd om wie hij is, maar om zijn werk/status/inkomen.

De kritiek op Farrell is vanuit de Amerikaanse vrouwenbeweging enorm. Zelf klaagt hij er over dat hij dikwijls op onheuse wijze de mond gesnoerd wordt of niet aan het woord gelaten. Dit mechanisme wordt door hem "kanten gordijn" genoemd (naar analogie met het IJzeren gordijn Een van zijn boeken is in het Nederlands uitgebracht onder de titel "Wat mannen niet zeggen kunnen vrouwen niet horen" ^[1]

Bibliografie

engels

- 1974 *The liberated man: beyond masculinity. Freeing men and their relationships with women*, Random House, ISBN 0-394-490-24X
- 1986 *Why Men Are the Way They Are. The Male-Female Dynamic*, McGraw-Hill, ISBN 0-070-199-744
- 1993 *The Myth of Male Power. Why Men Are the Disposable Sex*, Berkley Publishing Group, ISBN 0-425-181-448
- 2000 *Women Can't Hear What Men Don't Say. Destroying Myths, Creating Love*, Jeremy P. Tarcher, ISBN 1-585-420-611
- 2001 *Father and Child Reunion. How to Bring the Dads We Need to the Children We Love*, Jeremy P Tarcher 21. Juni 2001, ISBN 1-585-420-751
- 2005 *Why Men Earn More. The Startling Truth Behind the Pay Gap – and What Women Can Do About It*, AMACOM, ISBN 0-814-472-109
- 2008 *Does feminism discriminate against men? a debate* / Warren Farrell with Steven Svoboda vs. James P. Sterba. Oxford press 978-0-19-531283-6

Nederlands

- 2001 *Wat mannen niet zeggen kunnen vrouwen niet horen*, The House of Books, vertaling Rob van Altena, ISBN 9789044301441

Externe links

- Website Warren Farrell ^[2]
- Artikel over Warren Farrell ^[3]

Voetnoot

[1] 2001, The House of Books, vertaling Rob van Altena ISBN 9789044301441

[2] <http://www.warrenfarrell.com/>

[3] <http://archive.salon.com/mwt/mothers/2001/02/06/farrell/index.html>

Zie de categorie **Warren Farrell** (http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Warren_Farrell?uselang=nl#mw-subcategories) van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

Ontvoering

Ontvoering, **kidnapping** of **kidnap** is het, tegen iemands zin, wederrechtelijk verplaatsen van een persoon. De term wordt in het algemeen gebruikt wanneer de ontvoerder iemand onttrekt aan zijn vertrouwde milieu en wegvoert naar een onbekende plaats. De term wordt echter ook gebruikt in het geval dat iemand (bijvoorbeeld een kind, een sektelid) wordt teruggebracht naar zijn oorspronkelijk milieu.

Vormen

Ontvoering gepaard gaande met gevangenneming wordt dikwijls gijzeling genoemd (niet te verwarren met het gelijknamig dwangmiddel in het civiele recht). Andere gebruikelijke vormen of termen zijn:

- Ontvoering: naar een onbekende plaats, vaak voor afpersing, ter verkrijging van losgeld.
- Gijzeling: de plaats is bekend.
- Kaping: gebeurt in voertuig, vaartuig of vliegtuig.
- Schaking: ontvoering van een vrouw om met haar te gaan samenwonen of trouwen.
- Ouderlijke of parentale ontvoering: wanneer een kind door één van de ouders wordt meegenomen naar een andere staat dan waar de gewone verblijfplaats van het kind is.
- Ontvoering uit een sekte: van een persoon die door een sekte is gehersenspoeld en aldus niet meer als wilsbekwaam te beschouwen is (zie ook deprogrammeur).
- Tiger kidnapping: gijzeling van familie of gezinsleden van een werknemer teneinde druk uit te oefenen op de werknemer.

Ontvoering door een van de ouders

Een internationale kinderontvoering is het ongeoorloofd overbrengen of achterhouden van een kind in het buitenland zonder toestemming van de (andere) gezaghebbende ouder. Men spreekt dan van (*internationale*) **kinderontvoering**, *kindontvoering*, *ouderlijke* of *parentale ontvoering*.

In 2005 werden er in 113 gevallen kinderen over ontvoerd uit of naar Nederland. Daarbij waren 172 kinderen betrokken. Bij de ontvoeringen naar Nederland toe was in 27 gevallen de moeder de ontvoerder, in 10 gevallen de vader en één keer een ander iemand. Bij ontvoeringen van Nederland naar het buitenland zat 47 keer de moeder erachter, 25 keer de vader en drie keer was het een ander. (bron: Trouw 2006). Uit cijfers van afgelopen jaren blijkt dat gemiddeld 70% van de ontvoeringen door de moeder wordt gepleegd.

Het Internationale *Verdrag betreffende de burgerrechtelijke aspecten van internationale ontvoering van kinderen* (Haags Kinderontvoeringsverdrag) van 28 oktober 1980 (op initiatief van de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht) wil bevorderen dat een kind na een ontvoering door een van de ouders zo snel mogelijk wordt opgespoord en teruggebracht naar het land waar het voor de ontvoering woonde. Het stelt een procedure in waarmee de samenwerking tussen de centrale autoriteiten van de betrokken landen wordt verzekerd. Deze procedure geldt alleen voor de landen die partij zijn bij het Haags Kinderontvoeringsverdrag. Op het moment zijn er 81 landen partij bij dit verdrag (bron: Centrum Internationale Kinderontvoering). Voor de landen die niet partij zijn bij het Haags Kinderontvoeringsverdrag wordt er via diplomatieke weg geprobeerd een oplossing te vinden voor de ontvoering. In Nederland is internationale kinderontvoering ook een strafbaar feit, op basis van artikel 279 en 280 van het Wetboek van Strafrecht.

De Centrale autoriteit is de instantie die is aangewezen om de verplichtingen van Nederland onder het Haags Kinderontvoeringsverdrag uit te voeren en na te komen. Zij behandelt verzoeken van ouders tot terugkeer van het kind naar de gewone verblijfplaats van het kind. In 2006 is het Centrum Internationale Kinderontvoering ^[1] opgericht, dit is een onafhankelijk centrum. Zij biedt actuele informatie, advies en begeleiding aan ieder die in aanraking komt met (dreigende) internationale kinderontvoering.

Bekende ontvoeringen

Nederland

- 1977 - Maup Caransa
- 1982 - Toos van der Valk
- 1983 - Freddy Heineken
- 1983 - Ab Doderer
- 1987 - Valérie Albada Jelgersma
- 1987 - Gerrit-Jan Heijn
- 1998 - Hansje Boonstra-Raatjes
- 1999 - Joannes van de Kimmenade
- 2003 - Reinier Terwindt
- 2005 - Claudia Melchers

Kindontvoering door een ouder:

- 2004-2006 - Ammar en Sara
-

België

- 1978 - Baron Charles-Victor Bracht
- 1978 - Baron Édouard-Jean Empain
- 1984 - Guy Cudell
- 1987-2003 - Zaak-Fourniret (met o.a. ontvoering van Elisabeth Brichet in 1989)
- 1989 - Paul Vanden Boeynants
- 1992 - Loubna Benaïssa
- 1992 - Anthony De Clerck
- 1995-1996 - Zaak-Dutroux (ontvoeringen van Julie Lejeune, Melissa Russo, An Marchal, Eefje Lambrecks, Sabine Dardenne en Laetitia Delhez)
- 2006 - Nathalie Mahy en Stacy Lemmens

Ontvoeringen in Nederland die op tijd zijn vrijdeld

- koningin Juliana
- Familie Swinkels

In scène gezet

In 1987 zette de acteur Jules Croiset zijn ontvoering in scène, in een poging de opvoering in Nederland van *Het vuil, de stad en de dood* van Rainer Werner Fassbinder te verhinderen. Het boekenweekgeschenk uit 2000, "Het theater, de brief en de waarheid" van Harry Mulisch is geïnspireerd op deze ontvoering.

Landen

In sommige landen komen ontvoeringen vaker voor. Dit is met name het geval in landen met een min of meer sterke maffia-cultuur, zoals Italië, of waar het gezag van de overheid beperkt is, zoals Afghanistan en Colombia, zowel om losgeld of om een inwilliging van politieke eisen af te dwingen. In 2008 werd in Afghanistan een toename van het aantal ontvoeringen geconstateerd.^[2] In het zuidwesten van Georgië is het heel normaal dat meisjes worden ontvoerd en dan tegen hun zin met diegene moet trouwen.

Voetnoten

[1] <http://www.kinderontvoering.org>

[2] *Aantal ontvoeringen neemt toe. Wie geld heeft in Afghanistan loopt gevaar* bericht in dagblad Trouw dinsdag 23 september 2008, pag.11

Externe links

- Centrum Internationale Kinderontvoering: www.kinderontvoering.org (<http://www.kinderontvoering.org>)
- Internationaal Expertisecentrum Kinderontvoering.NL (<http://www.kinderontvoering.nl/>)

Literatuur

- "In het belang van het kind, echt waar?" A. van Traa
- Internationale Kinderontvoering *Oorzaken, preventie en oplossingen*, Betty de Hart

Nederlandse Wet		
Wet(boek): Strafrecht	Artikel: 282 lid 1	Omschrijving: Hij die opzettelijk iemand wederrechtelijk van de vrijheid berooft of beroofd houdt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste acht jaren of geldboete van de vijfde categorie
Wet(boek): Strafrecht BES	Artikel: 295	Omschrijving: Hij die opzettelijk iemand wederrechtelijk van de vrijheid berooft of beroofd houdt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zeven jaren en zes maanden. (...)

Papa

Papa, pappa, pap, paps en **pa** is de naam die veelal door kinderen wordt gebruikt voor hun vader.

Het woord papa in de hele wereld

De vorm van het woord is in de meeste talen ongeveer gelijk. Belangrijke afwijking daarvan is het Engels, waar het woord voor papa meestal "dad(dy)" is (papa kan wel). De Franse onderzoekers Pierre Bancel en Alain Matthey de L'Etang die dit (in juli 2004) onderzochten meenden tevens dat het woord 50.000 tot 100.000 jaar oud is. De oorsprong van het woord ligt vooral fonetisch, gezien de klank, net als bij *mama*, een van de makkelijkst te maken klanken voor kleine kinderen is. Daarom is mama of papa veelal het eerste woord dat een kind kent. Volgens Don Ringe is het woord samen met het woord *mama* mogelijk het eerste bewust beleefde eigen geluid van baby's. Ook in het Oudgrieks werd *pappa(s)* (πάππας) al gebruikt. In een aantal talen (zoals Arabisch) is de 'p' moeilijk uit te spreken, dan wordt het bijvoorbeeld 'baba'.

Andere betekenissen

In het Maori betekent papa min of meer "aarde", en kan ook verwijzen naar de moedergodin Papatuanuku. In een aantal landen bestaan hulporganisaties die zich SOS-papa noemen. Daaronder Frankrijk en Nederland.

Papa is ook het Latijnse, Italiaanse, Spaanse en Portugese woord voor *paus*. Papa is ook het woord in het internationale spellingsalfabet voor de letter "P".

Het woord **Pa** betekent in het Pools "Dag" (*als in: Tot ziens*). Meestal wordt het dubbel gebruikt, dus: **Pa pa**, net als het Engelse "Bye bye".

In de muziek

Papa Was A Rollin' Stone is een soul-nummer geschreven in 1971 door Norman Whitfield en Barrett Strong voor de Motown-groep The Undisputed Truth. Maar pas de twaalf minuten durende cover door The Temptations haalde de eerste plaats in de Amerikaanse Billboard Hot 100 op 2 december 1972 en maakte het lied wereldberoemd. Hoewel de tekst niet voor hem geschreven was, kon zanger Dennis Edwards zich goed herkennen in de openingsregels, "*It was the 3rd of September / That day I 'll always remember / 'cause that was the day / That my daddy died*", omdat inderdaad zijn vader op die datum was overleden. Ook de versies van Sly & the Family Stone en George Michael hadden veel succes.

Papa Don't Preach is een poplied van de Amerikaanse zangeres Madonna, verschenen als openingsnummer op haar derde studioalbum *True Blue* in 1986. Het lied bereikte de eerste plaats in verschillende landen. Ze zingt over een tienerzwangerschap en bezweert haar tegenstribbelende vader: "*I'm keeping my baby*".

Herman van Keeken zong in 1971 de schlagerklassieker *Pappie loop toch niet zo snel*, over een man die zijn vrouw verlaat, maar aan het station door zijn huilende dochtertje wordt overgehaald om toch bij zijn vrouw te blijven.

Pa is een Nederpoplied van Doe Maar, verschenen op hun laatste reguliere studioalbum *4us (Virus)* als kroon op de hype in 1983. De single werd uitgebracht op 26 februari 1983 en kwam op 12 maart in de Top 40 binnen op nummer veertien^[1], steeg de week erna naar nummer vijf^[2] en vervolgens naar nummer 1^{[3][4][5]}. Zoals je daar nu zit, je haren bijna wit bespreekt Henny Vrienten het ouder worden van zijn vader. In drie coupletten kijkt hij terug op zijn opvoeding, de onvervulde ambities *en zeg u u u u!*.

Later nam Stef Bos een plaat op met de naam "Papa" waarin hij benadrukt dat de verschillen tussen hem en zijn vader tot een minimum beperkt zijn. Bram Vermeulen zingt in *De Wedstrijd* (1991) over een vader zoon-relatie: *Pappa, kijk dan/ pappa, kijk dan/ pappa, kijk dan naar mij/ En toen-ie eindelijk keek, was alles al voorbij*.

➤ Voor het lied van Stef Bos, zie *Papa* (lied).

In 2008 nam Alain Clark "Father and Friend" op met zijn vader Dean. Hierin wordt 'verteld' dat er veel overeenkomsten zijn tussen de twee en ze daar allebei zo trots op zijn.

Externe links

- ikvader.nl^[6] Website van en voor vaders

Bronnen, noten en/of referenties

[1] Top40.nl: week 8, 1983 (<http://www.radio538.nl/web/show/id=44685/chartid=6392>)

[2] Top40.nl: week 9, 1983 (<http://www.radio538.nl/web/show/id=44685/chartid=5923>)

[3] Top40.nl: week 10, 1983 (<http://www.radio538.nl/web/show/id=44685/chartid=5924>)

[4] Popinstituut.nl: Doe Maar Discografie (http://www.popinstituut.nl/discografie/doe_maar.168.html)

[5] Tekst en videoclipfragment van *Pa* (<http://4umi.com/doemaar/4us/10.htm>)

[6] <http://ikvader.nl>

Erkenning (familierecht)

Erkenning is een term die in het familierecht gebruikt wordt in de betekenis van de wettelijke erkenning van een kind door een man. Door de erkenning ontstaan er familierechtelijke betrekkingen tussen erkenner en het kind. De man kan dan als vader worden betiteld. Erkenning geeft echter niet automatisch ouderlijk gezag, dat dient apart bij de rechtbank te worden aangevraagd. Het erkennen van een kind als wettelijk wordt *echten* genoemd.

Nederland

Voor erkenning is toestemming vereist van de moeder indien het kind jonger dan twaalf is, van het kind zelf indien het ouder dan zestien is en van beide indien het kind tussen de twaalf en zestien is. Bij ontbreken van toestemming van moeder en/of kind, kan vervangende toestemming worden gevraagd bij de rechter. De juridische bilaterale betekenis van het woord *erkennen* wijkt vaak dus af van de taalkundige die naar een unilaterale actie verwijst. Oftewel; een vader kan een kind erkennen zonder dat dat tot juridische erkenning leidt. Dit maakt dat de zin: "De vader heeft het kind niet erkend" weliswaar lijkt op iets dat deze vader heeft nagelaten maar defacto heel goed iets kan zijn dat de moeder (of het kind) heeft nagelaten.

Internationaal

In sommige landen is erkenning op vergelijkbare manier geregeld (bijvoorbeeld Duitsland), maar er zijn ook landen waarin vaderschap eenvoudiger wordt aangenomen (Frankrijk).

Lesbische erkenning

In oktober 2007 stelt een commissie onder leiding van Ella Kalsbeek voor om lesbische partners de mogelijkheid te geven een kind te erkennen. Op 12 augustus 2008 nam het kabinet het besluit dat het grote delen van het advies van de Commissie-Kalsbeek over zal nemen. Als een lesbisch stel samen een kind krijgt van een donor van de spermabank, kan het direct vanaf de geboorte met een simpele administratieve handeling het juridisch ouderschap verkrijgen. Om uit te zoeken hoe het juridisch geregeld moet worden, als de biologische vader wel bekend is, neemt het kabinet nog langer de tijd.

Bezwaren

Het feministische bezwaar tegen deze wettelijke regeling is dat het voor een vrouw zijnde de niet-biologische moeder niet mogelijk zou zijn om een kind te erkennen.

De vaderbeweging acht het daarentegen discriminerend omdat een biologische vader toestemming van een moeder nodig heeft om zijn eigen kind te erkennen.

Ontkenning

➤ *Zie ontkenning (familierecht) voor het hoofdartikel over dit onderwerp.*

De keerzijde van de erkenning is de ontkenning. Hierbij wordt ontkend dat de echtgenoot van de moeder de biologische vader is.

Externe link

- [Familierecht: erkenning in Nederland](#) ^[1]
- [Erkenning in België](#) ^[2]

Referenties

[1] <http://www.advocaat-familierecht.nl/erkenning.php>

[2] <http://www.belgium.be/nl/familie/kinderen/geboorte/erkenning/>

Loyaliteitsmisbruik

Loyaliteitsmisbruik is het gebruiken van de emotionele toewijding van een persoon om die persoon dingen te laten doen die aan die persoon zelf of aan anderen schade toebrengen. Het woord 'loyaliteitsmisbruik' is een samenstelling van *loyaliteit* (toewijding of trouw) en *misbruik* (het gebruiken voor verkeerde doelen).

In het kader van de relatie tussen opvoeders en kinderen duidt de term loyaliteitsmisbruik op de situatie dat een ouder of opvoeder misgebruik maakt van de, vaak vanzelfsprekende, loyaliteit van het afhankelijke kind, om het dingen te laten doen, die niet bedoeld zijn om het kind ten goede te komen. Met name wordt dit gebruikt als de ene ouder misbruik maakt van de liefde en trouw van een kind, om het ertoe te brengen een voormalige partner waarmee het kind een opvoedingsrelatie (dikwijls vader of moeder) had rücksichtslos te verstoten. Het kind wordt ingezet voor een partnerconflict of erger, een intrapersoonlijk conflict, geprojecteerd op een partnerconflict. Loyaliteitsmisbruik kan in dit specifieke geval worden gebruikt als de Engelse vertaling van het begrip Parental Alienation (ouderlijke vervreemding of verstoting; niet te verwarren met het begrip *oudervervreemding*).

Inleiding

Het kind dat is aangewezen op opvoeding door beide ouders of meerdere opvoeders wordt gedwongen gescheiden van de liefde van de andere ouder of opvoeder. Dit kan er toe leiden dat het kind zelf (noodgedwongen) haat ontwikkelt naar de eens geliefde ouder of opvoeder. In het uiterste geval kan dit leiden tot het ontwikkelen van het ouderverstotingssyndroom.

Mishandeling

In alle handboeken over kindermishandeling wordt een dergelijk fenomeen beschreven onder het hoofdstuk psychische kindermishandeling. Het gebruik van de term loyaliteitsmisbruik is echter vrij nieuw. Met de erkenning van het bestaan van dit soort mishandeling zal naar verwachting het gebruik van deze term toenemen.

Geestelijke mishandeling is in Nederland strafbaar op grond van artikel 300 van het Wetboek van Strafrecht.

Schuldvraag

Er is discussie over de vraag of het mogelijk is in conflicten tussen ouders schuld van een enkele ouder te onderscheiden. Oftewel of loyaliteitsmisbruik van een ouder niet ook te wijten is aan de andere ouder. Deze discussie vertoont parallellen met die over (uitlokking bij) verkrachting.

In het algemeen speelt bij elke vorm van misdaad de vraag wat het aandeel is van het slachtoffer of andere betrokkenen. Hoe meer (vermeende) misdaad zich afspeelt in de privésfeer, hoe moeilijker het is die vraag te beantwoorden.

Pathologie van de misbruiker

In veel gevallen kan worden aangetoond dat een misbruikende opvoeder door eigen geestelijke onvolmaaktheden wordt gedreven tot loyaliteitsmisbruik. Voor de hand liggende oorzaak is een eigen geschiedenis als kind dat slachtoffer is geworden van loyaliteitsmisbruik. Ook wordt er door Gardner gewezen op een aantal andere mogelijke pathologieën bij programmerende opvoeders. Borderline wordt soms gezien als veel voorkomende oorzaak ^[1].

Voorkomen in verschillende relaties

Misbruik van loyaliteit speelt zich ook af in andere relaties binnen familie- en stamverband. Het kan ook worden teruggevonden bij bijvoorbeeld traditionele ondergeschiktheidsrelaties en gijzelingsituaties (stockholmsyndroom).

Gerelateerde onderwerpen

- Het belang van het kind
- Ouderverstotingssyndroom
- Perverse triade

Voetnoot

[1] Borderlinesyndroom als oorzaak (<http://web.archive.org/web/20071009072500/http://www.gabnet.com/psy/borderline1.htm>).

Agree to disagree

Agree to disagree is een Engelstalige uitdrukking die letterlijk "overeenkomen om geen overeenstemming te hebben" betekent.

Het is een internationaal gebruikte uitdrukking voor een discussieresultaat, of onderhandelingsresultaat, waarbij in redelijk overleg wordt vastgesteld wat de verschillen van opvatting zijn. Door een positief element (namelijk: *overeenkomen*) aan te brengen wordt getracht de verhoudingen tussen partijen goed te houden, of althans te stabiliseren.

Verklaring van Langeac

De **verklaring van Langeac** is een internationale verklaring over de fundamenteën en principes van gelijkwaardig ouderschap. Het wil een alternatief zijn voor de feitelijke en veronderstelde ongelijke behandeling van vaders en moeders en de chronische problemen in praktijk en theorie van het familierecht in de Westerse wereld.

Tijdens de internationale conferentie over gedeeld ouderschap, die werd gehouden van 25 tot 31 juli 1999 in Langeac (Frankrijk), kwamen vertegenwoordigers van vader- en ouderschapsorganisaties uit een tiental landen unaniem tot overeenstemming over de idee dat gelijkwaardig ouderschap het best de belangen van kinderen, ouders en meer in het algemeen de maatschappij dient. De bevordering van gelijkwaardig ouderschap, zowel in gezinsverband als na een scheiding, werd gezien als sleutelprioriteit, die door regeringsinstanties gesteund zou moeten worden.

De verklaring werd in 6 talen vertaald.

Nederland

De verklaring werd in Nederland ondersteund door het Platform SCJF die de Nederlandse vertaling in druk uitgaf. In Nederland werd in 1999 in Utrecht tevens een tweede aanvullende conferentie georganiseerd. De slotverklaring van deze conferentie luidde als volgt:

De aanwezigen op de internationale conferentie van 26 november 1999 te Utrecht over de verklaring van Langeac (met 7 sprekers uit 5 verschillende landen: België, Duitsland, Engeland, Ierland, Nederland) willen graag onder de aandacht van hun volksvertegenwoordigers brengen dat moeders en vaders te allen tijde gelijke verantwoordelijkheden, rechten en plichten hebben ten aanzien van hun kinderen en dat juist dit een zo groot mogelijke betrokkenheid van vaders en moeders bij verzorging en opvoeding waarborgt. Zij vragen om een nadere discussie op grondslag van de ideeën van de verklaring van Langeac.

België

In België heeft justitieminister Onkelinx een wet gemaakt die vergaand in de lijn van de verklaring van Langeac ligt. Het Belgisch Parlement (de Kamer van Volksvertegenwoordigers) heeft op donderdag 30 maart 2006 deze wet (K51/1673/019) goedgekeurd en bepaald dat aan het gezags-co-ouderschap (ingevoerd in 1995) ook verblijfs-co-ouderschap moet gekoppeld worden. Dit betekent dat de verblijfplaats van de kinderen na een scheiding als volgt bepaald wordt:

1. bij voorkeur via een onderling akkoord tussen de ouders;
2. als de ouders niet tot een akkoord kunnen komen en als één van de ouders verblijfs-co-ouderschap wenst moet de rechter dat bij voorrang onderzoeken (en dus toekennen);
3. enkel als duidelijk blijkt dat verblijfs-co-ouderschap niet in het belang van het kind is mag de rechter anders beslissen. Hij moet zijn vonnis dan wel uitgebreid motiveren, en het wetsontwerp zegt dat eigenlijk enkel een materiële huisvestingsonmogelijkheid en/of een te grote afstand een bezwaar kunnen zijn. De onwil van één ouder of het ontbreken van communicatie tussen beide ouders mag niet gebruikt worden als reden om verblijfs-co-ouderschap te weigeren.

Externe link

- Nederlandse informatie over de verklaring ^[1]
- over de nieuwe Belgische wetgeving ^[2]

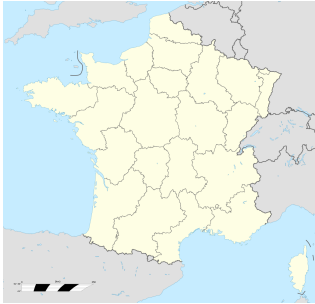

Referenties

[1] <http://papa.nl.nu/langeac.html>

[2] <http://www.dekamer.be/streaming/getPage.asp?page=2&itemGUID=20060329-2&original=true#>

Langeac

Langeac

Gemeente in Frankrijk 	
	
	
Situering	
Regio	Auvergne
Departement	Haute-Loire (43)
Arrondissement	Brioude
Kanton	Langeac
Coördinaten	45°06'N 3°29'E ^[1]
Algemeen	
Oppervlakte	33,94 km²
Inwoners (1 jan. 2009)	3.976 (117,1 inw/km²)
Hoogte	488-951 m
Overig	
Postcode	43300
INSEE-code	43112
Foto's	
	
Portaal Frankrijk	

Langeac is een Franse gemeente, gelegen in het departement Haute-Loire in de regio Auvergne. Langeac ligt aan de Allier De stad is internationaal onder andere bekend vanwege de hier opgestelde Verklaring van Langeac.

Zicht op Langeac

Zie de categorie ***Langeac*** ^[2] van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

45°06'N, 3°30'OL ^[3]

<div><div><div><div><div></div><div>Geplaatst op:</div></div><div><div></div><div>20-01-2005</div></div></div></div></div>	<div><div><div><div><div></div><div></div></div><div><div></div><div></div></div></div><div><div><div></div><div></div></div><div><div></div><div></div></div></div></div></div> <div><i>Dit artikel is een beginnetje over landen & volken. U wordt uitgenodigd op bewerken ^[4] te klikken om uw kennis aan dit artikel toe te voegen.</i></div>	<div><div><div><div></div><div></div></div></div></div>
--	---	--

Referenties

- [1] http://toolserver.org/~geohack/geohack.php?language=nl¶ms=45_006_000_N_3_029_042_E_scale:25000_region:FR&pagename=Langeac
- [2] <http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Langeac?uselang=nl#mw-subcategories>
- [3] http://toolserver.org/~geohack/geohack.php?language=nl¶ms=45_06_00_N_3_29_42_E_type:city_scale:25000_region:FR&pagename=Langeac
- [4] <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Langeac&action=edit>

Zorg

Zorg kan verwijzen naar:

- Zorg; bekommernis om.
 - Bekommernis om gezondheid, zie Gezondheidszorg
 - Bekommernis om een grote diversiteit van zaken als politiezorg, water; waterschap.
 - Sociale bekommernis; zie bijvoorbeeld Maatschappelijk werk, of bemoeizorg.
 - De zorg voor kinderen, ouderen zie ook ouderschapsplan.
- Je ergens zorgen over maken; je afvragen of iets wel goed verloopt.

Gezegde over twee betekenissen van dit begrip: *Je moet niet zorgen over, maar zorgen voor.*

Daarnaast komen de volgende betekenissen voor:

- *Zorg*, een personage uit The Fifth Element
- *Zorg*, een Nederlands slavenschip dat in 1781 door de Britten werd buitgemaakt en omgedoopt in Zong

Bekijk alle artikelen waarvan de titel begint met **Zorg** of met **Zorg** in de titel.

Dit is een **doorverwijspagina**, bedoeld om de verschillen in betekenis of gebruik van *Zorg* inzichtelijk te maken. Op deze pagina staat een uitleg van de verschillende betekenissen van *Zorg* en verwijzingen daarnaartoe. Bent u hier via een pagina in Wikipedia terechtgekomen? Pas dan de verwijzing naar deze doorverwijspagina aan, zodat toekomstige bezoekers direct op de juiste pagina terechtkomen.

Boeket (bloemen)

Een **boeket** is een bos snijbloemen. De naam is ontleend aan het Frans (bouquet d'arbres) en heeft betrekking op de geur (bijvoorbeeld van wijn, zie: bouquet). Een boeket wordt daarom ook wel *ruiker* genoemd, maar nog vaker een *bloemetje* of een *bosje bloemen*.

Het bosje bloemen is het meest gegeven cadeau in Nederland, vaak als "iets erbij", dus naast het "eigenlijke cadeau".

boeket bloemen

Slinger

Slinger kan verwijzen naar:

- slinger (versiering), een aaneengesloten en verbonden serie repeterende objecten, gebruikt als versiering.
- slinger (natuurkunde), een voorwerp dat regelmatig heen en weer gaat. Bijvoorbeeld de slinger van een slingeruurwerk. Hiermee verbonden is het woord slingeren.
 - Slingeruurwerk, een uurwerk dat m.b.v. een slinger aangedreven wordt.
 - Slinger van Foucault, een slinger waarmee de draaiing van de aarde aangetoond kan worden.
 - Slinger van Atwood,
 - Slinger van Kater
 - Slinger van von Waltenhofen
 - Magnetische slinger,
 - Torsieslinger,
- slinger (wapen), een primitief wapen waarmee stenen kunnen worden weggeschoten, bekend uit het verhaal van David en Goliath.
- zwengel, een hendel om iets te laten ronddraaien, gebruikt bij antieke auto's om de motor te starten, door sommigen foutief een slinger genoemd.
- Slinger (motorfiets), een historisch merk van motorfietsen
- Slinger (Wisconsin), een plaats in de Amerikaanse staat Wisconsin
- De Slingers, een groep superhelden uit de Marvel Comics

Personen

- Cees Slinger, een Nederlandse jazzpianist.
- Harry Slinger, een Nederlandse zanger.

Bekijk alle artikelen waarvan de titel begint met **Slinger** of met **Slinger** in de titel.

Dit is een **doorverwijspagina**, bedoeld om de verschillen in betekenis of gebruik van *Slinger* inzichtelijk te maken. Op deze pagina staat een uitleg van de verschillende betekenissen van *Slinger* en verwijzingen daarnaartoe. Bent u hier via een pagina in Wikipedia terechtgekomen? Pas dan de verwijzing naar deze doorverwijspagina aan, zodat toekomstige bezoekers direct op de juiste pagina terechtkomen.

Aarde (elektriciteit)

Aarde is de belangrijkste elektrische spanningsreferentie.

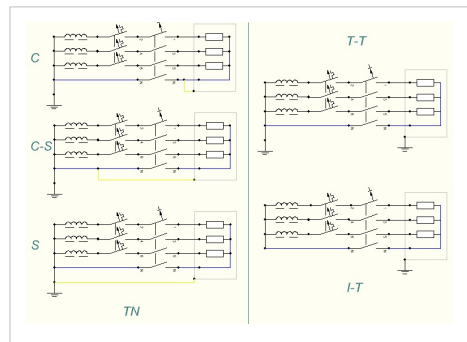

Aarding van een huis

Begripsbepaling

Voor een duidelijk begrip dient men goed het onderscheid te maken tussen de aarde als planeet en de aarde zoals hier wordt bedoeld.

De planeet aarde heeft een bepaalde elektrische potentiaal. Deze potentiaal dient als referentie voor de elektrische potentiaal van een bepaald object (mens, dier, wolk, ding) dat zich op de planeet aarde bevindt. Deze potentiaalreferentie wordt "aarde" genoemd en is per definitie 0 volt.

Deze referentie wordt praktisch verkregen door het maken van een goede geleiding met de planeet aarde. Dat kan door middel van een aardelektrode, een koperen geleider die voldoende diep de grond wordt ingebracht.

Een bliksemafleider is bijvoorbeeld op zo'n "aarde" aangesloten en kan dus de spanning van een wolk naar de planeet aarde afvoeren. Ook kan met deze aarde worden bereikt dat er geen ongewenste elektrische spanning op een apparaat komt te staan als het apparaat een geleidende behuizing heeft. Men zegt dan, dat het apparaat "geaard" is. Het verbinden met de aarde wordt aarden genoemd. In het dagelijkse spraakgebruik wordt het woord aarde ook gebruikt voor de koperen geleider (de aardedraad) zelf, die met de planeet aarde is verbonden.

Techniek

Deugdelijke aarding heeft een minimale elektrische weerstand naar aarde (bijvoorbeeld het grondwater). Veelal werd de elektrische huisinstallatie geaard op de waterleiding maar met de komst van niet of slecht(er) geleidend materiaal voor waterleidingbuizen, en watermeters van kunststof wordt de elektrische installatie van iedere woning doorgaans met een koperen aardpen, die afhankelijk van de geleidbaarheid van de aarde ter plaatse tot een bepaalde diepte geslagen moet worden, in de grond geaard. De aardweerstand is een maat voor de kwaliteit van de aardverbinding. Bij een elektrisch netwerk, meestal bij de centrale, is er één belangrijkste aardverbinding.

Door verschillende met elkaar in verbinding staande apparaten naar hetzelfde punt te aarden, wordt voorkomen dat er spanningsverschillen tussen deze apparaten kunnen ontstaan. In audio (PA) installaties is dit van groot belang om

te voorkomen dat een z.g. aardlus kan ontstaan met een buitengewoon lastig te vinden en te verhelpen brom tot gevolg.

Door het aanbrengen van aardverbindingen kan, los van het circuit van de stroomvoerende geleiders zoals de fasedraad en de nuldraad, er voor gezorgd worden dat er geen spanning op metalen behuizingen, zoals een wasmachine, staat. Op die manier kan worden voorkomen dat er een ongewilde elektrische spanning of statische elektriciteit ontstaat die schade aan kan richten aan bijvoorbeeld een menselijk lichaam of aan gevoelige elektronische apparatuur.

Een aardlekschakelaar/verliesstroomschakelaar meet of de toegevoerde stroom (via de fasedraad) en de teruggevoerde stroom (via de nuldraad) gelijk zijn. Is dat niet het geval, dan zal er ongetwijfeld een deel van de stroom via de aarde afgevoerd worden. Dit is een ongewenste situatie en daarom wordt dan de verdere stroomtoevoer onderbroken. Indien er te veel stroom door de aardleiding zou worden afgevoerd kunnen er twee soorten problemen ontstaan:

1. Er kan een gevaarlijke spanning ontstaan als de stroom te groot is over de aardweerstand, waardoor toch gevaar van elektrische schok kan ontstaan.
2. Als er daardoor veel stroom door de aarde zelf gaat lopen (zwerfstromen) dan kunnen metalen verbindingen elektrochemisch afgebroken worden.

Bronnen, noten en/of referenties

Zie de categorie **Earthing** (<http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Earthing?uselang=nl#mw-subcategories>) van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

Raad voor de Kinderbescherming

De **Raad voor de Kinderbescherming** in Nederland is een dienst van het Ministerie van Justitie. De Raad voert een aantal wettelijke taken uit die te maken hebben met kinderen, met name kinderen die in de knel dreigen te komen of dat al zijn. Deze taken liggen op civielrechtelijk en strafrechtelijk terrein.

Taken

Belangrijke taken van de Raad voor de Kinderbescherming zijn:

- Advisering op het gebied van omgang, verblijf en ouderlijk gezag.
- Begeleiding en advisering met betrekking tot kinderen die strafrechtelijk moeten worden aangepakt.
- Bescherming van kinderen die in de knel komen door misbruik en verwaarlozing.
- Een aantal taken rond afstammingsrecht. De advisering in naamswijzigingsprocedures is beëindigd met de drastische verandering in de regelgeving achternaamswijziging in 2004.

Tot 1 maart 1994 was de Raad voor de Kinderbescherming ook belast met de inning van de kinderalimentatie. Deze taak is per die datum overgedragen aan het Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen (LBIO) te Gouda.

Organisatie

De Raad bestaat in 2004 uit 22 vestigingen met daarboven 5 directies en een hoofdkantoor met hoofddirectie. Deze organisatie is per 1 januari 2006 gecentraliseerd waarna er 13 regio's overgebleven zijn, waaronder een iets groter aantal vestigingen. De regionale directiebureaus zijn opgeheven. De Raad wordt weer meer geïntegreerd in het Ministerie van Justitie. Elke vestiging bestaat uit een vestigingsmanager, een of meerdere teamleiders, intern gedragsdeskundigen, raadsonderzoekers, taakstrafcoördinatoren en facilitaire en administratieve ondersteuning.

De Raad krijgt via twee verschillende routes signalen en meldingen van problemen van/bij minderjarigen. Dit kan via de route van het strafrecht (een minderjarige is in aanraking gekomen met de politie). Een raadsonderzoeker gaat de jongere in de cel opzoeken als deze "in verzekering is gesteld" en rapporteert hierover aan de rechtbank en officier van Justitie. De Raad geeft dan een strafadvies (zie "Kwaliteitskader" van de Raad voor Kinderbescherming) en eventueel een hulpverleningsadvies.

Een andere route is het civiele recht; instanties zoals Bureau Jeugdzorg melden hun zorgen over minderjarigen en/of hun gezinnen. Deze signalen worden onderzocht door Raadsonderzoekers en soms voorgedragen aan de rechtbank met het verzoek om een ondertoezichtstelling uit te spreken. Als er een ondertoezichtstelling komt wordt een vestiging van het Bureau Jeugdzorg gevraagd deze uit te voeren.

Geschiedenis

De Raad voor de Kinderbescherming vindt zijn oorsprong in de in 1905 opgerichte voogdijraden die onder andere belast werden met het uitvoeren van de kindervetten van 1901. De kindervetten van 1901 waren het voorlopige sluitstuk in een proces waarbij de staat zich genoodzaakt voelde hoe langer hoe meer mogelijkheden te scheppen om in te grijpen in de ouderlijke opvoedingsverantwoordelijkheid. Aanvankelijk was er sprake van organisaties van goeie burgers die zich op vrijwillige basis ontfemden over kinderen in door hun zelf benoemde probleemsituaties. Later werd er een ambtelijk secretaris toegevoegd. In 1956 werd de definitieve stap naar professionalisering gezet. Met het toenemen van het arsenaal aan mogelijkheden voor de overheid om in te grijpen in het privé-leven van gezinnen werden de raden hoe langer hoe omvangrijker. De in de laatste decennia steeds weer opstekende kritiek op de Raad was aanleiding om meer gedragsdeskundigen aan het werk te zetten bij 19 Raden voor de kindervetening die bovendien werden samengevoegd tot één landelijke organisatie. (zie verder kopje organisatie).

Kritiek

De Raad voor de Kinderbescherming staat regelmatig bloot aan kritiek. Dit betreft dikwijls de veronderstelde ondoorzichtige en willekeurige manier van werken. Soms zou de Raad niet of te laat ingrijpen (waardoor kinderen overlijden), en soms te vroeg (waardoor kinderen ten onrechte gescheiden worden van hun ouders). De Raad zelf vindt deze kritiek meestal inherent aan haar moeilijke taak en vindt dat ze hard aan haar transparantie heeft gewerkt.

Volgens onderzoek uit 1995 heeft de Raad een slecht imago bij eerstelijns werkers^[1] en cliënten.^[2] Nieuwer onderzoek is niet bekend, maar de Raad heeft het zelf ook daarna in de media nog vaak over het verbeteren van het imago^[3]. De Raad werkt aan haar imago door reorganisaties en intensieve mediacontacten. Zo betaalt zij journalisten bijvoorbeeld om mediatraining te geven aan haar medewerkers voordat deze een programma maken over de Raad. Overigens zijn er weinig formele klachten tegen de Raad. Criticasters wijten dat aan de kwaliteit van de klachtenprocedures. Klachtenprocedures van de Raad zijn niet openbaar. De Nationale Ombudsman stelt zich in de meeste zaken met betrekking tot de Raad niet geroepen te voelen onderzoeken te doen. Dit in verband met het mogelijk doorkruisen van de bevoegdheden van de rechterlijke macht.

Onderzoek naar het functioneren van de Raad wordt dikwijls gedaan door zelf aangestelde onderzoekers naar zelf aangeleverde dossiers met zelf aangestelde begeleidingscommissies. Directeur Levenkamp van het Ministerie van Justitie erkende in 2004 dat die laatste kritiek terecht is.

Externe links

- Officiële website ^[4]
- Een kritische website over de Raad ^[5]
- De Raad voor de Kinderbescherming en vaders ^[6]

Bronnen, noten en/of referenties

[1] "We zijn het vuilnisvat van de maatschappij" Algemeen Dagblad 12 januari 1995

[2] Telegraaf 17 juni 1995: 44% klanten hebben negatief oordeel. Wel bestaan er tegenwoordig klanttevredenheidsonderzoeken waaruit volgens de Raad op basis van een respons van 15% wordt geconcludeerd dat er een gemiddeld rapportcijfer van 6,8 zou worden toegekend.

[3] "Het imago van de Raad wordt voor een belangrijk deel bepaald door de media. En dat beeld is - terecht of onterecht - niet altijd positief. Om die reden is een vernieuwd communicatiebeleid gestart, waarin veel aandacht is voor eenduidige communicatie en professionele woordvoering. De Raad kiest er voor om de boodschap door getrainde woordvoerders naar buiten te brengen. Dit vereist mediasensitiviteit, training en ervaring." Meerjarenbeleidsplan 2005-2008 van de Raad voor de kinderbescherming

[4] <http://www.kinderbescherming.nl>

[5] <http://www.burojeugdzorg.nl/1.htm>

[6] <http://www.papa.nl.nu/oost.html>

Thomas Szasz

Thomas Istvan Szasz, (Boedapest, Hongarije, 15 april 1920 - 8 september 2012) was psychiater en wetenschapper.

Sinds 1990^[1] was hij emeritushoogleraar psychiatrie van de State University of New York, faculteit gezondheidswetenschappen, in Syracuse, New York. Hij was een prominent figuur in de antipsychiatrie-beweging, een bekende maatschappijcriticus en criticus van zowel de morele en wetenschappelijke grondslagen van de psychiatrie en de maatschappelijke controlefunctie van de geneeskunde in de huidige maatschappij, als van het geloof in de wetenschap. Hij is zeer bekend door zijn boeken *The Myth of Mental Illness* (De Mythe van de Psychiatrische Stoornis) (1960) en *The Manufacture of Madness: A Comparative Study of the Inquisition and the Mental Health Movement* (De Productie van Waanzin: een Vergelijkend Onderzoek van Inquisitie en Geestelijke Gezondheidszorg) (1970) die een aantal thema's uiteenzetten, waarmee hij het meest in verband wordt gebracht.

Zijn ideeën over de specialistische behandeling komen voort uit klassieke liberale redenen, die gebaseerd zijn op het principe dat iedereen een lichamelijk en geestelijk zelfbeschikkingsrecht heeft en tevens het recht heeft om gevrijwaard te zijn van geweld door anderen. Toch had hij evenzeer kritiek op de "vrije wereld" als de communistische landen, voor hun gebruik van de psychiatrie en hun angst voor medicijnen. Hij vond dat suïcide, de geneeskundige praktijk, gebruik en verkoop van medicijnen en seksuele relaties privé en een kwestie van onderlinge afspraak zouden moeten zijn en buiten de jurisdictie zouden moeten vallen.

In 1973 riep de American Humanist Association hem uit tot Humanist van het Jaar.

Szasz' belangrijkste thema's

Szasz is een criticus van de invloed van de huidige geneeskunde op de maatschappij, die hij beschouwt als de secularisatie van de greep van de godsdienst op de mensheid. Bij zijn kritiek op het geloof in de wetenschap, richt hij zich in het bijzonder op de psychiatrie, waarbij hij de kruistocht benadrukt van de psychiatrie, aan het eind van de 19e eeuw, tegen masturbatie of het toepassen van lobotomie bij de behandeling van schizofrenie. Als samenvatting van zijn idee over de geneeskunde, verklaarde hij:

Omdat theocratie de heerschappij van God of van zijn priesters is, en democratie de heerschappij van het volk of de van de meerderheid, is farmacratie dus de heerschappij van de geneeskunde of van de artsen.^[2]

Hij was van mening dat:

"het gevecht om de definitie onmiskenbaar het gevecht is om het leven zelf. In de klassieke Western vechten twee mannen wanhopig om het bezit van een wapen dat op de grond is gegooid: wie het wapen te pakken krijgt, schiet als eerste en blijft in leven; zijn tegenstander wordt neergeschoten en sterft. In het gewone leven gaat het gevecht niet om wapens maar om woorden; wie het eerst de situatie definieert is de winnaar; zijn tegenstander het slachtoffer. In een gezin kunnen bijvoorbeeld man en vrouw, moeder en kind niet met elkaar opschieten; wie definieert wie als lastig of geestelijk gestoord?...[degene] die als eerste het woord te pakken krijgt, legt de werkelijkheid op aan de ander;[degene] die definieert is dus de sterkste en leeft; en [degene] die wordt gedefinieerd wordt onderworpen en kan er aan onderdoorgaan." [3]

Zijn belangrijkste thema's kunnen als volgt worden samengevat:

- *De mythe van de geestesziekte*: Het is een medische metafoor om een gedragsstoornis, zoals schizofrenie, te beschrijven als een "ziekte." Szasz schreef: *"Als je tegen God praat, dan bid je; Als God tegen jou praat, dan ben je schizofreen. Als de doden tegen je praten, dan ben je een spiritist; Als jij tegen de doden praat, dan ben je schizofreen."* [3] Als mensen zich op een heel storende manier gedragen en denken, wil dat niet zeggen dat ze een ziekte hebben. Voor Szasz hebben mensen met een psychiatrische stoornis een "schijnziekte," en die "wetenschappelijke categorieën" worden in feite gebruikt voor machtshandhaving. Schizofrenie is "het heilige symbool van de psychiatrie" en is, volgens Szasz, niet echt een ziekte. Om een echte ziekte te zijn, moet het geheel in ieder geval op een wetenschappelijke manier benaderd, gemeten en getoetst kunnen worden. Volgens Szasz moet de ziekte op de snijtafel ontdekt worden en een pathologisch anatomische definitie krijgen, in plaats van tot ziekte uitgeroepen te worden door leden van de American Psychiatric Association. Psychische stoornissen zijn een "alsof"-ziekte, betoogt Szasz, waarbij de psychische stoornis in een kunstmatige semantisch metaforische taalcategorie wordt geplaatst. Psychiatrie is een pseudo-wetenschap die de geneeskunde parodieert, door medisch klinkende woorden te gebruiken, die de afgelopen honderd jaar zijn bedacht. Ter verduidelijking, een gebroken hart en een hartaanval behoren tot twee volstrekt verschillende categorieën. Psychiaters zijn slechts "zielendokters", opvolgers van de priesters, die zich bezighouden met de psychische "levensproblemen" waar mensen altijd al last van hebben gehad. Volgens Szasz is de psychiatrie, door verschillende geestelijke gezondheidswetten, de seculiere staatsgodsdienst geworden. Het is een maatschappelijk controlesysteem, dat zichzelf verhuult, door aanspraak te maken op wetenschappelijkheid. De opvatting dat de biologische psychiatrie een echte wetenschap is of een zuivere tak van de geneeskunde is eveneens ter discussie gesteld door andere critici, zoals Michel Foucault in zijn *Folie et Deraison; l'histoire de la Folie à l'âge Classique*, 1961 (Ned. Vertaling: De Geschiedenis van de Waanzin. 1975)
- Scheiding van psychiatrie en staat: door toezicht te houden op het gebruik van de elektroshocktherapie maakt het staatsbewind straffeloos misbruik van de psychiatrie. [4] Als we aanvaarden dat de "geestesziekte" een eufemisme is voor gedragingen die ongewenst zijn, heeft de staat niet het recht om deze individuen te dwingen tot een psychiatrische "behandeling." Om dezelfde reden zou de staat niet tussen beiden moeten kunnen komen bij de gang van zaken tussen volwassenen, die het met elkaar eens zijn (bijvoorbeeld door wettelijk controle uit te oefenen over het verschaffen van psychotrope drugs of psychiatrische medicatie). De medicalisatie van het bewind levert een "therapeutische staat" op, die iemand bestempelt als "krankzinnig" of "medicijnverslaafd." In *Ceremonial Chemistry* (1973), betoogde hij dat dezelfde vervolging die zich ooit richtte op heksen, Joden, Zigeuners of homoseksuelen, zich nu richt op "medicijnverslaafde" en "gestoorde" mensen. Szasz betoogde dat al die categorieën mensen, in rituele ceremonies, beschouwd werden als zondebokken van de samenleving. Om deze voortzetting van de religie door de geneeskunde te benadrukken, neemt hij zelfs overgewicht als voorbeeld: in plaats van dat artsen zich op junkfood (onvolwaardige voeding) richten, stellen ze het teveel eten aan de kaak. Volgens Szasz waren diëten ondanks hun schijn van wetenschappelijkheid, opgelegd als een moreel substituut voor het vasten, en moet de maatschappelijke opdracht *om geen overgewicht te hebben* gezien worden als een

moreel bevel en niet als een wetenschappelijk advies, wat het pretendeert te zijn. Net als bij de mensen die verkeerd dachten (gestoorden) en die de verkeerde medicijnen gebruikten (medicijnverslaafden), riep de geneeskunde een categorie in het leven voor mensen die een verkeerd gewicht hadden (te dikke mensen). Szasz betoogde dat psychiatrische patiënten in de 17e eeuw werden bedacht, om onderzoek te doen naar en controle uit te oefenen op mensen die afweken van de medische normen voor het maatschappelijke gedrag; in de 20e eeuw werd een nieuw specialisme bedacht, de drogofobie, om onderzoek te doen naar en controle uit te oefenen op mensen die afweken van de medische normen voor medicijngebruik; vervolgens werd in de jaren zestig van de vorige eeuw weer een nieuw specialisme in het leven geroepen, de bariatric, om mensen te behandelen die afweken van de medische normen wat betreft het lichaamsgewicht, dat ze zouden moeten hebben. Zo gebeurde het dus, benadrukt hij, dat in 1970 het Amerikaanse Genootschap voor Bariatrische Artsen (van het Griekse baros, gewicht) 30 leden had en twee jaar later al 450.

- *Veronderstelde toerekeningsvatbaarheid*: net zoals rechtssystemen uitgaan van de veronderstelling dat iemand onschuldig is, tot het tegendeel bewezen is, zouden individuen die van een misdrijf worden beschuldigd niet als ontoerekeningsvatbaar moeten worden beschouwd, gewoon omdat een dokter of psychiater hem als zodanig etiketteert. Psychische ontoerekeningsvatbaarheid zou, net als elke andere vorm van toerekeningsvatbaarheid, vastgesteld moeten worden, dat wil zeggen met behulp van zuiver wettelijke en rechtmatige middelen, met het recht van bezwaar en beroep door de aangeklaagde.
- *Zeggenschap over eigen sterven*: In analogie met geboortebeperving, betoogt Szasz dat individuen zelf zouden moeten kunnen kiezen wanneer ze willen sterven, zonder tussenkomst van geneeskunde of staat, zoals zij ook in staat zijn om zelf te bepalen wanneer ze zwanger willen worden zonder tussenkomst van buitenaf. Hij beschouwt zelfdoding als een van de meest fundamentele rechten, maar hij verzet zich tegen de door de staat goedgekeurde euthanasie. In zijn boek over Virginia Woolf uit 2006 stelt hij dat zij door een bewuste en vrijwillige daad een einde aan haar leven maakte en dat haar suïcide een uitdrukking was van haar keuzevrijheid.^{[5][6]}
- *Afschaffing van ontoerekeningsvatbaarheid*: Szasz vindt dat een verklaring over de psychische toerekeningsvatbaarheid van een beklaagde in rechtszaken ontoelaatbaar zou moeten zijn. Psychiaters die een oordeel uitspreken over de geestelijke toestand van de psyche van een aangeklaagde, hebben daar evenmin het recht toe als dat een priester bij onze rechtbanken een oordeel uitspreekt over de religieuze toestand van iemands ziel. Krankzinnigheid was een wettige tactiek om de straffen van de kerk te omzeilen, die destijds ook de in beslagneming inhielden van de eigendommen van iemand die zelfmoord pleegde, waardoor weduwe en kinderen vaak berooid achterbleven. Alleen iemand die gestoord was zou zijn weduwe en kinderen zoiets kunnen aandoen, werd met succes betoogd. Een wettige daad van barmhartigheid, vermomd als geneeskunde, zegt Szasz.
- *Afschaffing van onvrijwillige opname*: niemand zou van zijn vrijheid beroofd moeten kunnen worden, tenzij hij schuldig wordt bevonden aan een misdaad. Iemand beroven van zijn vrijheid, voor zijn eigen bestwil, is immoreel. Net zoals iemand die zich in een terminaal stadium van kanker bevindt, de behandeling mag weigeren, zou iemand ook een psychiatrische behandeling moeten kunnen weigeren.

Medicijnverslaving is geen "ziekte" die genezen moet worden door middel van wettelijk toegestane medicijnen (methadon in plaats van heroïne; wat ook voorbijgaat aan het feit dat heroïne op de eerste plaats werd ingevoerd als vervanger voor opium), maar een sociale gewoonte. Szasz pleit ook voor een vrije markt voor medicijnen. Hij bekritiseert de oorlog tegen drugs, waarbij hij stelt dat drugsgebruik in feite een misdrijf zonder slachtoffers is. Juist het verbod leidt tot misdrijven. Hij laat zien hoe de oorlog tegen drugs ertoe leidt dat regeringen dingen doen die een halve eeuw eerder nooit bedacht waren, zoals iemand verbieden om bepaalde stoffen in te nemen of ingrijpen in andere landen om de teelt van bepaalde planten te verhinderen (b.v. plannen om cocaplantages te vernietigen, of de campagnes tegen opium; beiden zijn traditionele aanplanten, waar de Westerse wereld tegen is). Hoewel Szasz sceptisch staat tegenover de zegeningen van psychotrope medicijnen, is hij voor de afschaffing van het verbod op drugs. "Omdat wij voor voedsel een vrije markt hebben, kunnen wij alle ham, eieren en ijs kopen die we willen en kunnen betalen. Als we een vrije markt voor drugs zouden hebben, zouden we eveneens alle barbituraten,

chloralhydraat en morfine kunnen kopen die we zouden willen en kunnen kopen." Szasz betoogde dat het verbod en andere wettelijke beperkingen van drugs niet wordt gesteund omdat ze levensgevaarlijk zouden zijn, maar met een ritueel doel (hij citeert Mary Douglas's onderzoek van rituelen). Hij wijst er ook op dat *pharmakos*, de Griekse oorsprong van het woord farmacologie, oorspronkelijk 'zondebok' betekent. Szasz noemde farmacologie "farmacomythologie" omdat zij in haar onderzoeken ook maatschappelijke gebruiken betreft, en met name de categorie "verslaving" in haar programma meerekent. "Verslaving" is een maatschappelijke categorie, betoogde Szasz, en drugsgebruik zou eerder begrepen moeten worden als een maatschappelijk ritueel, dan uitsluitend als de handeling van het innemen van een chemische substantie. Er bestaan vele manieren om een chemische substantie of drug toe te dienen, net zoals er vele verschillende cultuurbepaalde manieren zijn om te eten of te drinken. Daarom verbieden sommige culturen bepaalde soorten stoffen, die zij "taboe" noemen, terwijl zij bij hun verschillende soorten ceremonies van andere stoffen gebruikmaken.

Szasz is in verband gebracht met de antipsychiatrie-beweging van de jaren zestig en zeventig, hoewel hij zich ertegen heeft verzet om als antipsychiater geëtiketteerd te worden. Hij is niet tegen de gang van zaken in de psychiatrie, als het maar niet gedwongen is. Hij stelde dat de psychiatrie een contractuele dienstverlening zou moeten zijn tussen gelijkgezinde mensen, zonder tussenkomst van de staat. In een documentaire uit 2006 met de titel *Psychiatry: An Industry of Death*, uitgebracht op DVD, beweert Szasz dat onvrijwillige opname in een psychiatrische inrichting een misdaad tegen de menselijkheid is. Szasz dacht ook dat de onvrijwillige opname, als men zich daar niet tegen verzet, zal uitgroeien tot een "farmacratische" dictatuur.

Relatie met de Citizens Commission on Human Rights (Burgercomité voor Mensenrechten)

Samen met de Scientology-kerk richtte Szasz in 1969 de Citizens Commission on Human Rights (CCHR) op, om behulpzaam te zijn met het schonen van het terrein van de mensenrechten van misbruiken. Hij is als oprichtingslid nog steeds verbonden aan de Raad van Advies van de CCHR,^[7] en blijft zijn bijdrage leveren aan de CCHR.^[8] In de thematoespraak ter gelegenheid van de 25e verjaardag van de CCHR, verklaarde Szasz: *"Wij zouden allemaal de CCHR moeten prijzen, omdat het daadwerkelijk de organisatie is, die voor het eerst in de geschiedenis van de mensheid een politieke, maatschappelijke en internationale belangrijke stem heeft georganiseerd om de psychiatrie te bestrijden. Dat is in de geschiedenis van de mensheid niet eerder gebeurd."*^[9] Szasz beweerde zelf dat hij nooit lid is geweest van of betrokken is geweest bij de Scientology. In 2003 werd de volgende verklaring, geautoriseerd door Szasz, geplaatst op de officiële Szasz-website, door de beheerder daarvan, Jeffrey Schaler, waarin uitleg wordt gegeven over de relatie van Szasz tot de CCHR:

"Szasz was medeoprichter van de CCHR, in dezelfde geest waarin hij — samen met de socioloog Erving Goffman en de hoogleraar rechten George Alexander — het Amerikaanse genootschap voor de Afschaffing van de Onvrijwillige Psychiatrische Opname had opgericht....

Scientologen hebben zich aangesloten bij het gevecht van Szasz tegen de geïnstitutionaliseerde psychiatrie. Szasz juicht de steun toe van Joden, Christenen, Moslims en elke andere religieuze of atheïstische groepering, die meedoet met het gevecht tegen de Therapeutische Staat. Meedoen met dit gevecht betekent niet dat Szasz de principes en zaken steunt van elke religieuze of niet-religieuze organisatie, die niets met zijn doel te maken hebben. Daar is Szasz in zijn werk heel duidelijk in, zowel impliciet als expliciet. "Alles en iedereen is welkom om zich aan te sluiten bij het gevecht voor individuele vrijheid en eigen verantwoordelijkheid — vooral als die waarden worden bedreigd door ideeën en inmenging van de psychiatrie."^[10]

Kritiek

Szasz's critici beweren, anders dan zijn opvatting, dat dergelijke ziekten tegenwoordig standaard "op een wetenschappelijke manier worden benaderd, gemeten of getoetst."^[11] Op de lijst van groeperingen die zijn opvatting verwerpen, dat een psychische stoornis een mythe is, bevinden zich de American Medical Association (AMA), de American Psychiatric Association (APA) en het National Institute of Mental Health (NIMH).

De werkzaamheid van medicatie wordt gebruikt als een argument tegen de opvatting van Szasz, dat depressie een mythe is. In een debat met Szasz, verklaarde Donald F. Klein, M.D:

"Het is een basisgegeven dat antidepressiva weinig uitrichten bij normale mensen en geweldig werkzaam zijn bij het klinisch depressieve individu, waaruit blijkt dat het een ziekte is."^[12]

In hetzelfde debat stelt Frederick K. Goodwin, M.D :

"Het idee ziekte betekent in de geneeskunde in wezen een bepaald aantal symptomen waar mensen het over eens zijn, en in het geval van depressie zijn we dat in 80% van de gevallen. Het is een bepaald aantal symptomen dat iets voorspelt."^[12]

Szasz betoogt dat alleen psychische stoornissen worden gedefinieerd op basis van consensus en een bepaald aantal symptomen. Dat is niet het geval. Lichamelijke ziekten zoals het syndroom van Kawasaki (een afwijking van hart en bloedvaten)^[13] en de ziekte van Ménière (een afwijking van het binnenoor)^[14] worden op dezelfde manier gedefinieerd.

Als punt van kritiek wordt ook aangevoerd dat veel lichamelijke ziekten vastgesteld en zelfs met, op zijn minst, enig succes behandeld werden, tientallen jaren, eeuwen en zelfs duizenden jaren voordat hun oorzaak nauwkeurig was vastgesteld. Diabetes is daar een duidelijk voorbeeld van. In de ogen van de critici van Szasz lijkt het dat dergelijke historische feiten zijn opvatting ondermijnen, dat geestesziekten "schijnziekten" moeten zijn, omdat hun, in de hersenen gelegen, oorzaak niet echt begrepen wordt.

Referenties

- [1] Szasz' CV (<http://www.szasz.com/cv.pdf>)
- [2] T. Szasz, *Ceremonial Chemistry*, 1974
- [3] The Second Sin. New York: Doubleday, 1973
- [4] Rand, Ayn *Atlas Shrugged*, p.1139, Random House, 1957 ISBN 0-394-41576-0
- [5] My Madness Saved Me: The Madness And Marriage of Virginia Woolf (<http://www.szasz.com/woolf.html>)
- [6] "The Nazis sought to prevent Jewish suicides. Wherever Jews tried to kill themselves - in their homes, in hospitals, on the deportation trains, in the concentration camps - the Nazi authorities would invariably intervene in order to save the Jews' lives, wait for them to recover, and then send them to their prescribed deaths.", *Werkblatt* (<http://www.werkblatt.at/archiv/39Pytelle.htm>), citaat van Kwiet, K.: "Suicide in the Jewish Community," in Leo Baeck Yearbook, vol. 38. 1993.
- [8] An interview with Dr. Thomas Szasz - Citizens Commission on Human Rights (<http://www.cchr.org/index.cfm/11112>)
- [9] Scientology - Church of Scientology Official Site (http://www.scientology.org/en_US/news-media/faq/pg037.html)
- [10] Statement by the Owner and Producer of the Site, Thomas S. Szasz Cybercenter for Liberty and Responsibility, <http://szasz.com/enemies.html>, URL accessed april 9, 2007.
- [11] <http://www.stanleyresearch.org/publications/neuropath.asp>
- [12] "Is depressie een ziekte?" (<http://www.szasz.com/isdepressionadiseasetranscript.html>)
- [13] <http://www.kdfoundation.org>
- [14] <http://www.nidcd.nih.gov/health/balance/meniere.asp>

Werken van Szasz

Bibliografie (<http://www.szasz-texte.de/publist.html>) van de publicaties van Szasz.

Boeken

SUP = Syracuse University Press (http://en.wikipedia.org/wiki/Syracuse_University_Press). Engels

- 1971 "The Ethics of Addiction" in *American Journal of Psychiatry*, vol. 128 pp.541-546
- 1973 *The Second Sin*. Doubleday.
- 1973 (editor). *The Age of Madness: A History of Involuntary Mental Hospitalization Presented in Selected Texts*. Doubleday Anchor.
- 1974 (1961). *The Myth of Mental Illness: Foundations of a Theory of Personal Conduct*. Harper & Row.
- 1976 *Heresies*. Doubleday Anchor.
- 1984 *The Therapeutic State: Psychiatry in the Mirror of Current Events*. Buffalo NY: Prometheus Books.
- 1985 (1976). *Ceremonial Chemistry: The Ritual Persecution of Drugs, Addicts, and Pushers*. Holmes Beach FL: Learning Publications.
- 1987 (1963). *Law, Liberty, and Psychiatry: An Inquiry into the Social Uses of Mental Health Practices*. SUP.
- 1988 (1965). *Psychiatric Justice*. SUP.
- 1988 (1965). *The Ethics of Psychoanalysis: The Theory and Method of Autonomous Psychotherapy*. SUP.
- 1988 (1957). *Pain and Pleasure: A Study of Bodily Feelings*. SUP.
- 1988 (1976). *Schizophrenia: The Sacred Symbol of Psychiatry*. SUP.
- 1988 (1977). *The Theology of Medicine: The Political-Philosophical Foundations of Medical Ethics*. SUP.
- 1988 (1978). *The Myth of Psychotherapy: Mental Unraveling as Crazyiness, Rhetoric, and Opression*. SUP.
- 1990 (1980). *Sex by Prescription*. SUP.
- 1990 *The Untamed Tongue: A Dissenting Dictionary*. Lasalle IL: Open Court.
- 1990 *Anti-Freud: Karl Kraus and His Criticism of Psychoanalysis and Psychiatry*. SUP. First printed in 1976 as *Karl Kraus and the Soul-Doctors: A Pioneer Critic and His Criticism of Psychiatry and Psychoanalysis*. Louisiana State University Press.
- 1991 (1970). *Ideology and Insanity: Essays on the Psychiatric Dehumanization of Man*. SUP.
- 1993 *A Lexicon of Lunacy: Metaphoric Malady, Responsibility, and Psychiatry*. New Brunswick NJ: Transaction Books.
- 1996 (1992). *Our Right to Drugs: The Case for a Free Market*. SUP.
- 1996 *Cruel Compassion: Psychiatric Control of Society's Unwanted*. SUP.
- 1996 *The Meaning of Mind: Language, Morality, and Neuroscience*. SUP.
- 1997 (1987) *Insanity: The Idea and Its Consequences*. SUP.
- 1997 (1977). *Psychiatric Slavery: When Confinement and Coercion Masquerade as Cure*. SUP.
- 1997 (1970). *The Manufacture of Madness: A Comparative Study of the Inquisition and the Mental Health Movement*. SUP.
- 1999 (1996). *Fatal Freedom: The Ethics and Politics of Suicide*. Westport CT: Praeger.
- 2001 (1996). *Pharmacocracy: Medicine and Politics in America*. Westport CT: Praeger.
- 2002 *Liberation By Oppression: A Comparative Study of Slavery and Psychiatry*. New Brunswick NJ: Transaction Books.
- 2004 *Words to the Wise: A Medical-Philosophical Dictionary*. New Brunswick NJ: Transaction Books.
- 2004 *Faith in Freedom: Libertarian Principles and Psychiatric Practices*. New Brunswick NJ: Transaction Books.
- 2006 *My Madness Saved Me: The Madness and Marriage of Virginia Woolf* (<http://www.szasz.com/woolf.html>). Somerset NJ: Transaction Publishers.

- 2007 *Coercion as Cure: A Critical History of Psychiatry*. New Brunswick (USA) London (UK) Transaction Publishers
- 2007 *The Medicalization of Everyday Life: Selected Essays*. SUP.

Nederlandse vertalingen:

- Szasz, Thomas S. De Waan van de Waanzin - de Psychiatrie als Voortzetting van de Inquisitie. Ambo 1972
- Szasz, Thomas S. Geestesziekte als mythe. Lemniscaat 1972 (1961)
- Szasz, Thomas S. Het Recht om Terecht te Staan. Rechtsbedeling door Psychiaters. Ambo 1971.
- Szasz, Thomas S. Ideologie en Waanzin. Wat wil de Psychiatrie Ambo 1972
- Szasz, Thomas S. Sex op Recept - de Verbluffende Waarheid over de Hedendaagse Sextherapie Infopers, 1982

Secundaire literatuur

- Burston, Daniel, 2003, " Szasz, Laing and Existential Psychotherapy. (<http://www.ehinstitute.org/01-20-2004.html>)" Existential-Humanist Institute.
- Powell, Jim, 2000. *The Triumph of Liberty: A 2,000 Year History Told Through the Lives of Freedom's Greatest Champions*. Free Press.
- Schaler, J. A., ed., 2004. *Szasz Under Fire: The Psychiatric Abolitionist Faces His Critics*. Chicago: Open Court Publishers.
- Vatz, R. E., and Weinberg, L. S., eds., 1983. *Thomas Szasz: Primary Values and Major Contentions*. Prometheus Books.

Externe links

Engels

- The Foucault Tribunal. 30 april — 3 mei, 1998 in het Volksbuehnetheater in Berlijn, Duitsland (video van het Foucault Tribunaal op foucault.de (<http://www.foucault.de/>))
- "Ziekten zijn stoornissen van het menselijk lichaam, van hart, lever, nieren en hersenen." Audio op youtube (<http://www.youtube.com/watch?v=f4Gr4OIkums>)
- The Thomas S. Szasz Cybercenter for Liberty and Responsibility (<http://www.szasz.com/>)
- The Case Against Psychiatric Coercion, door Thomas S. Szasz (<http://www.iatrogenic.org/library/case.html>)
- Mental Disorders are not Diseases, door Thomas S. Szasz (<http://www.szasz.com/usatoday.html>)
- Interview: Curing the Therapeutic State (<http://www.reason.com/news/show/27767.html>)
- Liberty and the Practice of Psychotherapy: An Interview with Thomas Szasz (http://www.psychotherapy.net/interview/Thomas_Szasz) (Psychotherapy.net)
- Szasz Quotes (http://www.brainyquote.com/quotes/authors/t/thomas_szasz.htmlThomas)
- Thomas Szasz's Manifesto (<http://www.szasz.com/manifesto.html>)
- RealPlayer Video (or chose audio only) van Thomas Szasz (<http://www.cato.org/events/030925f.html>)
- YouTube Interview met Szasz 26:44 audio (1 (<http://www.youtube.com/watch?v=mojxtnm3fA4Part>), Part 2 (http://www.youtube.com/watch?v=X_FVMvDDuDU), Part 3 (<http://www.youtube.com/watch?v=x7ct9qVF73U>))
- Thomas Szasz "Psychiatry as an Arm of the State"; Lew Rockwell show podcast, Nov 19, 2008 (http://www.lewrockwell.com/podcast/?p=episode&name=2008-11-19_071_psychiatry_as_an_arm_of_the_state.mp3)
- Gesprek met Thomas Szasz, Universiteit van Birmingham, oktober 2007: Preview (<http://www.ceimh.bham.ac.uk/tv/szaszpreview.shtml>) Part 1 (<http://www.ceimh.bham.ac.uk/tv/SzaszPartOne.shtml>) Part 2 (<http://www.ceimh.bham.ac.uk/tv/SzaszPartTwo.shtml>) Part 3 (<http://www.ceimh.bham.ac.uk/tv/SzaszPartThree.shtml>)

Gender (seks)

Seksuele diversiteit

Algemeen Seksualiteit / Gender
Verzamelbegrippen Holebi / LGBT
Naar geslacht Aseksualiteit Biseksualiteit Heteroseksualiteit Homoseksualiteit Interseksualiteit Panseksualiteit Poliseksualiteit Transseksualiteit
Naar rolmodel Androgynie Queer Transgenderisme Travestie
Naar leeftijd Efebofilie Gerontofilie Pederastie Pedofilie

Gender staat voor de gedrags- en identiteitsaspecten van seks, ter onderscheiding van lichamelijke en biologische aspecten.

Betekenis

Het begrip gender wordt gebruikt in veel verschillende contexten en het is een politiek beladen begrip, waardoor de betekenis onstabiel is. Maar in de meest algemene definitie refereert gender aan de gevarieerde en complexe afspraken tussen mannen en vrouwen. Het begrip omvat de organisatie van reproductie, de seksueel bepaalde scheidingen van toegang tot de arbeid en de zorg voor kinderen en de culturele definities van mannelijkheid en vrouwelijkheid. Met andere woorden: gender staat voor de socioculturele aspecten van het man- of vrouwzijn. Gender staat zo tegenover 'seks': seks staat voor de biologische verschillen. Het is niet aantoonbaar welke wetenschapper de eerste was die dat onderscheid tussen gender en seks maakte, maar veelal wordt aangenomen dat dat Robert Stoller was in zijn boek uit 1968, *Sex and Gender: On the Development of Masculinity and Femininity*.

Gender en feminisme

In de feministische theorievorming neemt het onderscheid tussen seks en gender een bijzondere plaats in. De feministische schrijfster die het onderscheid tussen seks en gender heeft geïntroduceerd in het feministische denken was Ann Oakly, zij schreef de invloedrijke tekst *Sex, Gender and Society* in 1972. Oakly was de eerste die het concept van gender in verband bracht met een theorie over de ongelijkheid en de onderdrukking van vrouwen. Het onderscheid dat de feministen maakten tussen seks en gender viel een wereldwijd geaccepteerde theorie aan die stelt dat verschillen tussen mannen en vrouwen 'natuurlijk' zijn, dat ze komen door genitale en genetische verschillen

en dus onmogelijk te veranderen. Deze theorie over man/vrouwrollen (ontwikkeld door Parsons en Bales (1956)) was voordat de Tweede feministische golf opkwam, het dominante sociologische perspectief in de studies die de relaties tussen mannen en vrouwen bestudeerden. Parsons en Bales suggereren dat er in een gezin in een kapitalistisch geïndustrialiseerde samenleving behoefte was aan rolspecialisatie; verschillende sociale functies vereisen verschillende persoonlijke karaktertrekken. De instrumentale rollen waren weggelegd voor mannen en omvatten het functioneren in de keiharde wereld van de economische competitie. Daartoe moesten mannen agressief, meedogenloos en intellectueel zijn. Vrouwen aan de andere kant, hadden expressieve rollen. Rollen waarin ze moesten verzorgen, voor de kinderen zorgen en iedereen voorzien in hun fysieke en emotionele behoeften. De rollen waren onderling niet uitwisselbaar. Deze theorie werd onderbouwd door de biologische kijk op de voortplantingsfunctie van vrouwen en hun hormonen die van hen 'natuurlijke' zorgdragers maken. Sociobiologen stelden dat de rol van mannen als 'jagers', hun mannelijke fysiek en hormonen van mannen hen 'natuurlijk' agressief en competitief maken. Deze theorie vormde de rechtvaardiging voor het type gezin dat in de jaren vijftig overheersend was in de Verenigde Staten, het traditionele broodwinner/huisvrouw-gezin. Deze naturalistische kijk op mannelijkheid en vrouwelijkheid als biologisch bepaald werd ondermijnd door het gender/seks-onderscheid.

In het modernisme richtte het feminisme zich zoals gezegd vooral op de ongelijkheid tussen man en vrouw. 'Verlichting' was het centrale begrip voor de feministen in de moderne tijd. In het postmodernisme vond er een verschuiving plaats in de feministische analyse van gender. Steeds meer richtten feministen hun aandacht op het kritisch bekijken van hun eigen aannames, in plaats van op de genderongelijkheden in de wereld. Als het wachtwoord van de feministen in de moderniteit 'verlichting' was, was dat 'deconstructie' in de postmoderniteit. Feministen werden meer zelfkritisch en reflecteerden op hun eigen procedures. Dit reflecteren heeft geleid tot het besef van een tegenstelling in hun gedachtegoed. De kruistocht voor gelijkheid, die in het politieke hart ligt van het feminisme, is gebaseerd op het idee van een duidelijke en afgesloten genderidentiteit. Het idee dat mannen en vrouwen verschillend zijn ligt nu juist aan de basis van alle ongelijkheid die de feministen bestrijden.

Beeldvorming

De veranderingen in communicatieve mogelijkheden hebben gezorgd voor veel bezorgdheid rondom gender. Bijvoorbeeld de uitvinding van de boekdrukkunst, waardoor literatuur voor een groter publiek verkrijgbaar werd. Deze uitvinding riep in de zeventiende eeuw de angst op, dat vrouwen 'gevaarlijke emoties' zouden krijgen. Hetzelfde geldt voor de introductie van de cinema, waar gedacht werd dat het bekijken van bewegende beelden de vruchtbaarheid van vrouwen zou aantasten. Er bestaat dus een historische tendens waar biologische argumenten systematisch worden gebruikt om de culturele praktijken van mannen en vrouwen te sturen. Wetenschappers toonden aan dat de media een aantal mannelijke rollen genereren die resulteren in een onontwikkelde emotionele groei en psychische schade bij mannen. Ook de vooronderstelling dat kinderen op opvoeding door hun moeder zijn aangewezen werd niet alleen door de wet en haar uitvoering, maar ook door de media uitgedragen.

Gender en lichaam

De betekenis van het lichaam is in de moderne tijd veranderd. Geschiedkundigen en antropologen hebben de classificaties van mannelijke en vrouwelijke lichamen en de bijbehorende culturele expressies van mannelijkheid en vrouwelijkheid door de eeuwen heen in kaart gebracht. Een voorbeeld is Thomas W. Laqueur. In de jaren 1990 bestudeerde hij medische en filosofische literatuur en onderzocht de verschuiving van het 'one-sex'- naar het 'two-sex'-model van het lichaam. Deze verschuiving illustreert het veranderde begrip van de grenzen tussen het mannelijke en het vrouwelijke.

Mannen kunnen dus een vrouwelijke identiteit hebben en omgekeerd vrouwen een mannelijke genderidentiteit. Deze geslachtelijke identiteit is dus het gevoel lichamelijk tot een bepaalde seks, dan wel emotioneel en/of maatschappelijk tot een bepaalde gender te behoren. Bij een genderidentiteit die niet eenduidig of wisselend is spreekt men van een labiele identiteitsbeleving; wanneer er sprake is van een tegenstelling met de getoonde seks of

gender spreekt men van genderdysforie. Transgenders noemen het dan een transgenderidentiteit.

Wetenschappelijk is aangetoond dat iemands genderidentiteit niet meteen na de geboorte vastligt maar pas rond het vierde levensjaar definitief vast komt te liggen.

Mannen- en vrouwenrollen

Het gebruik van het begrip gender betekent een relativering van de verbinding tussen de biologische status (seks) en identiteit (zelf-gevoel). De invulling van mannen- en vrouwenrollen is in allerlei culturen verschillend. Zo zijn er matriarchale en patriarchale culturen. De studies van Margaret Mead (1901-1978) hebben veel bijgedragen aan het inzicht hierover. In de loop van de geschiedenis hebben mannen- en vrouwenrollen een ontwikkeling doorgemaakt. Een van de meest opmerkelijke veranderingen was het verlies van de dagelijkse vanzelfsprekende aanwezigheid van vaders in het gezin sinds de industriële revolutie.

Gender wordt ook gebruikt als sociologische term om seksegebonden maatschappelijke verschillen mee te kunnen analyseren.

Studie en instituties

Veel vrouweninstituten veranderden in de jaren negentig en begin van deze eeuw hun identiteit van vrouwenemancipatie-instituut naar genderinstituut. Soms was dit een keuze voor een ontwikkeling van androgyniteit, soms om het vrouwelijke verder te emanciperen. Voorbeelden van deze verandering zijn het Tijdschrift voor genderstudies en het Clara Wichmann Instituut. Dit laatste bleef zich, tot zijn opheffing in 2004, ondanks zijn formele identiteitswijziging statutair beperken tot het behartigen van vrouwenbelangen.

Ook de directie emancipatiezaken (DCE) van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid kenmerkte zich door deze tweeslachtigheid. Hoewel formeel ook bezig met het emanciperen van mannen (Campagne "mannen worden er beter van") beperkte ze haar subsidiëring in 2003 weer strikt tot projecten voor vrouwen. Het begrip gender verkreeg in de praktijk in die context een verhullende en vage betekenis die in feite weer samen viel met het woord seks.

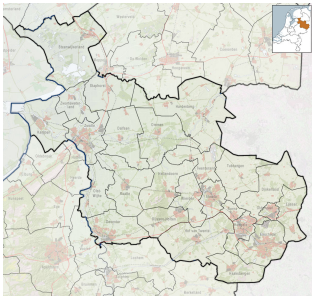

Sinds de jaren 1970 is gender een belangrijk onderwerp van academische studies. Genderwetenschap heeft zich tijdens de Tweede Feministische Golf ontwikkeld uit vrouwenstudies. Gender is ook een modeterm geworden, vooral in de massa media. Termen als 'genderquake', 'gender-gap' en 'gender-bending' worden door journalisten gebruikt om veranderingen aan te geven in de bestaande relaties tussen de seksen. Binnen de meeste vakgroepen genderstudies wordt uitgegaan van de -hierboven beschreven- feministische benadering van het begrip gender, waarbij de opheffing van de onderdrukking van vrouwen als vanzelfsprekend en voorondersteld uitgangspunt wordt beschouwd.

Externe links

- Bradley, H. (2007) Gender. Cambridge, Malden: Polity Press.
 - Mac an Ghail, M., Haywood, C. (2007) Gender, Culture and Society. Contemporary Femininities and Masculinities. New York: Palgrave Macmillan.
-

Holten

Holten

Plaats in Nederland 	
 	
	
Situering	
Provincie	Overijssel
Gemeente	Rijssen-Holten
Coördinaten	52°16'N 6°25'E ^[1]
Algemeen	
Inwoners (1 januari 2010)	8.793
Overig	
Website	Rijssen-Holten ^[2]
Portaal Nederland	

De dorpskerk van Holten

Canadese begraafplaats

Holten vanaf de Holterberg

De Beukenlaan te Holten richting Holterberg

Holten (Nedersaksisch: *Hooltn*) is een dorp in de landstreek Salland (provincie Overijssel, Nederland) en behoort sinds 2001 tot de gemeente Rijssen-Holten. Daarvoor was Holten een zelfstandige gemeente. Holten heeft bijna 9000 inwoners.

Geografie en demografie

Holten ligt aan de Holterberg aan het zuidereind van de Sallandse Heuvelrug. Aan de oostkant ligt De Borkeld, een gebied dat strekt tussen Holten, Markelo en Rijssen. Aan de zuidkant ligt de buurtschap Beuseberg. Deze buurtschap wordt gekenmerkt door een zeer afwisselend landschap. Aan de westzijde ligt de buurtschap Dijkerhoek, alwaar korenmolens De Hegeman staat. Daarnaast ligt buurtschap Espelo. Direct grenzend aan het dorp ligt op een heuvelachtig terrein de zogenaamde Lookerenk, welke overgaat in een bosgebied genaamd De Zuurberg. Ten zuiden hiervan liggen tenslotte uitgestrekte weilanden. Begin zeventiger jaren werd het zuidelijk deel doorsneden door de snelweg A1.

Holten ligt in het zuidoosten van Salland en grenst in het oosten aan Twente en in het zuiden aan de Achterhoek. Het dorp was vroeger een agrarische gemeenschap. In de twintigste eeuw werd ook Toerisme een belangrijke bron van inkomsten. Vanaf het begin van de zestiger jaren is er een aantal industriële en dienstverlenende bedrijven gevestigd waardoor Holten al lange tijd een overschot aan arbeidsplaatsen kent. Grotere werkgevers zijn Oad Reizen, de vleesverwerker/foodgroep Enkco, zoutstrooierfabrikant Nido en het transportbedrijf Müller Transport.

Canadese begraafplaats

Op de Holterberg ligt het Holten Canadian War Cemetery. Via de toenmalige burgemeester van Holten en het Ministerie van Oorlog werd bewerkstelligd dat een stukje Nederland voor dit doel aan het Canadese Gouvernement kon worden geschonken. Nog steeds is de begraafplaats een stukje Canadees grondgebied. Op de Canadese begraafplaats hebben naast 1355 Canadezen ook 36 Britten, 2 Australiërs en 1 Belg hun laatste rustplaats. In 2011 werd het informatie-centrum geopend door Prinses Margriet en Prof.mr. Pieter van Vollenhoven met de onthulling van het kunstwerk "For all generations". Dit bijzondere kunstwerk is geschonken door het Prins Bernard Cultuurfonds en is ontworpen en uitgevoerd door kunstenares Annemiek Punt.

Kasteel

Vlak buiten Holten liggen de fundamenteën van het middeleeuwse kasteel De Waerdenborch. De bouw ervan moet in 1377 zijn begonnen, maar al in 1380 werd het verwoest, om het jaar erop als vooruitgeschoven verdedigingspost voor de stad Deventer te worden herbouwd. Omstreeks 1530 was het kasteel overbodig geworden en werd het afgebroken. *De Waerdenborch* is nu nog de naam van een openbare scholengemeenschap voor vmbo, havo, atheneum en gymnasium.

Kerkelijk leven

- Dorpskerk Holten (Nederlands-Hervormd, PKN);
- Gereformeerde kerk „De Kandelaar” (PKN) Holten;
- R.K. parochie St. Joseph Nieuw-Heeten/Holten (sinds 1965) in „Gebouw Irene”.
- Evangelie Gemeente De Loofhut

Openbaar vervoer

Holten heeft een treinstation. Station Holten ligt aan het spoortraject Apeldoorn - Enschede. Er stopt op werkdagen overdag ieder half uur een trein, op andere tijden ieder uur. Doordeweeks heeft Holten ook een directe busverbinding, lijn 6 van Syntus, met Bathmen en Deventer.

Wandelroutes

- Door Holten loopt het Pieterpad. De route loopt van Pieterburen aan de Groningse Waddenkust naar de Sint-Pietersberg bij Maastricht.
 - Over de Holterberg loopt het Marskramerpad: deel I is het Nederlandse deel van de Handelsweg (E11), die loopt van Osnabrück naar Deventer.
 - Het Overijsselpad (LAW 2) voert van Steenwijk tot Enschede. De lengte is 177,5 km en is verdeeld in 6 trajecten.
-

Carnaval in Holten

In Holten wordt carnaval gevierd en het dorp heet in carnavalstijd *Keunedarp*, wat historisch gezien te maken heeft met de vele varkensboeren die Holten rijk was. De naam van de carnavalsvereniging van de carnavalsprinsen is Cv De Fienpreuvers.

Geboren in Holten

- Mark Tuitert (4 april 1980), schaatser en olympisch kampioen op de 1500 m (2010)
- Bert Haanstra (31 mei 1916 - 23 oktober 1997), filmregisseur
- Wolter Wierbos (1 september 1951), jazz-trombonist

Bekende Holtenaren

- Edwin van Hoevelaak, muziekproducent en presentator RTV Oost
- Willem van Rappard, voormalig burgemeester
- Raymond Libregts, voetbaltrainer
- Niels Oude Kamphuis, voormalig profvoetballer
- Theo de Rooij, ex-wielrenner
- Mark Tuitert, schaatser, Olympisch Kampioen 1500 meter

Sport

- Jaarlijks wordt er in Holten een triatlon georganiseerd. In de beginjaren (rond 1984) deden deelnemers ook met de gewone fiets en klompen aan mee. Met ingang van 2002 is de Triatlon van Holten opgenomen in het Points Races Circuit van de International Triathlon Union (ITU). In 2009 was Holten het toneel van het Europees kampioenschap triatlon en werd het 25 jarige jubileum gevierd. In 2010 werd er een World Cup wedstrijd gehouden.
 - De plaatselijke voetbalverenigingen zijn VV Holten en Blauw Wit '66.
 - De motorsportvereniging MAC "De Holterberg".
 - De atletiekvereniging "AV Holten".
 - De Hockeyclub Holten.
 - Handbalvereniging HV Holten
 - Rijvereniging de Bergruiters en ponyclub de Bergruiterij.
 - t.c. Holten
 - IJsclub de Noordpool, die ook jaarlijks een skeelertocht in de buitengebieden tussen Holten, Laren (Gld), Markelo en Bathmen organiseert
 - Wielervereniging Holten
-

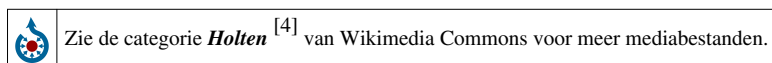
Partnergemeente

- Winterberg (Duitsland) - sinds 14 april 1989.

Ter gelegenheid van het aangaan van het partnerschap met Winterberg heeft de gemeente Holten een boom geplant in het park 't Vletgoor te Holten.

Externe link

- Gemeente Rijssen-Holten: De ontstaansgeschiedenis van Holten ^[3]

Plaatsen in de gemeente Rijssen-Holten		
Stad: Rijssen Dorp: Holten		
Buurtschappen: Beuseberg · Borkeld · Dijkerhoek · Espelo · Holterbroek · Ligtenberg · Look · Neerdp		
Overijssel · Steden en dorpen in Overijssel Nederland · Provincies · Gemeenten		

Plaats met start- of eindpunt aan het Pieterpad	
Pieterburen · Winsum · Groningen · Zuidlaren · Rolde · Schoonloo · Sleen · Coevorden · Hardenberg · Ommen · Hellendoorn · Holten · Laren · Vorden · Zelhem · Braamt · Millingen aan de Rijn · Groesbeek · Gennep · Vierlingsbeek · Swolgen · Venlo · Swalmen · Montfort · Sittard · Strabeek · Sint-Pietersberg Lange-afstand-wandelpad · Pieterpad	

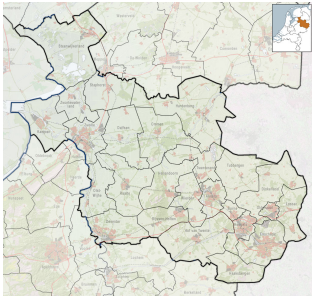

 52° 17' NB, 6° 25' OL ^[5]

Referenties

- [1] http://toolserver.org/~geohack/geohack.php?language=nl¶ms=52_016_053_N_6_025_07_E_scale:25000_region:NL&pagename=Holten
- [2] <http://www.rijssen-holten.nl>
- [3] <http://www.rijssen-holten.nl/over%20rijssen-holten/publicatie/geschiedenis>
- [4] <http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Holten?uselang=nl#mw-subcategories>
- [5] http://toolserver.org/~geohack/geohack.php?language=nl¶ms=52_16_53_N_6_25_7_E_type:city_scale:25000_region:NL&pagename=Holten

Rijssen

Rijssen

Plaats in Nederland 	
	
	
Situering	
Provincie	Overijssel
Gemeente	Rijssen-Holten
Coördinaten	52°18'N 6°31'E ^[1]
Algemeen	
Oppervlakte	28,06 km²
Inwoners (1 januari 2012)	28.556 ^[2]
Overig	
Stadsrechten	Ja
Website	rijssen-holten.nl ^[2]
Portaal Nederland	

Rijssen (Nedersaksisch: *Riesn*) is een stad in de gemeente Rijssen-Holten en ligt in de Nederlandse provincie Overijssel, tussen Deventer en Almelo. De stad telde op 1 januari 2012 28.556 inwoners en is 2.806 hectare groot.

Geschiedenis

Rijssen en zijn oudste geschiedenis

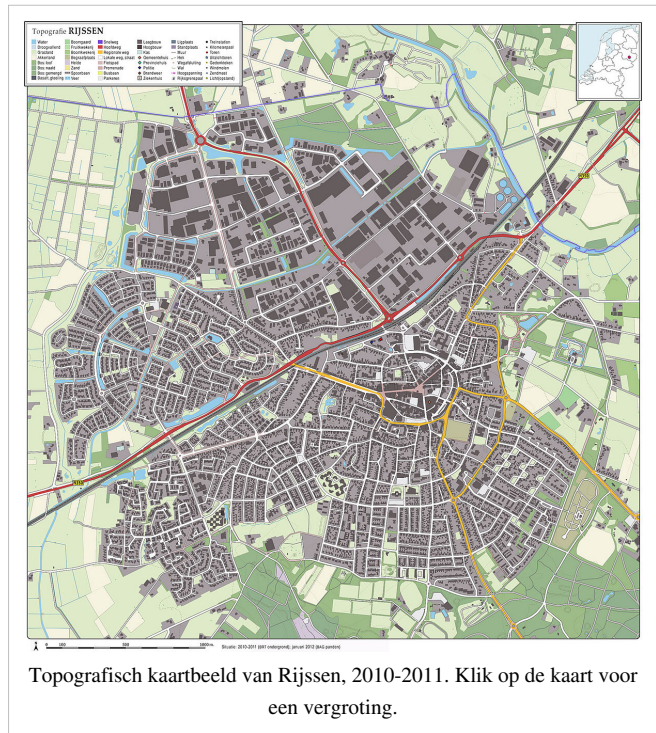
De oudste vermelding van Rijssen is in de goederenlijst van de graaf van Dale (1188), waarin de *parrochia Risnen* wordt genoemd. De huidige protestantse Schildkerk, toen Sint-Dionysiuskerk, vormde het centrum van dit kerspel *Risnen*. De wording van dorp tot stad vond plaats doordat Otto van Holland, bisschop van Utrecht, onenigheid had met zijn leenman, de burggraaf van Goor. Deze werd in zijn burcht Goor te machtig. De bisschop wilde deze macht breken en verleende aan het dorp Rijssen reeds op 5 mei 1243 stadsrechten. Deze rechten hielden in dat de stad Rijssen twee jaarmarkten mocht houden en twee weekmarkten. De stad kreeg ook het recht om zich te verdedigen, wat Rijssen deed door het aanleggen van wallen en grachten. Namen als Walstraat en Huttenwal herinneren hieraan. Het stadsrecht van Rijssen appelleert aan het stadsrecht van Deventer. Net als Deventer trad Rijssen omstreeks 1350 toe tot de Hanze.

De stad bezat ook het recht van een Hoge Bank, dat wil zeggen de hoge rechtbank voor het richteramtb Kedingen dat tot aan de Franse tijd heeft bestaan. Hierover zijn meerdere disputen gehouden tussen de stad Goor en de stad Rijssen, om te besluiten wie dit recht mocht bezitten. Rijssen bestuurdde het recht over de zogenaamde *Rijssense Kwartieren*: Hoge Hexel, Wierden, Rectum, Ypelo, Enter, Notter, Zuna en Elsen. Rijssen had drie stadspoorten: de Molenpoort, de Elsenerpoort en de Haarpoort. 's Avonds werd de avondklok geluid ten teken dat de poorten werden gesloten, een traditie die nog steeds in ere wordt gehouden. De toegang naar het zuiden werd extra bewaakt door de Holtentoren (houten toren) op de Koerbelt. Een verdere verdediging was niet nodig omdat de stad aan de andere zijden was omringd door waterrijke en moerassige gebieden.

Stadsbestuur

Rijssen had een stadsbestuur en zes burgemeesters. Deze waren tegelijkertijd schepen en raad. Het college van burgemeesters koos zijn maandschepenen. De schepenen vormden voor vier maanden van het jaar een vast koppel. Als de periode verstreken was, kwam het volgende koppel aan de beurt. Het taakbeleid van de schepenen in Rijssen was zeer veelzijdig. Ze hielden zich ook bezig met de oneigenlijke rechtspraak. Dat hield het opmaken en registreren van akten in. Bijzonder is dat de schepenen van Rijssen zich gedroegen als markerichters en gewaarden. Ondanks dat Rijssen een stad was, is er naast de stad ook sprake van de marke Rijssen; dat is dat deel dat buiten het stads wigbold ligt.

De stad Rijssen was later na de 18e eeuw onderverdeeld in zes kwartieren van samen 12 rotten. De rotten of wijken in Rijssen bestonden grotendeels uit de oudste straten. Daarvoor was ze alleen onderverdeeld in rotten. De nu nog bekende rotten zijn: Het Schild, Haarstraat, Elsenerstraat, Bouwstraat, Walstraat, Rozengarde, Grotestraat, Boomkamp, Huttenwal. Het gebied rondom Rijssen werd markegrond genoemd. Langzaam werd dit door de stad opgeslokt en ging dit tot het buitenrot behoren. In de 18e eeuw bestond Rijssen uit twaalf rotten en één buitenrot. Het

buitenrot telde voor de verkiezing niet mee. Dit had te maken met dat het markegrond was en buiten het stadswigbold viel. In elk kwartier mocht de bevolking twee mensen kiezen voor de keur. In totaal waren er derhalve twaalf mensen van wie er uiteindelijk zes overbleven; die zes vormden de Rijssense regering.

Reformatie

De resolutie van 1598, die ervoor moest zorgen dat de reformatie doorgang kon vinden, bleek weinig uit te halen. Van 1601 tot 1628 probeerde de classis van Deventer grote druk uit te oefenen om de reformatie door te zetten. De tijd was de katholieken goedgezind; omdat Spinola Oldenzaal veroverde, werd heel Twente weer katholiek. De magistraat van Rijssen luisterde niet naar de classis van Deventer en ook de oude pastoor Rutgerus Braemcamp oefende na afzetting het priesterambt weer uit en celebreeerde nog soms de katholieke mis voor de gelovigen. De classis verbood alle soorten van zogenaamde paapse afgoderij. De grotendeels nog katholiekgezinde bevolking die ook op bedevaart ging naar het Heilige Bloedhuis in de Martinuskerk (Markelo) waar een relik van het Heilige Bloed werd bewaard, werd onder druk op straffe van grote geldboetes gedwongen om niet deel te nemen aan deze "paapse" (rooms-katholieke) gewoonten. De periode na pastoor Braemcamp bleef woelig en Rijssen bleef voor de classis van Deventer een stad met een tegendraadse bevolking die aanvankelijk niet luisterde naar de orthodox-calvinistische protestantse classis. In latere jaren zou echter het protestantisme in Rijssen meer en meer de boventoon gaan voeren; het thans zo kenmerkende uiterst protestantse en bevindelijk-gereformeerde karakter der stad Rijssen vinden echter hun oorsprong pas in de 18e en 19e eeuw.

Plundering en oorlog

De oudste bekende plundering is die van 1497 door Hendrik V van Wisch, een bannerheer van kasteel Wisch uit het Hertogdom Gelre. De stad was weerloos en kon niet voorkomen dat ze werd geplunderd. In 1510 wilde Karel van Gelre Rijssen plunderen. Deze plundering kon door het afdragen van een afkoopsom door het stadsregering worden voorkomen. In 1517 probeerde Karel van Gelre nog een keer tot plundering over te gaan. In de periode 1580-84 ondervond Rijssen de meeste hinder van de Tachtigjarige Oorlog. Doordat Deventer in Staatse handen en Oldenzaal in Spaanse handen bleef, kwam het op de grens tussen deze gebieden tot schermutselingen. Rijssen werd in 1583 in brand gezet. In 1584 kwamen Engelse en Duitse huurlingen, die officieel in dienst waren van het Staatse leger, naar de stad. Zij gijzelden inwoners van de stad en met dreigementen persten ze de bevolking 2100 Carolus gulden af. De toenmalige bisschop van Münster, Bernhard von Galen, ook wel "Bommen Berend" genaamd, plunderde de stad Rijssen tweemaal; de eerste keer direct na de jaarwisseling in 1666, de tweede keer volgde in 1672.

Industriële periode

In 1750 werd aan de Regge de huidige Pelmolen Ter Horst (olie- en pelmolen) gebouwd door de Rijssense familie Ter Horst. In de 19e eeuw ging de opkomst van de textielindustrie in Twente aan Rijssen niet voorbij. De Koninklijke Jutespinnerijen en -weverijen van Ter Horst & Co bepaalden meer dan 125 jaar de economie van de Reggestad. Naast de jute-industrie bezat Rijssen een aantal steenbakkerijen. De laatste steenfabriek is in 2007 gesloten. In 1888 werd Rijssen ontsloten door de spoorlijn Deventer - Almelo en kreeg een stationsgebouw, Station Rijssen. In 1924 eindigde de scheepvaart van zompen op de Regge.

In de nacht van 25 op 26 maart 1945 werd Rijssen door een ramp getroffen. Ds. Lamain van de gereformeerde gemeente zou die avond vanaf de kansel gezegd hebben dat er iets ernstigs zou gaan gebeuren. 'Er zijn mensen in de kerk voor wie het de laatste keer is dat ze er zijn geweest'. Enkele uren later werden deze woorden bewaarheid. Een V1 stortte neer waarbij 9 mensen om het leven kwamen. Een uit Duitsland terugkerend Engels vliegtuig gooide een bom op de plaats van de vlammenzee, waardoor nog meer slachtoffers vielen. In totaal kwamen bij deze ramp 23 mensen om het leven.^[3]

Na de teloorgang van de jute-industrie in de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw ontstond in Rijssen een bloeiende bouwnijverheid en transportsector. In 2001 werd de gemeente Rijssen samengevoegd met de Sallandse gemeente

Holten. De stad behoort tot de regio Twente en wordt wel de *Poort van Twente* genoemd.

Bevolking

Godsdienst

Rijssen heeft een grotendeels orthodox protestantse bevolking. Rijssen behoort tot de Bijbelgordel die grofweg loopt van de provincie Zeeland, via de Veluwe tot aan de kop van Overijssel. Rijssen is een enclave van orthodox-protestanten in een overwegend katholiek Twenthe. Veel scholieren volgen het voortgezet onderwijs op een reformatorische school in Apeldoorn (Jacobus Fruytier Scholengemeenschap). Een deel van de Rijssense bevolking vindt dat geloofsovertuiging en politiek niet mogen worden gescheiden. De SGP is de grootste politieke groepering in Rijssen. Kenmerkend voor de stad is het aanhouden van de zondagsrust door het orthodoxe deel van de bevolking, alhoewel dit minder wordt. Het calvinisme bepaalt reeds lange tijd het aanzien van de stad. Rijssen bezit een heel scala aan kerkgenootschappen uit het protestantse spectrum. Het katholicisme, dat in andere delen van Twente de overhand heeft, vormt in Rijssen een minderheid. Verder kent Rijssen een Syrisch-Orthodoxe gemeenschap, een Turkse gemeenschap en een Molukse gemeenschap. Deze Molukkers, die zich in de jaren '60 in Rijssen vestigden, zijn over het algemeen protestants. Rijssen kent ook een jeugdkerk, genaamd Transformed.

Gedenktsteen op de Joodse begraafplaats van Rijssen

De grootste kerk van Rijssen, de Protestantse Kerk in Nederland (Hervormde Gemeente) telt 10.129 leden (2004). Daarna komt de Gereformeerde Gemeenten met 6.348 leden (2006). De Noorderkerk van de Gereformeerde Gemeente telt circa 1900 zitplaatsen en de Zuiderkerk is de grootste kerk van Rijssen met meer dan 2000 zitplaatsen. Beide kerkgebouwen behoren tot de grootste kerken in Nederland voor wat betreft het aantal zitplaatsen.

In 2009 komt de reformatorische gezindte massaal in opstand tegen het heavymetal-festival Elsrock. Er worden ruim 3.500 bezwaren ingebracht.^[4]

Volksaard en traditie

De opkomst bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer behoort traditiegetrouw tot de hogere in Nederland. Zoals in veel plaatsen in Twente heeft de autochtone bevolking in Rijssen bijnamen. Een opvallend verschil met veel andere plaatsen is dat de bijnamen in Rijssen veelal niet zijn gekoppeld aan de naam van de boerderij waar de familie woonde. De bijnamen, vaak scheldnamen genoemd, zijn regelmatig ontstaan naar aanleiding van een opvallend uiterlijk kenmerk of opvallend gedrag (soms zelfs van een (ver) familielid).

Lokale Omroep

De lokale omroep van de gemeente Rijssen-Holten is Radio 350, te beluisteren in de ether op 92.3 FM en extra in Holten op 105.2 FM. Daarnaast is Radio 350 in de hele gemeente te beluisteren via de kabel 104.1 FM. Glasvezel Glashart: 104.6 FM/3004 of KPN: 978 Deze omroep is in 2002 van start gegaan.

Rijssens dialect

Het Rijssense dialect is onderdeel van het Nedersaksisch. Deze variant wordt het Twents-Graafschaps genoemd.

Het Rijssens heeft een geheel eigen karakter en is daardoor goed te herkennen. Het Rijssens wordt door alle sociale lagen van de Rijssense bevolking gesproken, maar er is een afname van het actief gebruik geweest. Door hernieuwde interesse in streekeigen onderwerpen neemt het gebruik onder de Rijssense bevolking weer toe. Dit heeft er onder andere toe geleid dat Rijssen-Holten als eerste Nedersaksische gemeente in 2008 officieel tweetalig werd. Dit uit zich bijvoorbeeld in het tweetalige baliebeleid op het gemeentehuis, en de mogelijkheid om huwelijksvoltrekkingen in het Rijssens te laten plaatsvinden.

Waar in veel variaties van het Twents veel woorden erg 'vernederlandst' zijn, behoudt het Rijssens nog een uniek karakter met veel eigen woorden en een typerende uitspraak. Het Rijssens kent een aantal klanken die het Nederlands niet bezit. Een deel van onderstaande karakteristieken van het Rijssens zijn gelijk aan die van het Twents.

Karakteristieken van het Riessens

Grammatica

- Het Rijssens kent drie woordgeslachten: *masculien*, *feminien*, en *neuter* (ofwel *mannelijk*, *vrouwelijk* en *onzijdig*). Nederlands kent ter vergelijking slechts twee bepaalde lidwoorden (*de* en *het*) en zelfs maar één onbepaald lidwoord (*een*). In het Rijssens hangt het gekozen lidwoord af van het geslacht van het woord. Dit komt tot uiting in de bepaalde en onbepaalde lidwoorden en aanwijzende voornaamwoorden.

onbepaald Nederlands	onbepaald Rijssens	bepaald Nederlands	bepaald Rijssens	aanw vnw NL dichtbij	aanw vnw R dichtbij	aanw vnw NL veraf	aanw vnv R veraf
een man	nen kearl	de man	n kearl	deze man	dissen kearl	die man	den kearl
een vrouw	ne vrouwe	de vrouw	de vrouwe	deze vrouw	disse vrouwe	die vrouw	dee vrouwe
een kind	n wich	het kind	t wich	dit kind	dit wich	dat kind	det wich

Er is een ezelsbruggetje om te ontdekken wat het geslacht van een woord is: vrouwelijke woorden eindigen in het Rijssens vaak op een -e, bijvoorbeeld *vrouwe*, of *kiste*. De woorden *zönne* (zoon) en *bolle* (stier) eindigen ook op een -e en zijn dus vrouwelijk. Verder zijn woorden die eindigen op -ing of -eit vrouwelijk.

Persoonlijke voornaamwoorden zijn in het Rijssens als volgt:

persoon NL	Persoon R	Wederkerend	Bezittelijk Mannelijk	Bezittelijk Vrouwelijk	Bezittelijk Onzijdig
ik	ik(ke)	mie	minnen	minne	min
jij	iej(e)	oe	oewen	oewe	oew
hij	hee	zik	zinnen	zinne	zin
zij	hee*	zik	zinnen	zinne	zin
Het	t	zik	zinnen	zinne	zin
wij	vie(leu)	oons	oonzen	oonze	oons
jullie	iej(leu)	oe(leu)	oewen/oewleu	oewe/oewleu	oew/oewleu
zij (mv)	zee(leu)	zik	öaren	öare	öar
U	Rijssens kent geen vorm voor -u. Hiervoor wordt <i>iej</i> gebruikt				

*In het Rijssens bestaat geen vorm voor *zij* (enkelvoud).

Opmerkingen

- er in het Nederlands wordt in het Rijssens -oar: woorden als 'berg' en 'kerk' worden 'boarg' en 'koarke'.
- Veel woorden komen overeen met het Duits:
 - Nederlands: 'bord', Duits: 'Teller', Rijssens: 'teelder'
 - Nederlands: 'soms', Duits: 'manchmal', Rijssens: 'smangs' Twents: 'mangs'
- In tegenstelling tot veel andere varianten van het Twents, maakt Rijssens onderscheid in uitspraak van [f]/[v] en in iets mindere mate in [s]/[z]:
 - Waar in het 'algemeen' Twents "jazeke" als [joa'sihker] wordt uitgesproken, wordt er in het Rijssens veel aandacht aan de [z] geschonken: [joa'zeeker].
- sch wordt -sk: Nederlands: 'schuur', Rijssens 'skuure'
- oor wordt -uur, alhoewel hier *enkele uitzonderingen* op zijn.
 - 'voor' wordt 'vuur'
 - 'door' wordt 'duur'
- aar, -eer en, zoals in 'waard', 'geleerd', veranderen in een klank die overeen komt met de tweeklank uit het Engelse woord 'air'.
 - 'waard' wordt 'weard'
 - 'geleerd' wordt 'leard'
- ier verandert in -eer: 'bier' wordt 'beer'
- Na een klinker en aan het eind van een woord wordt, net als in het Engels, de -r niet uitgesproken.
- oof en -ove verandert in -euw of -euwe: 'ik geloof' wordt 'ik geleuwe'
- Woorden die eindigen op een klinker plus -n, -nd, -nt of -nk krijgen een nasale uitspraak [ɲ], als in het Franse "trente". Een veelgebruikt grapje hierbij is *zwat zaand* (zwart zand) dat bijna hetzelfde klinkt als het Franse *soixante*.
- De [a] in de combinatie -ar of -ats, wordt in het Rijssens uitgesproken als [æ]. Deze klank is te vergelijken met het Britse 'sack' of 'Sam'. De uitspraak zit tussen de [a] en de [e] in. Hij wordt geschreven als -à-.
 - De naam Arjan wordt dus uitgesproken als [ˈæɾjaɲ].
- Net als in het Nederlands kent het Rijssens twee verschillende uitspraken van korte o's. De eerste variant klinkt als in 'kom' en de tweede als in het Franse 'bon'. Bij deze tweede ligt de -o iets dieper in de keel. In tegenstelling tot het Nederlands komt deze tweede variant in het Rijssens echter vaker voor dan de eerste.

- Het Rijssens kent de verbindings-r, die een woord dat eindigt op een klinker verbindt met een woord dat begint met een klinker, zodat er geen glottisslag gemaakt dient te worden.
- Voorbeeld 1: *dat deed hij ook*, wordt naar het Rijssens vertaald als: *dàt dee hee ook*. Echter, de uitspraak van deze zin is: *dàt dee-r-ee-r-ook*.
- Voorbeeld 2: *ja hè?*, zal door vrijwel elke Rijssenaar worden uitgesproken als: *ja-r-è?*
- Woorden met een (lange) ij worden omgezet naar de ie.
- Voorbeeld: Rijssen wordt Riessen; ijs wordt ies; ijzer wordt iezer; begrijpen wordt begriepen.
- Wel zijn er uitzonderingen (meestal plaatsnamen) zoals Nijverdal blijft Nijverdal; Rijswijk blijft Rijswijk.

Volkslied

Dat Rijssen een sterk eigenzinnig karakter heeft blijkt onder andere uit het feit dat Rijssen als één van de weinige steden in Nederland een eigen volkslied heeft, *Mooi Riessen*, dat uiteraard in het Rijssens geschreven is:

Tusken 't heed en bos en akker,
tusken 't hoog' en leege laand,
woer 'n Oa zo laankzaam, laankzaam kroonkelt,
zik 'nen weg noar 't noorden baant,
woer nog zeent, de vennekoelen
met de bolnpeeters in 't reet,
woer 't nog völle, völle oolderwàts is,
weet ie woer dàt is of neet,

Refrein: Dàt is in Riessen, dàt oole Riessen,
't mooiste plaetsken oet heel Twentelaand
in heele groote stean, kon 'k vaste aalt nit wean
mear Riessen, jonge joa, jonge joa, jonge joa,
dàt lig mie toch zo noa, toch zo noa, toch zo noa
dàt lig mie zo heelder en zo fris,
umdàt 'r mear één Riessen is
umdàt 'r mear één Riessen is.

Economie

Belangrijke bronnen van inkomsten zijn handel, kunststof, transport, bouwbedrijven en papier, terwijl dit vroeger vooral ijzer en jute was.

Sport en recreatie

Sport

- Rijssen telt vier voetbalverenigingen. SV Excelsior'31 speelt in de Topklasse. Verder zijn er Sportclub Rijssen (opgericht in 1960), Rijssen Vooruit (opgericht in 1909) en RKSV (opgericht in 1944).
- Ieder jaar wordt in juni door STRATOS de Rijssense Triathlon georganiseerd rondom en over de Rijsserberg.
- Rijssen vormt jaarlijks zowel de start- als de finishplaats van de wielervedstrijd Ronde van Overijssel. De Stichting Wielersport Rijssen (SWR) organiseert jaarlijks de Ronde van Rijssen met als hoogtepunt de plaatselijke omloop voor Elite Vrouwen. In 2009, 2010 en 2011 staat de SWR garant voor een etappe van de Holland Ladies Tour; de Ronde van Nederland voor vrouwen met een internationale deelname.
- De volleybalvereniging RIVO (Rijssense Volleybalclub). Het eerste herenteam speelt (2011) in de nationale B-league, het eerste damesteam speelt in de nationale 1e divisie.

Recreatie

- In Havezate de Oosterhof ten oosten van het centrum, zijn het Rijssens Museum en het Internationaal Brandweermuseum gevestigd. Het biedt informatie over de geschiedenis van Rijssen, haar bewoners en de jute-industrie en de brandweer.
- Rijssen is gelegen aan de Europese wandelroute E11, die loopt van Den Haag over de Holterberg naar het oosten, op dit moment tot de grens Polen/Litouwen. Ter plaatse is de route bekend als Marskramerpad ofwel Handelsweg.
- In Rijssen rijdt een toeristisch treintje op een voormalig industriespoor met de naam Leemspoor.

Bekende Rijssenaren

- Harm Agteresch (1943-2011),^[5] komiek, bekend als *Harm oet Riessen* van onder meer het radioprogramma *Harms Farms* op RTV Oost
- Jan Baan (1946), ondernemer (medeoprichter ICT-bedrijf Baan)
- Paul Baan, ondernemer (medeoprichter ICT-bedrijf Baan, broer van Jan Baan)
- Belcampo (Herman Pieter Schönfeld Wichers) (1902-1990), schrijver (Rijssen is de plaats van handeling in *Het Grote Gebeuren*)
- Eric Braamhaar (1966), voetbalscheidsrechter
- Asje van Dijk, burgemeester van Barneveld
- Karel Dietrich Schönfeld Wichers, schrijver Rijssense en Twentse woordenboeken
- Gerrit Kraa, schrijver en streektaalconsulent TwentseWelle
- Willem Cornelis Lamain, predikant Gereformeerde Gemeenten
- Gerard Tusveld (1928-2008), accountant en sportbestuurder (voorzitter Heracles Almelo)
- Mientje Vrijdag (1884-1943), gelovige vrouw, bekend geworden door het boek *Het leven en sterven van Mientje Vrijdag*
- Dik Wessels, ondernemer (directeur van VolkerWessels)
- Herman Wessels (1954-2007), ondernemer en sportbestuurder (voorzitter FC Twente)
- Jan Wegereef (1962), voetbalscheidsrechter

Externe link

- Gemeente Rijssen-Holten: De ontstaansgeschiedenis van Rijssen^[3]
- Rijssens Nieuwsblad^[6]

Bronnen, noten en/of referenties Voetnoten:

- [1] http://toolserver.org/~geohack/geohack.php?language=nl¶ms=52_018_031_N_6_031_05_E_scale:25000_region:NL&pagename=Rijssen
- [2] Gemeente Rijssen-Holten: Statistische gegevens (<http://www.rijssen-holten.nl/over-rijssen-holten/publicatie/statistische-gegevens>)
- [3] Reformatorisch Dagblad, 12 juni 2009: V1 op Rijssen: Het was één grote vlammenzee (http://www.refdag.nl/nieuws/regio/v1_op_rijssen_het_was_een_grote_vlammenzee_1_337271)
- [4] www.nos.nl (<http://nos.nl/artikel/88068-gereformeerd-rijssen-verzet-zich-tegen-elsrock.html>)
- [5] www.rtvoost.nl (<http://www.rtvoost.nl/archief/default.aspx?nid=121914>)
- [6] <http://www.rijssensnieuwsblad.nl>

Overige bronnen:

- Muller Fzn. S., et alii, Regesten van het archief der bisschoppen van Utrecht (722 - 1528) (Utrecht) 1917 deel 1
- Slicher van Bath (red), B.H. Geschiedenis van Overijssel (Zwolle 1979)
- Telting, A., Stadsregt van Rijssen (Zwolle 1889) (=OSDM 1ste deel 9e stuk)
- Archeologische Werkgroep Riessen, Overijsselse Historische Bijdragen (Zwolle 2007) 122e stuk
- Archief v.d. geschiedenis v.h. Aartsbisdom Utrecht, Bijdragen 40e deel (Utrecht 1914)
- Ter Kuile, De monumenten van de geschiedenis en kunst in de provincie Overijssel, (1934) 1e stuk Twente

- Caesarii Heisterbach, Dialogus Miraculorum Capitulum XX p.180 (Uitgegeven 1851)
- Van Heusden van Rijn, 1e deels Oudheden en gestichten van het bisdom Deventer, (Uitgegeven 1725)

Zie de categorie **Rijssen** (<http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Rijssen?uselang=nl#mw-subcategories>) van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

Plaatsen in de gemeente Rijssen-Holten

Stad: Rijssen **Dorp:** Holten

Buurtschappen: Beuseberg · Borkeld · Dijkerhoek · Espelo · Holterbroek · Ligtenberg · Look · Neerdp

Overijssel · Steden en dorpen in Overijssel Nederland · Provincies · Gemeenten

52° 19' NB, 6° 31' OL

Peter Hoefnagels

Peter Hoefnagels	
	
Peter Hoefnagels 2006	
Algemene informatie	
Naam	Gerard Peter Hoefnagels
Geboren	Bilthoven, 26 oktober 1927
Overleden	Lochem, 24 november 2011
Partij	D66
Titulatuur	Dr.
Politieke functies	
1987-1995	lid Eerste Kamer der Staten-Generaal
Parlement & Politiek - biografie ^[1]	
Portaal 	Politiek Nederland

(Gerard) Peter Hoefnagels (Bilthoven, 26 oktober 1927 – Lochem, 24 november 2011) studeerde recht en psychologie. In de periode 1950-1954 werkte hij bij de krijgsraad, daarna tot 1956 bij de voogdijraad. Hoefnagels promoveerde in 1957 bij professor Ger Kempe op een methode van rapportage voor de Raad voor de Kinderbescherming. Hij was van 1965 tot 1993 hoogleraar criminologie en jeugd- en familierecht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Van 1987 tot 1995 was hij senator in de Eerste kamer voor D66.

Hoefnagels, staatssecretaris Ineke Lambers-Hacquebard (D66) en PvdA-kamerlid Hein Roethof bij de presentatie van Hoefnagels boek "Witte boorden-criminaliteit", 30 september 1981.

Werk en ideeën

Hoefnagels werd bekend door zijn bemoeienissen met de kinderbescherming, waar hij ook enige tijd zelf bij betrokken was. Hij maakte handleidingen voor rapportages van de Raad voor de Kinderbescherming, maakte plannen voor een nieuwe vormgeving en organisatie van de jeugdzorg. Hij analyseerde en bekritiseerde raadsrapportages (meestal als expert voor rechterlijke colleges).

In zijn latere leven werd het thema scheidingsbemiddeling steeds prominenter. Hoefnagels was in 1974 de grondlegger scheidingsbemiddeling in Nederland en bleef daar een van de belangrijkste pleitbezorgers van. In zijn ideeën over scheidingsbemiddeling spelen de concepten "scheidingsmelding", "paradoxe toewijzing" en "paraplugesprek" een belangrijke rol.

Hoefnagels schreef veel over bovengenoemde onderwerpen, maar ook over andere, bijvoorbeeld criminologische, thema's, kunst en architectuur en Neerlandistiek. Daarnaast schreef hij ook proza en gedichten, onder meer onder het pseudoniem **Bella Teloor**. Veel van zijn werk werd in het Duits vertaald.

Hij is sinds 1997 Officier in de Orde van Oranje Nassau en woonde in buurtschap Linde naast de Lindese Molen in Vorden.

Bibliografie

- *Beginselen van Criminologie*. Kluwer, Deventer, 1969, 1972.
- *The Other Side of Criminology*. Deventer, 1973.
- *De straf. Een toneelstuk en een essay*. Contact, Amsterdam, 1972.
- *Recht zetten*, dichtbundel. Rotterdamse Kunststichting, Rotterdam, 1974.
- *De kroning en de woning* Ad.Donker bv, Rotterdam 1981.
- *Aan God die mijn jeugd verblijdt*, roman. Ad Donker, Rotterdam, 1981.
- *Kapasi, of stond zij naakt in de staatsgreep* Spectrum, Utrecht/Antwerpen, 1981 (misdaadroman over Suriname, onder het pseudoniem Bella Teloor)
- *De vleesheuvel*, roman. Ad Donker, Rotterdam, 1982.
- *Je zwam te grabbel gooien*. Fontein, Baarn, 1983.
- *De vulkaan*, novelle. De Prom, Baarn, 1984.
- *De vioolspeler*, roman. De Prom, Baarn, 1987.
- *Mensen, fraude en de staat*. AMBO, Baarn, 1987.
- *Een kluijfdruiker de hand schudden*. Fontein, 1987
- *Het eiland*, novelle. De Prom, Baarn, 1989.
- *Antilliaanse spreekwoorden*. Thomas Rap, Amsterdam, 1991.
- *Het huwelijk, a comedy of errors*. 1992.
- *Samen trouwen, samen scheiden*, herziene 3e druk. Tjeenk Willink, Zwolle, 1993.
- *Zusammen heiraten, zusammen scheiden, Scheidungsvermittlung als Integration von Recht und Psychologie*. Luchterhand Verlag, 1994.
- *De onbekende bevrijding*, roman. L.J. Veen, Amsterdam, 1995. In vertaling uitgegeven door Dittrich Verlag onder de titel *Über die IJssel*, Köln 1997.
- *Gelukkig getrouwd, gelukkig gescheiden; een wegwijzer voor scheiden in goed overleg*. L.J. Veen, Amsterdam, 1995, 1997, derde druk 1999.
- *Dansen op het terras*, roman. L.J. Veen, Amsterdam 1997, tweede druk 1998.
- *Escher geschreven*, dichtbundel. Baarn 1998. (uitgegeven bij de Escher-tentoonstelling in De Kunsthal te Rotterdam en Kasteel Groeneveld te Baarn 1n 1998).
- *De paradox van de kunst*. In: L'Art du feu, 1997.
- *2001: Handboek scheidingsbemiddeling. Mediation als methode van recht en psychologie*. Tjeenk Willink, Deventer.

Externe link

- Parlement.com - biografie ^[2]

Zie de categorie *Peter Hoefnagels* ^[3] van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

Referenties

[1] <http://www.parlement.com/9353000/1/j9vvhy5i95k8zx1/vg09llp1mkz7>

[2] <http://www.parlement.com/9291000/biof/02852>

[3] http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Peter_Hoefnagels?uselang=nl#mw-subcategories

Personen- en familierecht

Het **personen- en familierecht** is het onderdeel van het burgerlijk recht dat zich bezighoudt met afstamming, geboorte, huwelijk- en echtscheiding en andere zaken in verband met de hoedanigheid, familiebetrekkingen en bevoegdheden van personen. Het erfrecht wordt meestal als apart rechtsgebied beschouwd.

Personen- en familierecht is zowel in Nederland als in België opgenomen in Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek, zie Burgerlijk Wetboek (Nederland) en Burgerlijk Wetboek (België). Tevens maakt het onderdeel uit van verdragen zoals het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind. De belangrijkste internationale regels voor het familierecht, die ook in Nederland en België van grote invloed zijn, staan in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, het EVRM. Vooral het recht op family life (gezinsleven), artikel 8 EVRM, heeft grote invloed op de rechtspraak en wetgeving.

Het personen- en familierecht beslaat ongeveer de helft van het rechtsbedrijf (in aantal procedures). Het onderscheidt zich van andere delen van het recht met name door een grote mate van beslotenheid. Openbaarheid van uitspraken is de facto niet van toepassing in het familierecht (EHRM-Arrest P&B versus United Kingdom)

Wijzigingen

Vooral het onderdeel familierecht is regelmatig onderhevig aan wijzigingen. Zo werd in Nederland in 1998 het gezamenlijk gezag van ouders over hun kind als uitgangspunt ingevoerd. In België was dit al in 1995 geregeld. In België heeft minister Laurette Onkelinx voorgesteld gezamenlijke zorg van vader en moeder als uitgangspunt te nemen en afspraken daarover beter afdwingbaar te maken. Dit wetsvoorstel is in maart 2006 aangenomen door de Kamer van Volksvertegenwoordigers en in september 2006 in werking getreden. In Nederland is op 1 maart 2009 het verplicht ouderschapsplan ingevoerd, dat gelijkwaardig ouderschap als wettelijk uitgangspunt stelt.

Onderdelen

Onderdelen van het familierecht zijn onder meer:

- Echtscheiding: ouderschapsplan, scheiding van tafel en bed en ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed
- Voorlopige voorzieningen die gelden tijdens de scheidingsprocedure over het gebruik van de woning, de toevertrouwing van de kinderen, omgangsregeling en alimentatie
- Boedelverdelingen tussen erfgenamen en tussen partners na echtscheiding of na beëindiging van een samenwoning.
- Alimentaties en bijstandsverhaalzaken
- Gedragsvoorzieningen (en omgangsregelingen)
- Ondertoezichtstellingen en uithuisplaatsingen

- Erkenning en ontkenning vaderschap
- Adoptie
- Leerplichtzaken
- Naamswijziging
- Wijziging huwelijkse voorwaarden en andere speciale verzoeken
- Ontheffing en ontzetting van het ouderlijk gezag
- Zaken in het kader van de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (BOPZ)

Voorbeelden

Enkele praktische voorbeelden uit het familierecht:

Je hebt het recht om je geslachtsnaam te wijzigen als:

1. Het hinderlijk is met het beroep dat iemand heeft (denk aan een chirurg die Kerkhof heet)
2. De naam komt erg vaak voor
3. Als iemand door familieomstandigheden niet de naam draagt van degene die hem al minstens drie jaar opvoedt
4. In bepaalde gevallen na scheiding van de ouders

Degenen die gezag hebben over een kind:

1. Ouders tijdens het huwelijk of geregistreerd partnerschap, ook als het kind geboren wordt binnen een jaar na beëindiging van dat huwelijk of partnerschap
2. Als de ouders gescheiden zijn maar ze hebben wel al kinderen, blijven ze samen het gezag voortzetten, tenzij bij de echtscheiding het gezag aan één ouder wordt toegekend
3. Ook samenwonende partners kunnen het gezag uitoefenen, de vader moet het kind echter wel erkend hebben
4. Een stiefouder kan samen met een ouder gezamenlijk gezag uitoefenen

Het huwelijk eindigt (Nederland):

1. door de dood;
2. indien de vermiste, die overeenkomstig de bepalingen van de tweede of derde afdeling van de achttiende titel van dit boek vermoedelijk overleden dan wel overleden is verklaard, nog in leven is op de dag waarop de achtergebleven echtgenoot een nieuw huwelijk of geregistreerd partnerschap is aangegaan: door de voltrekking van dit huwelijk of geregistreerd partnerschap;
3. door echtscheiding;
4. door ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed.

In Nederland is voor een verzoek tot echtscheiding voldoende te stellen dat het huwelijk duurzaam is ontwricht en wordt hierover geen schuldvraag gesteld. In België wordt wel een schuldvraag gesteld. De ander kan als hij het er niet mee eens is een verweerschrift opstellen. Doet de andere echtgenoot dat niet, dan wordt aangenomen dat hij met de regelingen kan instemmen

Nederland

Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek bevat onder meer:

- Titel 16: Curatele
- Titel 19: Onderbewindstelling ter bescherming van meerderjarigen
- Titel 20: Mentorschap ten behoeve van meerderjarigen

Aanhangig is de *Wijziging van enige bepalingen van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek inzake curatele, onderbewindstelling ter bescherming van meerderjarigen en mentorschap ten behoeve van meerderjarigen en enige andere bepalingen (Wet wijziging curatele, beschermingsbewind en mentorschap)*.

Externe link

¹ De tekst van het amendement op het wetsvoorstel 30 145 is te vinden op overheid.nl/op ^[1]

Referenties

[1] <http://overheid-op.sdu.nl/cgi-bin/showdoc/pos=2/session=anonymous@3A1262630639/query=1/action=pdf/KST107843.pdf/>

Mensbeeld

Een **mensbeeld** noemen wij een geordend 'geheel van veronderstellingen' dat betrekking heeft op de wijze waarop iemand de mens, zichzelf inclusief, ziet, ervaart, beleeft en zijn wezenlijkheid typeert.

Binnen zo'n mensbeeld zullen meer en minder relevante vooronderstellingen bestaan. De mate van invloed op het handelen is van belang voor de relevantie.

Mensbeelden zijn dikwijls onbenoemd aanwezig. Filosofen beschouwen het dikwijls als hun taak mensbeelden te expliciteren (Bijvoorbeeld het dualistische mensbeeld van Descartes).

Mensbeelden worden ook dikwijls gekoppeld aan bepaalde historische perioden. Zo kan er gesproken worden over het mensbeeld van de Verlichting.

René Girard

René Noël Girard (Avignon, 25 december 1923) is een Frans-Amerikaans antropoloog, historicus, vergelijkende literatuurwetenschapper en emeritus-hoogleraar aan de Stanford University (Stanford, Californië) en Duke University (Durham, North Carolina). Hij wordt als een van de grootste vernieuwers in de hedendaagse menswetenschappen beschouwd. Wikipedia:Bronvermelding

Levensloop

Girard studeerde paleografie en middeleeuwse geschiedenis aan de École Nationale des Chartes te Parijs, nadat hij eerder zijn baccalaureaat in de filosofie gehaald had. Girard is van Franse afkomst, maar vertok in 1947 naar de Verenigde Staten, waar hij aanvankelijk een veel grotere erkenning kreeg en in de jaren 1960 professor werd aan verscheidene belangrijke universiteiten. Sinds 1995 is hij emeritus-professor aan de Universiteit van Stanford.

René Girard tijdens een colloquium over *End of war and terrorism* in Parijs in 2007

Mimesis en interdividuele psychologie

Het basisbegrip van de theorie van Girard is de *mimesis* of het *mimetisme*. Beide begrippen betekenen bij hem nabootsing in menselijk gedrag en verlangen. Het menselijk verlangen is, volgens Girard, complexer dan de eenvoudige rechte lijn die subject en object verbindt. Het verlangen is niet louter subjectief, noch louter objectief, er speelt steeds een derde dimensie mee: het model van het verlangen. In tegenstelling tot instincten zijn menselijke verlangens bemiddeld door een model dat onbewust nagebootst wordt.

Zo ontstaat wat Girard de *mimetische driehoek* noemt. Hij heeft de mimetische hypothese over het menselijk gedrag voor het eerst in 1961 naar voren gebracht in zijn essay *De romantische leugen en de romaneske waarheid*. Daarin onderzoekt hij een aantal van de grootste literaire werken van de laatste eeuwen die hij *romanesk* noemt in tegenstelling tot de *romantische* teksten. In de romaneske literatuur wordt het verlangen aan een model verbonden. Dat is al het geval bij het eerste grote meesterwerk van de moderne tijden: Don Quichot. Zijn hele bestaan is een imitatie van de legendarische ridder Amadis de Gaula. Zoals Girard aangeeft, is het een karikatuur van de imitatie van Christus door een gelovige.

Girard heeft het mimetische verlangen voor het eerst ontdekt door twee literaire teksten met elkaar in verband te brengen, namelijk *De eeuwige echtgenoot* van Dostojewski en *De misplaatste nieuwsgierige*, een novelle uit Don Quichot van Cervantes. In beide werken staat een driehoeksrelatie centraal die op een identieke manier evolueert. De ene held van het verhaal probeert zijn verlangen naar zijn vrouw of aanstaande op te drijven, door een andere man te overtuigen die vrouw ook te begeren. De structurele overeenkomst tussen de teksten trof Girard.

Interdividuele psychologie

Interdividueel is een neologisme van Girard.^[1] Girard onderscheidt externe en interne bemiddeling of mediatie. Wanneer de afstand tussen model en subject voldoende groot is, is het onmogelijk dat ze elkaars rivalen worden. Don Quichot verlangt de daden te stellen die Amadis ook deed, maar hij kan geen concurrent worden van zijn model. In dat geval spreekt Girard over externe bemiddeling. Wanneer de afstand zo klein wordt dat model en subject elkaar het object kunnen betwisten, spreekt Girard over interne bemiddeling. Afstand moet hier niet verstaan worden als fysieke of ruimtelijke afstand, al kan dat ook een rol spelen. Het gaat over de geestelijke afstand waardoor iemand niet het object wil verlangen dat een potentieel model heeft. Een soldaat kan naast zijn generaal de wacht houden, maar hij zal niet het voedsel of de vrouw van zijn generaal verlangen en betwisten. Het mimetisme van de soldaat zal normaal extern zijn. Dat wil zeggen dat hij enkel de bevelen en de strijdlust van zijn generaal zal opvolgen of imiteren.

Wanneer de afstand klein is kan het oorspronkelijke model op zijn beurt het verlangen dat hij aan het subject gesuggereerd heeft imiteren. Daardoor wordt het verlangen van dat oorspronkelijke model sterker. Het verlangen van het oorspronkelijke subject wordt door de imitatie van het heviger verlangende model eveneens sterker. En zo ontstaat er een escalatie van verlangen naar het object. De termen model en subject zijn dan eigenlijk niet meer van toepassing. Beide antagonisten zijn gefascineerd door elkaar in hun verlangen naar het object dat ontaard is in een rivaliteit. Door de steeds toenemende imitatie van elkaar, worden ze steeds meer aan elkaar gelijk.

Het moderne verlangende subject schrijft aan zijn model een metafysisch prestige toe. Dat metafysische prestige straalt af op het object. Wanneer een van de rivalen in de strijd het object definitief verwerft, is ontgoocheling van die persoon waarschijnlijk omdat de kloof tussen de gebruikswaarde van het object en het prestige dat het in de strijd verworven had zo groot is.

Tevens argumenteert Girard dat het object minder belangrijk wordt naarmate de strijd tussen de rivalen escaleert, omdat het verlangen - dat het instinct overtroeft en in een bepaalde richting kan sturen - door het verlangen van de ander aangevuurd wordt, niet door het object! In een moderne context wordt die strijd vaak niet met wapens gevoerd. Iedere rivaal meet zijn winst of verlies af aan kleine tekens die hem nu eens het gevoel geven dat hij een winnaar is met een fenomenaal metafysisch prestige en dan weer het idee geven dat hij een mislukkeling is. Het gaat hier dan om een manisch-depressieve ziekte. De rivalen hebben daarbij de illusie dat een essentieel verschil hen scheidt, terwijl ze eigenlijk volkomen aan elkaar gelijk zijn door de op de spits gedreven imitatie. Ze zijn wat Girard de dubbels noemt.

Het zondebokmechanisme

In *La violence et le sacré* (1972) heeft Girard voor het eerst zijn mimetische theorie toegepast op het ontstaan van de menselijke cultuur. Hij stelt dat de toename van de hersenmassa bij de hominiden betekende dat ze steeds beter werden in nabootsing. Dat impliceerde een toename van het leervermogen, maar eveneens een toename van de rivaliteit. Uiteindelijk waren de dierlijke instinctieve dominantiepatronen niet meer in staat om zich te handhaven onder druk van het mimetische geweld. Er ontstonden zogenaamde *mimetische crises* waarbij alle leden van een groep zich tegen elkaar richtten in collectief geweld.

Door het mimetische karakter van dat geweld evolueerde de vijandigheid van allen tegen allen zich naar een toestand waarbij de hele groep zich verenigde tegen een enkel slachtoffer, de zondebok. Die zondebok werd door het mimetisme de enige vijand en dus gedood. Als bij wonder was de groep bevrijd van zijn geweld wat als een ontzettende opluchting ervaren werd. Aan die zondebok werd door de groep dan niet alleen de oorsprong van het vreselijke geweld toegeschreven, maar ook de bevrijding ervan. Dat verklaart de vergoddelijking van de zondebok.

Door het zondebokmechanisme ontstonden de eerste menselijke culturen en de vele "heidense" godheden. Om zich tegen de terugkeer van het vreselijke collectieve geweld te behoeden, hanteerden de hominiden twee middelen. In de eerste plaats werden allerlei gedragingen die hen herinnerden aan het ontstaan van het geweld verboden. Dat zijn de taboes. Het incestverbod is daar een van. Ten tweede werd het zondebokmechanisme herhaald, en dus geïmiteerd, door de groep om nieuwe crises te voorkomen of te genezen. Dat is de instelling van het offer dat, wellicht begonnen met het mensenoffer, ook vaak evolueerde naar een dierenoffer en van daaruit naar een bloemenoffer.

Het unieke van de Bijbel

In *Des choses cachées depuis la fondation du monde* (1978) spreekt Girard voor het eerst over het unieke karakter van de Bijbel. Daar waar de meeste culturen de zondebok steeds als schuldig beschouwen en er stereotype beschuldigingen zijn zoals incest en vadermoord ten overstaan van de zondebok, is er in het Oude Testament een tendens merkbaar om het onschuldige slachtoffer te rehabiliteren. Die evolutie mondt uit in de evangelies waar Christus door een mimetisch opgefokte massa gedood wordt, maar er staat geschreven: "Zij hebben mij zonder reden gehaat". Christus is het onschuldige lam.

Opdat het zondebokmechanisme en de oude offerpraktijken zouden kunnen blijven werken in een cultuur is het noodzakelijk dat de hele groep oprecht gelooft in de schuld van de zondebok. Een zondebok hebben is niet weten dat je hem hebt. Het evangelie toont echter duidelijk de onschuld aan van het slachtoffer en de illusie van de mimetische massa: "Vader, vergeef hen want ze weten niet wat ze doen." De teksten van de evangelies oefenen een ondermijnende werking uit ten overstaan van de heidense sacrale structuren die op de taboes en offercultus gebouwd zijn. Zij zijn volgens Girard verantwoordelijk voor de langzame desacralisatie van het oorspronkelijk heidense Europa. Hij beklemtoont dan ook het uitzonderlijke karakter van de Bijbel ten overstaan van andere religies. Ten gevolge van zijn vergelijkend religieus onderzoek bekeerde Girard zich tot het katholicisme.

Receptie

De interdisciplinaire belangstelling voor de hypothesen van René Girard is de sterk toegenomen. Opmerkelijk is dat heel recente en revolutionaire ontdekkingen in de experimentele psychologie en de neurowetenschappen de basisintuïties van het denken van Girard lijken te bevestigen. De Amerikaanse experimentele psycholoog Dr. Scott Garrels omschreef het als volgt:

The parallels between Girard's insights and the only recent conclusions made by empirical researchers concerning imitation (in both development and the evolution of species) are extraordinary. What makes Girard's insights so remarkable is that he not only discovered and developed the primordial role of psychological mimesis during a time when imitation was quite out of fashion, but he did so through investigation in literature, cultural anthropology, history,... (Garrels, 2004, p. 29)^[2]

In 2005 werd Girard verkozen als lid van de Académie Française, de hoogste eer voor Franse intellectuelen.

Bibliografie

Jaar	Originele titel	Uitgever	Nederlandse vertaling	Uitgever
1961	<i>Mensonge romantique et vérité romanesque</i>	Grasset, Parijs	<i>De romantische leugen en de romaneske waarheid</i> (1986)	Kok Agora, Kampen
1962	<i>Proust. A collection of critical essays</i>	Prentice Hall, Englewood Cliffs		
1963	<i>Dostoïevski, du double à l'unité</i>	Plon, Parijs	<i>Dubbels en demonen. Over het ondergrondse verlangen</i> (1995)	Lannoo, Tielt
1972	<i>La violence et le sacré</i>	Grasset, Parijs	<i>God en geweld. Over de oorsprong van mens en cultuur</i> (1994)	Lannoo, Tielt
1976	<i>Critique dans un souterrain</i>	L'Age d'Homme, Lausanne		
1978	<i>To double business bound. Essays on literature, mimesis and anthropology</i>	Johns Hopkins UP, Baltimore		
1978	<i>Des choses cachées depuis la fondation du monde</i>	Grasset, Parijs	<i>Wat vanaf het begin der tijden verborgen was...</i> (1990)	Kok Agora, Kampen / DNB/Pelckmans, Kapellen
1982	<i>Le bouc émissaire</i>	Grasset, Parijs	<i>De zondebok</i> (1986)	Kok Agora, Kampen / DNB/Pelckmans, Kapellen
1985	<i>La route antique des hommes pervers</i>	Grasset, Parijs	<i>De aloude weg der boosdoeners</i> (1987)	Kok Agora, Kampen / DNB/Pelckmans, Kapellen
1990	<i>Shakespeare: les feux de l'envie</i>	Grasset, Parijs	<i>Shakespeare. Het schouwspel van de afgunst</i> (1995)	Lannoo, Tielt
1994	<i>Quand ces choses commenceront ... Entretiens avec Michel Treguer</i>	Arléa, Parijs		
1999	<i>Je vois Satan tomber comme l'éclair</i>	Grasset, Parijs	<i>Ik zie Satan vallen als een bliksem</i> (2000)	Agora, Kampen / Pelckmans, Kapellen
2001	<i>Celui par qui le scandale arrive</i>	Desclée de Brouwer, Parijs		
2002	<i>La voix méconnue du réel</i>	Grasset, Parijs		
2003	<i>Le sacrifice</i>	Bibliothèque nationale de France, Parijs		
2004	<i>Les origines de la culture. Entretiens avec Pierpaolo Antonello et João Cezar de Castro Rocha</i>	Desclée de Brouwer, Parijs	Engelse vertaling: <i>Evolution and Conversion: Dialogues on the Origins of Culture</i> (2008)	Continuum, Londen
2006	<i>Verità o fede debole. Dialogo su cristianesimo e relativismo</i>	Transeuropa Edizioni, Massa	<i>Waarheid of zwak geloof? Dialoog over christendom en relativisme</i> (2008)	Pelckmans, Kampen
2007	<i>Dieu, une invention?</i> Met André Gounelle en Alain Houziaux	Editions de l'Atelier		
2007	<i>Le tragique et la pitié. Discours de réception de René Girard à l'Académie française et réponse de Michel Serres</i>	Editions le Pommier		
2007	<i>Achever Clausewitz. Entretiens avec Benoît Chantre</i>	Carnets Nord, Parijs		

2007	<i>De la violence à la divinité</i>	Grasset, Parijs		
2008	<i>Anorexie et désir mimétique</i>	L'Herne, Parijs		
2008	<i>La conversion de l'art</i> (boek met DVD <i>Le sens de l'histoire</i>)	Carnets Nord, Parijs		

Nederlandse boeken over het werk van Girard

Jaar	Schrijver	Titel	Uitgever
1985	Louis van Bladel	<i>Christelijk geloof en maatschappijkritiek. Evangelie, Marx, Marcuse, Baudrillard, Girard</i>	De Nederlandsche Boekhandel, Kapellen
1986	Roel Kaptein en Pieter Tijmes	<i>De ander als model en obstakel. Een inleiding in het werk van René Girard</i>	Kok Agora, Kampen
1987	André Lascaris	<i>Uitzicht voor een oude wereld. West-Europa op een keerpunt</i>	Kok Agora, Kampen
1987	André Lascaris	<i>Advocaat van de zondebok. Het werk van René Girard en het evangelie van Jezus</i>	Gooi en Sticht, Hilversum
1988	Wouter van Beek (red.)	<i>Mimese en geweld. Beschouwingen over het werk van René Girard</i>	Kok Agora, Kampen
1988	Hans Achterhuis	<i>Het rijk van de schaarste. Van Thomas Hobbes tot Michel Foucault</i>	Ambo, Baarn
1990	Cees van Veelen	<i>Van verre vrienden en een goede God? Een studie naar de uitleg van het bijbelboek Job</i>	Eersel
1992	André Lascaris en Hans Weigand (red.)	<i>Nabootsing. In discussie over René Girard</i>	Kok Agora, Kampen
1993	André Lascaris	<i>Het soevereine slachtoffer. Een theologisch essay over geweld en onderdrukking</i>	Ten Have, Baarn
1994	James Alison	<i>Kennis van Jezus</i>	Ten Have, Baarn
1994	Jan Populier	<i>God heeft echt bestaan. Met René Girard naar een nieuw mens- en wereldbeeld</i>	Lannoo & Mimesis, Tielt
1996	Paul Pelckmans en Guido Vanheeswijck (red.)	<i>René Girard. Het labyrint van het verlangen. Zes opstellen</i>	Pelckmans, Kapellen / Kok Agora, Kampen
1997	Roel Kaptein	<i>Op zoek naar Zijn. Een antropologie</i>	Corrymeela Press, Belfast
2001	Hans Weigand (red.)	<i>Na-apers en zondebokken. Over waarheid en leugen in de roman</i>	Boekencentrum, Zoetermeer
2001	Stijn Latré en Guido Vanheeswijck	<i>Dionysus of de gekruisigde. Friedrich Nietzsche versus René Girard over de kern van het christendom</i>	Pelckmans, Kapellen
2002	Guido Vanheeswijck	<i>Voorbij het onbehagen. Ressentiment en christendom</i>	Davidsfonds, Leuven
2004	Jean-Pierre Wils	<i>Sacraal geweld</i>	Van Gorcum, Assen
2007	Stijn Demaré	<i>Goden, helden en de massa. Hedendaagse tragedie</i>	Garant, Antwerpen / Apeldoorn
2008	Hans Achterhuis	<i>Met alle geweld. Een filosofische zoektocht</i>	Lemniscaat, Rotterdam
2009	Erik Buys	<i>Vrouwen, Jezus en rock- 'n- roll</i>	Averbode
2011	Michael Elias en André Lascaris (red.)	<i>Rond de crisis. Reflecties vanuit de Girard Studiekring</i>	Parthenon, Almere
2012	Kevin Van Eckelen	<i>Waanzin en werk van Friedrich Nietzsche. De Verklaring van Nietzsches denken vanuit de door René Girard geëxpliciteerde wetten van het mimetisme, gekaderd in een bredere analyse van de moderne anti-cultuur</i>	Universiteit Gent

Nederlandse artikelen over het werk van Girard

Schrijver	Artikel	Uitgave
André Lascaris	'De medemens als model en obstakel. De hypothese van René Girard en haar betekenis voor de theologie'	<i>Tijdschrift voor Theologie</i> jrg 24, nr. 2 apr.-mei-juni 1984
A. Zijlstra en R. van Woudenberg	'Mimese en geweld: over de cultuurkritiek van René Girard'	<i>Radix</i> augustus 1987.
Ger Groot	'Zelfs liefde is tweedehands. Filosoof René Girard over Shakespeare en de kracht van de mimese'	<i>NRC Handelsblad</i> , 24 november 1995
Geert van Coillie	'Paradigma en paradox. René Girard en de mimetische hypothese in de antropologie'	<i>Ethische perspectieven</i> 5, 1995
Ger Groot	'Mensen zijn tweedehands. Gesprek met René Girard'	Ger Groot, <i>Twee zielen</i> , SUN, Nijmegen (1998)
Geert Delbeke (red.)	'Ontmoeting met René Girard'	<i>De Vloer</i> , 2000
		<i>Filosofie</i> jrg. 11, nr. 2 april/mei 2001 (themanummer over René Girard)
Guido Vanheeswijck	'Elke mens heeft een God of een afgod. De visie van René Girard op religie en christendom'	P. Jonkers (red.), <i>God in Frankrijk. Zes hedendaagse Franse filosofen over God</i> , Damon, Budel (2003)
Hans Weigand	'Denkers over christelijk geloof. René Girard'	<i>Beweging</i> voorjaar 2004
Simon De Keukelaere	'Leergedrag, empathie en geweld: zelfde oorsprong?'	<i>Blind!</i> 7, 3 februari 2006
Valeer Neckebrouck	'Een wetenschappelijke basis voor de uniciteit en universaliteit van het christendom? - De godsdienstantropologie van René Girard'	<i>Communio</i> , jrg 34, nr. 1, jan-feb 2009
Erwin Jans	'René Girard en de kritiek van de apocalyptische rede'	<i>nY</i> nr. 1, mei 2009

Engelse boeken over het werk van Girard

Jaar	Schrijver	Titel	Uitgever
1988	Robert Hamerton-Kelly (ed.)	<i>Violent origins. Walter Burkert, René Girard and Jonathan Z. Smith on ritual killing and cultural formation</i>	Stanford UP, Stanford
1993	Roel Kaptein	<i>On the way of freedom</i>	Colomba Press, Dublin
1996	James G. Williams (ed.)	<i>The Girard Reader</i>	Crossroad, Nieuw York
2004	Mark R. Anspach (ed.)	<i>Oedipus unbound. Selected writings on rivalry and desire</i>	Stanford UP, Stanford
2004	Chris Fleming	<i>René Girard. Violence and mimesis</i>	Polity, Cambridge
2004	Michael Kirwan	<i>Discovering Girard</i>	Darton, Longman & Todd, Londen
2008	Robert Doran (ed.)	<i>Mimesis and theory. Essays on literature and criticism, 1953-2005</i>	Stanford UP, Stanford

Prijzen en onderscheidingen

- Eredocoraten van de Vrije Universiteit Amsterdam (1985), de UFSIA te Antwerpen (1995), de Università degli Studi di Padova (2001)^[3], de theologische faculteit van de Universiteit van Innsbruck, de Université de Montréal in Canada (2004)^[4] en de University of St Andrews (2008).^[5]
- De prix Médicis essai voor *Shakespeare, les feux de l'envie* (1990) (*A Theatre of Envy: William Shakespeare*, 1991)
- De prix Aujourd'hui voor *Les origines de la culture* (2004)
- Guggenheim Fellow (1959 en 1966)^[6]

Organisaties en studiekringen rond het werk van René Girard

- Colloquium on Violence & Religion (COV&R), opgericht in 1991; organiseert jaarlijks een conferentie.
- Association Recherches Mimétiques, opgericht begin 2006.
- Studiekring René Girard (Blaise Pascal Instituut, Vrije Universiteit Amsterdam) (eerste bijeenkomsten eind 1981).
- Imitatio, opgericht in 2008 met als doel de erkenning van René Girards werk te vergroten en om onderzoek in de humane wetenschappen, de gedragswetenschappen en de biologie te promoten.
- Imitation, Mimetic Theory, and Religious & Cultural Evolution - A Templeton Advanced Research Project, een project van twee jaar dat enkele onderzoekers samenbrengt rond de implicaties van René Girards mimesistheorie.
- The Raven Foundation, heeft als doel "to promote healing, hope, reconciliation and peace by offering insight into the dynamics of conflict and violence".

Noten

- [1] *beziningscentrum.nl* - Zie 2.1.1. De begeerte overeenkomstig de Ander (http://www.beziningscentrum.nl/teksten/girard/v/Van_Coillie_1.htm)
- [2] Garrels, Scott R.. "Imitation, Mirror Neurons and Mimetic Desire: Convergence between the Mimetic Theory of René Girard and Empirical Research on Imitation", in *Contagion: Journal of Violence, Mimesis, and Culture*, vol. 12-13 (2006), p.47-86.
- [3] Università degli Studi di Padova - Honoris causa degrees (<http://www.unipd.it/en/area/area-51.htm>)
- [4] Marie-Claude Bourdon: La violence et le sacré: L'Université remet un doctorat honoris causa au penseur René Girard (<http://www.iforum.umontreal.ca/Forum/ArchivesForum/2003-2004/040419/article3470.htm>) iForum vol. 38 num. 28 (19 april 2004)
- [5] [<http://www.st-andrews.ac.uk/news/Title,22097,en.html>] University of St Andrews (News and Events)
- [6] John Simon Guggenheim Memorial Foundation: Fellows page: G (<http://www.gf.org/fellows/5390-rene-noel-girard>)

Externe links

Nederlands

- *girard.nl* - Girard Studiekring (<http://www.girard.nl/>) aan de VU Amsterdam
- Stijn Maene, 'Kleine psychopathologie' (http://users.skynet.be/renegirard/nl/artikels/girard_kleine_psychopathologie.html)
- Kevin Van Eeckelen, 'Nietzsche Girard Mimetisme' (<http://nietzschegirardmimetism.com/>), blog met de volledige tekst van *Waanzin en werk van Friedrich Nietzsche. De verklaring van Nietzsches denken vanuit de door René Girard geëxpliciteerde wetten van het mimetisme, gekaderd in een bredere analyse van de moderne anti-cultuur*

Duits

- Raymund Schwager, *Brauchen wir einen Sündenbock? Gewalt und Erlösung in den biblischen Schriften* (<http://www.uibk.ac.at/theol/leseraum/texte/299.html>)
- Raymund Schwager, *Jesus im Heildrama. Entwurf einer biblischen Erlösungslehre* (<http://www.uibk.ac.at/theol/leseraum/texte/212.html>)
- Raymund Schwager, *Jesus-Nachfolge* (http://www.uibk.ac.at/systheol/schwager/buch_gesamt.pdf)

Engels

- *Contagion. Journal of violence, mimesis and culture* (<http://www.uibk.ac.at/theol/cover/contagion/x1.html>), tijdschrift van COV&R, dat een keer per jaar verschijnt, uitgegeven door Michigan State University Press (<http://msupress.msu.edu/journals/cont/>).
- Dietmar Regensburger: Bibliography of René Girard (http://www.uibk.ac.at/theol/cover/girard_bibliography.html).
- Girardian Reflections on the Lectionary: Understanding the Bible Anew Through the Mimetic Theory of René Girard (<http://girardianlectionary.net/>).

Soroptimist International

Soroptimist International is een wereldwijde service- en belangenorganisatie van en voor vrouwen. Er zijn wereldwijd 90.000 Soroptimisten, verdeeld over ruim 3000 clubs in 125 landen. Daarmee is Soroptimist International de grootste serviceorganisatie voor vrouwen ter wereld. Wikipedia:Bronvermelding Zij heeft als niet-gouvernementele organisatie (NGO) een stem in diverse organen van de Verenigde Naties en in de Raad van Europa.

De naam komt uit het Latijn: Sorores (zusters) die het optimum (beste) nastreven. Volgens de Engelse (en andere) sites van de Soroptimisten dient dit te worden uitgelegd als: "het beste voor vrouwen"^[1]

Geschiedenis

Soroptimist International werd in 1921 opgericht in de Verenigde Staten. Zij deed haar intrede in Nederland in 1927 toen in Den Haag de eerste Nederlandse Soroptimistclub tot stand kwam. De eerste Belgische club werd in 1930 in Antwerpen opgericht.

Doelstellingen

Soroptimist International zet zich volgens haar doelstellingen in voor

- de verbetering van de rechten van de vrouw;
 - hoge ethische normen; mensenrechten voor iedereen;
 - gelijkwaardigheid, ontwikkeling en vrede door het bevorderen van goede internationale verstandhoudingen, begrip en vriendschap;
 - duurzame ontwikkeling;
 - gezondheidszorg voor moeder en kind.
-

Organisatiestructuur

Wereldwijd is Soroptimist International getrapt georganiseerd: er zijn vier federaties die grotendeels samenvallen met werelddelen, unies (landen) en clubs. De Unie van de Soroptimistclubs in Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen maakt deel uit van Soroptimist International Europe en telt ruim 3400 leden, verdeeld over 100 clubs. De Belgische Unie valt eveneens onder de Europese organisatie.

Projecten

De bij Soroptimist International aangesloten clubs, unies en federaties hebben lokale, nationale en internationale projecten. Daarnaast is er een vierjaarlijks wereldwijd project. Gedurende 1999/2003 was dat 'Limbs for Life'. In dit project werd 1,2 miljoen dollar bijeen gebracht voor slachtoffers van landmijnen. De Nederlandse unie nam samen met haar lokale clubs een derde van dit bedrag voor haar rekening. In dit project werd samengewerkt met het Internationale Rode Kruis.

In de periode 2003/2007 werkt Soroptimist International in het kader van het 'Project Independence: Women Survivors of War' samen met de organisatie 'Women for Women International' om vrouwen in de (ex)oorlogsgebieden Afghanistan, Bosnië en Rwanda te helpen een nieuw bestaan op te bouwen via trainingen en het verlenen van microkredieten.

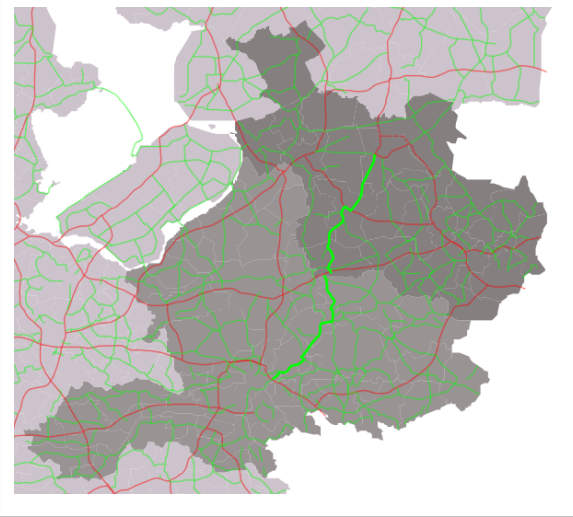
Voetnoot

[1] <http://soroptimist-gbi.co.uk/about/>

Externe link

- Belgische soroptimisten (<http://www.soroptimist.be/>)
- Nederlandse soroptimisten (<http://www.soroptimist.nl/>)
- soroptimistinternational.org (<http://www.soroptimistinternational.org/>)

Provinciale weg 348

<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="background-color: red; color: white; padding: 5px 10px; font-weight: bold;">A 348</div> <div style="background-color: yellow; color: black; padding: 5px 10px; font-weight: bold;">N348</div> </div>	
Provinciale weg 348	
	
Land	Nederland
Provincie	Gelderland, Overijssel
Lengte	80,3 km
A348 op autosnelwegen.net ^[1]	
Portaal Verkeer & Vervoer	
Traject	

A348

	Velperbroek A12 N325
	Industieterrein De Beemd ↓
1	Velp N785
2	Rheden
	Vale Waard ↑
3	De Steeg
	Ecopassage Middachten
	Autosnelwegeinde
	Ellecom N317 N348

N348 (zuid)

van/naar Doetinchem N317

✕		Arnhem A348
		Dieren
✕		Dieren N786
		Brummen
		Zutphen N345
		Leesten-West N348
		<i>van/naar Leesten-Oost N314</i>
<hr/>		
		Arnhem / Leesten-Oost N348 N314
✕		Warnsveld
✕		Zutphen N346
✕		Zutphen-Noord N826
		<i>Twentekanaal</i>
		Eefde
✕		Quatre Bras
		Gorssel
✕		Epse N339
 23		Apeldoorn / Almelo A1
<hr/>		
		N348 (noord)
<hr/>		
 24		Apeldoorn / Almelo A1
		De Knoop N348 N344
		Colmschate N344
		Schalkhaar
		Averlo N766
		Wesepe
		Raalte N332
		Raalte N756
		Raalte N35
		<i>Begin trajectdeel N35</i>
✕		Raalte N35
		<i>Einde trajectdeel N35</i>
		Lemelerveld
		Ommen N340 N34
		<i>van/naar Hoogeveen N48</i>

De Nederlandse **provinciale weg 348** verbindt Arnhem via Dieren, Zutphen, Deventer en Raalte met Ommen. Het weggedeelte vanaf het Knooppunt Velperbroek (A12) naar Dieren is uitgevoerd als autosnelweg (A348). Het resterende weggedeelte is deels uitgevoerd als autoweg, en deels als 80 kilometerweg. In Zutphen loopt de weg door de bebouwde kom en dat geldt ook voor het gedeelte tussen Zutphen en Deventer; daar loopt de weg door de bebouwde kommen van Eefde en Gorssel. Tussen Ommen en Raalte volgt de weg het tracé van de voormalige spoorlijn Ommen - Deventer.

De provinciale weg 348 ontstond in 1993 toen de rijksweg 48 (A/N48) tussen Arnhem en Ommen overgedragen werd aan de provincies Gelderland en Overijssel. Tussen Ommen en Hoogeveen is het nog een rijksweg, de N48 gebleven. Rijksweg 48 was oorspronkelijk gepland als autosnelweg vanuit Arnhem richting Groningen. Alleen het gedeelte Velperbroek - Dieren is als zodanig uitgevoerd, tussen Dieren en Raalte was een geheel nieuw tracé voorzien. Deze plannen zijn eind jaren tachtig van de twintigste eeuw definitief afgeblazen. Voor de verbinding Arnhem - Groningen werd de route via A50 en A28 voldoende geacht.

Zutphen

Om de woonwijken in Zutphen-Noord en de kern van het dorp Eefde waar de N348 doorheen loopt, te ontlasten en tevens de toegankelijkheid van het industrieterrein De Mars te verbeteren is decennia lang gesproken over een omlegging van de N348. Op 19 januari 2011 verklaarde de Raad van State de laatste bezwaren tegen het beoogde tracé ongegrond en in april 2011 begonnen de werkzaamheden voor de nieuwe weg. Van zuid naar noord gezien ligt het nieuwe tracé ten noorden van de wijk Polbeek, gaat vandaaruit onder de Deventerweg en de spoorlijnen naar Winterswijk en Deventer door naar het industrieterrein De Mars en komt vervolgens via een nieuwe brug (Polbrug) over het Twentekanaal en een nieuwe route ten westen van Eefde weer ten noorden van Eefde op het oude tracé van de N348 uit.

Het nieuwe tracé van de N348 is op 14 december 2012 in gebruik genomen.

Deventer

Op 25 april 2005 werd in deze route het eerste deel van de bypass langs Deventer geopend. Deze bypass loopt nu van de aansluiting met de N766 bij Averlo tot in Colmschate. In Colmschate is een complex kruispunt gebouwd waar de N348, de N344 en twee belangrijke spoorwegen elkaar op een klein oppervlak treffen. Dit kruispunt heet dan ook De Knoop. Tegen de bypass zijn door milieuorganisaties veel bezwaren aangevoerd, onder meer vanwege de ligging naast het natuurgebied de Douwelerkolk.

Externe links

- Openstellingsgeschiedenis A348 ^[2]
- Foto's van de A348 ^[3]

Zutphen: Tunnel om de nieuwe N348 onder de oude door te laten lopen

Brug over het Twentekanaal als onderdeel van het nieuwe tracé in Zutphen en Eefde

De dag voor de opening van de bypass bij Deventer

Provinciale wegen in Overijssel, Gelderland en Flevoland

N23 · N34 · N224 · N225 · N233 · N271 · N301 · N302 · N303 · N304 · N305 · N306 · N307 · N308 · N309 · N310 · N311 · N312 · N313 · N314 · N315 · N316 · N317 · N318 · N319 · N320 · N321 · N322 · N323 · N324 · N325/A325 · N326/A326 · N327 · N329 · N330 · N331 · N332 · N333 · N334 · N335 · N336 · N337 · N338 · N339 · N340 · N341 · N342 · N343 · N344 · N345 · N346 · N347 · N348/A348 · N349 · N350 · N351 · N352 · N377

N701 · N702 · N703 · N704 · N705 · N706 · N707 · N708 · N709 · N710 · N711 · N712 · N713 · N714 · N715 · N716 · N717 · N718 · N719 · N731 · N732 · N733 · N734 · N735 · N736 · N737 · N738 · N739 · N740 · N741 · N742 · N743 · N744 · N745 · N746 · N747 · N748 · N749 · N750 · N751 · N752 · N753 · N754 · N755 · N756 · N757 · N758 · N759 · N760 · N761 · N762 · N763 · N764 · N765 · N766 · N781 · N782 · N783 · N784 · N785 · N786 · N787 · N788 · N789 · N790 · N791 · N792 · N794 · N795 · N796 · N797 · N798 · N800 · N801 · N802 · N803 · N804 · N805 · N806 · N810 · N811 · N812 · N813 · N814 · N815 · N816 · N817 · N818 · N819 · N820 · N821 · N822 · N823 · N824 · N825 · N826 · N827 · N830 · N831 · N832 · N833 · N834 · N835 · N836 · N837 · N838 · N839 · N840 · N841 · N842 · N843 · N844 · N845 · N846 · N847 · N848

Referenties

- [1] <http://www.autosnelwegen.net/a348.html>
- [2] <http://www.autosnelwegen.nl/asw/dos/dosA348.htm>
- [3] http://www.roadpics.net/nl/A348/ned_A348Z1.html

Mannenbeweging

Met de naam mannenbeweging wordt meestal een groep mannen en een streven aangeduid dat zich richt op emancipatie en bevrijding van mannen.

Er zijn drie belangrijke richtingen te onderscheiden; een komt uit de vaderbeweging een de andere uit de vrouwenbeweging en een derde beweging meer vanuit de new age.

Deze indeling is uiteraard te grof om alle nuances tot zijn recht te laten komen. In de literatuur worden beide hoofdstromingen zelden tegelijkertijd besproken. De ene lijkt voor de andere niet te bestaan. Dit heeft soms met de onderwerpafbakening te maken maar waarschijnlijk ook met een beperkt gezichtsveld.

Samen met vrouwenbeweging

Een richting parallel en dienstig aan de vrouwenbeweging. Al in het begin van de tweede feministische golf waren mannen nauw betrokken bij de ontwikkeling en vormgeving. In eerste instantie namen ze gewoon deel in bewegingen als Man-Vrouw-Maatschappij. Toen de vrouwenbeweging meer op het spoor ging zitten van een autonome ontwikkeling zochten groepen mannen elkaar op in bijvoorbeeld mannen-oefengroepen Radicale Therapie. Secundair kreeg ook het vaderschap aandacht in deze beweging.

Vanuit de vaderbeweging

Een beweging die voortkwam uit de vaderbeweging en daar een zekere radicalisering in koos. Vanaf de zeventiger jaren van de twintigste eeuw was er sprake van een opkomende vaderbeweging die met horten en stoten het recht op zorg voor hun kinderen opeiste. In latere jaren verbreedden sommigen de doelstellingen tot andere mannenzaken. Onder deze zaken onder andere de ongelijke aandacht voor huiselijk geweld gepleegd door vrouwen en de specifieke gezondheidszorg voor mannen. Binnen deze laatste stroming zijn weer twee substromingen te onderscheiden:

- Een stroming die positief staat tegenover de verworvenheden van de vrouwenbeweging (bijvoorbeeld Warren Farrell).
- Een stroming die reconstructie van oude waarden nastreeft; terug naar het gezin als hoeksteen.

Vanuit de newagebeweging

Hier gaat het onder andere om de groep rond het tijdschrift Wildeman. Zij baseren zich op de ideeën van Robert Bly. Ze proberen de mannelijkheid te herontdekken en nemen daarmee afstand van het gelijkheidsdenken (dat mannen en vrouwen in aanleg niet veel verschillen).

Mannenbeweging en vrouwenbeweging

De theorie van het feminisme laat geen ruimte voor het bestaan van een mannenbeweging of vaderbeweging anders dan aanvullend en ondersteunend element van het feminisme. Mannen zijn volgens die theorie per definitie niet onderdrukt.

Wel zijn er feministes en vrouwelijke schrijfsters die vroeger (Esther Vilar) of later (Doris Lessing) afstand namen tot de vrouwenbeweging ten gunste van de emancipatie van mannen.

Een van Nederlands bekendste feministen, Anja Meulenbelt, zei het zo: 'Dat mannen ook problemen hebben staat inmiddels buiten kijf, maar hoe overtuigend de dwang van 'mannelijkheidscoderingen' ook is: als mannen er alleen maar last van hebben, waarom houden ze er dan niet mee op? Kortom, wanneer de baten van mannelijkheid ontkend worden blijft het onduidelijk waarom zoveel mannen wel de 'kosten' blijven dragen en niet massaal, net als vrouwen in opstand komen tegen deze dwang'.^[1]

Externe links

- Vanuit de vrouwenbeweging (Bregman)^[2]
- Geschiedenis vanuit de vaderemancipatie (Zander)^[3]
- verwijzingspagina mannenbeleid^[4]

Voetnoten

[1] Anja Meulenbelt, *De eerste sekse: Meninge over mannelijkheid*, Van Gennep, 1998.

[2] <http://www.gebladerte.nl/00820p50.htm>

[3] <http://www.sos-papa.com/politiek/historie.html>

[4] <http://papa.nl.nu/mannen>

Vaderbeweging

De vaderbeweging is de benaming voor mensen die de emancipatie en/of gelijke rechten voor vaders nastreven.

Geschiedenis

De geschiedenis van vaders en van de vaderbeweging is slecht beschreven. Het is bekend dat ergens, vanaf de eind jaren zestig, mannen protesteerden tegen hun achterstelling als vader. Met name ging het dan om het recht op omgang met hun kinderen. Deze beweging stond merendeels los van de mannen die zich organiseerden parallel en in navolging van de tweede feministische golf. Wel was het voor een deel een reactie op de gevolgen van die golf en met name het toenemend aantal echtscheidingen.

Man 79 was de eerste organisatie die blijvend ouderschap na scheiding propageerde. Eind tachtiger jaren volgde de stichting Dwaze Vaders. Hiermee werd de titel Dwaze vader een geuzennaam voor vaders die verstoken blijven van het contact met hun kinderen. Daarna volgden Ouders voor Kinderen, Stichting Organisatie Gescheiden Mensen, Stichting Scheiden en Blijvend Ouderschap, Stichting Kinderen Ouders Grootouders, later samenwerkend in het Platform Laat Ouders ouder Blijven. Dit platform werd na enige tijd opgevolgd door het Platform Samenwerkende Cliëntenorganisaties in Jeugdzorg en Familierecht. Eind jaren negentig ontstond SOS-papa, weer later Fathers 4 Justice, Gescheiden Vaders Nederland en Familie4Justice. Eén van de huidige trekkers is Stichting Kind en Omgangsrecht. Jaarlijks wordt door het Vaderkeniscentrum een Vadersymposium georganiseerd rond vaderdag.

Overigens is het vaderprobleem ook al eerder in de geschiedenis expliciet aan de orde gesteld. Een vroeg voorbeeld daarvan is August Strindberg in zijn toneelstuk "De vader".

In de loop der jaren verschoof de nadruk hoe langer hoe meer van de eis tot omgangsrecht naar de eis van gelijkwaardig ouderschap. Ook het gebrek aan gelijke voorzieningen voor vaders (opvanghuizen, vadercentra, ouderschapsverlof, kinderopvang) wordt bekritiseerd. Tevens worden een toenemend aantal problemen t.a.v. het functioneren van de rechtsstaat aan de orde gesteld. Het streven naar gelijkwaardig ouderschap heeft geleid tot de wetwijziging "Voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding" die in maart 2009 in werking is getreden. Hoewel gelijkwaardig ouderschap nu wettelijk is geregeld, is er in de praktijk echter nog weinig van te merken.

Westers

Problemen rond vaderschap zijn geen probleem van Nederland of België alleen. In het algemeen is er een grote overeenkomst tussen alle westerse landen. Bijna overal ziet 30-40% (zie bronnen bij lemma vaderschap) van de kinderen na scheiding zijn of haar vader niet meer. In veel landen is sprake van regelrechte vaderschapsdiscriminatie.

Stromingen

Binnen de vaderbeweging zijn er richtingen die uitgesproken progressief zijn en stellen het vaandel van de gelijkwaardigheid van de vrouwenbeweging te hebben overgenomen. Er zijn ook regressieve tendensen zichtbaar, met name rond het herstel van het gezin als hoeksteen en wellicht zijn er bij kleine groepen tendensen te bespeuren die pleiten voor een terugkeer naar de patriarchale structuur. Een omvattende indeling in rechts of links is dan ook niet goed te maken. Vooral in Nederland ontplooiën veel vaders, ook vaderrechtenactivisten als zodanig, activiteiten binnen GroenLinks, SP en PvdA en er zijn ook bekende SP-ers die zich met de vaderbeweging associëren. Maar er is van oudsher ook steun vanuit andere partijen zoals de VVD (wetsvoorstellen en amendementen van Otto Vos en Ruud Luchtenveld).

Vaderbeweging en moeders

De vaderorganisaties nemen zonder uitzondering ook moeders in de knel in hun gelederen op. Behalve vaderdiscriminatie worden ook andere onredelijke factoren verondersteld ^[1] een rol te spelen in het veroorzaken van scheiding tussen ouders en kinderen. Het bij grote voorrang handhaven van momentele status quo is er daar een van. Zodoende zijn er ook moeders die hun rol niet volwaardig kunnen vervullen.

Vaderbeweging en vrouwen

Ook andere vrouwen spelen dikwijls een rol in de vaderbeweging. Soms als nieuwe partner van getroffen vaders, dikwijls ook in het middelpunt van organisaties. Fathers4Justice organiseert deze vrouwen in een aparte groep (Purple Hearts). Er zijn ook vrouwenorganisaties die de vaderbeweging steunen en kritiek hebben op de in hun ogen vaak negatieve houding van bestaande vrouweninstituten.

Vaderbeweging en vrouwenbeweging

Hoewel veel progressieve vrouwen zich in de loop der tijd konden vinden in de doelstellingen van de vaderbeweging zijn de instituten van de vrouwenbeweging meestal zeer kritisch tot afwijzend geweest. De theorie van het feminisme laat geen ruimte voor het bestaan van een vaderbeweging of mannenbeweging anders dan aanvullend en ondersteunend element van het feminisme.

De vrouwenbeweging is dikwijls de opvatting toegedaan dat vaders eerst meer moeten zorgen voor ze over rechten beginnen. Het mogelijk gezamenlijke doel, herverdeling van zorg en arbeid wordt daardoor niet als gezamenlijk actiepunt ervaren. Stromingen die kritisch zijn over de vrouwenbeweging menen dat daar herverdeling van zorg niet werkelijk wordt nagestreefd. Er zijn dan ook tendensen zichtbaar waarin vrouwen niet zozeer een herverdeling bepleiten maar meer keuzemogelijkheden voor vrouwen tussen zorg en werk. De vaderbeweging heeft veel praktische voorstellen gedaan om herverdeling mogelijk te maken. Maar ook hiervan worden de bedoelingen door sommigen wel eens betwijfeld.

Een deel van de vrouwenbeweging ziet de strijd van vaders voor het behoud van hun relatie met hun eigen kinderen als een patriarchale machtsgreep ^[2]

België

In België is het recht en de praktijk daarvan in sommige opzichten relatief gunstig voor vaders in verhouding tot andere westerse landen en met name Nederland. Dit heeft te maken met de strafbaarheid van omgangsweigering en een andere politieke cultuur. Deze maakte het onder andere mogelijk dat er net als in andere Europese landen de wet op gelijkwaardig ouderschap in werking is getreden. Deze wet noemt men de bilocatiewet van 4 september 2006 of de wet van het bevoorrechten van gelijkmatig verdeelde huisvesting. De wet was voorafgegaan door een uitvoerig verslag van de Belgische parlementaire subcommissie familierecht. De bilocatiewet heeft als doel een humanere toepassing van het familierecht. De Belgische wet stelt als norm dat de kinderen na scheiding evenveel tijd dienen door te brengen bij beide ouders, indien één ouder hierom verzoekt. Verder heeft de rechter met de bilocatiewet meer adequate sanctiemogelijkheden indien één ouder zijn gezag niet laat gelden en de gerechtelijke uitspraak naast zich neerlegt zoals een dwangsom, uitvoering van de uitspraak van een gerechtsdeurwaarder en de mogelijkheid voor een paradoxale toewijzing.

De vaderbeweging is in België minder versnipperd dan in Nederland. Belangrijke organisaties of verenigingen zijn BASO, BGMK, GOUDI, F4J en SBO.

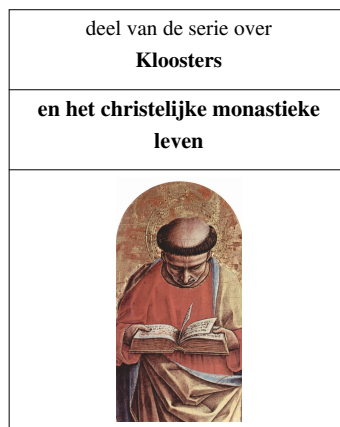
Bronnen

- Frank Onnen; En toen zaten we met de brokken; 1978 ISBN 9027458987

Voetnoten

- [1] Mr. D.A.Bönnekamp De rechterlijke besluitvorming inzake voogdijtoewijzing, universiteit Utrecht 1988
- [2] De laatste jaren proberen vrouwen met enig succes om haar "rechten" als moeder op het patriarchaat terug te veroveren. Daarbij gaat het haar niet om de "macht" over kinderen maar om de mogelijkheid, onafhankelijk van een man moeder te zijn. Nu een zelfstandig moederschap ontstaat, zien we dat mannen naar een oud en vertrouwd patriarchaal wapen grijpen: instelling van een door de staat afdwingbare macht over vrouwen en kinderen. Annick Verbraken Socialistisch feministische teksten 1981

Klooster van Chevetogne

Het klooster van Chevetogne aan de voorzijde.

De Byzantijnse kerk

Het internationale benedictijner **klooster van Chevetogne**, met de officiële Franse naam *Monastère de l'Exaltation de la Sainte Croix* (Klooster van de Heilige Kruisverheffing) werd in 1925 gesticht door Lambert Beauduin (1873-1960). Sinds 1939 is de communiteit in Chevetogne (gemeente Ciney, bisdom Namen) gevestigd. Op 11 december 1990 werd de priorij verheven tot abdij. Het klooster van Chevetogne is in dubbel opzicht internationaal:

- Enerzijds vanwege de herkomst van de monniken. Deze zijn uit diverse landen afkomstig, waaronder Frankrijk, België, Nederland, Oostenrijk, Canada, Japan en verschillende Oost-Europese landen. De voertaal in het klooster is Frans.
- Anderzijds wijden de benedictijner monniken van Chevetogne zich geheel aan het bevorderen van de eenheid, oecumene, tussen alle christenen en in het bijzonder tussen de Orthodoxe Kerk met haar Byzantijnse liturgie en de Rooms-katholieke Kerk met haar Latijnse ritus.

Dit laatste komt tot uitdrukking in de interne organisatie van het klooster. Alle monniken zijn katholieke benedictijnen, maar ongeveer de helft van de liturgie volgens de Byzantijnse ritus (in het

monniken leeft en viert

De Latijnse kerk aan de achterzijde.

Eucharistieviering in de Latijnse kerk

Kerkslavisch en Grieks); het andere deel volgt de Latijnse ritus (Novus Ordo Missae). Het klooster van Chevetogne heeft als consequente doorwerking van dit onderscheid (geen scheiding!) zowel een Byzantijnse als een Latijnse kerk gebouwd.

Het 'organisatorische' onderscheid tussen 'Byzantijnse' en 'Latijnse' monniken betekent echter niet dat de liturgische vieringen gescheiden plaatsvinden. Integendeel beide groepen nemen deel aan elkaars vieringen, waardoor de eenheid tussen beide liturgische tradities wordt benadrukt.

Het klooster geeft sinds 1926 het tijdschrift *Irénikon* uit, gewijd aan de eenheid tussen de Kerken en de oecumene. Al bijna tachtig jaar spant *Irénikon* zich in om christenen van verschillende tradities aan te moedigen tot een beter wederzijds begrip en te groeien naar onderlinge waardering en respect, als eerste stap naar een serieuze dialoog.

Het koor van de monniken van Chevetogne heeft internationaal grote faam verworven door zijn authentieke en professionele uitvoering van Byzantijnse (Slavische en Griekse) liturgische gezangen. Het klooster heeft hiervan een groot aantal cd's uitgebracht.

Wetenswaardigheden

De voormalige bisschop van het bisdom Rotterdam, Monseigneur Philippe Bär (1928), maakt sedert 1954 als benedictijner monnik deel uit van de kloostergemeenschap van Chevetogne. Sinds zijn aftreden als bisschop van Rotterdam in 1993 woont en leeft hij weer in zijn moederklooster.

De abdij staat open voor gasten. Er is een gastenverblijf waar stellen, of mannen en vrouwen separaat, kunnen overnachten tegen een vergoeding naar draagkracht inclusief de maaltijden. Sinds 2011 is het gastenverblijf uitgebreid met een aangebouwde vleugel. Reservering is wel gewenst. Ook kunnen de mannelijke gasten inzake de warme maaltijd mee-eten met de monniken in de refter.

Externe links

- Website van het klooster van Chevetogne: www.monasterechevetogne.com ^[1]
- Paasliturgie 2007 in de Byzantijnse kerk van het klooster van Chevetogne (Russische NTV): ^[2]

 ^[3] 50°13'5"N, 5°7'57"E

Referenties

[1] <http://www.monasterechevetogne.com>

[2] <http://news.ntv.ru/106988>

[3] http://toolserver.org/~geohack/geohack.php?language=nl¶ms=50_13_5_N_5_7_57_E_type:landmark&pagename=Klooster_van_Chevetogne

RAVeL

RAVeL is de afkorting van *Réseau Autonome de Voies Lentes*, een Waals programma om autonome paden voor langzaam verkeer ter beschikking te stellen. Het gaat om zogenaamde trage wegen, bestemd voor fietsers, wandelaars, skaters, ruiters, ... Met regelmaat zijn jaagpaden, voormalige spoorlijnen en verbindingswegen in het netwerk opgenomen.

Er zijn vele secties en 5 lange routes, maar het netwerk breidt voortdurend uit.

Routes

- RAVeL 1: Houplines - Doornik - Bergen - Charleroi - Namen - Luik - Lanaken (330 km)
- RAVeL 2: Hoegaarden - Namen - Dinant - Mariembourg (100 km)
- RAVeL 3: Erquelinnes - Thuin - Charleroi - Tubeke (90 km)
- RAVeL 4: Pommeroeul/Bernissart - Aat - Lessen (45 km)
- RAVeL 5: Luik - Comblain-la-Tour en Hombourg - Fléron

Secties

- Flénu - Cuesmes (3,8 km)
- Rixensart
- Roux - Courcelles
- Ciney - Marchin (ex-spoorlijn 126)
- Chimay - Froidchapelle
- Olloy-sur-Viroin - Oignies-en-Thiérache (ex-buurtspoorweg 556)
- Sainte-Cécile - Muno
- Ethe - Croix Rouge
- Bastenaken - Wiltz
- Saint-Léger - Châtillon

Externe link

- Website van RAVeL ^[1]

Referenties

[1] <http://ravel.wallonie.be/>

Brug over de RAVeL, in dit geval een voormalige spoorlijn, tussen Jemelle en Rochefort

RAVeL Binche-Erquelinnes

Rome (België)

Rome	
Plaats in België 	
	
Situering	
Gewest	 Wallonië
Provincie	 Luxemburg
Gemeente	Durbuy
Coördinaten	50°20'N 5°27'E ^[1]
Detailkaart	
	
Portaal België	

Rome is een klein plaatsje in de Belgische provincie Luxemburg, op ongeveer 2 km afstand van Durbuy in de Ardennen.

Rome bevindt zich vrij aardig midden tussen Keulen en Parijs en dus op de weg naar het grote Rome

Geplaatst op: 27-05-2005	<i>Dit artikel is een beginnetje over landen & volken. U wordt uitgenodigd op bewerken^[2] te klikken om uw kennis aan dit artikel toe te voegen.</i>	
--------------------------	---	---

	Plaatsen in de gemeente Durbuy	
Deelgemeenten: Barvaux · Bende · Bomal · Borlon · Durbuy · Grandhan · Heyd · Izier · Septon · Tohogne · Villers-Sainte-Gertrude · Wéris Overige plaatsen: Bohon · Eneilles (Grande Enneille · Petite Enneille) · Herbet · Hermanne · Houmart · Juzaine · Longueville · Morville · Oneux · Oppagne · Ozo · Palenge · Pas-Bayard · Petite-Somme · Petithan · Rome · Verlaine-sur-Ourthe · Warre <i>Belgische gemeenten · Arrondissement Marche-en-Famenne · Luxemburg · Wallonië</i>		

Referenties

- [1] [http://toolserver.org/~geohack/geohack.php?language=nl¶ms=50_020_037_N_5_027_057_E_scale:25000_region:BE&pagename=Rome_\(Belgi%C3%AB\)](http://toolserver.org/~geohack/geohack.php?language=nl¶ms=50_020_037_N_5_027_057_E_scale:25000_region:BE&pagename=Rome_(Belgi%C3%AB))
 [2] [http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Rome_\(Belgi%C3%AB\)&action=edit](http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Rome_(Belgi%C3%AB)&action=edit)

Ontbijt

Een **ontbijt** is de eerste maaltijd van de dag, die de meeste mensen in de ochtend nuttigen.

België

In België bestaat het ontbijt uit croissants en/of brood, al of niet geroosterd, met vlees of kaas, honing, marmelade, zoete jam en chocoladepasta. Daarbij wordt koffie met melk, thee, warme chocolademelk of vers sap gedronken. Ook wordt er vaak yoghurt of melk met ontbijtgranen gegeten.

Frans ontbijt

Nederland

Een traditioneel Nederlands ontbijt bestaat vooral uit een lichte broodmaaltijd. Men kiest bijvoorbeeld een plak volkorenbrood of wittebrood, en smeert daarop boter of margarine, en daar weer op een keuze uit broodbeleg, zoals kaas, jam, hagelslag, pindakaas, ham (of andere soorten dun gesneden plakjes vlees).

Naast, of in plaats van, de belegde boterham eet men ook wel een beschuit, roggebrood of ontbijtkoek, krentenbrood, een gekookt ei, of een bordje pap.

Als drank is er vaak een kop thee, koffie, een glas melk of karnemelk, of een glas sinaasappelsap.

Andere soorten voedsel die onderdeel zijn gaan uitmaken van het Nederlandse ontbijt zijn diverse soorten broodjes, knäckebröd, ontbijtgranen zoals muesli of *cornflakes* met melk, yoghurt of kwark

Een ontbijt in Duitsland

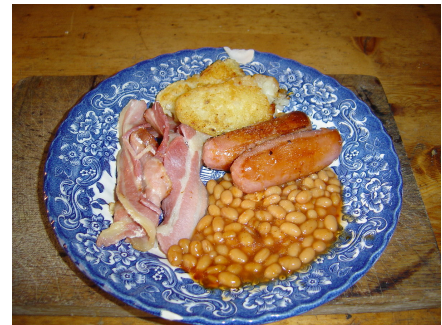
en fruit. Ook zijn er kant-en-klare fruitmixdranken of drinkyoghurt beschikbaar als ontbijtvervangers. Op zon- en feestdagen is er vaak suikerbrood of krentenbrood met amandelspijs en worden er gekookte of gebakken eieren geserveerd.

Verenigd Koninkrijk

Tot het traditionele Engels ontbijt behoren toast met (roer)eieren of gebakken eieren, plakjes uitgebakken bacon/spek (gerookt/gezouten), worstjes en witte bonen in tomatensaus, maar ook zoete cakejes (een ontbijt bestaande uit toast met jam, vers fruit, koffie, en sinaasappelsap wordt in Engeland "*continental breakfast*" genoemd).

Een ontbijt in Palestina

Engels ontbijt

Cornflakes en koffie als ontbijt

Verenigde Staten en Canada

Ontbijt van meloen, tortilla en een gebakje.

In Canada of de Verenigde Staten wordt bij het ontbijt vaak geroosterd brood of wentelteefjes, ontbijtgranen zoals cornflakes met melk, wafels, pannenkoek, of pancakes, flensje en of gebakken aardappelen ("*hash browns*") gegeten. Verder plakjes uitgebakken bacon, ei (gekookt, gebakken, etc.), vaak een glas sinaasappelsap of een halve grapefruit, en koffie. Thee wordt bij het ontbijt haast niet gedronken. In chauffeurscafés bestelt men soms biefstuk. Wikipedia:Bronvermelding

Belang

Lange tijd werd het ontbijt gezien als *de belangrijkste maaltijd van de dag*. Verdere studies nuanceren dit beeld, het zou in theorie gezonder kunnen zijn om het ontbijt regelmatig over te slaan, maar in de huidige Westerse maatschappij betekent dit vaak dat men voor de lunch het gemiste ontbijt gaat vervangen door minder gezonde tussendoortjes.

Conversie

Conversie betekent omzetting. Conversie kan verwijzen naar:

- conversiestoornis, een psychische aandoening waarbij onderbewuste frustraties en conflicten in lichamelijke klachten omgezet worden. In nog specifiekere zin gaat het dan om uitval van functies; verlamming, doofheid, blindheid. De storing of uitval kan een symbolisch verband hebben met de psychische oorzaak.
- conversie (e-commerce), de omzetting van sitebezoek naar een bepaald conversiedoel, bijvoorbeeld een bestelling of betaling, doorgaans uitgedrukt als een percentage van de sitebezoekers dat converteert tot het conversiedoel.
- conversie (economie), het vervangen van de ene economische activiteit door een (zinvollere) andere. Een voorbeeld is het anders inzetten van een productiecapaciteit die werd gebruikt voor wapenfabricage.
- conversie (informatica), het omzetten van gegevens van het ene bestandsformaat naar het andere
- conversie (natuurkunde), een omzetting bij diverse natuurkundige verschijnselen
- conversie (rugby), een trap die je op de palen mag nemen na een try bij rugby en twee punten oplevert
- conversie (scheikunde), een omzetting bij diverse chemische reacties
- conversie (taalkunde), naam voor verschillende processen om woorden en uitdrukkingen te vormen
- conversie (chirurgie/heelkunde), het overgaan op een laparatomie bij een laparoscopische ingreep, omdat de ingreep laparoscopisch niet kan bijvoorbeeld in verband met een complicatie of wanneer er te veel littekenweefsel aanwezig is door bijvoorbeeld een vorige ingreep.
- conversie (religie): bekering, het overgaan of doen overgaan tot een ander, al dan niet godsdienstig, geloof.

Bekijk alle artikelen waarvan de titel begint met **Conversie** of met **Conversie** in de titel.

Dit is een **doorverwijspagina**, bedoeld om de verschillen in betekenis of gebruik van *Conversie* inzichtelijk te maken. Op deze pagina staat een uitleg van de verschillende betekenissen van *Conversie* en verwijzingen daarnaartoe. Bent u hier via een pagina in Wikipedia terechtgekomen? Pas dan de verwijzing naar deze doorverwijspagina aan, zodat toekomstige bezoekers direct op de juiste pagina terechtkomen.

Family group conference

De **Family Group Conference** (FGC) is een besluitvormingsmodel bij uiteenlopende problemen, bijvoorbeeld binnen de familie en de grootfamilie en leden daarvan. Er wordt een bijeenkomst georganiseerd waarvoor alle leden van een grootfamilie worden uitgenodigd. Er wordt een extra beroep gedaan op de autonome mogelijkheden van familieverbanden om problemen die anders door de staat zouden worden aangepakt binnen een dikwijls zinvoller en effectiever verband (m.n. grootfamilie) op te lossen. De staat blijft hierbij op een afstand, de organisatie is in handen van een onafhankelijke Eigen Kracht-coördinator. Dit zijn altijd mensen die naast hun gewone baan een paar keer per jaar zo'n bijeenkomst organiseren.

De huidige methode is ontwikkeld in Nieuw-Zeeland op basis van Maori-tradities, maar wettelijk van toepassing voor alle inwoners daar. Dat betekent dat het ingrijpen van de staat inzake problemen met bijvoorbeeld probleemjongeren juridisch naar een tweede plan is verplaatst. De staat subsidieert de conferenties. De methode heeft navolging gekregen in andere landen. In Nederland is het bekend als Eigen Kracht-conferenties. In Nederland is een wettelijke basis voor dit besluitvormingsmodel in de maak, het wetsvoorstel ligt eind 2012 ter controle in de Eerste Kamer. Wanneer de transitie jeugdzorg (2015) plaatsvindt hebben mensen die met jeugdbescherming te maken krijgen het recht om eerst zelf met hun eigen mensen een hulpplan te maken.

Overigens is het verschijnsel van een familieraad als plek voor beslechting van problemen en conflicten veel wijder verspreid. In de 19e eeuw bestond dit verschijnsel ook in Nederland als wettelijke manier om bijvoorbeeld echtscheidingen te regelen^[1]. In België kwam het verschijnsel familieraad nog tot 2001 in de wet voor.

Externe links

- artikel over de Family Group Conference ^[2]
- website van eigen kracht/echt recht ^[3]

Voetnoten

[1] Bone en Combrink Tijdschrift voor vrouwenstudies 1995-4

[2] <http://joepzander.nl/keten-fgc.htm>

[3] <http://www.eigen-kracht.nl/>

André Schaller

André Schaller	
Afbeelding gewenst ^[1]	
Persoonsgegevens	
Volledige naam	Andries Petrus Schaller
Geboren	1 mei 1920
Overleden	16 februari 1981
Geboorteland	Nederland
Beroep(en)	Beeldhouwer
Oriënterende gegevens	
Stijl(en)	Abstract-figuratief
RKD-profiel ^[2]	
Portaal Kunst & Cultuur	

Andries Petrus (André) Schaller (Den Haag, 1 mei 1920 - Amsterdam, 16 februari 1981) was een Nederlandse beeldhouwer.

Leven en werk

Schaller genoot zijn opleiding aan het *Instituut voor kunstnijverheidsonderwijs* in Amsterdam en hij studeerde beeldhouwkunst bij onder anderen Jan Bronner aan de Rijksakademie van beeldende kunsten in Amsterdam. Hij maakte reliëfs en monumenten. In 1952 ontving hij de *Keukenhofprijs*. Naast beeldhouwen hield Schaller zich ook bezig met filmen.

Een beeldhouwwerk van Schaller is het beeld "Salomonsoordeel", dat voor de ingang van het Paleis van Justitie in Arnhem staat. Het beeld werd in 1958 in opdracht van de Rijksgebouwendienst gemaakt en op 30 juni 1964 op een 5,5 meter hoog voetstuk geplaatst dat niet bij de ingang stond. Dit maakte het niet makkelijk om te zien wat het beeld precies voorstelde. Na kritiek van de kunstenaar en zijn weduwe^[3] ^[4]verplaatste de rechtbank het beeld. Het is nu voor ieder goed zichtbaar. De verplaatsing startte in het najaar van 2004 en werd afgerond in maart 2005. Tevens kwam er een bankje onder het beeld. Met deze verplaatsing wilde de rechtbank het Salomonsoordeel naar eigen zeggen weer een prominente plek geven.

Werken (selectie)

- Monument Van Gogh, Akersluisweg in Osdorp (herplaatst)
- "Van Houten oorlogsmonument" (1947), Stationsplein in Weesp
- "Monument Sint Joris en de draak" (1948), Dijkstraat in Lichtenvoorde
- "Hommage a un Torero" (1953), Broersepark in Amstelveen
- "Paljas" (1968), stadspark bij Cellebroederspoort in Kampen
- "Salomonsoordeel" (1958) in Arnhem
- "De engel, de denker en de arbeider"(1959), Wenckebacstraat in Velsen
- "Zonnegodin" (1969), Smaragdplein in Utrecht
- "Phoenix" (1972), Nieuwe Purmerweg in Amsterdam
- "Drie Maagden" (1973), provinciehuis in Assen
- Sportmonument, KNVB in Zeist

Fotogalerij

Het
salomonsbeeld
van Schaller in de
huidige positie

Zonnegodin, Utrecht

Phoenix in
Amsterdam-Noord

Drie Maagden,
Assen

Vincent van Gogh, Amsterdam

Bronnen

- [1] <http://www.wikiportret.nl/>
- [2] <http://www.rkd.nl/rkddeb/dispatcher.aspx?action=search&database=ChoiceArtists&search=prirref=70159>
- [3] *Het ouderverstotingssyndroom in de Nederlandse context* (1999 Servo, Assen)
- [4] Krantenknipsels van de plaatsing en brieven en cv uit het archief van de weduwe Schaller. Briefwisselingen Rechtbank Arnhem.

Externe link

- Website Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (<http://www.rkd.nl/rkddeb/dispatcher.aspx?action=search&database=ChoiceArtists&search=prirref=70159>)

Zie de categorie **André Schaller** (http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:André_Schaller?uselang=nl#mw-subcategories) van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

Grootfamilie

De term **grootfamilie** (ook bekend onder de Engelse termen *extended family* en *joint family*) wordt gebruikt om de een ruime kring van verwanten te beschrijven.

Deze kring is in ieder geval groter dan een gezin van ouders en kinderen. In ieder geval worden grootouders ertoe gerekend. De term staat tegenover het begrip kerngezin. De groot-familie is een verband dat als samenlevings en samenwerkingsverband meer voorkomt in traditionelere samenlevingen.

In de moderne westerse samenleving komt het samenwerkingsverband kerngezin meer voor. Op het platteland zie je in sommige streken (ook in Nederland) nog wel huizen waarin een apart deel is opgenomen voor de grootouders.

Platteland

Het **platteland** of **landelijk gebied** omvat al het gebied buiten de bebouwde kom.

Het platteland onderscheidt zich van stedelijk gebied niet alleen door aard van de bebouwing en bevolkingsdichtheid maar ook door culturele en politieke verschillen. Het aantal inwoners per vierkante kilometer ligt op het platteland veel lager dan in de steden het geval is.

Het platteland kent minder publieke voorzieningen dan stedelijk gebied. Denk daarbij aan publieke functies zoals het openbaar vervoer, medische zorg, bibliotheken alsook voor particuliere en culturele functies zoals het uitgaansleven, musea en cafés. Daar

staan echter rust en ruimte en gemoedelijkheid tegenover. Er zijn ook organisaties die speciaal gericht zijn (of althans waren) op de bevolking van het platteland. Een voorbeeld daarvan is de Nederlandse Bond van Plattelandsvrouwen, of in Vlaanderen de KVLV. Ook zijn er festivals die juist op het platteland hun thuis hebben zoals de boerenfestivals.

Het landelijk gebied heeft verschillende functies zoals:

- landbouw,
- werken,
- transport (wegen),
- wonen,
- recreatie,
- natuur,
- waterberging

Door het ruimtebeslag voor economische- en verkeersdoeleinden alsmede de nog toenemende bevolking komt het platteland steeds meer onder druk te staan. Een goede afweging van het gebruik van het landelijk gebied is de bewoners van groot belang. Deze afweging vindt in Nederland op verschillende politieke niveaus plaats door de overheden: LNV, VROM, V&W, waterschappen, provincies, en gemeenten.

Om efficiënter om te kunnen gaan met de regels, eisen en voorwaarden hebben Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten in Nederland in 2004 afgesproken om de verschillende budgetten voor het landelijk gebied samen te voegen in het zogenaamde "Investeringsbudget Landelijk Gebied" (ILG). Een nieuw financieringssysteem, maar vooral een nieuwe werkwijze én een verandering in bestuurlijke verhoudingen (centraal wat moet, decentraal wat kan).

Het platteland bestaat niet alleen uit weilanden

Instanties

- **Nederland**
 - Ministerie van LNV Directie Platteland
 - Raad voor het Landelijk Gebied
 - Dienst Landelijk Gebied (DLG)
- **Vlaanderen**
 - Interbestuurlijk Plattelandsoverleg (IPO)
 - Vlaamse Landmaatschappij (VLM)

Externe links

- Vitaal platteland - Nederlands overheidsbeleid ^[1]
- Het VirtueleLand - geschiedenis van landbouw, platteland en voeding in België ^[2]

Referenties

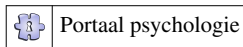
[1] <http://www.ilg.nu/>

[2] <http://www.hetvirtueleland.be/>

Gevoel

Melancholie (Edgar Degas)

Portaal psychologie

Gevoel is een innerlijke (positieve of negatieve) beleving van een bepaalde gebeurtenis. Dit kan een specifieke externe prikkel uit de omgeving zijn, maar ook een interne gebeurtenis zoals een gedachte of een beeld dat wij in ons oproepen. Een gevoel kan echter ook 'spontaan' optreden, zoals bij een bepaalde stemming. Men voelt zich dan bijvoorbeeld opgewekt of neerslachtig zonder duidelijke aanwijsbare aanleiding of invloed van buitenaf. Sommige gevoelens kunnen een gevolg zijn van stoornissen in de hersenfuncties, zoals bij ernstige vormen of neerslachtigheid of sterke stemmingsstoornissen. Gevoel in psychologische zin (zoals hier omschreven) moet worden onderscheiden van gevoel als de zintuiglijke vorm van waarnemen (tastzin, pijnzin of temperatuurzin).

Emotie en gevoel

Hoewel in het dagelijks spraakgebruik onder gevoel en emotie vaak hetzelfde wordt verstaan, blijkt uit biopsychologisch onderzoek dat het toch zinvol is deze begrippen van elkaar te onderscheiden.^[1]

- **Emotie.** Emoties in biologische zin zijn affectieve reacties die worden gereguleerd door het limbisch systeem in de hersenen. Prikkeling van dit systeem geeft aanleiding tot allerlei fysiologische reacties, zoals een verandering in gelaatsuitdrukking, autonome reacties zoals een verhoging van de hartslag, trillen van de stem, knipperen van de ogen e.d. Niet alleen bij mensen maar ook bij dieren kunnen dit soort reacties optreden, bijvoorbeeld na een positieve (beloning) of negatieve (straf) gebeurtenis. Dergelijke prikkels worden ook wel bekrachtigers (in het Engels: reinforcers) genoemd. De reacties op deze prikkels hoeven niet altijd gepaard te gaan met gevoel: dat wil zeggen een bewuste beleving.
- **Gevoel.** Een gevoel is wel omschreven als de bewuste reflectie van een emotie. Of, anders gezegd: het is de expliciete beleving van de lichamelijke reacties die tijdens een emotie automatisch worden opgeroepen. Vermoedelijk treden gevoelens (volgens deze definitie) vooral op bij mensen, omdat zij beschikken over een sterk ontwikkelde prefrontale cortex. Dit gebied in de hersenen lijkt vooral een rol te spelen bij de bewuste beleving van prikkels uit de omgeving, waaronder dus ook affectieve prikkels. Men vermoedt dat hierbij een circuit in de hersenen betrokken is, dat loopt van limbisch systeem naar de prefrontale cortex.

Gevoel en lichamelijke reactie

Gevoelens gaan soms gepaard met lichamelijke reacties, zoals zweten of een versnelde hartslag bij angst. Volgens sommige theorieën, zoals de James-Langetheorie, is het zelfs zo dat gevoelens niets anders zijn dan de bewustwording van lichamelijke reacties. Hieraan is het bekende gezegde ontleend: 'wij zijn verdrietig omdat wij huilen'. Het eerder genoemde voorbeeld van de schrikreactie lijkt goed aan te sluiten bij deze theorie. Er zijn echter ook lichamelijke reacties die helemaal geen emotionele beleving oproepen, zoals een hartslagversnelling na lichamelijke inspanning. Meer waarschijnlijk is daarom dat het gevoel en de lichamelijke reactie *beide* een gevolg zijn van een interne verwerking in de hersenen van de emotionele prikkel. Dit proces wordt ook wel evaluatie of taxatie (Engels: appraisal) genoemd. Vermoedelijk spelen hierbij specifieke structuren in het limbisch systeem zoals de amygdala een centrale rol. Uiteraard wekken het gevoel bij seksualiteit en seksuele opwindning ook 'lichamelijke reacties' op, zowel bij de man (geslacht) als bij de vrouw, zoals het stijf worden van de tepels of bij masturbatie.

Controverses

Over begrippen als emotie, gevoel, verstand en ratio en hun onderlinge relatie bestaan veel controverses. Linda Davidoff definieert emotie als de gewaarwording die uitgedrukt wordt door fysiologische functies zoals gelaatsuitdrukkingen, snellere hartslag en gedrag zoals schreien, agressie, of het gelaat bedekken met de handen. Ook zij meent dus dat emotie niet hetzelfde is als gevoel. Emotie is de psycho-fysiologische toestand die een organisme tot actie aanzet. Gevoel is een emotie die gefilterd wordt door de cognitieve hersencentra (frontale hersenkwab). Verstand en gevoel (c.q. emotie) worden ook vaak genoemd in verband met een eigenschap als intelligentie. Sommigen menen dat er naast de rationele intelligentie ook een gevoelsmatige intelligentie bestaat. Daniel Goleman beschrijft dit uitvoerig in zijn boek 'emotionele intelligentie'. Een andere bron van controverses betreft de rol van emoties (c.q. gevoelens) in het sturen van beslissingen. Filosofen als Plato en (veel later) Immanuel Kant benadrukten dat het verstand het gevoel moet controleren, omdat gevoelens vaak leiden tot overhaaste en onjuiste beslissingen. Een bekende opvatting, in de traditie van Kant, is dat het nemen van beslissingen in het dagelijkse leven vooral een kwestie is van het 'koele verstand', en dat emoties daarbij alleen maar vertroebelen werken. Anderen, waaronder de neuroloog Antonio Damasio menen echter dat emoties en gevoelens beslissingsprocessen in positieve zin kunnen beïnvloeden. Gevoelens kunnen z.i. de mens helpen bij moeilijke beslissingen de 'knoop door te hakken'.

Sekseverschillen

Er zijn biologische gronden voor de veronderstelling dat mannen gevoel en verstand meer scheiden dan vrouwen. Ook zouden vrouwen in het algemeen emotioneler zijn, dat wil zeggen sterker op affectieve prikkels reageren dan mannen. Hierbij zijn er verschillen gevonden tussen de manier waarop mannen en vrouwen reageren op positieve (aangename) en negatieve (onaangename) affectieve prikkels (zie ook Emotie). Er zijn ook culturele vooroordelen en veronderstellingen op dit gebied. Deze hebben mogelijk een effect op vrouwelijke en mannelijke aspecten van het omgaan met gevoel en verstand. Biologische en culturele factoren bepalen uiteindelijk ook welke gevoelens worden geuit (emotie) en welke (relatief) verborgen blijven.

Referenties

- Ekman, P. (1994). *The nature of Emotion*. New York: Oxford University Press.
- Damasio, A.R. (1995). *Descartes' Error: Emotion, Reason and the Human Brain*.^[2] New York: AVON Books.
- Panksepp, J. (1993). Neurochemical control of moods and emotion: aminoacids to neuropeptides. In: M.Lewis & J.M.Havilland (Eds). *Handbook of Emotions* (pp. 87-107). New York, Guilford.

Bronnen, noten en/of referenties

- [1] A.R. Damasio (2004). Emotions and Feelings. In: *Feelings and Emotions. The Amsterdam Symposium*. A.S.R. Manstead, N. Frijda & A. Fisher (Eds). (pp 49-57). Cambridge University Press. ISBN 0-521-81652-1
- [2] http://en.wikipedia.org/wiki/Descartes%27_Error:_Emotion,_Reason,_and_the_Human_Brain

Rosa van Lima

Rosa (van Lima) (Lima, 20 april 1586 - 30 augustus 1617) is een Peruaanse heilige. Zij werd als eerste Latijns-Amerikaanse vrouw heilig verklaard.

Rosa van Lima werd geboren als **Isabel Flores de Oliva**. Toen zij twintig jaar oud was, trad zij in bij de dominicanessen. Als kloosternaam koos zij Rosa. Zij leidde een zeer ascetisch leven. Rosa was bevriend met de heilige Martinus van Porres.

Rosa van Lima

Rosa is in 1617 gestorven na een lange lijdensweg die eindigde in verlamming. Paus Clemens IX verklaarde haar in 1667 zalig. In 1671 werd zij door paus Clemens X heilig verklaard. Haar vaste iconografie toont haar met een metalen kroon verborgen onder rozen en een ijzeren ketting om haar middel. Haar feestdag was eerst 30 augustus, maar tegenwoordig 23 augustus.

Rosa is de patroonheilige van Peru, Noord- en Zuid-Amerika en de Filipijnen. Rosa zou in 1671 Sittard van de zwarte pest hebben bevrijd en is de beschermheilige van de stad waar ook een kapel, een processie en een kermis inclusief festival naar haar genoemd zijn. Hoewel het "algemeen bekend" is dat Rosa de stad voor de pest behoedde, ligt de werkelijkheid dichterbij in de buurt van het behoeden voor, een toen heersende, dysenterie epidemie. Ook is Rosa de patrones van tuinmannen en bloemisten. Haar hulp wordt ook ingeroepen tegen familieruzies en bij verwondingen.

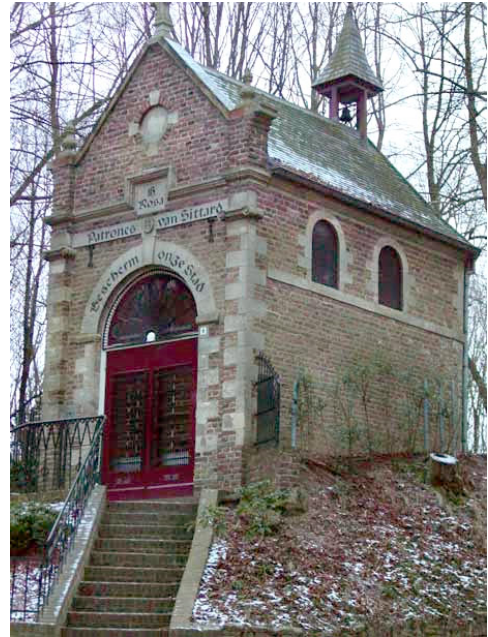
Externe link

- Over de Rosaverering te Sittard ^[1]
- Over de Sint Rosa Sociëteit; de vereniging die een thuisbasis biedt aan eenieder die de jaarlijkse processie een warm hart toedraagt ^[2]

Referenties

[1] <http://www.sintrosasittard.nl>

[2] <http://www.sintrosasocieteit.nl>

St. Rosa-kapel in Sittard

Toorn

Geplaatst:

01-05-2013

Beoordelingslijst

dagpagina

Verbetering gevraagd!

Help mee dit artikel te verbeteren, zodat het voldoet aan de conventies van Wikipedia. Na een evaluatieperiode van twee weken wordt beslist of dit artikel behouden kan worden of wordt verwijderd. Je kunt **hier** de beoordelingslijst bekijken. De hiervoor opgegeven reden is: **Toorn is niet "een vorm van woede" - dat 'toorn' een meer verlichte, liefdevolle en gepassioneerde vorm van woede zou zijn, blijkt niet uit de opgevoerde theologische scriptie (deze bron is ook overigens zeer ongeschikt voor dit artikel!) - hoe de 'verlichte, liefdevolle en gepassioneerde vorm van woede' tevens een van de zeven hoofdzonden kan zijn, blijft geheel in nevelen gehuld - de etymologie is slordig - als dit artikel niet grondig wordt verbeterd, kan het beter worden verwijderd**

Verwijder dit sjabloon alleen wanneer dit artikel zodanig is verbeterd en aangepast dat het wel binnen Wikipedia past. Geef dit aan op de beoordelingslijst door het **toevoegen** van de reden. (↓ ^[1])

Toorn is een vorm van woede. In het algemeen wordt een verlichte, zuivere, meer liefdevolle en vooral gepassioneerde vorm van woede bedoeld. Toorn drukt op de eerste plaats altijd richting en betrokkenheid uit,^[2] terwijl woede in het algemeen dikwijls ongericht is.

Het begrip *toorn van God* wordt veel gebruikt in de bijbel om de woede van God te beschrijven.

Het begrip valt ook negatief uit te leggen, het is een van de zeven hoofdzonden (Ira).

Etymologisch duidt het begrip oorspronkelijk op een heftige gemoedsbeweging met name ook op verdriet.

De zeven hoofdzonden detail: Ira (toorn)
schilderij van Jheronimus Bosch.

Voetnoot

[1] <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Toorn&action=delete&wpReason=%5B%5BWikipedia%3Ate+beoordelen+pagina%27s%2FToegevoegd+20130501%7CVerwijdersessie+20130502%5D%5D:+Toorn+is+niet+%22een+vorm+van+woede%22+-+dat+%27toorn%27+een+meer+verlichte%2C+liefdevolle+en+gepassioneerde+vorm+van+woede+zou+zijn%2C+bleekt+niet+uit+de+opgevoerde+theologische+scriptie+%28deze+bron+is+ook+overigens+zeer+ongeschikt+voor+dit+artikel%21%29+-+hoe+de+%27verlichte%2C+liefdevolle+en+gepassioneerde+vorm+van+woede%27+tevens+een+van+de+zeven+hoofdzonden+kan+zijn%2C+bleekt+geheel+in+nevelen+gehuld+-+de+etymologie+is+slordig+-+als+dit+artikel+niet+grondig+wordt+verbeterd%2C+kan+het+beter+worden+verwijderd>

[2] De profetische gestalte van de toorn in de Schrift laat iets zien van dat mensen zich in de naam van God niet neerleggen bij het verval, bij het onrecht of bij het bestaande, voor zover dat vol is van 'heidendom'. Deze toorn activeert tot een solidariteit met mensen die tekort zijn gedaan, en tot strijd tegen onrecht. Daarmee staat de agressie in het kader van de hoop en van de omkeer en ten laatste van het eschatologische: dat wat verwacht wordt als nieuwe wereld. zie: raadkpv.nl (http://www.raadkpv.nl/download/een_kruis_slaan.pdf)

Woede

Woede is een emotie die kan optreden bij iemand die gedwarsboemd of tegengewerkt wordt, als diens "territorium" betreden wordt, of als zijn of haar grenzen overschreden worden.

Woede zet dus aan tot agressie (of gaat ermee samen), van de persoon zelf of van zijn of haar groepsgenoten. Woede kan zich uiten in woorden (schelden, schreeuwen) of in daden in de vorm van fysiek geweld (slaan, schoppen, handtastelijkheden of zelfs het gebruik van wapens).

Op een andere manier beschouwd is woede de gevoelscomponent van agressie, een onderdeel van de stressreactie die bij alle dieren optreedt: een waargenomen bedreiging roept een tegenreactie op, die op zijn beurt bedreigend is en kan uitmonden in geweld.

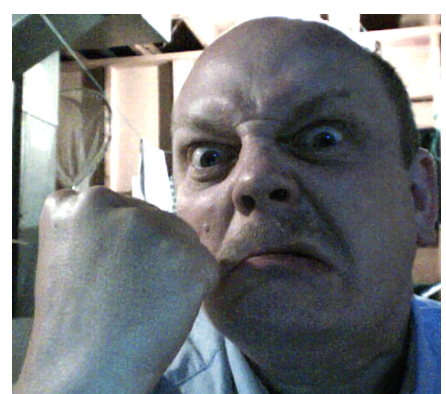
Milde vormen van woede worden aangeduid met woorden als *ergernis*, *geprikeldheid* of *irritatie*. Gematigde vormen met de termen *boosheid*, *kwaadheid* en *toorn*. En sterkere vormen met *driftbuien*, *woedeaanvallen*, *eruptie* of *razernij*. Als iemand zijn woede niet laat blijken, terwijl hij wel kwaad is, is er sprake van *opgekropte woede*.

Welke vorm van woede er optreedt hangt niet alleen af van de sterkte van de prikkel en van het karakter van de persoon, maar ook van diens algehele toestand. Toestanden die de prikkelbaarheid van een persoon kunnen verhogen zijn: vermoeidheid, honger, pijn, ziekte, seksuele frustratie en het gebruik - of de onthouding - van drugs. Ook hormonale veranderingen zoals bij PMS, menopauze, verhoogd testosteronniveau of een manische episode kunnen de prikkelbaarheid verhogen.

Iemand die boos is kan deze woede op een wilde en ongerichte manier uiten, zoals met schreeuwen of slaan, maar kan ook gericht een conflict aangaan en proberen de bedreiging of de obstakels uit de weg te ruimen. De boosheid kan echter ook worden ingehouden en opgepot. Ook kan de boosheid op niet-conflictueuze wijze worden geuit. Als iemand zijn woede over langere tijd op subtiele wijze laat blijken en hierbij directe conflicten uit de weg gaat, spreekt men wel van passief-agressief gedrag.

Als woede gepaard gaat met agressie (fysiek of verbaal) kan deze gericht zijn tegen andere personen, organisaties of soms voorwerpen (bijvoorbeeld computeragressie). Mensen trachten woede vaak af te reageren op deze manier. Ook kan de woede gericht zijn op de eigen persoon, bijvoorbeeld als hij of zij meent iets onverstandigs of slechts gedaan te hebben.

In de klassieke filosofie werd reeds geschreven over woede door de Griekse wijsgeer Aristoteles en door de Romeinse stoïcijn Seneca, die daaraan zijn verhandeling 'De ira' ('Over de woede') wijdde.

Man die woede imiteert

Externe link

- *De Woede* volgens Aristoteles ^[1]
- *Over de Woede* van Seneca (vertaald fragment) ^[2]

Literatuur

Bronnen, noten en/of referenties

[1] <http://perswww.kuleuven.ac.be/~u0013314/retorica/bk2ch02.htm>

[2] http://www.let.kun.nl/v.hunink/documents/seneca_ira.htm

Zie de categorie **Anger** (<http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Anger?uselang=nl#mw-subcategories>) van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

Rainer Kriester

Rainer Kriester (Plauen, 1935 – Castellaro, 14 mei 2002) was een Duitse beeldhouwer.

Leven en werk

Na aanvankelijk medicijnen te hebben gestudeerd vertrok hij in 1958 uit de toenmalige DDR en begon in 1961 aan de Kunsthochschule in Berlijn schilderkunst te studeren. Vanaf 1970 ging hij zich hoe langer hoe meer als beeldhouwer profileren. Zijn eerste grote tentoonstelling vond in hetzelfde jaar plaats. Een groot deel van zijn werk bestaat uit sterk geabstraheerde koppen, die op allerlei manieren mond en zicht zijn ontnomen. Stekels en spijkers spelen daarbij een belangrijke rol.

Hij verlegde zijn werkterrein meer naar Italië, waar hij in 2002 overleed. Hij werd begraven in Vendone (Italië). Hier werd een beeldenpark ingericht met een 35-tal werken van zijn hand.

Nagelkopf (1981/82) in Osnabrück

Werken (selectie)

Duitsland

Veel van zijn werken zijn geplaatst in de openbare ruimte van onder andere Berlijn, Goslar, Hannover en Osnabrück.

Nederland

- Gorcum : *Großes schwarzes Kopfzeichen II* (1984)
- Utrecht: *Gedankenkopf* (1980)

Literatuur

- Rainer Kriester: *Köpfe und Stele, das plastische Werk, 1970-1996*, Uitg. Hirmer (1996) ISBN 978-3777469300

Meditationsraum (1976),
Skulpturengarten AVK in Berlijn

Gedankenkopf
(1980) aan de St.
Jacobsstraat in
Utrecht

*Zwei Köpfe: Großer
verschnürter Kopf*
(1989) in Berlijn

*Zwei Köpfe: Großes
Berliner Kopfzeichen*
(1989) in Berlijn

Nagelkopf in Goslar

Externe links

- Website Rainer Kriester ^[1]
- Website Artfacts: Rainer Kriester ^[2]
- Website Deutsche Nationalbibliothek ^[3]

Zie de categorie ***Rainer Kriester*** ^[4] van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

Referenties

[1] <http://www.rainer-kriester.de/home.html>

[2] <http://www.artfacts.net/index.php/pageType/artistInfo/artist/1812>

[3] <http://d-nb.info/gnd/118566849>

[4] http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Rainer_Kriester?uselang=nl#mw-subcategories

Strijdcultuur

- Beluister een stukje strijdmuziek (info-uitleg)

Strijdcultuur is een benaming voor politieke, geëngageerde kunst, gericht op verandering van maatschappelijke patronen.^[1] Vooral in de jaren 70 werd het in Nederland een vaak gebruikte paraplu waaronder politieke theater- en muziekgroepen werkten. Bekende voorbeelden zijn: Toneelwerkgroep Proloog, muziekgroep Bots (band), muziekgroep Rapalje en de nog steeds bestaande groep Kladderadatsch uit Nijmegen. Veel van deze groepen waren vanaf 1974 tot 1984 georganiseerd in de organisatie Kultureel Front (Nederland en Vlaanderen). Theatergroepen als Proloog kregen subsidie om politiek weerwoord te plegen tegenover de bestaande maatschappelijke structuren.

Strijdmuziek

Na de afbraak van die subsidies leefde het woord strijdcultuur vooral voort in de sector muziek waarin een groot aantal amateurgroepen actief is. In deze sector is de traditie ook veel langer. Deze traditie weerspiegelde zich in namen van koren als Morgenrood. Deze koren waren voorheen georganiseerd in de Bond van Arbeiderszangkoren.

Vanaf 1985 organiseerde de Nederlandse Landelijke Stichting Strijdmuziek een grote groep Nederlandse koren en orkesten (meestal amateurs) die zich bezig hielden met het ten gehore brengen van strijdlieden en andere geëngageerde muziek. Al eerder startten er onder de vlag van het Kultureel Front landelijke strijdmuziekdagen (o.a. in 1978 Utrecht, 1983 Alkmaar). Deze werden door genoemde stichting in tweejaarlijkse cyclus voortgezet (o.a. 1985 Deventer, 1988 Rotterdam). Deze stichting gaf ook een blad uit, genaamd 'Solied'. Dit blad was in feite de losbladige voortzetting van het tweedelige Liedboek van de Strijd dat uitgegeven werd door de Wageningse uitgeverij de Uitbuyt.

Literatuur

- Carla Vredeveld, "Aan de strijders: Het mensbeeld in het socialistische lied", 1988. Doctoraalscriptie Universiteit van Amsterdam.

Externe links

- Archief Bond van Arbeiderszangverenigingen in Nederland ^[2]
- Landelijke Stichting Strijdmuziek ^[3]
- Strijdcultuur uit de Nederlandse antikernenergiebeweging ^[4]

Bronnen, noten en/of referenties

- [1] In de (meer inperkende) bewoordingen van het Kultureel Front in de jaren zeventig: *kunst die niet afleidt, maar bewust maakt, oproept en meestrijdt voor socialisme en feminisme*. Bron: Kultureel Front verjaardagskalender 1978.
- [2] <http://www.iisg.nl/archives/en/files/b/10769515full.php#N1016E>
- [3] <http://www.iisg.nl/lssm/>
- [4] <http://www.laka.org/cultuur.html>

Initiaal

Een **initiaal** is de beginletter van een woord, zin, alinea of hoofdstuk. Het woord *initiaal* komt uit het Latijn van *initium*, begin, en betekent: *Aan het begin staand*.

Een versierde en vergrote letter werd in middeleeuwse handschriften en soms ook in latere teksten gebruikt om het begin van een alinea of hoofdstuk aan te geven. Dit gebeurde soms in de vorm van miniatures. Een dergelijke initiaal noemt men dan een gehistorieerde initiaal.

Bij het benoemen van personen worden soms initialen gebruikt. Deze bestaan dan uit de voorletter(s) en de eerste letters van de achterna(a)m(en). De in hoofdletters geschreven naam en voornaam van een persoon wordt ook onder het begrip initialen gerekend. De reden van de eerste letters is om het kort te houden, soms om een zekere anonimiteit te waarborgen. Bij rechtsprocedures wordt in de pers nogal eens volstaan met het weergeven van initialen.

Een paraaf bestaat meestal uit de (meer of minder sierlijk) geschreven initialen.

Een initiaal kan ook een bijzondere vorm van afkorting zijn, een belangrijk voorbeeld van een initiaal, die als afkorting dient, is INRI.

Gehistorieerde initiaal P in de abdij van Malmesbury, Wiltshire

Geliefden schrijven hun initialen in de bast van een boom in de hoop hun liefde te vereeuwigen; een inscriptie uit 1955 gefotografeerd in 2006

Zie de categorie *Initials* ^[1] van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

Referenties

- [1] <http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Initials?uselang=nl#mw-subcategories>

Stencil

Een **stencil** is een sjabloon gemaakt van een materiaal dat inkt doorlaat en waarmee afdrukken kunnen worden gemaakt (*stencilen* of soms *stencileren*). Ook een afdruk wordt (ten onrechte) vaak *stencil* genoemd, zelfs als die afdruk met een andere techniek is gemaakt. De stenciltechniek is een vorm van doordruk.

Deze techniek is verdrongen door het fotokopiëren.

Techniek

Een moedervel (master) bestaat uit een laag was op een dunne sterkere, doorlaatbare laag. Door het verwijderen van de was ontstaan plekken waar inkt kan worden doorgelaten. Het weghalen van de was kan gebeuren met een schrijfmachine (zonder inktlint) of met een harde stift. Fouten kunnen worden gecorrigeerd met een rode correctielak, correctine genaamd, die een beetje lijkt op nagellak. Ook kan was met een brandtechniek worden verwijderd. Het origineel wordt dan optisch gelezen en door middel van een vonk weggebrand op de master. Hierbij ontstaat ozon. Bij moderne digitale machines gebeurt het inbranden in de machine; ook is het bij deze machines mogelijk om direct vanuit een

Bedieningspaneel en binnenwerk moderne stencilmachine, een Rex Rotary copyprinter 1220. Zichtbaar zijn de masterrol en master.

computer een master te maken. Dit werd (of wordt) toegepast omdat dit vanaf een bepaalde oplage goedkoper was/is dan zonder meer fotokopiëren. Gimborn (later overgenomen door Pelikan) was de hoofdleverancier in Nederland. Daar is ook bedacht om de stencils groen i.p.v. wit te maken, om de ogen van de typistes enigszins te ontlasten. Groen zou een meer rustgevende kleur voor de ogen zijn.

Het moedervel wordt op een trommel gespannen waar inktrollen in zitten. Elke keer dat de trommel ronddraait wordt er een afdruk op papier gemaakt. Machinaal kunnen zo gemakkelijk duizenden afdrukken van een stencil worden gemaakt met een snelheid van 60 tot wel 240 per minuut. Een bekende fabrikant van stencilmachines en toebehoren was Gestetner; dit merk is tegenwoordig onderdeel van Ricoh dat met de merken Ricoh, Nashuatec, Rex Rotary en Gestetner naast kopieermachines en printers nog steeds stencilmachines produceert. Een andere producent is Riso.

Geschiedenis

Deze techniek was in zwang totdat fotokopiëren een toegankelijker, schonere manier van reproduceren werd. De overgang gebeurde eind jaren 70 van de 20e eeuw. Nog steeds wordt het woord vaak gebruikt voor het aanduiden van het product van het stencilproces: een pamflet of vlugschrift, ook als dit niet door de specifieke, hierboven beschreven techniek, tot stand was gekomen. Het gebruik ervan bij volksopstanden ligt voor de hand; veel mensen beweren dat het wijdverspreide gebruik van stencils tijdens de Parijse revolutie van 1968 is begonnen. Deze techniek kreeg derhalve ook tegenstand bij de elite en werd spottend de *stencilcultuur* genoemd.

De stenciltechniek werd door de communisten vanaf eind 1940 gebruikt om hun bladen als De Waarheid, De Vonk of het Noorderlicht te vermenigvuldigen. Dit had twee voordelen, namelijk een stencilmachine kon in een woonhuis geplaatst worden en de politie en Sicherheitsdienst konden de kleine afwijkingen in de afgedrukte letters niet herleiden tot een drukkerij, maar moest het herleiden tot een specifieke typemachine, waarvan er veel meer in

omloop waren. Ook andere verzetsgroepen maakten regelmatig gebruik van stencilmachines.

Thans worden stencilmachines minder gebruikt. Sommige drukkerijen en instellingen gebruiken deze machines echter nog steeds, omdat bij kleine oplagen, en zeker bij kleurdruk, de techniek goedkoper is dan kopiëren of drukken.

Stenciltechniek in graffiti

In algemener (internationaal) gebruik wordt het woord stencil vooral gebruikt voor in de straatkunst gebruikte druktechnieken waarbij gebruik wordt gemaakt van vaak handgesneden sjablonen.

Ook onder graffitikunstenaars zijn stencils zeer populair. Omdat ze zeer snel aangebracht kunnen worden en vele malen kunnen worden herhaald, zijn ze een geliefkoosde manier om (onder andere) propagandistische boodschappen over te brengen. Tegenwoordig is Melbourne het "stencil-mekka", (met artiesten als Rone, HaHa, Meggs, Sync en anderen).

Bekende stencilartiesten zijn:

- Banksy (VK)
- Blek le Rat (Frankrijk)
- Fremantle (Frankrijk)
- Hugo Kaagman (Nederland)
- Logan Hicks (VS)
- Peat Wollegear (VS)
- Rone (Australië)
- Sixten (Zweden)
- Slobben / Strøk (Noorwegen)

Stenciltechniek in graffiti: sjablonen op een muur in Barcelona

Externe links

- Riso ^[1]
- Ricoh ^[2]
- Fake ^[3]

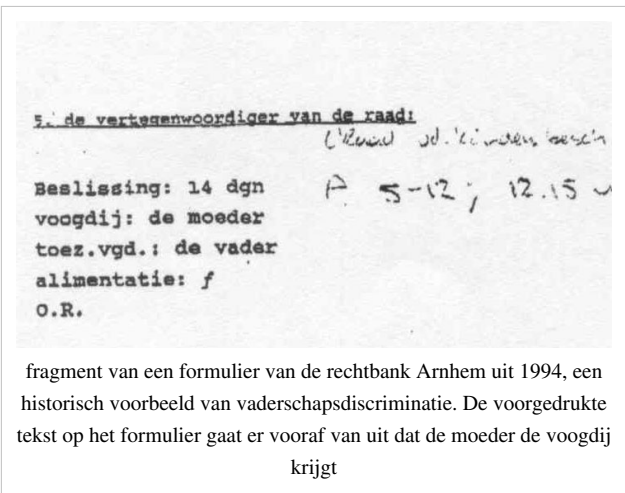
Zie de categorie *Stencils* ^[4] van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

Referenties

- [1] <http://www.riso.nl/>
- [2] <http://www.ricoh.nl/>
- [3] <http://www.fakestencils.com>
- [4] <http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Stencils?uselang=nl#mw-subcategories>

Discriminatie van vaders

Vaderschapsdiscriminatie is een specifieke vorm van seksisme, discriminatie. Er zijn aspecten van vaderschap zijn die vaders een zekere bevoorrechting toestaan. Het vlees snijden op zondag stond in een SIRE-campagne uit 1997 symbool voor een aantal patriarchale rechten die vaders van oudsher hadden. Er zijn voorbeelden van achterstelling van mannen specifiek in hun rol als vader. Er zijn zowel voorbeelden in de wet (kind niet kunnen erkennen als moeder dat niet wil) als buiten de wet (bijvoorbeeld onmogelijk maken van gezag of hoofdverblijf van vaders ten aanzien van hun kinderen). In 2003 erkende minister de Geus, verantwoordelijk voor emancipatiezaken, dat mannen achterstanden hebben, onder andere op het gebied van vaderschap.

Vaderschapsdiscriminatie valt in principe onder discriminatie naar sekse, en is op grond daarvan verboden. In de praktijk komt daar niet altijd veel van terecht. Het voorbeeld in de afbeelding hiernaast (hiervan zijn ook varianten bekend uit Antwerpen, Dendermonde en Zwolle), leidde tot een door de Commissie Gelijke Behandeling niet-ontvankelijk verklaarde klacht. In 2008 besloot de Commissie Gelijke Behandeling echter een klacht van een vader gegrond te verklaren op grond van discriminatie naar sekse. Een militair klaagde met succes dat hij niet zoals een moeder vrijstelling kon krijgen van uitzending als ouder van een kind onder de leeftijd van 5 jaar^[1]. Deze kwestie was ook al door de SP politiek aan de orde gesteld in een door de Tweede Kamer aangenomen motie van Krista van Velzen.

Bronnen

- Artikel over achterstelling van vaders in dagblad Trouw (2000)^[2]
- Kritische noot bij mannendiscriminatie^[3]

Voetnoot

- [1] Commissie Gelijke Behandeling - Full Oordeel (<http://cgb.nl/oordeel/2008-52>)
- [2] <http://joep.nl.nu/trouw.htm>
- [3] <http://www.e-quality.nl/e-quality/pagina.asp?pagkey=42284>

Paradoxale toewijzing

Paradoxale toewijzing is de toewijzing van het eenhoofdig gezag over een kind aan de ouder bij wie het kind niet zijn hoofdverblijfplaats heeft en die, anders dan de andere ouder, wel de omgangsregeling naleeft.

Als de ouder bij wie een kind verblijft de omgang van het kind met de andere ouder dwarsboomt, kan de rechter tot paradoxale toewijzing besluiten. Verdere weigering van de 'verblijfsouder' om aan de omgang van het kind met de andere ouder mee te werken geldt daarna automatisch als onttrekking van de minderjarige aan het wettig over hem of haar gestelde gezag, iets wat volgens artikel 279 van het Wetboek van Strafrecht een strafbaar feit is. Justitie kan in dergelijke gevallen tot vervolging overgaan.

Het begrip 'paradoxale gezagswijziging' is geïntroduceerd door Peter Hoefnagels.

Het principe is ook in het buitenland bekend en wordt bijvoorbeeld toegepast in enkele staten van de Verenigde Staten. In Nederland zijn een aantal uitspraken van rechters bekend waarin dit begrip een centrale rol speelt. Voor een voorbeeld zie de externe link.

Externe link

- een voorbeeld van paradoxale toewijzing door het gerechtshof Amsterdam ^[1]

Referenties

[1] <http://www.rechtspraak.nl/ljn.asp?ljn=AS6020>

Scheidingsmelding

Scheidingsmelding is de melding van de ene partner aan de andere dat hij wil gaan scheiden. De kwaliteit van die melding is van belang voor de aanvaarding van de scheiding door beide partijen dan wel het bezien van de mogelijkheden van reconstructie van de relatie.

In de ideeën over scheidingsbemiddeling van Prof. Peter Hoefnagels speelt dit begrip een centrale rol. De veronderstelling is dat er dikwijls slecht wordt gescheiden doordat de scheidingsmelding slecht of niet gebeurt. Een goede bemiddelaar kan dit probleem boven water halen en verhelpen. Tussen scheidingsmelding en scheidingsaanvaarding zit meestal enige tijd (Hoefnagels spreekt van enkele weken).

Een goede scheidingsmelding kan leiden tot een goede aanvaarding van de scheiding en het daarmee vermijden van onnodige afgeleide conflicten zoals conflicten over de verzorging van de kinderen uit de relatie.

Als de scheidingsmelding is gepasseerd ontstaat de ruimte om een gesprek te voeren van beide ouders met de kinderen waarin de scheiding kan worden besproken; het zogenaamde paraplugesprek.

Wijsheid

Wijsheid kan verwijzen naar:

- Wijsheid (boek), een van de deuterocanonieke boeken in de Bijbel
- Wijsheid (deugd), de kunst om in alle levensomstandigheden juist te oordelen en te handelen

Bekijk alle artikelen waarvan de titel begint met **Wijsheid** of met **Wijsheid** in de titel.

Dit is een **doorverwijspagina**, bedoeld om de verschillen in betekenis of gebruik van *Wijsheid* inzichtelijk te maken. Op deze pagina staat een uitleg van de verschillende betekenissen van *Wijsheid* en verwijzingen daarnaartoe. Bent u hier via een pagina in Wikipedia terechtgekomen? Pas dan de verwijzing naar deze doorverwijspagina aan, zodat toekomstige bezoekers direct op de juiste pagina terechtkomen.

Veelpleger

Een **veelpleger** is iemand tegen wie meer dan 10 maal proces-verbaal is opgemaakt in zijn hele criminele carrière waarvan eenmaal in het afgelopen jaar wegens een mogelijk strafrechtelijk vergrijp (zie bron Ministerie van Justitie). Een veroordeelde veelpleger wordt ook wel **draaideurcrimineel** genoemd. Daarnaast bestaat er ook de definitie **zeer actieve veelpleger**, dit is een veelpleger die meer dan 10 maal een proces-verbaal tegen zich zag opgemaakt in de afgelopen vijf jaar waarvan 1 proces-verbaal in het voorgaande jaar. Aan deze categorie van **zeer actieve veelplegers** kan de rechter (Meervoudige Kamer) de tweejarige **ISD-strafmaatregel** opleggen na het plegen van een VH-feit (voorlopig hechtenis feit). Hierbij geldt dat niet de zwaarte van het gepleegde feit geldt maar de bewijsbaarheid van het feit. In de praktijk kan dit betekenen dat een **zeer actieve veelpleger** ook tot de ISD-strafmaatregel veroordeeld kan worden na het stelen van bijvoorbeeld een pak stroopwafels of een rookworst.

Keer op keer pleegt de draaideurcrimineel veelal lichte delicten en keer op keer zit hij daarvoor een korte detentie uit.

In Nederland wordt het aantal draaideurcriminelen of veelplegers rond de 20.000 geschat. Deze draaideurcriminelen plegen zo'n 70% van alle vermogensdelicten, vooral diefstal. Sinds 1 oktober 2004 kent de Nederlandse wet de ISD-maatregel, wat staat voor Inrichting voor Stelselmatige Daders. Met deze maatregel kan de rechter de draaideurcrimineel voor langere tijd achter de tralies laten verdwijnen omdat hij - de rechter - nu ook delicten uit het verleden kan laten meewegen. Draaideurcrimineel wordt in het Engels nogal eens vertaald met de term 'career criminal'. Dat is niet helemaal juist, career criminals plegen doorgaans zwaardere misdrijven dan draaideurcriminelen.

Het beleid tegen veelplegers is de laatste jaren een *hot issue* in de politieke en maatschappelijke discussie. De veronderstelling is dat veel criminelen (draaideurcriminelen) er in het verleden te makkelijk af kwamen. Een alternatief is gericht beleid en oplopende straffen bij herhaling.

Verschil tussen draaideurcrimineel en veelpleger

De definities van draaideurcrimineel en veelpleger houden in dat iemand niet veroordeeld hoeft te zijn om toch veelpleger te zijn. Pleger is dus geen dader. In het algemeen is de situatie dat een veelpleger wat anders is dan een (veroordeelde) draaideurcrimineel onwaarschijnlijk. Maar in geval waarin iemand er belang bij heeft om een ander in een zwart daglicht te stellen kan dat uitmaken. Bij misdrijven in beperkte kring (bijvoorbeeld huiselijk geweld, incest) komt naast onderaangifte ook overaangifte voor.

Bronnen, noten en/of referenties

- definitie en aanpak ^[1]
- achtergrondartikel over veelplegers ^[2]
- Themapagina over veelplegers ^[3]

Referenties

- [1] http://web.archive.org/web/20050507195228/http://www.justitie.nl/publicaties/brochures_en_factsheets/factsheets/aanpakveelplegers.asp
- [2] <http://www.beke.nl/doc/publicaties/archief/veelplegers.pdf>
- [3] <http://www.palier.nl>

Lillian Rubin

Lillian Breslow Rubin (1924), is een Amerikaans feministisch georiënteerd sociologe en schrijfster. Ze heeft veel werk gemaakt van de beschrijving van werksmilieu's door het afnemen van diepte-interviews. Haar interviews zijn dikwijls georiënteerd op de intieme aspecten van het leven zoals seksualiteit. Binnen dit alles keek ze vooral naar de positie van de vrouw.

Een van de centrale stellingen van Rubin is dat de ontwikkeling van mannen en vrouwen anders verloopt. Mannen zijn van een ander geslacht dan de opvoedende moeder. Vrouwen leren hun identiteit in hun overeenkomst met de moeder. Mannen zouden daardoor leren een duidelijkere grens te leggen tussen zelf en de ander. Vrouwen hanteren een vloeiender overgang.

In haar boek *Het onverwoestbare kind* onderzoekt Rubin hoe het komt dat sommige mensen hun traumatische en pijnlijke verleden te boven gekomen zijn, terwijl anderen er hun hele leven door beheerst worden. Persoonlijk levensverhalen van diversen personen staan in haar boek centraal en vertellen over hoe zij hun verleden overwonnen hebben.

Belangrijke in het Nederlands vertaalde boeken:

- 1984 - *Vrouwen, mannen en intimiteit*
- 1986 - *Stille woede*
- 1990 - *Het erotisch slagveld*
- 1996 - *Het onverwoestbare kind*
- 2003 - *De man met de mooie stem*

Vaderschapsonderzoek

Vaderschapsonderzoek of de **vaderschapstest** is het onderzoek naar de biologisch verwantschap (verwantschapsonderzoek) tussen een mogelijke vader en een kind.

Dit onderzoek wordt momenteel soms uitgevoerd wanneer twijfel bestaat over de biologische relatie.

Een man kan de vader niet zijn als bij hem een of meer erfelijke factoren ontbreken die wel bij het kind, maar niet bij de moeder aanwezig zijn of bij het kind erfelijke factoren ontbreken die aanwezig zouden zijn als deze man de vader was.

Vroeger werd dit onderzoek gedaan door het vergelijken van diverse bloedgroepfactoren.

Tegenwoordig wordt dit onderzoek gedaan door middel van DNA-analyse. Een positieve match kan in het geval van onderzoek van 16 genetische markers ongeveer 99,99% zekerheid bieden. Uitsluiting kan dan met 100% zekerheid plaatsvinden. De zekerheidsmarges worden beïnvloed door het al dan niet betrekken van het DNA-materiaal van de moeder.

Vaderschapsonderzoek wordt door het grootste deel van de vaderbeweging gezien als iets dat standaard zou moeten worden ingevoerd bij ieder kind. Daarmee is de uitgangshouding van vaders en moeders de facto gelijkwaardiger te maken en de onvoorwaardelijke verantwoordelijkheid van de vader voor zijn kinderen te realiseren. Deze stelling is een belangrijk onderdeel van de Verklaring van Langeac. In Duitsland is een discussie gevoerd over het mogelijk verbieden van DNA-onderzoek zonder toestemming van de moeder. Het aanvankelijke wetsvoorstel van minister Brigitte Zypries werd, na een flinke maatschappelijke discussie, ingetrokken. Desalniettemin blijft in Duitsland het heimelijk afnemen van een vaderschapstest illegaal op grond van een uitspraak van het Bundesgerichtshof, dat daarmee een eerdere uitspraak van een lagere rechter (wel legaal) ongedaan maakte.

Externe link

- Vaderschapsonderzoek op papa.nl/nu ^[1]

Referenties

- [1] <http://papa.nl/nu/vaderschapsonderzoek.html>

Verwantschapsonderzoek

Verwantschapsonderzoek is het onderzoek naar de biologische relatie tussen (mogelijke) familieleden.

Vroeger werd dit onderzoek gedaan door het vergelijken van diverse bloedgroepfactoren.

Tegenwoordig wordt dit onderzoek gedaan door middel van DNA analyse zodat een positieve match maximaal ongeveer 99,9% zekerheid geeft tenzij het om vaderschaps- of moederschapsonderzoek gaat. Uitsluiting kan alleen met 100% zekerheid plaatsvinden als het om een vaderschaps- of moederschapsonderzoek gaat, anders blijft er een onzekerheidsmarge.

Broers/zussen krijgen ieder 50% van iedere ouder, maar dat kan voor de ander net de andere 50% zijn (theoretisch gesproken).

Het meeste verwantschapsonderzoek vindt plaats in verband met het onderzoeken van de vaderschapsrelatie; het vaderschapsonderzoek.

	Biologie	
<p>Biochemie & fysiologie: Bioanorganische chemie · Biochemie · Biofysica · Elektrofysiologie · Endocrinologie · Fysiologie · Glycobiologie · Immunologie · Immuunhistochemie · Klinische biologie · Moleculaire biologie · Neurobiologie · Neurofysiologie · Ontwikkelingsfysiologie · Plantenfysiologie · Radiobiologie · Spierfysiologie · Toxicologie</p> <p>Genetica: Cytogenetica · Eugenetica · Farmacogenetica · Gedragsgenetica · Genetica · Genomica · Paleogenetica · Populatiegenetica · Synthetische biologie · Toxicogenetica · Verwantschapsonderzoek</p> <p>Morfologie & anatomie: Anatomie · Celbiologie (Cytologie) · Embryologie · Histologie · Microbiologie · Morfologie · Mycologie · Ontwikkelingsbiologie · Plantenmorfologie · Zoötomie</p> <p>Ecologie & gedrag: Aerobiologie · Astrobiologie (Exobiologie) · Ecologie · Epidemiologie · Ethologie · Hydrobiologie · Histologie · Limnologie · Mariene biologie · Montane ecologie · Parasitologie · Populatiebiologie · Syntaxonomie · Vegetatiekunde</p> <p>Biogeografie: Biogeografie (Plantengeografie, Zoögeografie) · Biogeologie · Eilandbiogeografie · Floristiek</p> <p>Systematiek & evolutie: Bio-informatica · Cladistiek · Evolutiebiologie · Fylogenie · Nomenclatuur · Paleontologie · Synthetische biologie · Systeembioologie · Systematiek · Taxonomie</p> <p>Bijzondere biologie: Bacteriologie · Bryologie · Entomologie · Fycologie (Algologie) · Herpetologie · Lichenologie · Malacologie · Microbiologie · Mycologie · Ornithologie · Plantkunde (Botanie) · Pteridologie · Virologie · Zoölogie (Dierkunde)</p> <p>Mens & milieu: Biologische antropologie · Biologische psychologie · Biomedische wetenschappen · Biotechnologie · Epidemiologie · Medische biologie · Milieubiologie · Psychobiologie · Visserijbiologie</p>		

Vrouwenstudies

Vrouwenstudies is een niet scherp af te grenzen tak van wetenschapsbeoefening die zich primair bezighoudt met de verhouding tussen de seksen in allerlei maatschappelijke omgevingen, veelal vanuit een activistisch, feministisch perspectief. Vrouwenstudies werd in de laatste decennia van de twintigste eeuw een erkend, zij het niet onomstreden, vak op veel universiteiten. Het omvat tal van subdisciplines, waaronder theologie en psychologie. Veel vakgroepen vrouwenstudies werden later omgevormd tot vakgroepen genderstudies. Studenten vrouwen- en genderstudies zijn overwegend vrouwen.

Tot de historische voorbeelden van intellectuele vrouwenemancipatie behoren figuren als koningin Christina I van Zweden en haar tijdgenote Anna Maria van Schurman.

Externe link

- Nederlandse Onderzoeksschool Vrouwenstudies ^[1]
- Nederlands Genootschap Vrouwenstudies ^[2]
- Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging ^[3]

Koningin Christina van Zweden (1661)

Anna Maria van Schurman door Jan Lievens (1649)

Geplaatst op: 21-05-2006	Dit artikel is een beginnetje over mens & maatschappij. U wordt uitgenodigd op bewerken ^[4] te klikken om uw kennis aan dit artikel toe te voegen.	
-----------------------------	--	--

Referenties

- [1] <http://www.let.uu.nl/nov/>
- [2] <http://www.genootschapvrouwenstudies.nl/>
- [3] <http://www.iiav.nl/>
- [4] <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Vrouwenstudies&action=edit>

Politieke filosofie

Politieke filosofie is een filosofisch vakgebied waarin vraagstukken rond politiek en maatschappij aan de orde zijn. Als zodanig is er een relatie met politicologie en sociologie. Meer concreet gaat het in op vragen rond autoriteit, eigendom, macht, politiek, rechtvaardigheid en vrijheid. Zaken waar de politieke filosofen over nadenken zijn onder meer:

- De manier waarop een rechtvaardige samenleving kan worden ingericht door middel van bijvoorbeeld wetgeving.
- De constructies van macht, leiderschap en democratie in een samenleving. Het onderscheid tussen de verschillende politieke machten (trias politica).
- De verhouding van individu en collectief, vrijheid en onvrijheid.
- De analyse en achtergronden van grote politieke systemen als democratie, communisme en kapitalisme.

Het gebruik van de term politieke filosofie kan ook verwijzen naar een bepaalde filosofische opvatting over het wezen of doel van maatschappij of staat. Het kan soms in beperktere zin worden gebruikt als een synoniem voor 'politieke zienswijze'. Het onderscheid dat soms tussen sociale filosofie en politieke filosofie wordt gemaakt is meer een kwestie van de toevallige studierichtingen op universiteiten dan inhoudelijke verschillen; de grens tussen beiden is vaag. Aan veel universiteiten en voor veel filosofen bestaat het onderscheid dan ook niet. Ook overlapt het op bepaalde punten met de rechtsfilosofie, waarbij de rechtsfilosofie zich wel op wetten als zodanig richt (bijvoorbeeld wat wetten rechtvaardig maken), terwijl politieke filosofie eerder de rol van het recht in het breder politiek geheel plaatsent. Verder hangt de politieke filosofie van een filosoof ook vaak samen met diens opvattingen over ethiek en wijsgerige antropologie.

Plato (links) en Aristoteles (rechts), uit *De School van Athene*, een fresco van Raphael. Plato's *Politeia* en Aristoteles' *Politika* maakte van deze twee Griekse filosofen wellicht de meest invloedrijke politieke filosofen uit de geschiedenis.

Geschiedenis

De Oudheid

De Chinese politieke filosofie gaat al terug tot de periode van Lente en Herfst, en is zo al terug te vinden bij Confucius in de zesde eeuw voor Christus. Het ontstond als reactie op de sociale en politieke onrust typerend voor de periode van Lente en Herfst en de periode van de Strijdende Staten. De grote filosofieën van die tijd, confucianisme, legalisme, mohisme, Nongjia en taoïsme hadden elk een politiek aspect in hun filosofie. Filosofen als Confucius, Mencius en Mozi hadden vooral aandacht voor het creëren van politieke eenheid en stabiliteit via hun filosofie. Confucianisme pleit voor een hiërarchische, meritocratische staat gebaseerd op empathie, loyaliteit en interpersoonlijke relaties. Het legalisme betoogt voor een sterk autoritaristische overheid gebaseerd op Draconse straffen en wetten. Daartegenover staat dan weer het mohisme dat vooral pleit voor een communaal en gecentraliseerd bestuur gefundeerd op principes als spaarzaamheid en ascetisme. Volgens het Nongjia is het ideaal dan weer communalisme en egalitarisme.^[1] De stroming van het taoïsme denkt dan weer in de richting van een soort proto-anarchisme. Tijdens de Qin-dynastie was het legalisme de dominante filosofie, maar werd tijdens de Han-dynastie vervangen door het confucianisme. Deze filosofie bleef dominant totdat China overging tot het staatskapitalisme in de 20e-eeuw.^[2]

De Chinese filosoof Confucius is wellicht een van de eerste politieke denkers.

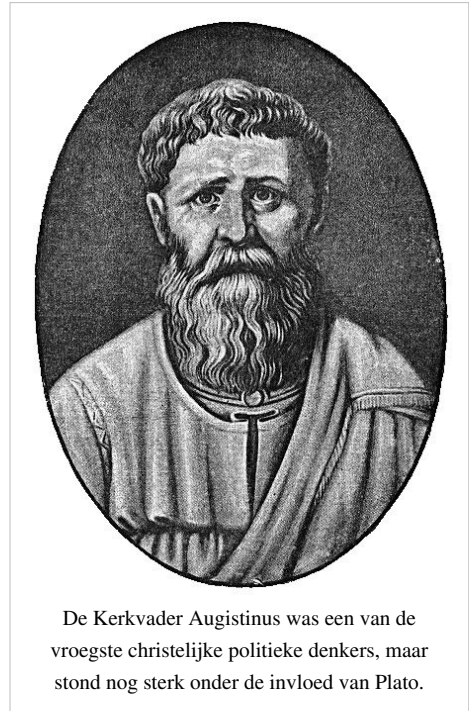
➤ Zie Plato's staatkunde voor het hoofdartikel over dit onderwerp.

De Westerse politieke filosofie kent haar begin bij de Oude Grieken en concreter in Plato's *Politeia* in de vierde eeuw voor Christus.^[3] Dit oude Griekenland werd gekenmerkt doordat het was versnipperd in kleine poleis waarin vlijtig geëxperimenteerd kon worden met verschillende politieke structuren. Deze werden door Plato onderverdeeld in vier categorieën: timocratie, tirannie, democratie en oligarchie. Andere centrale werken binnen deze Griekse filosofie waren Aristoteles' zijn *Ethica Nicomachea* en *Politika*.^[4] Bij beide filosofen wordt het politieke denken beheerst door de toenmalige staatsindeling. Er wordt niet gesproken over echte staten, maar slechts poleis. Aristoteles ziet bijvoorbeeld de stadstaat als de perfecte staatsvorm en rechtstreeks voortvloeiend uit de aard van de mens: de mens is namelijk van nature een sociaal wezen.^{[5][6]}

Na Plato en Aristoteles zou vooral door Alexander de Grote, waaraan Aristoteles nog les heeft gegeven^[5], de poleis van de kaart verdwijnen en vervangen worden door een echte staat waarbij de verschillende steden onder een centraal bestuur werden geplaatst. Nog sterker kwam deze unificatie naar voren binnen het Romeinse Rijk dat werkelijk een wereldrijk vormde. Dit zou zijn invloed hebben op de Romeinse politieke filosofie hoewel die verder ook sterk beïnvloed werd door de Stoa, waaronder ook de bekende staatsman Cicero.^[7] Belangrijk zijn onder andere zijn werken *De republica* (De Staat) en *De legibus* (over de Wetten) waarin hij spreekt over de ideale staat en Romeins recht. Een ander belangrijk stoïcijns politiek filosoof was Marcus Aurelius, die zelf Romeins keizer was.

Middeleeuwen

De politieke filosofie in Europa werd in de middeleeuwen sterk beïnvloedt door het christendom. Een vroeg voorbeeld daarvan is de kerkvader Augustinus van Hippo. De vroege christelijke filosofie van Augustinus werd daarnaast sterk getekend door het werk van Plato. De grote verschuiving van deze christelijke filosofie bestond uit het temperen van de stoïcijnse filosofie en het Romeinse rechtvaardigheidsideaal, en een grotere nadruk op de notie van vergiffenis. Hij liet, grotendeels vanuit de idee van de erfzonde, het optimisme van Plato en Aristoteles varen al zou men de mensen het perfecte leven kunnen aanbieden door de ideale staat te organiseren.^[6] Het belangrijkste werk dat Augustinus op het vlak van politieke filosofie geschreven heeft was de *De civitate Dei*.

De Kerkvader Augustinus was een van de vroegste christelijke politieke denkers, maar stond nog sterk onder de invloed van Plato.

Ook de middeleeuwse scholasticus Thomas van Aquino heeft zich sterk beziggehouden met politieke filosofie en rechtsfilosofie. Hij deed vooral onderzoek naar de verschillende soorten wetten die mogelijk zijn. Zo zijn er volgens Thomas vier soorten wetten, namelijk Gods kosmische wetten, Gods geschreven wetten, natuurlijke en universele wetten door de rede gestuurd en menselijke wetten specifiek opgesteld voor concrete situaties. Daarnaast ontwikkelde hij in zijn *Summa Theologica* ook de idee dat een koning die als een tiran regeerde in feite geen echte koning was en kon worden afgezet. Dit vond men ook terug in de Magna Carta, die ook tijdens de middeleeuwen ontstond.^[8] Ook van invloed was de Engelse bisschop Johannes van Salisbury.^[6]

Midden-Oosten

Ook de opkomst van de Islam, gebaseerd op de Koran en de profeet Mohammed zorgde voor een sterke verschuiving in het politieke denken, althans rond de Middellandse Zee en in het Midden-Oosten. De arabische filosofie legde vooral de nadruk op de relatie tussen wetenschap en religie, en de noodzaak van ijthad om de waarheid te vinden. In het Westen wordt echter vooral gekeken naar hoe de politieke filosofie naar voren kwam bij de grote denkers van de arabische filosofie, zoals Al-Kindi, Al-Farabi, Avicenna, Averroes en Ibn Khaldun. Het is vooral deze laatste filosoof die belangrijke bijdragen heeft geleverd aan de politieke filosofie. Zo beroept bijvoorbeeld de hedendaagse filosoof Ernest Gellner zich op Ibn Khalduns definitie van regering als "een institutie die alle onrechtvaardigheden van een andere soort dan die zijzelf veroorzaakt, voorkomt" als de best geformuleerde definitie binnen de politieke filosofie. Volgens Ibn Khaldun moest de staat worden beperkt tot een minimum en enkel bestaan als een noodzakelijk kwaad, namelijk in de vorm van de beperking van de vrijheid door de vrijheid van anderen.^[9] Ook wordt er wel gekeken naar het specifieke machtsdenken zoals die bij het Islamitische denken voorkomen met begrippen als sultan en oemma.

Europese Renaissance

Tijdens de Renaissance ontstonden de eerste seculiere politieke filosofie, terwijl ze in de middeleeuwen nog dienst deed als de dienstmeid van de theologie. De voornaamste politieke denker tijdens de Renaissance was de Italiaanse filosoof Niccolò Machiavelli, die zijn filosofie vooral uiteen zet in *Il Principe*, postuum gepubliceerd in 1532. Een ander vooraanstaand politiek werk van Machiavelli is *Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio*. Beide werken zouden een sterke invloed hebben op het verdere politieke denken. In deze werken zet Machiavelli een pragmatische en consequentialistische opvatting van politiek uiteen. Goed en kwaad worden gedefinieerd in termen van wat nuttig is en wat niet om een bepaald doel te bereiken, en dus in termen van machtsbehoud. Bedrog en hardhandige onderdrukking zijn soms nodig als dit in het voordeel van de heerser in kwestie is. Ook de bekende filosoof Dante

Alighieri heeft een werk geschreven *De Monarchia* (1310 - 1313) waarin hij een verdediging van de monarchie uiteenzette.^[6]

De Engelse denker Thomas Hobbes bouwde op deze ideeën verder en ontwikkelde daarnaast ook de notie van sociaal contract. Noch Machiavelli, noch Hobbes waren aanhangers van de idee dat de koning een soort goddelijk recht had om te heersen, maar vertrokken daarentegen van een inherent egoïsme in de mens. Daarom pleitte Hobbes dan ook voor een centraal leider, de Leviathan, die de "oorlog van allen tegen allen" zou stoppen en zo orde op zaken zou stellen.

Verder leverde de Engelse filosoof John Locke nog bijdragen aan de politieke filosofie, voornamelijk in zijn werk *Two Treatises of Government* (1689). Net als Hobbes vertrekt Locke van een zekere natuurtoestand waarop dan de individuen met elkaar een sociaal contract afsluiten. Hij zag echter een absoluut heerser als onnodig, want hij was er van overtuigd dat er bepaalde natuurwetten waren die, gecombineerd met een rationaliteit in de mens zelf, zouden leiden tot een goed bestuur.

Ook de Nederlandse filosoof Baruch Spinoza heeft zich ingelaten met politieke kwesties. Hij is vooral bekend vanwege zijn *Tractatus theologico-politicus* (1670). Dit werk was een pleidooi voor vrijheid van meningsuiting en zag de democratie als beste staatsvorm. Ook reageerde hij fel tegen religieuze intolerantie en stelde de autoriteit van het Testament en de zeventiende-eeuwse dogmatiek in vraag.

Verlichting

Tijdens de Verlichting ontstonden er vele nieuwe politieke ideeën over de menselijke conditie, de oorsprong van de staat en de wetten. Daarnaast kwamen rond deze tijd ook in contact met vele andere samenlevingen door de verregaand Europees kolonialisme. Ook werd deze periode gekenmerkt door een reeks revoluties en burgeroorlogen, waaronder de Engelse Burgeroorlog, Amerikaanse revolutie en Franse revolutie. Deze grootschalige conflicten stonden in een wederzijdse wisselwerking met de grote politieke denkers van die tijd, zoals Jean-Jacques Rousseau en John Locke.

Eugène Delacroix' *De Vrijheid leidt het volk* (1830, Louvre), een symbool voor het botsen van de oude regimes met de nieuwe politieke ideeën.

Deze denkers hielden zich vooral bezig met twee kernvragen: enerzijds vroegen zij zich af waarom en met welk motief mensen zich organiseren in samenlevingen en anderzijds wat de beste staatsvorm zou moeten zijn. Hierdoor ontstond ook het conceptueel onderscheid tussen enerzijds "staat" en anderzijds "regering". De staat verwijst hierbij naar een reeks instituties welke de macht verdelen en het gebruik ervan gerechtvaardigd wordt. De regering refereert aan de specifieke groep mensen die deze instituties beheersen en de wetten vastleggen waaraan alle mensen van de samenleving gebonden zijn. Dit onderscheid vindt men vandaag de dag ook nog terug in de politicologie, hoewel sommige politicologen, filosofen, historici en antropologen betogen dat veel van het politieke zich ook afspeelt buiten de staat en dat er anderzijds samenlevingen zijn die niet geordend zijn als een staat, maar toch onder het politieke vallen.

De politieke en economische verhoudingen binnen de samenleving werden daarnaast ook sterk beïnvloedt door deze theorieën, zo verloren bijvoorbeeld de Gilden aan invloed en werden vervangen door het klassieke liberalisme en

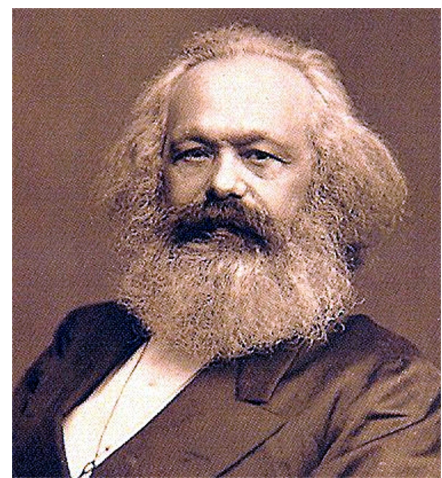
vrije marktdenken. Ook de katholicistische dominantie binnen de theologie werd bekampt door de protestantse Kerken die elk verbonden waren met een specifieke natiestaat en het latijn vervangen door de eigen volkstalen. Een belangrijk en invloedrijk werk was *De l'esprit des lois* (1748) van de filosoof Charles de Montesquieu. Hierin zette hij als een van de eerste denkers de trias politica uiteen en beschreef gedetailleerd de bestaande politieke systemen van die tijd.

De Verlichting, althans in Frankrijk, werd ook sterk gekenmerkt door een aanval op het geloof, voornamelijk het Christendom. De publicatie van Denis Diderots en Jean d'Alemberts *Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers* was een van de toonaangevende werken van deze tijd. Het was echter Voltaire die de meest vooraanstaande criticus was van de Kerk in Frankrijk.^[10] Gelijktijdig kwam er ook een conservatieve tegenreactie tegen de verlichting. Dit komt bijvoorbeeld sterk naar voren in het werk van Edmund Burke. In *Reflections on the Revolution in France* (1790) keerde hij zich fel tegen de idee van volkssoevereiniteit.^[6]

Moderne Tijd

Eveneens de industriële revolutie zorgde dat er een parallelle revolutie plaatsvond in het politieke denken. Sterke processen van verstedelijking en kapitalisme zorgden dat de klassieke maatschappijstructuren enorm verschoven. Als reactie op deze industrialisering van de maatschappij ontstond bijvoorbeeld het socialisme en later het communisme en marxisme. Dit werd het eerst vormgegeven door utopische socialisten als Charles Fourier en Pierre-Joseph Proudhon, maar kreeg pas sterke internationale invloed via het werk van Karl Marx en Friedrich Engels.

Cruciaal voor het denken van Marx was echter de filosofie van G.W.F. Hegel, uiteengezet in zijn *Fenomenologie van de Geest*. Hierin betoogt Hegel dat er een doelmatige vooruitgang zit in de maatschappij. In feite kwam het er op neer dat de Wereldgeest uiteindelijk tot zelfbewustzijn zou komen, eerst via de mens, de maatschappij later via de religie, de kunst en uiteindelijk de filosofie. Het is het werk van Hegel zelf dat dit volledige proces tot zelfbewustzijn afsluit. Marx bouwt verder op dit denken, maar vat het echter niet idealistisch op, maar stelt daarnaast het historisch materialisme in de plaats. Er is nog steeds een doelmatig proces in de geschiedenis, maar dit maal gestuurd door de materiële en economische situatie van de samenleving.^[11] In de 20ste eeuw zou dit communistische denken verder ontwikkeld worden door Vladimir Lenin, Mao Zedong, Hồ Chí Minh en Fidel Castro.

Karl Marx zou samen met Friedrich Engels het verdere verloop van het politieke denken enorm beïnvloeden door het uitwerken van het marxisme.

Een andere politieke stroming die in deze tijd opdook was het utilitarisme voor het eerst uitgewerkt door Jeremy Bentham en John Stuart Mill. In tegenstelling tot het marxisme was het utilitarisme positief verbonden met het opkomende laissez-faire denken van economen als Adam Smith en David Ricardo.^[6] De doelstelling van de ethiek en breder ook de politiek was volgens het utilitarisme het bevorderen van het algemeen geluk. In het denken waren zij dan ook consequentalistisch: iets is goed als de gevolgen goed zijn. Mills werk *On Liberty* (1859) geldt als een klassieke verdediging van het liberalisme waarin hij onder andere het schadebeginsel formuleert. Daarnaast schreef Mill ook *The Subjection of Women* (1869), een klassiek werk binnen de feministische filosofie. Dit werk was sterk beïnvloedt door de ideeën van zijn vrouw, Harriet Taylor Mill.

Verder van belang was ook de ontwikkeling van de evolutietheorie door Charles Darwin. Dit had politieke invloeden in de vorm van sociaal darwinisme, met vertegenwoordigers als Herbert Spencer, dat uiteindelijk zelfs zijn invloed zal hebben op de ideeën rond eugenetica.

De Eerste Wereldoorlog was de volgende schok in het politieke denken, zeker ook omdat gelijktijdig de Russische Revolutie van 1917 plaatsvond dat resulteerde in nieuwe stromingen in het communisme zoals leninisme en luxemburgisme. Ook kwamen in deze tijd de sociaaldemocraten op die streefden naar algemeen stemrecht.^[12]

Hedendaagse Tijd

Tijdens 20e eeuw vonden er vele gebeurtenissen plaats die een sterke invloed uitoefenden op de politieke filosofen en hun denken. Zoals net vermeld zorgde zo ook de Eerste Wereldoorlog voor een zo'n verschuiving. Ook de volgende crisissen, zowel op politiek vlak, als op economisch vlak, zoals de beurskrach van 1929, riepen nieuwe politieke reacties op. Vooral in Duitsland, maar ook in de rest van Europa kwam er een conservatieve reactie, bijvoorbeeld bij denkers als Martin Heidegger en Carl Schmitt.^[13] Uiteindelijk zou dit uitmonden in het fascisme en nationaalsocialisme.

Rond en na de Tweede Wereldoorlog zou de politieke filosofie bij een groot deel van de filosofen, namelijk binnen de analytische traditie, op de achtergrond verdwijnen. Dit kwam voornamelijk door het scepticisme bij deze filosofen over de waarde en de mogelijkheid om grote normatieve systemen te ontwikkelen. Toonaangevend was bijvoorbeeld het logisch positivisme en het emotivisme van de *Wiener Kreis*. Uitzonderingen waren wel terug te vinden in een stroming als het pragmatisme, waarin filosofen zoals John Dewey nog zeer politiek actief waren.

Langzamerhand zou de politieke filosofie echter terug op het toneel verschijnen. Dit kwam ten delen doordat een reeks Europese filosofen naar de Angelsaksische wereld emigreerden. Voorbeelden hiervan waren Hannah Arendt, Karl Popper, H.L.A. Hart, Friedrich Hayek, Leo Strauss, Isaiah Berlin, Eric Voegelin en Judith Shklar. Zijzelf waren nog politiek actief en zouden daarmee ook het politieke denken bij de autochtone filosofen stimuleren. Klassiekers hiertussen waren *The Open Society and her Enemies* (1945) van Popper, *The Origins of Totalitarianism* (1951) van Arendt en *Two Concepts of Liberty* (1958) van Berlin.

Ze zou pas echt heropleven na de publicatie van John Rawls' *A Theory of Justice* (1971) waarin Rawls een alternatief uitwerkte voor zowel het communisme als het utilitarisme. Dat het politieke denken door Rawls terug op de kaart werd gezet blijkt bijvoorbeeld ook uit de snelle reactie van Robert Nozick in zijn boek *Anarchy, State, and Utopia* (1974) waarin hij een libertair alternatief uitwerkt.^[14] Ook Ronald Dworkin en Philippe van Parijs hebben, zich gebaseerd op Rawls, met politieke filosofie beziggehouden. Recenter ontstond er echter ook sterke kritiek op deze liberale benadering van de politiek. Voorbeelden van kritiek zijn onder andere te vinden bij Catharine MacKinnon, Michael Sandel en Charles Taylor.

Een andere stromingen binnen de politieke analytische wijsbegeerte was het analytisch marxisme, die probeerde het klassieke marxisme te herformuleren en te funderen in economische theorieën zoals de rationele-keuzetheorie en publiekekeuzetheorie. Vertegenwoordigers hiervan waren Jon Elster^[15] en John Roemer.^[16]

Binnen de continentale filosofie boette de politieke filosofie nooit aan belang in en bleef vooral het marxisme nog toonaangevend^[17], voornamelijk door een heropleving van de filosofie van Marx door de herontdekking van zijn vroege werk, de Parijse manuscripten. Een filosoof die hier een kernrol in heeft gespeeld was Alexandre Kojève. De invloed hiervan was bijvoorbeeld sterk merkbaar in het werk van Jean-Paul Sartre en Maurice Merleau-Ponty.^[17] Een grote discussie die hier nog werd gevoerd was of het communisme zoals dat in de Sovjet-Unie voorkwam gesteund moest worden of niet. Filosofen als Merleau-Ponty of Albert Camus zouden bijvoorbeeld door de Sovjet-Unie met het communisme breken, terwijl personen als Sartre of Louis Althusser trouw aan het communisme bleven en de Sovjet-Unie steunden.

Verder van belang was dat in de jaren 60 het structuralisme opkwam, dat stelde dat grote delen van de maatschappij beheerst werden door onbewuste symboolsystemen. Dit weerspiegelde zich daarbij dan ook in de politiek. Vertegenwoordigers ervan waren de vroege Michel Foucault, Claude Lévi-Strauss en Althusser. Het grote optimisme omtrent het communisme stierf in de tweede helft van de 20e-eeuw, met haar hoogtepunt in Mei 1968 en het begin van het afbrokkelen van de macht van de Sovjet-Unie en haar conflicten met het China van Mao Zedong.

Door toedoen van enerzijds de afname van de invloed van het communisme, maar anderzijds ook het opkomen van de analytische traditie van politieke filosofie, verschenen in Europa ook verschillende denkers die men kan beschrijven neomarxistisch of postmarxistisch: ze nemen weliswaar bepaalde elementen van Marx over, maar braken met Marx' historisch materialisme en combineerde dit met andere culturele inspiratiebronnen. Centraal hierin stond de *Frankfurter Schule* en hun kritische theorie met denkers als Theodor W. Adorno, Max Horkheimer, Walter Benjamin, Herbert Marcuse en Jürgen Habermas. Deze denkers combineerden Marx met verschillende inzichten uit de psychoanalyse van Sigmund Freud. Ook het poststructuralisme kan hieronder geplaatst worden met denkers als Gilles Deleuze, de latere Michel Foucault, Claude Lefort en Jean Baudrillard.

Noemenswaardig is ook de filosoof Jean-François Lyotard die als vader van de postmoderne filosofie kan beschouwd worden. Geconfronteerd met fenomenen als Auschwitz, Mei 1968, postkolonialisme en multiculturalisme riep Lyotard het einde van de "Grote verhalen" uit en het begin van de postmoderne filosofie. Grote filosofische systemen zoals bij Marx waren voortaan onwenselijk en er was in feite nog enkel plaats voor kleinere verhalen. Men moet volgens Lyotard vooral als filosoof getuigenis afleggen van het onderdrukte binnen de maatschappij en ook alle systemen binnen een samenleving, zoals de economie of de wetenschap wijzen op hun eigen grenzen. Dit stond ook in verband met de emancipatie van verschillende minderheden binnen de maatschappij de vrouw en de Afro-Amerikanen. In deze tijd kwam het feminisme en de burgerrechtenbeweging dan ook op.

De filosoof en socioloog Jürgen Habermas geldt als een van de vooraanstaande politieke denkers van vandaag de dag.

Onderwerpen

Ideale staat

➤ Zie *Utopie* voor het hoofdartikel over dit onderwerp.

Een vorm van politieke filosofie is het ontwerpen van een "*ideale staat*" of een utopie, vaak doch niet noodzakelijkerwijs van een socialistische of communistische snit, waarin maatschappelijke tegenstellingen verdwenen zijn, de burgers eensgezind zijn en automatisch deugdzaam. Een filosoof die vooral hiermee bekend is geworden is Thomas More, wiens boek *Utopia* naamgevend werd voor het genre, dat ook enige gelijkenis vertoont met het verschijnsel geofictie: het fantaseren over niet-bestaande landen. In dit werk schetst More een ideale samenleving zonder alle zaken die More slecht vindt in de toenmalige Engelse maatschappij zoals privébezit, armoede, godsdienstonderdrukking of oorlogvoering. Een gelijkaardige utopie vindt men terug bij Francis Bacon in zijn *Nova Atlantis* (1627) waarin vooral de nadruk wordt gelegd op de technologische vooruitgang.

Het bedenken van de ideale staat is echter al een veel ouder onderwerp. Beroemd is bijvoorbeeld de visie van Plato, uiteengezet in de dialoog *Politeia*. Hierin beschrijft Plato hoe de ideale Staat zou moeten verdeeld worden in een Staat bestaande uit drie groepen:

- *De werkende klasse*: dit is het gewone volk en beslaat dus ook het grootste deel. Deze staan in voor het economische aspect en voorzien de staat in voedsel en goederen.
- *De wachters*: dit zijn de soldaten van de staat. Zij staan in voor de veiligheid en beschermen de staat tegen gevaren.
- *De filosofenkoningen*: de staat moet geleid worden door filosofen volgens Plato omdat enkel zij de ultieme wijsheid beschikken om enerzijds in te zien wat de ideale staat en noties als rechtvaardigheid net inhouden en anderzijds ook omdat zij inzien dat machtslust en dergelijke verlangens maar ijdele doelen zijn.

In latere dialogen zoals *Wetten* breekt Plato in zekere mate met dit ideale beeld. Wellicht zullen er nooit echt van deze staatsmannen zijn die volmaakt rechtvaardig zijn. De tweede best mogelijke staat is er dan een die geleid wordt door wetten. Een grote criticus van deze Platoonse opvatting was Karl Popper, die het voornamelijk heeft uiteengezet in zijn werk *The Open Society and Its Enemies* (1945). Hij plaatste er het alternatief van een open samenleving tegenover.

Andere denkers die zich inlieten met dit genre waren onder de vroege socialisten zoals Saint-Simon, Charles Fourier en Proudhon in Frankrijk, waar na de Franse Revolutie het besef groeide van de maakbaarheid van de samenleving. In hun werken beschreven zij eveneens utopische samenlevingen waarin de verregaande concurrentiestrijd en slechte sociale toestanden, typerend voor die tijd, afwezig zouden zijn. Vele van hen hielden het echter niet bij fantasie en poogden, vooral in de Verenigde Staten, communes en gemeenschappen op te zetten waarin deze staatsvormen zouden gerealiseerd worden.

Door Karl Marx werden zij, omdat zij zich niet baseerden op de door hem veronderstelde wetmatigheden van het historisch materialisme, betiteld als *utopische* en *niet-wetenschappelijke socialist*en. Zelf had Marx in zijn werk *Kritiek op het programma van Gotha* een schets gegeven van enkele kenmerken van een toekomstige klasseloze maatschappij; een echte uitgewerkte blauwdruk voor een dergelijke samenleving heeft hij echter nimmer gegeven. Het moest er althans een zijn waar elke persoon de goederen kreeg die hij nodig had, en daarbij was het hele concept van privé-eigendom dan ook afgeschaft, alsook de Staat zelf.

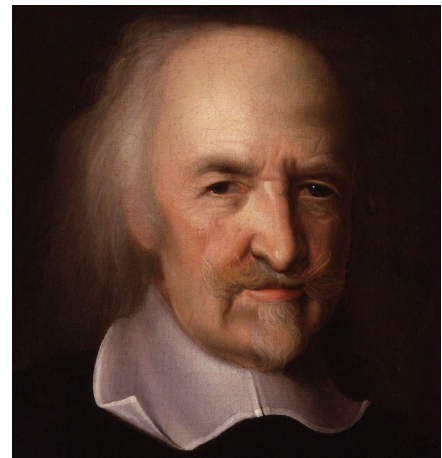

De humanist Thomas More was de eerste die de term utopie gebruikte, in zijn gelijknamig werk *Utopia*.

Macht, gezag en legitimiteit

► Zie *Macht (politiek)*, *gezag* en *Legitimiteit (politiek)* voor de hoofdartikelen over dit onderwerp.

Het concept van macht staat centraal binnen de politieke filosofen. Het betreft vooral vragen naar de oorsprong van macht, de verschillende vormen en ook haar legitimiteit: wat maakt de heersende macht of autoriteit tot een legitieme macht? Belangrijk is ook de notie van de geweldsmonopolie van de staat waarbij de staat de enige is die op een legitieme wijze geweld mag gebruiken (via het leger, de politie, ...). In de geschiedenis van het politieke denken heeft zich een verschuiving plaatsgevonden van de legitimering van de heersende orde. Waar vroege christelijke politieke denkers als Augustinus van Hippo en Thomas van Aquino stelden dat de politieke macht eerder voortvloeide uit God zelf en de koning dus heerste met een *Droit divin* en er sprake was van godssoevereiniteit, verschoof dit in de Moderne Tijd naar het volk toe: de legitimiteit van de macht kwam voort uit de goedkeuring van het volk (volsoevereiniteit) en concreter kwam het tot stand door een sociaal contract. Deze overgang van legitimiteit zal ook centraal staan in het werk van Marcel Gauchet die vooral de nadruk zal leggen op het Christendom als religie die deze overgang mogelijk maakte.

De Engelse filosoof Thomas Hobbes lag aan de oorsprong van het sociaal contract denken als oorsprong van de macht van de staat.

Oorsprong en legitimatie van macht

Dit thema komt bijvoorbeeld naar voren bij Thomas Hobbes in zijn werk *Leviathan* (1651). Hobbes stelt de oorspronkelijke positie er een was getypeerd door een "oorlog van allen tegen allen". Echter, gedreven door eigenbelang, sloten de verschillende mensen die eerst nog in conflict met elkaar waren een sociaal contract waarin werd vastgelegd dat de macht werd overgedragen naar een centraal figuur die conflicten tussen de verschillende personen op een min of meer consistente wijze moest oplossen.

Bij opvolgers van Hobbes, zoals John Locke en Jean-Jacques Rousseau viel het element van de centrale vorst weg en werd de macht overgedragen op het volk zelf. Zo stelde Rousseau bijvoorbeeld dat de macht gefundeerd werd op de *volonté générale*. Een hedendaagse variant vindt men terug in het werk *A Theory of Justice* (1971) van de Amerikaanse filosoof John Rawls. Hij vertrekt van het gedachte-experiment van de *veil of ignorance*: als men niet wist waar, wanneer en hoe men in de maatschappij terecht zou komen, hoe zou men deze maatschappij dan inrichten? Rawls' stelt dat deze mensen dan zouden kiezen voor een fundamentele gelijkheid tussen alle mensen met eventueel wel voordelen voor de minstbedeelden zoals gehandicapten.

In feite resulteerde dit in een tegenstelling tussen enerzijds het liberalisme en anderzijds het republicanisme. De liberalen leggen daarbij de nadruk op het onderscheid tussen samenleving en Staat en concentreren zich vooral op het feit dat het volk moet beschermd worden, via wetten en respect voor de natuurlijke rechten van de mens. De republikeinen daarentegen stellen net dat het draait om het vormen van een politiek geheel en een algemene volkswil. Het onderscheid tussen samenleving en staat verdwijnt hier op de achtergrond omdat men stelt dat zowel de macht als de politieke legitimiteit rechtstreeks voortvloeit uit het volk zelf. Denkers in de liberale traditie zijn personen als Robert Nozick terwijl Hannah Arendt en John Dewey eerder republikeins zijn. Iemand als Jürgen Habermas tracht dan weer een derde benadering uit te werken, die beide wil combineren, namelijk zijn discours-theorie.

Een alternatief is ook de legitimiteit van de macht niet bij het volk plaatsen, maar de vorst als voldoende voorwaarde zien. Dit kwam vroeg naar voren in het werk van Niccolò Machiavelli die in *Il Principe* een theorie uitwerkt hoe de vorst het best de macht kan behouden.^[18] Breder staat dit ook bekend als de positie van het machiavellisme: het doel (de macht verkrijgen) heiligt alle middelen om die macht te bekomen. Ook de filosoof Jean Bodin, die iets later

leefde, dacht in deze richting. Hij tevens de bedenker van de term soevereiniteit en legde in zijn werk de theoretische grondslag van het absolutisme. Een meer hedendaags voorbeeld is terug te vinden in de filosofie van Carl Schmitt die de moderne interpretaties van democratie en het recht als hoogste principe afwees en pleitte voor een absolute soevereiniteit van de machthebber.^[13]

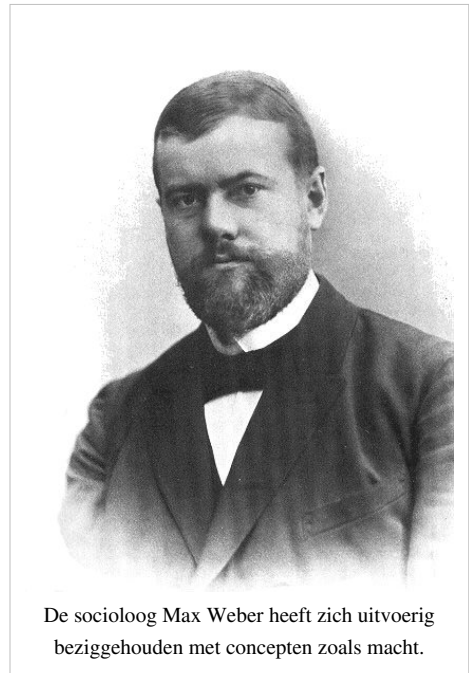
Scheiding der machten

De Verlichtingsfilosoof Charles de Montesquieu stelde in zijn werk *De l'esprit des lois* (1748) dat, om machtsmisbruik te voorkomen de scheiding der machten of trias politica moest worden doorgevoerd. De drie verschillende machten moesten met andere woorden gescheiden worden: de wetgevende macht, de uitvoerende macht en de rechterlijke macht. De drie machten moesten daarbij dan elkaar controleren en voorkomen dat één macht de bovenhand kreeg.

Max Weber

Een ander denker die zich sterk heeft beziggehouden met concepten als macht was de socioloog en filosoof Max Weber. Allereerst maakte hij al een onderscheid tussen macht en gezag. Het verschil tussen beide is dat gezag ook impliceert dat men de macht accepteert die wordt uitgeoefend. Breder wil dit zeggen dat gezag, in tegenstelling tot macht, altijd gelegitimeerd is.

Binnen het concept gezag onderscheidde hij dan weer drie vormen: traditioneel gezag, charismatisch gezag en rationeel-legaal gezag. Traditionele en vroegere samenlevingen waren vooral gebaseerd op de eerste twee soorten, terwijl de moderne Staten zich eerder beroepen op de derde soort die ze dan verbinden met bureaucratie en sterk afgelijnde wetten. Dit wil echter niet zeggen dat het traditioneel en charismatisch gezag niet meer voorkomt bij de moderne staten: zo zijn vandaag de dag ook nog vele politieke carrières gebaseerd op het charisma van de politicus. Een extreme vorm hiervan kwam voor in het fascisme, gekend onder de naam statolatrie.

De socioloog Max Weber heeft zich uitvoerig beziggehouden met concepten zoals macht.

Biomacht en biopolitiek

Een recente ontwikkeling, voornamelijk naar voren gebracht door Michel Foucault is de ontwikkeling van concepten als biomacht (*biopouvoir*) en biopolitiek.^{[19][20]} Hij werkt deze concepten vooral uit in *Histoire de la sexualité I: La volonté de savoir* (1976). Onder biomacht verstaat Foucault een variant van machtsuitoefening waarbij men het lichamelijke en sociale leven sterk reguleert. Dit soort macht speelde volgens Foucault een essentiële rol in de vorming van de moderne samenleving en kapitalisme. Extreme, maar duidelijke vormen van biomacht zijn eugenetica en genocide. Biopolitiek is de aanduiding van politieke systemen of personen die gebruik maken van biomacht.

Filosofen die deze concepten verder hebben uitgewerkt zijn Giorgio Agamben^[19], die onderzoekt hoe dit soort macht zich al vanaf de Oude Grieken manifesteerde, en Michael Hardt en Antonio Negri die het combineren met inzichten uit *L'Anti-Œdipe* (1972) van Gilles Deleuze en Félix Guattari. Hardt en Negri zien vormen van biopolitiek, zoals emigratie en zelfmoordterrorisme, als potentiële middelen van verzet tegen het hedendaagse kapitalistische systeem.

Vrijheid

➤ Zie *Politieke vrijheid en Vrijheid (sociologie)* voor de hoofdartikelen over dit onderwerp.

De term vrijheid heeft bij vele politieke filosofen een belangrijke rol te vervullen. Vaak gaat het bij hen ook om de vraag wat (politieke) vrijheid net inhoudt. Men moet dit soort vrijheid dus strikt onderscheiden van de vrijheid zoals die voorkomt in debatten over de vrije wil en determinisme. Ongeacht of vrije wil bestaat is, kan er nog politieke vrijheid zijn. Politieke vrijheid wordt spontaan opgevat als de vrijheid om bepaalde zaken in de maatschappij te doen. Het is echter geen eenduidige term en vele filosofen verschillen dan ook qua definitie van vrijheid. Klassieke politieke vrijheden zijn de vrijheid van godsdienst, vrijheid van meningsuiting, persvrijheid, vrijheid van vereniging en vrijheid van vergadering.

Het meest bekend is wellicht de analyse van het begrip vrijheid door Isaiah Berlin in zijn werk *Two Concepts of Liberty* (1957).^[21] Hierin onderscheidt hij een positieve en negatieve vrijheid. Positief en negatief moeten worden begrepen in de zin van de afwezigheid of aanwezigheid van iets en bevat dus geen normatief oordeel. Negatieve vrijheid houdt in dat men vrij is van externe invloeden. De staat straft bijvoorbeeld niet als men bepaalde dingen doet; er is dus geen overheidsdwang. Daartegenover staat dan weer het concept van positieve vrijheid dat inhoudt dat men net vrijheid om bepaalde mogelijkheden te actualiseren. Het is deze vrijheid die meer aansluit bij de discussie van de vrije wil en men vindt deze opvatting onder anderen terug bij Jean-Jacques Rousseau. Een positieve vrijheid is bijvoorbeeld de vrijheid om je droomreis te maken (de sociale en economische mogelijkheid ervan bestaat). Hoewel beide vormen conceptueel uit elkaar te halen zijn, vallen zij in de praktijk vaak moeilijk te onderscheiden.

Belangrijk in het verband met vrijheid is ook het recht. Het rechtssysteem moet volgens de negatieve opvatting van vrijheid instaan voor de vrijheid van de burgers, doordat het ze beschermt tegen de willekeurige machtsuitoefening van de staat. Rechtsstatelijkheid wordt hierbij dan gezien als de belangrijkste voorwaarde van politieke vrijheid. Als men meer de positieve opvatting volgt, dan komt men bij rechten als stemrecht en het petitierecht.

Rechtvaardigheid

➤ Zie *Rechtvaardigheid* voor het hoofdartikel over dit onderwerp.

Het concept van rechtvaardigheid is voor vele politieke filosofen een uitermate belangrijk begrip en komt dan ook terug in het werk van de meest vooraanstaande filosofen. Net als bij andere concepten heeft zich ook hier een verschuiving door heen te tijd voorgedaan. In de oudheid en de middeleeuwen werd de publieke rechtvaardigheid vooral gedacht als en getoetst aan het natuurrecht. Na de reformatie echter kwamen nieuwe politieke theorieën naar voren, en hoewel ook zij nog in het begin sterk christelijk geïnspireerd waren, zouden zij langzaam overgaan in meer seculiere theorieën.

Plato en Aristoteles

De filosoof Plato is een van de eerste filosofen die zich met rechtvaardigheid inlaat en zal daarbij dan een blijvende invloed hebben op de rest van de geschiedenis. In zijn dialoog *Politeia* zet hij zijn visie over rechtvaardigheid uiteen. Rechtvaardigheid in de staat houdt voor hem in dat alle personen de positie bekleden waarvoor ze het best geschikt zijn. Hij accepteert hierbij dus een fundamenteel ongelijkheid tussen de verschillende burgers. Rechtvaardigheid wordt bij Plato begrepen als stabiliteit: alle groepen van de maatschappij vervullen hun rol en houden daarmee de samenleving in evenwicht en in orde. Onrechtvaardigheid is net het vermengen van de verschillende delen, dus dat een groep zich zou mengen in de taken van de ander.

In zijn *Politika* en *Ethica Nicomachea* vatte Aristoteles daarentegen rechtvaardigheid op als een individuele deugd.^[22] Dit beeld lijkt moeilijke verzoenbaar met het hedendaagse beeld, toch zeker in de politieke filosofie van een "rechtvaardige staat". Een staat kan moeilijk deugden bezitten. Toch stelt Aristoteles dat deze deugd zich altijd tussen meerdere personen afspeelt. Was men de enige persoon op aarde, dan kon men ook niet rechtvaardig zijn. Het is dus toch altijd een politieke en sociale zaak.^[22] Verder vat Aristoteles

rechtvaardigheid ook op als "het volgen van de wet". Dit lijkt een tegenintuïtieve opvatting te zijn, want wetten kunnen ook onrechtvaardig zijn. Men moet hier echter bij opmerken dat Aristoteles nog veel in termen van natuurwetten dacht. Daarnaast verbindt hij ook rechtvaardigheid ook met noties als eerlijkheid, onpartijdigheid en evenredigheid.

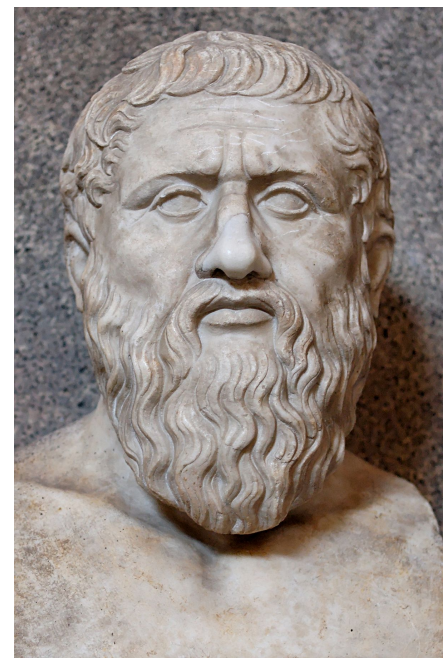
John Rawls

Een moderne theorie van de rechtvaardigheid is te vinden in het werk van John Rawls, namelijk in zijn boek *A Theory of Justice* (1971). Rawls stelt dat een rechtvaardige Staat noodzakelijk is voor de mogelijk van het individu om zich goed te kunnen ontplooiën. Politieke vrijheden moeten bij Rawls gelijk verdeeld worden tussen all burgers. Rechtvaardigheid was dan ook het criterium waarin andere waarden moesten getoetst worden. Rawls vertrekt van twee basisprincipes van rechtvaardigheid:

1. Een gelijke verdeling en zo'n groot mogelijk pakket van rechten en vrijheden voor ieder lid van de samenleving door de staat, tenzij het in conflict komt met de vrijheden en rechten van de andere individuen. Dit staat gekend als het schadebeginsel.
2. Bestaande ongelijkheden, zowel op sociaal als economisch vlak, zijn enkel te rechtvaardigen als zij in verband staan met posities die voor iedereen openstaan of als ze in het voordeel zijn van de minstbedeelden. Ongelijkheid mag dus bestaan in het geval dat iedereen de kans had meer te hebben, maar slechts zij die er meer voor gedaan hebben ook effectief meer hebben.

Verdere uitbreidingen en aanpassingen van Rawls' theorie vindt men terug in het werk van Ronald Dworkin en Philippe Van Parijs.

Een sterke reactie op dit werk vond men in het libertarisme van Robert Nozick in zijn werk *Anarchy, State and Utopia* (1974). Hij verwerpt de liberale rechtvaardigheidsnorm van Rawls, omdat die tot een onaanvaardbaar grote staatsinterventie zou leiden. Nozick, en het libertarisme in het algemeen, zijn dan ook sterk gekant tegen alle vormen van overheidsinmenging (zoals belastingen) en willen dit beperken tot een minimum. Rechtvaardig is waar men zelf verantwoordelijk voor is en de staat heeft er niets over te zeggen. Rechtvaardig is dus alles wat men zelf op eerlijke wijze heeft verworven, verdiend of vrijwillig geruild. De staat moet enkel zorgen dat er niet zoiets voortkomt als oneerlijke of onvrijwillige bezitsoverdracht (nachtwakersstaat).

De filosoof Plato was een van de eerste die het concept rechtvaardigheid filosofisch onderzocht.

Poststructuralisme

In de poststructuralistische filosofie van Jean-François Lyotard en Jacques Derrida komt er een hele andere interpretatie van het concept "rechtvaardigheid" naar voren. Zij vertrekken van de vraag naar de rechtvaardiging van elke wet en stelt dat we deze nooit kunnen vaststellen:

"Er is een soort wet van de wetten, er is een meta-wet die luidt: 'Weest rechtvaardig'. maar we *weten* juist niet wat rechtvaardig is."^[23]

Dat de mens niet in staat is een ultiem begrip van rechtvaardigheid te kennen, is te wijten aan de eeuwige alteriteit die kenmerkend voor de menselijke kennis is: wil men rechtvaardig zijn, dan moet men dit ook zijn tegenover het volstrekt singuliere en andere, dat echter nooit gekend kan worden. Het andere (pretenderen te) kennen, houdt immers het vernietigen van het "anders-zijn" en een reductie tot het "zelfde" in. Rechtvaardigheid moet hier dan ook meer gezien worden in termen van het appèl van de Ander zoals dat bij Emmanuel Levinas terugkomt. De Ander roept de mens op om rechtvaardig voor hem te zijn, maar wat dit concreet inhoudt kan nooit bepaald worden. Bij Derrida wordt dit gekoppeld aan het begrip van *différance*: pogingen tot het definiëren van rechtvaardigheid leiden enkel tot nieuwe verwijzingen of 'sporen' naar verdere begrippen: het is altijd mogelijk de vraag naar de rechtvaardigheid of juistheid ervan opnieuw te stellen.^[24] Dit wil echter niet zeggen dat men geen concrete wetten en regels moet opstellen, want deze zijn op zich een vereiste voor de rechtvaardigheid zelf, maar daarentegen dat beide in functie van elkaar moeten bekeken worden: de algemene rechtvaardigheid manifesteert zich in de concrete wetten doordat deze vormen van alteriteit onderdrukken, terwijl de concrete wetten beoordeeld moeten worden aan de hand van dit onbereikbaar ideaal van rechtvaardigheid.

Democratie

► Zie *democratie* voor het hoofdartikel over dit onderwerp.

Vele filosofen hebben zich ook beziggehouden met de staatsvorm van democratie. In bijzonder ging het hier dan om twee verschillende vragen:

1. Wat is net een democratie en op welke principes is zij gebaseerd en aan welke moet zij voldoen?
2. Is de democratie de beste staatsvorm die er is?

Klassieke filosofen als Plato en Aristoteles waren van mening dat de democratie niet de beste staatsvorm was, maar dachten eerder aan een aristocratie: de besten moesten de leiders zijn. Dit hing echter nauw samen met de idee dat er een absolute rechtvaardigheid en goedheid bestond en dat deze door de mens bereikt kon worden. In de middeleeuwen werd vooral een beroep gedaan op een goddelijk recht waaraan de heerser zijn legitimiteit haalde. Na de Verlichting kwam dit idee ook terug onder de naam van verlicht despotisme.

Latere filosofen, geconfronteerd door de vele machtsmisbruik door koningen en tirannen door de tijd heen, stonden daarom ook veel positiever tegenover de democratie. Zo stelt de Nederlandse filosoof

Baruch Spinoza in zijn *Tractatus theologico-politicus* (1670) dat de democratie de beste staatsvorm is. Ook de Duitse filosoof Immanuel Kant stelt in *Zum ewigen Frieden* dat de staat in zekere mate democratisch moet zijn wil zij een vredevolle natie zijn.

Problemen bij democratie

De filosoof Alexis de Tocqueville formuleerde het klassieke democratische probleem van de tirannie van de meerderheid.

Er zijn echter ook verscheidene klassieke problemen rond de democratie geformuleerd. Een centraal probleem voor de democratie, zo geformuleerd door Alexis de Tocqueville in *De la démocratie en Amérique* (1835) en sterk uiteengezet bij John Stuart Mill, is het probleem van de "tirannie van de meerderheid": in de democratie bestaat er altijd het gevaar dat de meerderheid de andere minderheden verdrukt. Als men democratie dus onkritisch aanneemt, loopt men het risico om minderheden te onderdrukken. Er moeten dus extra maatregelen of wetten worden uitgevaardigd om dit misbruik te voorkomen.

Een ander probleem is aangekaart door de politieke denker en socioloog Robert Michels. Hij beschreef in zijn werk de "ijzeren wet van de oligarchie". Deze wet stelt dat alle organisatievormen, hoe democratisch ze in het begin ook waren, onvermijdelijk na een periode oligarchische trekken beginnen te tonen. Dit komt volgens Michels door het feit dat er bij deze leiders een zekere expertise ophoopt dat, in combinatie met hun eigenbelang, ervoor zorgt dat zij de macht blijven houden of zelfs hun opvolgers kiezen. Het komt bijvoorbeeld voor dat een politicus zijn eigen zoon of dochter introduceert binnen de partij en hem of haar dus klaarmacht om zijn plaats in te nemen. Ook hangt dit samen met de elitetheorie terug te vinden bij Vilfredo Pareto. Breder kan men dit plaatsen onder de vraag in hoeverre een democratie democratisch en tegelijk functioneel kan zijn. Enerzijds zijn er denkers die de ideeën van Pareto en Michels aanvaarden en dus een zeer ontvullend beeld van de democratie hanteren en wijzen op onvermijdelijke tendensen van schaduwmacht en verval tot technocratie. Denkers in deze trend typeren de democratie dan ook soms als ochlocratie.

Tegenover deze visie staan filosofen als Hannah Arendt, John Dewey en in zekere mate ook Jürgen Habermas. Zowel Arendt als Dewey leggen de sterke nadruk op de noodzaak van de democratie als een politieke activiteit waarin heel het volk werd betrokken. Democratie gaat niet enkel om elites die regeren, maar om een volk dat via discussie en compromis van haar eigen politiek potentieel bewust wordt en tracht de staat zo goed mogelijk in te richten. In het werk van Habermas, vooral in zijn magnum opus *Theorie des kommunikativen Handelns* (1981), stelt hij zelfs dat een goed democratisch proces waarbij de burgers worden betrokken essentieel is voor de moderne samenleving. In zijn filosofie worden noties als waarheid, normatieve geldigheid en authenticiteit immers bepaald door een rationele consensus tussen alle betrokken partijen.^[25] In *Faktizität und Geltung* (1992) verbindt hij dit ook met het recht: wetten zijn pas geldig als ze worden vastgelegd via een democratisch proces waar alle betrokken partijen worden bijgehaald.^[26]

Poststructuralisme

In het poststructuralisme met denkers als Maurice Blanchot^[27], Jacques Derrida, Claude Lefort en Jean-Luc Nancy,^[28] komt een andere visie op democratie naar voren. De nadruk wordt hier vooral gelegd op de onbepaalbaarheid van de democratie. Volgens Lefort blijft bijvoorbeeld de plaats van de macht in de democratie altijd symbolisch leeg.^[29] Blanchot en Nancy typeren daarnaast de huidige democratische samenleving als een "gemeenschap zonder gemeenschap" (*communauté sans communauté*).

Voor Derrida is dan weer de belangrijkste taak van de democratie dat de alteriteit en singulariteit steeds wordt beschermd en erkend. De democratie wordt gekenmerkt door een spanning tussen enerzijds de 'universele gelijkheid' tussen alle burgers en anderzijds de 'singuliere andersheid' die eigen is aan elke samenleving. Een samenleving wordt immers altijd gekenmerkt door minderheden en andere dissidente elementen die, als men een te sterke nadruk legt op de universele gelijkheid, worden onderdrukt. Democratie moet van deze spanning getuigenis afleggen en op die wijze dus altijd onbepaald en onvoltooid blijven. De ware democratie bestaat volgens Derrida dan ook altijd uit *démocratie à venir*, een democratie die altijd komende blijft. De bestaande vormen van democratie moeten dan ook altijd en eeuwig kritisch bevraagd worden met het oog op deze toekomstige democratie.^[30]

Eigendom

➤ Zie eigendom voor het hoofdartikel over dit onderwerp.

Over het onderwerp van eigendom bestaat er een groot contrast binnen de politieke filosofie. Zo zijn er enerzijds stromingen zoals het communisme die pleiten voor de afschaffing van eigendom of het collectiviseren ervan: alles moet in het bezit zijn van de staat die het op haar beurt eerlijk verdeelt tussen de burgers. Daar lijnrecht tegenover staat het libertarisme dat net de waarde van eigendom bombardeert tot hoogste goed. De staat heeft maar één taak en dat is namelijk de eigendom en het recht erop van de burgers beschermen. Meer gematigde stromingen zijn het socialisme of liberalisme die weliswaar ongelijke verdelingen toelaten, maar tegelijkertijd ook herverdelingsmechanismes introduceren.

Binnen de communistische hoek is er een verdeeldheid in wat er net met het eigendom gedaan moet worden. In feite komt het neer op de botsing tussen het marxisme en het anarchisme. De vroege socialisten zoals Charles Fourier pleitten vooral voor het oprichten van communes. Pierre-Joseph Proudhon zou dit vatten onder de term zelfbeheer: de arbeiders zouden in hun bedrijf of onderneming de eigenaar moeten zijn van de productiemiddelen. Belangrijk is ook diens boek *Qu'est-ce que la Propriété?* (1840) waarin hij de vraag behandelde wat net eigendom is. Zijn antwoord was radicaal en is nog steeds bekend: *la propriété c'est le vol* ("eigendom is diefstal"). Deze ideeën werden meer geradicaliseerd bij anarchistische denkers zoals Michail Bakoenin die pleitten voor een gehele afschaffing van de staat. Tegenover deze vormen van anarchisme stonden denkers als Karl Marx die de noodzaak inzagen van een tussenfase naar dit staatloze tijdperk. Om het communisme te doen werken, is er een fundamentele goedheid van de mens nodig (hij moet alles kunnen delen). Deze is er echter (nog) niet en er moet dus eerst een tussenfase worden geïnstalleerd. Dit staat gekend als de dictatuur van het proletariaat.

Het libertarisme is vooral gekend bij de filosoof Robert Nozick die in zijn werk pleit voor een sterke inperking van de staat. Het libertarisme is daarnaast ook sterk verbonden met het voluntarisme. Het libertarisme vertrekt van de idee dat men nooit geweld mag gebruiken tegen andere personen, tenzij uit zelfverdediging. Men mag dus nooit de eerste zijn die geweld gebruikt. Het punt is nu net dat de staat zich dit recht wel toe-eigent, onterecht volgens de libertariërs. De staat moet dus sterk worden ingeperkt en vaak wordt dan ook het ideaal van een nachtwakersstaat geformuleerd: zij moet enkel garanderen dat eigendom op een rechtmatige wijze tot stand komt en wordt uitgewisseld. Een extremere vorm hiervan is het anarchokapitalisme en het vertoont ook sterke overeenkomsten met het objectivisme van Ayn Rand.

De filosoof Pierre-Joseph Proudhon is bekend vanwege zijn geschrift *Qu'est-ce que la Propriété?* (1840) waarin hij eigendom typeert als diefstal.

Politiek en Geschiedenis

Een thema dat begon op te zetten van de Romantiek is de vraag of er een soort lijn in de politieke geschiedenis zat. Deze positie staat bekend onder de naam van historicisme. Het gaat hier dus om het raakpunt tussen de politieke filosofie en de geschiedfilosofie. Een van de eerste filosofen was meteen de meest radicale filosoof hierin, namelijk G.W.F. Hegel. Hij zag in de politieke geschiedenis een dialectisch proces naar het Pruisen van zijn tijd toe, dat hij als het hoogtepunt zag.^{[31][32]} Een vroege reactie hierop kon men al terugvinden in het werk van Karl Marx. Hij was het wel eens met Hegel dat er een rechte lijn in de geschiedenis zat, maar stelde dat het eindpunt nog lang niet bereikt was. Ook stelde hij dat dit proces geen idealistisch proces was, maar typeerde het net als een historisch materialisme. De geschiedenis was een proces met een eeuwige klassenstrijd die uiteindelijk, na het kapitalisme moest resulteren in het communisme en de klasseloze maatschappij. Dit idee werd later geradicaliseerd als dialectisch materialisme in het werk van Joseph Dietzgen, Friedrich Engels, Vladimir Lenin, Georg Lukács^[33] en Georgi Plechanov.

Onafhankelijk van het marxisme vindt men dit ook terug in het vooruitgangsgeloof dat teruggaat tot de Verlichting: de mens lijkt er steeds in te slagen alle aspecten van de maatschappij te verbeteren en er vooruitgang in te boeken. Het wordt dan opgevat als een natuurlijk proces naar meer rationaliteit toe. Men vindt dit later terug in het werk van Auguste Comte en zijn wet van de drie stadia dat stelde dat de geschiedenis drie fases doorloopt: een theologisch, een metafysisch en uiteindelijk een positivistisch-wetenschappelijk stadium. De mens overwint dus langzaam zijn animistische en theïstische fases om uiteindelijk in te zien dat enkel de wetenschap de antwoorden kan bieden. Comte ontwikkelt daarbij de sociologie tot afsluiting van dit proces. Ook de socioloog Max Weber beschreef de moderne geschiedenis als een proces van "onttovering van de wereld".

Na de Tweede Wereldoorlog boette deze gedachte echter in belang in, grotendeels vanwege de confrontatie met de gruwelijkheden die tijdens deze oorlog waren gebeurd, voornamelijk de Holocaust. Het leek niet meer duidelijk hoe er nog een doelmatig proces in de geschiedenis kan zijn als het resulteert in gruwelijkheden zoals Auschwitz. De voornaamste denker die dit punt heeft uitgewerkt is Jean-François Lyotard die het einde van deze "grote verhalen" aankondigde.^[34] Zulke grote verhalen zijn onhoudbaar volgens Lyotard omdat de geschiedenis net heeft aangetoond dat ze altijd resulteren in een mislukking en daarnaast ook de dissidente elementen in de samenleving steeds onderdrukken. Ook de filosoof Karl Popper zal in zijn werk *The Open Society and Its Enemies* (1945) dit historicistisch denken typeren als uitermate gevaarlijk. Verder zal hij in *The Poverty of Historicism* (1957) nog sterker deze thesis van Hegel en Marx aanvallen.

Een ander element is dat sommige moderne filosofen en politicologen het einde van de geschiedenis hebben aangekondigd. Dit komt al voor in het werk van Alexandre Kojève, maar is vooral bekend bij de Amerikaanse politicoloog Francis Fukuyama in zijn werk *The end of history and the last man* (1992). Fukuyama stelt hierin dat het einde van de Koude Oorlog ook meteen het einde van de vooruitgang in de geschiedenis is.^[35] De geschiedenis is uiteindelijk geeindigd in de seculiere, vrije markt-democratie.

De politicoloog en filosoof Francis Fukuyama riep in zijn werk het einde van de geschiedenis en ideologie uit.

Politieke filosofen

• Theodor Adorno	• Alain Finkielkraut	• Claude Lefort	• Pierre-Joseph Proudhon
• Louis Althusser	• Michel Foucault	• Georg Lukács	• Ayn Rand
• Elizabeth Anderson	• Francis Fukuyama	• Rosa Luxemburg	• John Rawls
• Thomas van Aquino	• Marcel Gauchet	• Jean-François Lyotard	• John Roemer
• Hannah Arendt	• Ernest Gellner	• Niccolò Machiavelli	• Richard Rorty
• Aristoteles	• Nicolás Gómez Dávila	• Alasdair MacIntyre	• Jean-Jacques Rousseau
• Raymond Aron	• Antonio Gramsci	• James Madison	• Michael Sandel
• Alain Badiou	• John N. Gray	• Herbert Marcuse	• Jean-Paul Sartre
• Michail Bakoenin	• Thomas Hill Green	• Jacques Maritain	• Carl Schmitt
• Zygmunt Bauman	• Jürgen Habermas	• José Carlos Mariátegui	• Larry Siedentop
• Jeremy Bentham	• Michael Hardt	• Karl Marx	• Judith Shklar
• Isaiah Berlin	• H.L.A. Hart	• Mencius	• Yves R. Simon
• Maurice Blanchot	• Friedrich Hayek	• Maurice Merleau-Ponty	• Peter Singer
• Jean Bodin	• G.W.F. Hegel	• John Stuart Mill	• Adam Smith
• Étienne de la Boétie	• Ulrik Huber	• David Miller	• Herbert Spencer
• Edmund Burke	• David Hume	• Charles Montesquieu	• Baruch Spinoza
• Judith Butler	• Thomas Hobbes	• José María Luis Mora	• Max Stirner
• Albert Camus	• Thomas Jefferson	• Thomas Nagel	• Leo Strauss
• Noam Chomsky	• Ibn Khaldun	• Jean-Luc Nancy	• Charles Taylor
• Cicero	• Immanuel Kant	• Antonio Negri	• Henry David Thoreau
• Jacques Derrida	• Alexandre Kojève	• Robert Nozick	• Alexis de Tocqueville
• John Dewey	• Leszek Kołakowski	• Martha Nussbaum	• Robert Jan van der Veen
• Michael Dummett	• Panajotis Kondylis	• Michael Oakeshott	• Eric Voegelin
• Ronald Dworkin	• Peter Kropotkin	• José Ortega y Gasset	• Voltaire
• Friedrich Engels	• Will Kymlicka	• Thomas Paine	• Michael Walzer
• Jon Elster	• Henri Lefebvre	• Plato	• Ernest Wamba dia Wamba
• Han Fei	• John Locke	• Karl Popper	• Henk Woldring

Externe links

- (en) Political Philosophy ^[36] in *Internet Encyclopedia of Philosophy*.
- (en) *Video lectures* (Adobe Flash vereist): *Introduction to Political Philosophy* ^[37] door Steven Smith aan de Yale-universiteit.

Bronnen, noten en/of referenties

- Dit artikel of een eerdere versie ervan is (gedeeltelijk) vertaald vanaf de Engelstalige Wikipedia ^[38], die onder de licentie Creative Commons Naamsvermelding/Gelijk delen ^[6] valt. Zie deze pagina ^[39] voor de bewerkingsgeschiedenis.
- Zuckert, Catherine H., *Political Philosophy in The Twentieth Century - Authors and Arguments*, Cambridge, Cambridge University Press, 2011.

[1] & , *A companion to world philosophies*, Wiley Blackwell, 1999, p. 183.

[2] , *The political philosophy of Confucianism* (http://books.google.be/books?id=FWFiQIyun-8C&pg=PR17&dq=political+philosophy+China&redir_esc=y#v=onepage&q=political+philosophy+China&f=false), Routledge, 2005, p. xvii-xx. ISBN 0415361545.

[3] , *Ideas of the great philosophers*, Barnes & Noble Publishing, 1993, p. 59. ISBN 1566192712.

[4] , *Aristotle: political philosophy*, Oxford University Press, 2002, p. 3. ISBN 0198782001.

[5] , " Aristotle's Political Theory (<http://plato.stanford.edu/entries/aristotle-politics/#ConCit>)", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, 2011, bezocht op 12-04-2012.

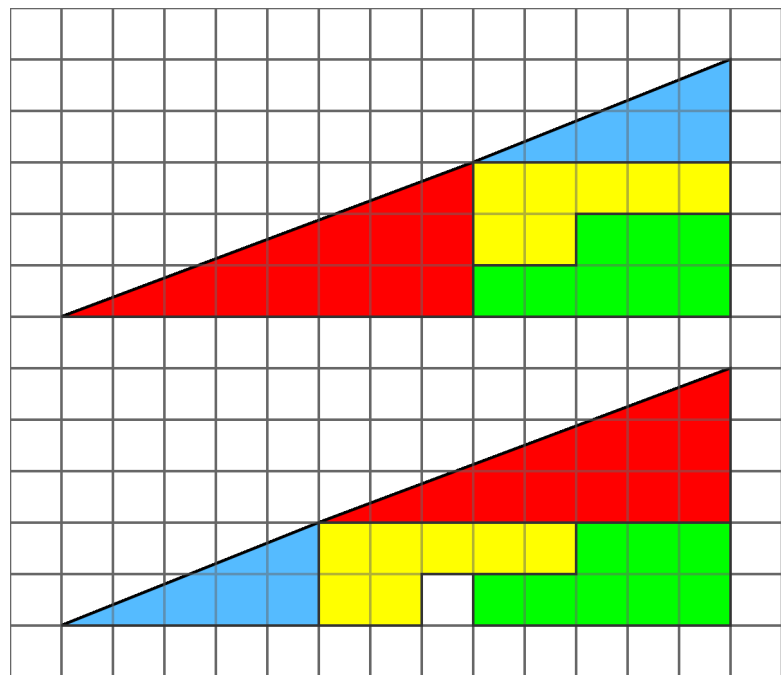
[6] " political philosophy (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/467661/political-philosophy>)", *Encyclopædia Britannica. Encyclopædia Britannica Online Academic Edition*. Encyclopædia Britannica Inc., 2012. bezocht op 12-04-2012.

- [7] , *Cicero: a study in the origins of republican philosophy*, Rodopi, 2002, p. 1. ISBN 9042014671.
- [8] , *The theory and practice of revolt in medieval England* (http://books.google.be/books?id=B8yRrtm0LicC&pg=PA14&dq=political+philosophy+medieval+europe&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false), Ashgate Publishing Ltd., 2003, p.14. ISBN 0754609018
- [9] , *Plough, Sword, and Book*, University of Chicago Press, 1992, p. 239. ISBN 0226287027.
- [10] , *Religion and the Enlightenment* ([http://books.google.be/books?id=FcEy8SF63TgC&pg=PA1&dq=political+philosophy+the+enlightenment+and+religion&redir_esc=y#v=onepage&q=political+philosophy+the+enlightenment\\$20and+religion&f=false](http://books.google.be/books?id=FcEy8SF63TgC&pg=PA1&dq=political+philosophy+the+enlightenment+and+religion&redir_esc=y#v=onepage&q=political+philosophy+the+enlightenment$20and+religion&f=false)), Westminster John Knox Press, 1997, p. 1–2. ISBN 0664257606.
- [11] , *Marx and modern political theory* (http://books.google.be/books?id=kvG8DVBeT9QC&pg=PA1&dq=political+philosophy+Marx&redir_esc=y#v=onepage&q=political+philosophy+Marx&f=false), Rowman & Littlefield, 1993, p. 1–4. ISBN 0847678662.
- [12] , *Importance of Christian and Social Democratic movements in welfare politics*, Nova Publishers, 2001, p. 70. ISBN 1560729754.
- [13] , *Political Philosophy in The Twentieth Century*, p. 39.
- [14] , *Robert Nozick and the Coast of Utopia* (<http://www.nysun.com/sports/reconsiderations-robert-nozick-and-coast-utopia>), The New York Sun, April 30, 2008.
- [15] , Analytic Marxism - Jon Elster (http://www.columbia.edu/~lnp3/mydocs/analytical_marxism/elster.htm), bezocht op 28-04-2012.
- [16] , Analytic Marxism - John Roemer (http://www.columbia.edu/~lnp3/mydocs/analytical_marxism/roemer.htm), bezocht op 28-04-2012.
- [17] , *Political Philosophy in The Twentieth Century*, p. 224.
- [18] , *The Place of the Tyrant in Machiavelli's Political Thought and the Literary Genre of the Prince* (http://www.italianacademy.columbia.edu/publications/working_papers/2003_2004/paper_sp04_Giorgini.pdf), 2004. Bezocht op 9-04-2012.
- [19] , *Le Biopouvoir chez Foucault et Agamben* (http://www.filosofia.it/images/download/argomenti/Penser_le_corps_1.pdf), 2004 p. 4. Bezocht op 9-04-2012.
- [20] , *Michel Foucault: Genèse du biopouvoir et dispositifs de sécurité* (http://www.lex-electronica.org/docs/articles_43.pdf), 2006, p. 1. Bezocht op 9-04-2012.
- [21] & , "Isaiah Berlin (<http://plato.stanford.edu/entries/berlin/>)", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, 2010, bezocht op 11-04-2012.
- [22] , *Aristoteles over rechtvaardigheid* (<http://www.wissenburg.org/pdf/aristoteles.pdf>), bezocht op 10-04-2012.
- [23] & , *Au Juste*, Christian Bourgois Paris, 1979, p. 102.
- [24] , *Transcendentie en inscriptie – Jacques Derrida en de hubris van de metafysica*, Eburon, Delft 2002, p. 116.
- [25] "Jürgen Habermas (http://www.amsterdam-adorno.net/~fvjg_jh_harry.pdf)" in & , *Denkers van Nu*, Veen magazines, Diemen, p. 188.
- [26] , *Habermas' Between Facts and Norms: Legitimizing Power?* (<http://www.bu.edu/wcp/Papers/Poli/PoliShab.htm>), University of Ottawa, bezocht op 11-04-2012.
- [27] , *La communauté inavouable*, Minuit Paris, 1983.
- [28] , *La communauté désœuvrée*, Bourgois Paris, 1986.
- [29] , 'De logica van het totalitarisme' in *Het democratisch tekort: over de noodzakelijke onbepaaldheid van de democratie*, Boom, Amsterdam/Meppel, 1992, p. 57.
- [30] , *Transcendentie en inscriptie*, p. 157-166.
- [31] , *Pluralisme, democratie en politieke kennis: ontwikkelingen in de moderne tijd* (http://books.google.be/books?id=Tm-R9wz0ZJAC&pg=PA133&lpg=PA133&dq=Hegel+Pruisen+eindpunt&source=bl&ots=58T8zv1X4s&sig=BRLYa6RGQbd8Z_af4weqhSPnP3g&hl=nl&sa=X&ei=p-WBT66IN8HrObP5hfMG&ved=0CEwQ6AEwCA#v=onepage&q=Hegel+Pruisen+eindpunt&f=false), Uitgeverij Van Gorcum, 2004, p. 133f1.
- [32] , *an American Hegelian, on Hegel's concept of the ultimate goal of history* (<http://gyral.blackshell.com/hegel/heghist.html>), bezocht op 8-04-2012.
- [33] , *History & Class Consciousness - Class Consciousness* (<http://www.marxists.org/archive/lukacs/works/history/lukacs3.htm>), Merlin Press, 1967. Bezocht op 8-04-2012.
- [34] , "Het einde van de grote Jean-François Lyotard (<http://www.filosofiemagazine.nl/nl/artikel/4478/het-einde-van-de-grote-jean-francois-lyotard.html>)", *Filosofie Magazine*, 4, 1998, Bezocht op 8-04-2012.
- [35] , "Kojeve's Latin Empire (<http://www.hoover.org/publications/policy-review/article/7118>)", *Policy Review*, 126, 2004. Bezocht op 8-04-2012.
- [36] <http://www.iep.utm.edu/polphil/>
- [37] <http://academicearth.org/courses/introduction-to-political-philosophy>
- [38] http://en.wikipedia.org/wiki/Political_philosophy?oldid=
- [39] http://en.wikipedia.org/wiki/Political_philosophy?offset=20120401&action=history

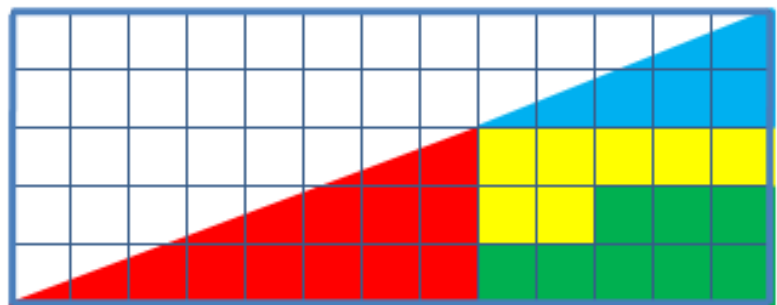
Wigparadox

De **wigparadox** is een optische illusie die op de toeschouwer paradoxaal overkomt. Op de afbeelding hiernaast staat de wigparadox in beeld gebracht. Er staan twee, op het eerste gezicht even grote, vierkleurige driehoeken, beide opgebouwd uit dezelfde vormen, die enkel anders gerangschikt zijn. Er ontstaat een paradox doordat in de onderste figuur een vakje meer nodig lijkt te zijn om de driehoek te vormen.

Volgens Martin Gardner is deze puzzel in 1953 bedacht door de amateurgoochelaar Paul Curry uit New York. De wigparadox wordt daarom ook de *paradox van Curry* genoemd. Het principe van dergelijke paradoxen is echter al sinds circa 1860 bekend.

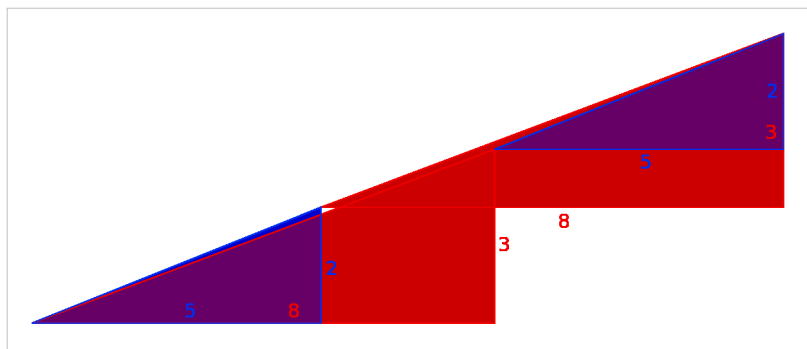
De wigparadox

Animatie van wigparadox.

Verklaring

Deze wigparadox berust op een misleiding. Op het eerste gezicht lijken de beide veelkleurige figuren op driehoeken, maar dat zijn ze niet. De veronderstelde 'schuine zijde' is in beide figuren geen rechte lijn. Dit wordt veroorzaakt doordat de rode en de blauwe driehoek niet gelijkvormig zijn. Op de overgang tussen het blauwe

en rode gebied maakt deze lijn in beide figuren een knik. In de bovenste figuur is de knik instulpend en in de onderste uitstulpend. Het overgangspunt in de bovenste figuur ligt hoger dan hetzelfde punt in de onderste figuur. Dit laatste is in de tekening goed te zien door de ruitjes. Het verschil in oppervlakte tussen de instulpende en uitstulpende figuur is precies één hokje, dit is het hokje dat in de onderste figuur 'over' lijkt te zijn.

De veronderstelde hypothenusa is geen rechte lijn omdat de blauwe driehoek en de rode driehoek niet gelijkvormig zijn. Voor gelijkvormige driehoeken geldt dat paren overeenkomstige zijden gelijke verhoudingen hebben. In de grotere rode driehoek verhouden de rechte zijden zich tot elkaar als 3:8, dus gelijk aan 0,375, en in de kleinere blauwe driehoek verhouden de rechte zijden zich als 2:5, wat gelijk is aan 0,4. Deze verhoudingen zijn weliswaar bijna aan elkaar gelijk, maar toch verschillend.

Rij van Fibonacci

Soortgelijke figuren kunnen ook gemaakt worden met andere verhoudingen. De bovenstaande getallen 2, 3, 5 en 8 zijn vier opeenvolgende getallen uit de rij van Fibonacci. Omdat de verhoudingen van opeenvolgende getallen in deze rij convergeren naar de gulden snede, zullen de gebruikte verhoudingen (zoals hierboven 2:5 en 3:8) waarbij een getal wordt overgeslagen convergeren naar het kwadraat van de gulden snede. Hierdoor wordt het effect bereikt van de ogenschijnlijke gelijkvormigheid van de twee driehoeken die langs de "hypothenusa" van de grote figuur liggen. De twee driehoeken laten in de grote "driehoek" nog een rechthoek open. In het voorbeeld heeft die rechthoek in het ene geval de afmetingen 3 bij 5 en in het andere geval 2 bij 8. Zij hebben dus oppervlakten $3 \times 5 = 15$ en $2 \times 8 = 16$. Precies een verschil van 1. Algemeen geldt voor de termen in de rij van Fibonacci:

$$F_n F_{n-1} - F_{n-2} F_{n+1} = \pm 1.$$

Bijgevolg kunnen ook andere figuren, die hetzelfde verschijnsel vertonen, gemaakt worden met vier andere, opeenvolgende getallen uit de rij van Fibonacci.

Externe link

- Harder Fibonacci Puzzles (Ron Knott) ^[1] (en)
- Triangles and Surface Paradoxes ^[2] (en)

Zie de categorie *Missing square puzzle* ^[3] van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

Referenties

- [1] <http://www.mcs.surrey.ac.uk/Personal/R.Knott/Fibonacci/fibpuzzles2.html#jigsaw3>
- [2] <http://www.archimedes-lab.org/page3b.html>
- [3] http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Missing_square_puzzle?uselang=nl#mw-subcategories

Cochemer model

Het **Cochemer model** is een familierechtelijk oplossingsmodel dat wordt toegepast in situaties waar ouders uit elkaar gaan. De bedoeling van het model is om het aantal gebruikelijke conflicten tussen ouders te beperken. Daarmee zouden kinderen beter kunnen worden beschermd in hun recht op contact met beide ouders. De essentie van het model kan als volgt worden samengevat:

Inhoud

1. Intensieve samenwerking van kindbeschermings- en juridische instanties.
2. Ouders belemmeren om onder gezamenlijke opvoedingsverantwoordelijkheid uit te komen.
3. Bewerken van andere conflictpartners als advocaten met de bedoeling conflictgedrag te vermijden.
4. Inzetten van diverse bemiddelingspraktijken waaronder bemiddeling ter zitting.
5. Snelle planning van eerste zitting.

Het Cochemer Model is al sinds 1992 in praktijk in het Duitse kanton (kreis) Cochem-Zell, en maakt van daaruit in Duitsland en ook internationaal furore.

Deur van het Cochemer Amtsgericht

Kritiek

Kritiek die op het Cochemer model wordt geuit:

1. Het geheel speelt zich af binnen de contouren van het bestaande recht en blijft daardoor nog onrecht.
2. Onder andere daardoor wordt het model niet goed toegepast op ongehuwde ouders.
3. De resultaten zouden worden overdreven .
4. De resultaten zijn vooral afhankelijk van de persoonlijke inzet van één rechter (Hr Rudolph).
5. Mediation kan een vorm van onrecht constitueren.

Externe links

- artikel met een flink hoofdstuk over dit model (Duits) ^[1]
- Link naar www.ak-cochem.de (Duits) ^[2]

Referenties

[1] http://www.ak-cochem.de/Fuchsle_Studie.pdf

[2] <http://www.ak-cochem.de/>

Genetische merker

Een genetische merker is een deel van een DNA-sequentie. Bij een DNA test wordt gekozen voor delen waarbinnen een stuk gelijk is voor iedereen en een ander stuk van individu tot individu verschilt.

De stukken die gelijk zijn maken het mogelijk het onderdeel te herkennen tussen de rest van het DNA. De individuele stukken kunnen per persoon van verschillende lengte zijn. Deze stukken maken het identificeren van persoonlijk DNA mogelijk.

De merkers kunnen worden aangeduid met letters en cijfers.

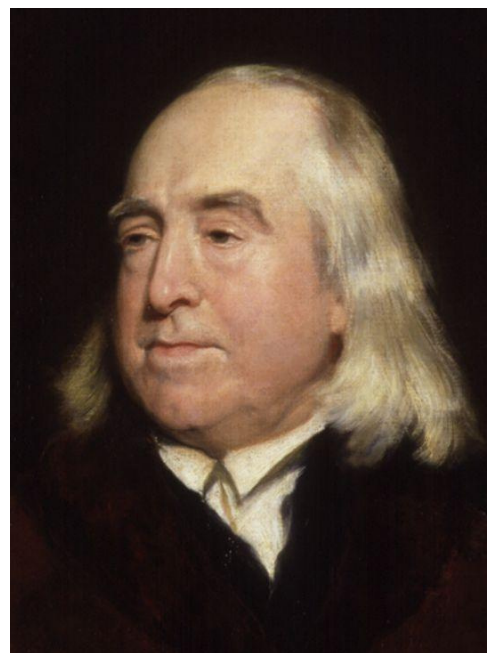
Jeremy Bentham

Jeremy Bentham (IPA: ['benθəm]) (Londen, 15 februari 1748 – aldaar, 6 juni 1832) was een Engelse jurist, filosoof en sociaal hervormer. Hij was een vooraanstaande rechtsfilosoof en een vroege pleitbezorger van het utilitarisme. Hij heeft de ontwikkeling van het liberalisme sterk beïnvloed.

Bentham studeerde rechten aan de Universiteit van Oxford omdat hij aanvankelijk advocaat wilde worden. Al gauw ging zijn aandacht echter meer uit naar de ontwikkeling van een wijsgerige theorie van wetgeving en rechtspraak. Hij liet zich inspireren door onder anderen Joseph Priestley ('het grootste geluk van het grootste aantal').

Bentham was een van de invloedrijkste utilitaristen. Dit was te danken aan zijn geschriften, maar ook aan zijn vele leerlingen over de hele wereld. Onder hen James Mill, zijn secretaris en diens zoon John Stuart Mill, en verscheidene politieke leiders, onder wie Robert Owen, die later in Engeland aan de wieg stond van het socialisme. Bentham is in te delen bij de beweging van de filosofisch radicalen die een morele verandering in wetgeving en rechtspraak beoogden.

Bentham was een pleitbezorger van individuele en economische vrijheid, scheiding van kerk en staat, vrijheid van meningsuiting, gelijke rechten voor vrouwen, dierenrechten en de afschaffing van slavernij en fysieke straf (ook voor kinderen), het recht op echtscheiding en vrije handel. Hij was voor belasting op erfenissen, beperking van monopolies, pensioenen en een ziektekostenverzekering.

Jeremy Bentham

Biografie

Bentham werd geboren in Houndsditch, London, in een rijke Tory-familie. Hij was een wonderkind en werd als kleuter eens in zijn vaders bureau aangetroffen, terwijl hij een meerdelig werk over de geschiedenis van Engeland aan het lezen was. Reeds op driejarige leeftijd begon hij zijn studie Grieks.^[1]

Hij ging naar de Westminster School, en in 1760 zond zijn vader hem naar het Queen's College in Oxford, waar hij in 1763 zijn bachelor- en in 1766 zijn mastergraad haalde. Hij koos voor een opleiding tot advocaat en (hoewel hij nooit praktiseerde) werd in 1769 naar de balie geroepen. Daar raakte hij behoorlijk gefrustreerd over de complexiteit van de Engelse wetgeving, die hij eens een "Duivel van chicanerie" noemde.

Onder zijn vele voorstellen voor juridische en sociale hervorming, was een ontwerp voor een gevangenisgebouw dat Bentham het panopticum noemde. Hoewel het nooit gebouwd werd, heeft het idee een belangrijke invloed gehad op latere generaties van denkers. De twintigste-eeuwse Franse filosoof Michel Foucault beargumenteerde dat het panopticum paradigmatisch was voor een hele reeks van negentiende-eeuwse 'disciplinaire' instellingen. Men zegt dat o.a. de Mexicaanse gevangenis "Lecumberri" werd ontworpen op basis van Benthams idee.^[2]

Bentham onderhield correspondentie met vele invloedrijke personen. Adam Smith, bijvoorbeeld, was tegen vrije rentestanden voordat hij werd gewezen op Benthams opvattingen over dit onderwerp. Als resultaat van zijn correspondentie met Mirabeau en andere leiders van de Franse Revolutie werd Bentham uitgeroepen tot ereburger van Frankrijk, maar Bentham was een uitgesproken criticus van de revolutionaire theorie over het natuurrecht en van het geweld dat optrad nadat de jakobijnen in 1792 de macht hadden gegrepen. Tussen 1808 en 1810 onderhield hij een persoonlijke vriendschap met de voorloper van de Latijns Amerikaanse Onafhankelijkheid Francisco de Miranda en bezocht hij Miranda geregeld in diens huis in Grafton Way in Londen.

In 1823 was hij met James Mill een van oprichters van de *Westminster Review*; dit was een blad voor de "Filosofische radicalen", een groep van jongere volgelingen, door wie Bentham een aanzienlijke invloed uitoefende op het Britse publieke leven.^[3]

Bentham wordt vaak geassocieerd met de oprichting van de Universiteit van Londen, meer specifiek met het University College London (UCL), dit hoewel hij toen de UCL in 1826 werd geopend al 78 jaar oud was en hij geen actieve rol speelde in de oprichting van deze universiteit. Het is echter waarschijnlijk dat zonder zijn inspiratie de UCL niet op dat moment zou zijn ontstaan. Bentham geloofde sterk dat het universiteitsonderwijs bereikbaar moest worden voor een breder publiek, met name voor degenen die niet rijk zijn of voor hen die niet behoren tot de gevestigde Anglicaanse kerk. Studenten van de Oxford en Cambridge moesten aan beide voorwaarden voldoen. De UCL was de eerste Engelse universiteit die iedereen toeliet, ongeacht ras, geloof of politieke overtuiging. Dit was in overeenstemming met de visie van Bentham. Hij zag in 1829 toe op de benoeming van een van zijn leerlingen, John Austin tot de eerste hoogleraar in rechtswetenschap.

Een beeld van zijn karakter wordt gegeven door Michael St. John Packe: *The Life of John Stuart Mill* (Het leven van John Stuart Mill):

“ Tijdens zijn jeugdige bezoeken aan Bowood, het buitenverblijf van zijn beschermheer Lord Lansdowne, bracht hij zijn tijd door te proberen, maar zonder succes, om een van de dames in het huis voor zich te winnen. Hij maakte hun het hof met een blijmoedige onhandigheid, terwijl hij met hen schaakte of les gaf op het klavecimbel. Tot op het laatst optimistisch schreef hij, op de leeftijd van tachtig jaar, naar een van hen, haar herinnerend aan de lang vervlogen dagen toen zij hem 'in een ceremonie een bloem uit het groene laantje had gegeven' [citaat uit Benthams memoires. Aan het einde van zijn leven kon hij niet over Bowood praten zonder dat er tranen in zijn ogen opwelden, en was hij gedwongen om uit te roepen, 'Neem me vooruit, ik smeeke u, naar de toekomst - laat mij niet teruggaan naar het verleden'.^[4]

”

Bentham en het utilitarisme

Het hoofdwerk van Bentham, *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation* (1789) begint met de stelling dat de natuur ervoor heeft gezorgd dat de mens onder de macht leeft van twee soevereine meesters, namelijk pijn en genot. Het nuttigheidsbeginsel dat hij daarbij formuleert, geldt als het principe waarmee daden worden goed- of afgekeurd op basis van het vermogen dat ze bezitten om het geluk te vermeerderen of juist te verminderen. Geluk staat dan gelijk met het vermeerderen van het genot en het verminderen van de pijn. Op dit punt zou ieder mens zijn eigen belang nastreven. Dit is de voornaamste reden waarom Bentham zich afzette tegen ascetisme. Een asceet ziet de mens namelijk onafhankelijk van het genot, wat uiteraard haaks staat op de stelling van Bentham.

Bentham ontwikkelde hierbij een systeem, waarmee hij het genot kwantitatief kon meten. Om dat te kunnen doen, stelde hij een hele lijst parameters op, zoals tijd, intensiteit, (on)zekerheid, enz. Zo kan men dronkenschap als volgt analyseren: dronkenschap brengt wel een intens genot en gelukzalig gevoel, maar de periode dat het duurt is vrij kort en na die periode wacht pijn (een kater).

Bentham en politiek

Benthams invloed op de politiek is, vooral na zijn dood, tot de dag van vandaag, groot. Onder andere zijn opvattingen over het onder controle houden van de massa en de sociale stratificatie die hij daarin toepast, zijn nog actueel. Bijzondere aandacht schonk hij ook aan het gebruik van drogredenen dat hij ontwaarde in politieke discussies en die volgens hem enkel konden dienen om misstanden te verhullen: *"Abuse can only be defended by fallacies"* [5][6]

Controleerbaarheid speelt een grote rol in zijn gedachtegoed. Ook de hogere standen en klassen moesten daar overigens aan geloven, gezien bijvoorbeeld zijn volgende uitspraak:

"In the darkness of secrecy sinister interest, and evil in every shape, have full swing. Only in proportion as publicity has place can any of the checks applicable to judicial injustice operate. Where there is no publicity there is no justice. Publicity is the very soul of justice. It is the keenest spur to exertion, and surest of all guards against improbity. It keeps the judge himself while trying under trial."

Zijn opvattingen over controle gaf hij ook letterlijk vorm in het ontwerp van een zogenaamd panopticum (Engels: *panopticon*); een gebouw waarin door een waarnemer velen konden worden gezien en in de gaten gehouden. Dit principe is toegepast in koepelgevangenissen.

Benthams ideeën werden door Michel Foucault in een modern kader geplaatst.

Economie

Zijn ideeën over monetair beleid verschillen aanzienlijk van die van David Ricardo. Er zijn wel overeenkomsten met de visie van Henry Thornton. Bentham ziet monetaire expansie als een goed middel om een toestand van volledige werkgelegenheid te bereiken. Hij is zich bewust van de relevantie van zaken als 'gedwongen sparen', de 'geneigdheid te consumeren', het verband tussen sparen en investeren en een aantal andere concepten die nog steeds een centrale rol spelen in de moderne inkomens- en werkgelegenheidspolitik. Zijn ideeën over monetair beleid sluiten nauw aan bij zijn utilitaristische filosofie om genot en pijn respectievelijk te maximaliseren of te minimaliseren en is zo een belangrijke voorloper van het gebruik van optimalisatieprincipes in de economische wetenschap, zoals in de consumententheorie, de theorie van de onderneming en de sociale welvaartstheorie.^[7]

Bentham en dierenrechten

Bentham wordt gezien als een van de eerste voorvechters van dierenrechten. Hij stelde dat de manier waarop dieren pijn voelen vergelijkbaar is met hoe mensen pijn voelen, en dat "De dag zal komen dat de rest van het dierenrijk dezelfde rechten zal verkrijgen, die hun alleen door tyrannie zijn ontnomen".^[8] Bentham vond dat het vermogen om pijn te ervaren en niet het vermogen om logisch te redeneren, de maatstaf moet zijn hoe we andere wezens behandelen. Als het vermogen om logisch te redeneren immers het criterium zou zijn, zouden veel mensen, waaronder baby's en geestelijk gehandicapten, ook als dingen moeten worden behandeld. Hij schreef:

“ Het zal ooit erkend worden dat het aantal benen, de harigheid van het vel of het hebben van een staart, onvoldoende redenen zijn om een sensitief wezen aan zijn lot over te laten. Waar moeten we anders de grens tussen mens en dier leggen? Is dit het vermogen om logisch na te denken of misschien het vermogen om te spreken? Maar een volwassen paard of hond is met zekerheid een meer rationeel wezen, en zelfs meer een conversationeel wezen, dan een baby van een dag of een week of zelfs een maand oud. Maar stel dat het anders zou zijn, wat doet het er toe, de vraag is niet, kunnen ze *logisch redeneren*? en ook niet *kunnen ze praten*?, maar *kunnen ze lijden*?^[8] ”

Feminisme

Bentham zei zelf dat de wettelijk ondergeschikte positie van de vrouw hem op elfjarige leeftijd deed kiezen voor een carrière als hervormer.^[9] Bentham sprak zich uit voor een complete gelijkheid tussen man en vrouw.

Collectivisme

Benthams opvattingen werden zwaar bekritiseerd door onder andere de libertarische vrije markt econoom Murray Rothbard, die Jeremy Bentham in zijn essay, *Jeremy Bentham: The Utilitarian as Big Brother*, neerzette als de ideoloog van Big Brother.^[10] De Canadese auteur Brebner schreef in 1948 het volgende: "Britse laissez-faire was een politieke en economisch mythe... Jeremy Bentham en John Stuart Mill, die vaak worden beschreven als typische, bijna fundamentalistische, pleitbezorgers van laissez-faire, waren in feite hieraan volstrekt tegengesteld, zij waren pleitbezorgers van staatsinterventie voor collectivistische doeleinden."^[11]

In plaats van als libertariër kan Bentham worden beschouwd als een aanhanger van het klassieke liberalisme, dit aangezien hij een aanhanger was van vrijhandel en woeker (hij was voor vrije rentestanden). Verder was Bentham voor de vrijheid van meningsuiting, volledige gelijkheid tussen man en vrouw en tegen het maken van onderscheid op basis van ras, wereldaanshouwing en godsdienst. Hij overtuigde Adam Smith ervan dat die in zijn magnum opus, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* teveel om regulering door de staat vraagt.

Voetnoten

- [2] Zie pagina 85 van *Muy interesante* (No. 2, 2008), een Mexicaans tijdschrift voor de verspreiding van wetenschap gepubliceerd door Editorial Televisa Internacional (ISSN 0188-0659).
- [3] Joseph Hamburger, *Intellectuals in politics: John Stuart Mill and the Philosophical Radicals* (Yale University Press, 1965); William Thomas, *The philosophic radicals: nine studies in theory and practice, 1817-1841* (Oxford, 1979)
- [4] St. John Packe, Michael. *The Life of John Stuart Mill* (Het leven van John Stuart Mill). 1952, p. 16.
- [5] Jeremy Bentham *The book of fallacies*, (1824)
- [6] Harold A.Larrabee (red.) *Bentham's handbook of political fallacies* uitg. Baltimore (1952)
- [7] Spiegel (1991). "The growth of Economic Thought" ('De groei van het economisch denken')</, 3 ed. Duke University. ISBN 0-8223-0973-4., blz. 341-343.
- [8] Bentham, Jeremy. *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*, 1789. Laatste uitgave: Adamant Media Corporation, 2005.
- [9] Miriam Williford, Bentham on the rights of Women (<http://www.jstor.org/pss/2709019>)
- [10] Murray N. Rothbard (1995). *Classical Economics: An Austrian Perspective on the History of Economic Thought* (Klassieke economie: een Oostenrijks perspectief op de geschiedenis van het economisch denken). Edward Elgar Publishing. ISBN 1-85278-962-X
- [11] Brebner, John Bartlet. "Laissez Faire and State Intervention in Nineteenth-Century Britain", (Laissez Faire en ingrijpen van de staat in het 19de-eeuwse Groot-Brittannië), *Journal of Economic History*, volume 8, 1948, pag. 59-73.

Externe links

- Bentham, Jeremy, *Panopticon or the inspection-house* (<http://cartome.org/panopticon2.htm>) Online versie van *Panopticon* overgenomen uit: Bentham, Jeremy, *The Panopticon Writings*. Ed. Miran Bozovic (London: Verso, 1995). p. 29-95
- Bentham, Jeremy, "Critique of the Doctrine of Inalienable, Natural Rights," (<http://www.ditext.com/bentham/bentham.html>) in *Anarchical Fallacies*, vol. 2 of Bowring (ed.), *Works*, 1843.
- *The Bentham Project* aan de University College of London (<http://www.ucl.ac.uk/Bentham-Project/info/jb.htm>).
- Uitgebreide verzameling links naar werk over Jeremy Bentham op *Utilitarian.net* (<http://utilitarian.net/bentham>).
- Artikel over *Jeremy Bentham* in 'The Internet Encyclopedia of Philosophy' (<http://www.iep.utm.edu/b/bentham.htm>) met uitgebreide bibliografie.

Paul Frissen

P.H.A (Paul) Frissen (Puth 1955) is hoogleraar Bestuurskunde aan de School voor Politiek en Bestuur van de Universiteit van Tilburg (UvT). Hij is ook Decaan van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB) en lid van het adviesorgaan Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO).

Hij promoveerde in 1989 cum laude op het proefschrift *Bureaucratische cultuur en informatisering*. Dit proefschrift leverde hem de Samsom H.D. Tjeenk Willink prijs 1985-1989 en de G.A. van Poeljeprijs 1989 van de Vereniging voor Bestuurskunde op.

Paul Frissen houdt zich bezig met analyses van de moderne staat versus de postmoderne netwerksamenleving en de plaats die moderne informatietechnologie, en met name internet, daarin inneemt. Daarin neemt hij afscheid van de verouderde beschouwing van de staat als centraal sturend orgaan. Hij uit zich sceptisch over de resultaten van overheidsbemoeienis vooral ook de toenemende overheidsbemoeienis tot achter de voordeur.

In zijn boek *De staat van verschil* bekritiseert hij het gecentraliseerde gelijkheidsdenken waarop de moderne staat zich baseert ten koste van een effectiever denken over de decentraal heersende macht van het verschil. Dit zou betere uitgangspunten creëren voor het reorganiseren van de verzorgingsstaat.

Bibliografie

- P.H.A. Frissen, *De Staat, De Balie*, Amsterdam 2002
- *De Staat van Verschil*, een kritiek van de gelijkheid, Van Gennep, Amsterdam, 2007

Trivia

- Frissen refereert in zijn wetenschappelijk werk aan omschrijvingen uit Wikipedialemma's.

Externe link

- Paul Frissen (UvT) ^[1]

Referenties

[1] <http://www.uvt.nl/webwijs/show/?uid=p.h.a.frissen>

Elián González

Elián González (6 december 1993) is een Cubaans staatsburger die als jongetje van 5 het onderwerp was van een internationaal conflict over zijn verblijfsstatus. Zijn moeder kwam om in een schipbreuk tijdens haar vlucht in een primitieve boot naar de Verenigde Staten.

Nadat Elián, die door zijn moeder was meegenomen, in Florida arriveerde, eiste zijn vader, Juan Miguel González, dat hij naar hem zou terugkeren. De familie van de moeder in de VS wilde hem echter (ook na diverse rechterlijke uitspraken) bij zich houden.

Op 22 april 2000 stormden *US Marshals* het huis van Eliáns oudoom binnen om de rechterlijke beslissingen uit te voeren. Uiteindelijk keerde Elián terug naar zijn vader in Cuba.

In de zaak moesten asielrechten het opnemen tegen de beoordeling van het recht van Elián om door zijn vader te worden verzorgd en het zonder toestemming van de vader meenemen van het kind door de moeder (ontvoering). De affaire leidde in 1999 en 2000 tot een oplaaien van de historische spanningen tussen Cuba en de VS en een groot mediaspektakel in de verblijfplaats Miami.

De Cubaanse staatskrant *Granma* maakte op 16 juni 2008 bekend dat de toen 14-jarige Elián lid was geworden van de Vereniging van Jonge Communisten, de jeugdafdeling van de Communistische Partij van Cuba.^[1] In april 2010 gaf het staatspersbureau foto's vrij van de 16-jarige Elián die in een legergroen schooluniform een communistisch jeugdcongres bijwoont.

Elián (tweede van rechts) bij de hereniging met zijn vader op 22 april 2000, Andrews Air Force Base in Maryland

De reis van Elián met zijn moeder

Externe link

- Website over de affaire-Elián van de Cubaanse overheid ^[2]

Bronnen, noten en/of referenties

[1] Elian Gonzalez Joins Cuba's Communist Youth Union (<http://cbs4.com/cuba/elian.gonzalez.cuba.2.748694.html>), cbs4.com, 16 juni 2008

[2] <http://www.elian.cu/>

RAAK (actiegroep)

RAAK (Reflectie en Actiegroep Aanpak Kindermishandeling) is een organisatie die als doel heeft het veronderstelde extreme aantal kindermishandelingen in Nederland terug te dringen. Daarbij heeft ze onder andere met enig succes gepleit voor een verplichte melding van kindermishandeling en de aanstelling van een minister voor jeugdbeleid.

RAAK is opgericht door onder andere psychiater Dries van Dantzig. De organisatie ziet zichzelf als een buitenparlementaire actiegroep. Er wordt aan deelgenomen door diverse professionele organisaties in de (semi-)overheidssector, zoals wetenschappers en hulpverleners. Zij stellen dat ze in het belang van het kind dienen en mogen optreden daar kinderen geen eigen belangenbehartiging kennen.

Externe link

- doelstellingen van RAAK ^[1]

Referenties

[1] http://www.stopkindermishandeling.nl/raak/raak_img/raakbut/raakbut_01.gif

Autoritatief

Autoritatief is een aanduiding die gebruikt wordt voor een opvoedingsstijl. Een autoritatieve opvoeding is een opvoeding die redelijke grenzen stelt, die uitlegt, die begrip toont, en die deze dingen met gezag doet. De aanduiding staat tegenover laissez faire en permissief (toegevend) aan de ene kant en autoritair aan de andere kant. Deze indeling van opvoedingsstijlen is afkomstig van de Noord-Amerikaanse psychologe en pedagoge Diana Baumrind en dateert uit 1966. Door veel pedagogen wordt het als de best mogelijke opvoedingsstijl beschouwd.

Opvoedingsstijl

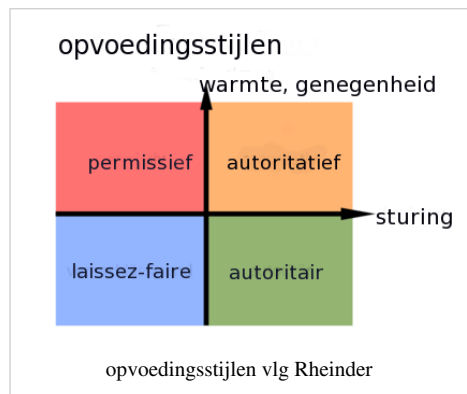
Opvoedingsstijlen zijn, in theoretische en praktische zin, methodes en uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de opvoeding.

In de literatuur worden vaak de volgende stijlen onderscheiden:

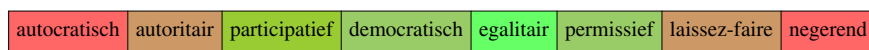
- De autoritaire stijl
- De autoritieve stijl
- De permissieve (toegevende) stijl
- De laissez-faire stijl (ook wel anti-autoritaire opvoeding genoemd)

Daarnaast wordt in de literatuur vaak gesproken over

- Democratische opvoedingsstijl
- Participatieve opvoedingsstijl (zie ook jeugdparticipatie)
- Egalitaire opvoedingsstijl
- Autocratische opvoedingsstijl
- Negerende opvoedingsstijl

Opvoedingsstijlen van zeer streng naar erg los“

Bij de laatste twee kan eigenlijk niet van opvoeding worden gesproken. Het gebruik van deze begrippen leidt tot de nodige overlap in betekenis.

De theoretische keuze van opvoeders kan afwijken van (elementen van) de praktische uitvoering. In het algemeen wordt in de literatuur sinds ongeveer 1995 veelvuldig een keuze gemaakt voor de autoritatieve opvoeding. De keuze is afhankelijk van onder andere de inzichten en mogelijkheden van de ouders en de beperkingen en capaciteiten van het kind.

Gelijkwaardig ouderschap

Gelijkwaardig ouderschap, of ook wel *gedeeld ouderschap* behelst de gelijkwaardige behandeling van vaders en moeders ten opzichte van de relatie met hun kind. Beide ouders zijn volgens dit uitgangspunt even belangrijk voor het kind.

Deze zienswijze houdt niet alleen in dat beide ouders hun kinderen moeten kunnen zien, maar vooral dat ze beiden hun kind kunnen opvoeden. Daarmee neemt dit principe enige afstand tot het principe van omgangsrecht.

Het begrip wordt in verschillende organisaties soms iets anders ingevuld. Een van de belangrijkste stellingen van mensen die gelijkwaardig ouderschap promoten is het rechtelijk uitgangspunt van een 50-50 verdeling van het verblijf en de zorgtaken over beide ouders. Dit principe hoeft men niet te rigide op te vatten. Het betekent niet altijd dat een kind precies de helft bij de een of de andere ouder moet verblijven. Wel betekent het dat daar een recht op moet bestaan als de ouders niets anders overeen kunnen komen. De meeste voorstanders van gelijkwaardig ouderschap gaan ervan uit dat als deze rechten goed zijn geregeld er een veilige onderhandelingsruimte voor de ouders ontstaat waarbinnen meer maatwerk kan plaatsvinden.

Gelijkwaardig ouderschap is onder andere vastgelegd in de internationale Verklaring van Langeac

De kritiek op dit principe is in drie stromingen te onderscheiden.

- Critici die beweren dat er niet genoeg maatwerk wordt toegepast.
- Het kind zou last hebben van het heen en weer gaan tussen twee ouders (meer dan het niet worden opgevoed door een van de twee).
- Vrouwen zouden meer zijn toegerust dan mannen voor de opvoeding of hebben daarin hun rechten meer opgebouwd door meer te zorgen.

Diverse al dan niet geslaagde wetgevingspogingen baseerden zich op deze principes. In België is dit principe toegepast in de wetwijzigingen die door justitieminister Onkelinx in 2006 werden doorgevoerd. In Nederland is dit principe opgenomen in een aangenomen amendement van de SP op de wet voortgezet ouderschap na scheiding. Overigens wordt de strekking van het begrip niet per se beperkt tot scheiding, ook binnen bestaande huwelijken en samenlevingen kan worden gestreefd naar gelijkwaardig ouderschap.

Father and Daughter

Father and Daughter	
Regie	Michael Dudok de Wit
Producent	Claire Jennings Willem Thijssen
Scenario	Michael Dudok de Wit
Muziek	Normand Roger Denis L. Chartrand
Première	2000
Genre	Dramafilm, kortfilm, animatiefilm
Speelduur	8.30 minuten
Taal	geen
Land	United Kingdom België Nederland
Prijzen	o.a Oscar 2001
(en) IMDb-profiel ^[1]	
Portaal Film	

Father and Daughter is een animatiefilm van Michael Dudok de Wit uit 2000. De film kreeg een groot aantal prijzen, waaronder de Oscar voor beste animatiefilm in 2001. In 2007 kreeg deze film een plek in de canon van de Nederlandse film.

Je ziet dat een vader en een dochter afscheid nemen bij een dijk aan het water. Het meisje blijft daarna telkens, per fiets over de dijk, terugkeren naar de plek van dat afscheid. Deze zoektocht naar haar vader herhaalt zich in verschillende levensfases.

In allerlei recensies van dit filmpje wordt gesproken over een vader die zijn dochter verlaat. Dit blijkt uit deze woordenloze film echter niet. De filmer zelf zegt in een interview in NRC daarover: *"Dat laat ik expres open. Als je hem weg zou zien roeien met een hengel of een koffer of een pistool, word je in een richting geduwd. Zelfs of hij vrijwillig gaat of dat hij weg moet, wil ik in het midden laten. Het gaat erom dat hij weggaat."*^[2]

De filmer merkte in de VPRO-gids op dat er niets autobiografisch aan deze film zit.

Externe links

- (en) *Father and Daughter* ^[1] in de Internet Movie Database
- Recensies van de film ^[3]

Voetnoten

[1] <http://www.imdb.com/title/tt0279079/>

[2] Film & Video (<http://www.nrc.nl/W2/Nieuws/2001/03/24/Vp/film2.html>)

[3] http://www.keyframeonline.com/Animation/Father_and_Daughter/526/

Nederlandse cinema in 2000

Rent a Friend (2-mrt-00) · De Fûke (20-apr-00) · Lek (27-apr-00) · Wilde Mossels (28-sep-00) · Het negende uur (28-sep-00) · De omweg (9-nov-00) · Babs (7-dec-00) · Mariken (7-dec-00) · De zwarte meteor (11-dec-00) · Father and Daughter (?) · De stilte van het naderen (?)

Alle films staan op volgorde van uitbreng, jan. t/m dec.

Levensfase

Een **levensfase** is een deel van de tijd van leven dat zich kan onderscheiden van andere delen.

De indeling varieert naargelang de context. Een gebruikelijke indeling is:

kindertijd (baby → dreumes → peuter → kleuter → schoolkind → puber) → adolescentie → volwassenheid → ouderdom

De ontwikkelingspsychologie kent een meer specifieke indeling van diverse fasen in de kinder- en jeugdtijd. De antroposofie deelt het leven in in vaste cycli van 7 jaar.

In de biologie spreekt men van levenscyclus.

Levensfasen van de mens

eicel · zygote · embryo · foetus · baby · peuter · kleuter · kind · puberteit · adolescentie · volwassene · bejaarde · oudere

Levenscyclus

Mijlpalen: Gametogenese → Gameet (Eicel, Zaadcel) → Bevruchting (Plasmogamie → Karyogamie) → Zygote → Diploïde fase/Sporofyt → Meiose (Reductiedeling) → Spore → Haploïde fase/Gametofyt

Generatiewisseling: Monogenetische cyclus · Digenetische cyclus · Trigenetische cyclus

Kernfasewisseling: Dikaryon · Diplofasische cyclus · Diplohaplofasische cyclus · Diplohaplont · Diplont · Diploïde · Gametische cyclus · Haploïde · Intermediaire cyclus · Haplofasische cyclus · Haplont · Sporische cyclus · Zygotische cyclus

Individuën: Diplobiont · Haplobiont

Metamorfose: Gedaanteverwisseling · Hemimetabool · Imago · Larve · Made · Metamorfose · Onvolledige gedaanteverwisseling · Nimf · Subimago · Pop · Vervelling · Volledige gedaanteverwisseling

Gastheerwisseling: Gastheer · Parasitisme · Waardplant

Verpleeghuis

Een **verpleeghuis** (ook: *verpleegtehuis*) is in Nederland een instelling waar patiënten kunnen worden verpleegd die niet langer voor een medische behandeling opgenomen behoeven te zijn in een ziekenhuis. Op een revalidatieafdeling kan men dan werken aan verder herstel en/of aanpassing aan de veranderde gezondheidssituatie. Er verblijven ook veel mensen die door ernstige belemmeringen langdurig niet in staat zijn om thuis of in een verzorgingshuis te verblijven. De beschikbaarheid van onvoldoende mantelzorg in de thuissituatie kan daarop van invloed zijn. Verpleeghuizen beschikken vaak over een of meerdere psychogeriatrische afdelingen. Er zijn ook gespecialiseerde psychogeriatrische verpleeghuizen. In een verpleeghuis zijn onder andere artsen, verpleegkundigen, ziekenverzorgenden, logopedisten, ergotherapeuten en fysiotherapeuten werkzaam. Ook kunnen er gespecialiseerde maatschappelijk werkers en psychiaters beschikbaar zijn.

Verpleeghuis

In Vlaanderen wordt algemeen de naam "Rust- en Verzorgingstehuis" of RVT gebruikt. De zwaar zorgbehoevende kan terecht in erkende "*RVT-bedden*" binnen een aantal van de woonzorgcentra. Voor deze patiënt ontvangt het rusthuis dan ook bijkomende subsidiëring.

Situatie in Nederland

Verpleeghuizen zijn onderdeel van de sector verpleeg- en verzorgingshuizen en thuiszorginstellingen, in beleidstaal ook wel verpleging, verzorging en thuiszorg (VVT) genoemd. De kwaliteit van de zorg in verpleeghuizen is herhaaldelijk een politiek aandachtspunt geweest omdat verwaarlozing van patiënten zou voorkomen. Mensen zouden nauwelijks onder de douche komen en op afwijkende tijden te eten krijgen. Personeelstekorten en beperkte budgetten zouden hiervan oorzaak zijn.

In september 2006 besprak staatssecretaris Ross de doelmatigheid van de zorg in de verpleeghuizen met de Tweede Kamer^[1].

Een tehuis

Omdat de patiënten over het algemeen voor langere tijd in een verpleeghuis verblijven, wordt een dergelijke inrichting vaak "tehuis" genoemd, de patiënten "bewoners" en de verblijfsvertrekken "huis-" of "woonkamers". De privacy is echter beperkt in instellingen waar bewoners nog op meerpersoonskamers verblijven. In steeds meer verpleeghuizen beschikken bewoners over een eigen slaapkamer.

Referenties

- [1] Onderzoek doelmatigheid verpleeghuizen (<http://www.minvws.nl/kamerstukken/lz/2006/onderzoek-doelmatigheid-verpleeghuizen.asp>), Kamerstuk van het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Sport, 20 september 2006

Jacob de Vos Willemsz

Jacob de Vos Willemsz (?, 1774 - ?, 23 juli 1844) was een Nederlandse dichter en tekenaar. Hij werd onder andere bekend van zijn verzameling getekende dagboekjes over en voor zijn kinderen. Deze tekende hij van 1803 tot 1809. Uit deze dagboekjes blijkt een intense vaderlijke betrokkenheid bij zijn kinderen. Het is tevens een beeldende beschrijving van de opkomst van de waardering van het kinderspel. Jacob de Vos Willemsz was lid van het Haarlemse dichtgenootschap Democriet. In 1840 werd hij benoemd tot Ridder der Orde van de Nederlandse Leeuw

Externe link

- Profiel ^[1] bij de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (dbnl)

Bronnen, noten en/of referenties

- *Vader en zoons* door Eveline Koolhaas Grosveld Hilversum 2001 ISBN 9065501827

Referenties

[1] http://www.dbnl.nl/auteurs/auteur.php?id=vos_055

Caucus (conflictbemiddeling)

Een **caucus** is een bijeenkomst ten behoeve van conflictbemiddeling waarbij de bemiddelaar met een van de twee partijen apart praat.

Er kunnen verschillende redenen zijn voor zo'n apart gesprek. Een mogelijke reden is dat het soms verstandig is een rustiger moment in te lassen in een heftige bijeenkomst of om een vermoede oplossingsrichting voorzichtig te beproeven. Ook kan het een laatste middel zijn om een dreigend falen af te wenden, hoewel deze optie door een aantal bemiddelaars juist wordt afgeraden.

Een gebrek aan vertrouwen tussen partijen kan juist een contra-indicatie zijn voor een caucus. Het gebruik van de caucus hangt erg af van de aard en de methode van bemiddeling.

Belang van het kind

Het '**belang van het kind**' is een centraal sturend begrip in theorie en praktijk van het Personen- en familierecht. De betekenis en inhoud van het begrip is omstreden en wordt door verschillende wetenschappers, schrijvers en betrokkenen verschillend geduid.

Plaats in de historie

Het begrip "belang van het kind" moet worden gezien in een historisch/culturele/juridische/pedagogische en sociale context waarin eerder andere plaatsbepalingen van de positie van het kind aan de orde waren. Hoewel het begrip het "belang van het kind" in de regel gebruikt wordt ter legitimatie van psychologische onderzoeken, rechterlijke uitspraken en ter onderstreping van het belang van interventie in familiezaken is dit begrip niet gedefinieerd.

Hanteerbaarheid en definieerbaarheid

Deskundigen zijn van mening dat het "belang van het kind" in het kader van een onderzoek en juridische procedures vanuit het kind moet worden bekeken. Doorgaans worden belangen in eerste instantie gedefinieerd door diegenen die het zelf aangaan. In het "belang van het kind" levert dit altijd een praktisch probleem op. Het zijn volwassenen die "het belang van het kind" onder woorden brengen en behartigen. Omdat het niet gedefinieerd is kan het ook nog eens van alles betekenen en betekent het zowel voor het kind, de ouders als de deskundigen in de regel iets geheel anders. De hanteerbaarheid van dit begrip zelf wordt daardoor zeer bemoeilijkt en volgens anderen onmogelijk.

Staat en ouders

Omdat ouders in eerste instantie de opvoeders zijn van een kind worden zij dikwijls gezien als diegenen die in de praktijk het "belang van het kind" bepalen. Zij worden ook geacht "het belang van hun kind te behartigen en te vertegenwoordigen". De secundaire en tertiaire opvoeders, gerepresenteerd door instituten, overheid en semi-overheid hebben een zeker recht toebedeeld gekregen zich met de opvoeding in te laten. Daarmee kregen zij ook te maken met de definitie en invulling van het begrip "belang van het kind". Defacto ontstaan daardoor strijdigheden in de praktische betekenis en uitvoerbaarheid van het begrip. Er bestaat daardoor een groot spanningsveld tussen de staat en de primaire opvoeders waarbij vooral de staat (wetgevende en rechtsprekende macht) het begrip is gaan gebruiken als rechtvaardiging en bewijs voor de juistheid van haar handelen. De staat weet zich ondersteund door het feit dat dit begrip voorkomt in vele nationale en internationale wetgevende teksten en verdragen. Het begrip wordt met name gebruikt door de uitvoerende instituten van de overheid zoals de Raad voor de Kinderbescherming, de rechterlijke macht en adviserende instanties als psychologische en pedagogische bureaus.

Belangenorganisaties en belangenbehartigers van ouders zijn zich vervolgens ook gaan buigen over dat begrip en hebben daar hun eigen invulling aan gegeven of soms het gebruik van het begrip verworpen. Ook zij worden in hun visie gesteund door een aantal wetenschappers.

"Volgens pedagoog Bas Levering is het "belang van het kind" gelegen in de pedagogische relatie met zijn of haar opvoeders. Hij laat zien dat deze relatie vanwege haar bijzondere aard gevrijwaard moet blijven van al te gemakkelijke inmenging van buitenaf. Om die reden pleit hij voor een terughoudende rol van de overheid."^[1]

De overheid is de laatste jaren van mening dat er al te veel naar het belang van de ouders is gekeken waar het over het "belang van het kind" zou moeten gaan. De overheid ziet dat als oorzaak van bijvoorbeeld de dood van het meisje Savanna. Vaderorganisaties zijn geneigd dit soort zaken te duiden als een probleem dat juist door de wegcijfering van ouders (cq. de vader) wordt veroorzaakt. Zo werd de vader van het "meisje van Nulde" met politiegeweld weggehouden bij zijn dochter, waarna de moeder het kind vermoordde.

In het algemeen kun je stellen dat de meeste mensen het wel erover eens zijn dat bepaalde zaken als mishandeling en ouderverstoting tegen het "belang van het kind" zijn. Maar over de analyse en factoren ter afweging verschillen de meningen vaak grondig. Een verschil wat vaak tot een niet ophoudende strijd tussen ouders, overheid en rechterlijke macht leidt.

Het kabinet Balkenende 4 is in november 2007 met een voorstel gekomen dat naar hun zeggen meer tegemoet zou komen aan de belangen van het kind. Dit voorstel is gebaseerd op het advies "kinderen eerst". De regering veronderstelt dat tot nu toe te veel aandacht is gegaan naar de belangen van ouders waarvan wordt veronderstelt dat die te veel strijdig zouden zijn met die van het kind.^[2]

Externe links

- (nl) Verdrag inzake de Rechten van het Kind ^[3]
- (en) Landen die het verdrag ratificeerden ^[4]

Bronnen, noten en/of referenties

- Het kind bijzonder belangrijk red: Goos Cardol en Wim Theunissen SWP ISBN 9789066658271
- Het recht of het belang van het kind red: Blankman/Stegeman

Voetnoten

- [1] zie hiervoor: <http://www.swpbook.com/998>
- [2] memorie van toelichting wetsvoorstel 89492: Bij de keuzes die in de jeugdbescherming moeten worden gemaakt, komt het "belang van het kind" op de eerste plaats. Het wetsvoorstel beoogt – meer dan nu het geval is – dit mogelijk te maken en daarmee het recht van een kind op een gezonde en evenwichtige ontwikkeling en groei naar zelfstandigheid centraal te stellen
- [3] <http://www.unicef.nl/unicef/servlet/nl.gx.siteworks.client.http.GetFile?id=52649>
- [4] <http://web.archive.org/web/20070926223320/http://www.ohchr.org/english/countries/ratification/11.htm>

Vaderdagtrofee m/v

De **Vaderdagtrofee m/v** is een jaarlijkse Nederlandse trofee die in 2007 werd ingesteld door het vaderkenniscentrum/sko in samenwerking met diverse Nederlandse ouderorganisaties. De trofee bedoelt aandacht te vragen voor de positie van vaders en wordt uitgereikt aan degene(n) die zich in een jaar het meest verdienstelijk maakte(n) in het weer terugbrengen van vaderskant van de familie in het leven van kinderen. de Vaderdagtrofee m/v is een wisseltrofee (schilderij) en een beeldje.

2007

De trofee zal jaarlijks worden uitgereikt op vaderdag, maar is in 2007 voor de eerste maal uitgereikt op de dag van de rechten van het kind, omdat vaderschap begint bij het kind. Op 20 november 2007 maakte Juryvoorzitter prof. Louis Tavecchio op het binnenhof

De wisseltrofee Vaderdagtrofee m/v

bekend dat de SP de eerste winnaar van de trofee is. Harry van Bommel, Krista van Velzen en Sharon Gesthuizen (namens Jan de Wit) van de SP-Tweede Kamerfractie ontvingen de trofee uit handen van de maker Joep Zander.

Bij de toewijzing van de trofee speelde het amendement van Jan de Wit op het wetsontwerp voortgezet ouderschap van voormalig minister Donner en de Kamervragen van Krista van Velzen over gelijke behandeling van vrijstelling van uitzending van militaire vaders en moeders een grote rol naast de persoonlijke inzet van Harry van Bommel. De andere genomineerden waren GroenLinks en de VVD.

2008

In 2008 werd op 11 juni de trofee door Krista van Velzen overgedragen aan Jan Steen. Deze voormalig piloot bij de luchtmacht won een procedure bij de Commissie Gelijke Behandeling over het gelijkelijk toepassen van vrijstelling voor uitzending naar een militaire missie voor ouders met kinderen onder de 5 jaar. Marcel Matser (vakbondsonderhandelaar van CNV Publieke Zaak) en Bruno Groen (vakbondsonderhandelaar van ABVAKABO FNV) waren genomineerd omdat zij gezamenlijk in het decentrale CAO-overleg met de gemeente Nijmegen tot overeenstemming kwamen over een verlenging van het vaderschapsverlof van 2 naar 10 dagen voor de 2000 ambtenaren van die gemeente. Hugo Borst was genomineerd voor de aandacht die hij in diverse media besteedde aan de vader-zoonrelatie.

2009

Op 19 juni 2009 werd de trofee overgedragen aan Peter Brons. Deze vader kwam uitgebreid in het nieuws vanwege het feit dat hij als eerste vader een veroordeling van een moeder bewerkstelligde vanwege het stelselmatig negeren van een omgangsregeling. Ook ter gelegenheid van de uitreiking was zijn verhaal weer prominent aanwezig in de landelijke media. Genomineerd was ook de firma PricewaterhouseCoopers vanwege het door hun binnen het bedrijf doorgevoerde vaderschapsverlof. Het Drentse emancipatiebureau ENOVA werd genomineerd vanwege de aandacht voor, van hun kind gescheiden, vaders en Deon van Moorsel vanwege zijn goed geregisseerde vluchtactie met zijn dochter naar België. Door deze vluchtactie kon hij een, volgens Belgische autoriteiten onnodige en volgens de jury zeer onzinnige, uithuisplaatsing voorkomen. De uitreiking 2009 werd gecombineerd met een vaderdagconferentie waar diverse wetenschappers aspecten van vaderschap belichtten. De organisatie was nu, naast het vaderkenniscentrum in handen van Ikvader.nl en de Universiteit van Amsterdam.

2010

De genomineerden voor 2010 waren: Wouter Bos voor zijn keuze voor zijn gezin; publiciste en concept- en projectontwikkelaar Charlotte Lemmens voor haar activiteiten en pleidooi voor gelijke rechten voor vaders; Europoliticus Marije Cornelissen van GroenLinks en the Greens in het Europees Parlement voor het initiatief tot twee weken betaald Europees vaderschapsverlof, en kinderpsychiater Glenn Helberg (OCaN) samen met vader en muzikant Orville Breeveld (Vitamine V) voor hun initiatief om Caribisch vaderschap te stimuleren. De laatsten wonnen de trofee. De uitreiking vond 18 juni weer plaats tijdens een symposium op de Universiteit van Amsterdam.

Externe link

- Officiële website ^[1]

Referenties

[1] <http://vaderdagtrofee.nl/>

Louis Tavecchio

Louis Willem Cornelis Tavecchio (Den Haag, 10 maart 1946) is een Nederlands psycholoog.

Tavecchio werd geboren in Den Haag en is opgegroeid in de Haagse Schilderswijk. Hij werd door een betrokken onderwijzer 'ontdekt', die erop toezag dat hij op school de aandacht kreeg die hij intellectueel verdiende^[1].

Tavecchio ging naar het gymnasium, studeerde psychologie aan de Universiteit van Amsterdam (UvA), waar hij in 1977 promoveerde op een onderzoek naar de meting en evaluatie van onderwijsgedrag. Eind 1975 trad hij in dienst van de universiteit Leiden bij de afdeling Algemene en gezinspedagogiek, waar hij tot begin 2007 werkzaam was. In 1979 werd hij benoemd tot universitair hoofddocent Gezinspedagogiek. In 2001 keerde hij terug bij de UvA (afdeling Pedagogiek & Onderwijskunde) als bijzonder hoogleraar pedagogische aspecten en kwaliteit van kinderopvang met de oratie :*Van opvang naar opvoeding*^[2]

Hij houdt zich daarnaast specifiek bezig met de ontwikkeling van jongens en de betekenis van vaderschap. Hij heeft regelmatig de aandacht gevraagd voor het gebrek aan mannelijke opvoeders in kinderopvang en primair onderwijs. Sinds februari 2007 vervult hij tevens de functie van Lector Vraaggerichte Methodiekontwikkeling en onderzoek bij het kenniscentrum van het domein Maatschappij en Recht van de Hogeschool van Amsterdam. Hij is hoofdredacteur van het tijdschrift *Pedagogiek* en lid van de redactie van *Kind & Adolescent Review*. Hij publiceerde vele tientallen (inter)nationale artikelen hoofdstukken en boeken op het gebied van gezinsopvoeding, kinderopvang en hulpverlening. Ook schreef hij enkele boeken op het gebied van sociaal-wetenschappelijke onderzoeksmethoden en statistiek.

In verband met zijn pensionering nam Louis Tavecchio op 3 maart 2011 afscheid van de Universiteit van Amsterdam . Als Emeritus zal hij nog wel promovendi blijven begeleiden. Bij gelegenheid van zijn afscheid werd in de pers weer veelvuldig aandacht geschonken aan zijn opvattingen over de betrokkenheid van mannen bij de opvoeding en opvang van kinderen^[3].

Louis Tavecchio als juryvoorzitter bij de uitreiking van de vaderdagtrofee m/v 2008

Externe links

- CV en publicaties van Louis Tavecchio ^[4]
- Volledige tekst oratie ^[5]
- Volledige tekst Openbare les (HvA) ^[6]

Bronnen, noten en/of referenties

- [1] Elsevier 28 augustus 2010
- [2] Tavecchio, L.W.C. (2002). *Van opvang naar opvoeding. De emancipatie van een uniek opvoedingsmilieu*. Amsterdam: Vossiuspers UvA (Oratiereeks, ISBN 9056292498). Voor de volledige tekst zie onder externe links.
- [3] bijvoorbeeld interview Vrij Nederland 29-1-2011
- [4] <http://home.medewerker.uva.nl/l.w.c.tavecchio>
- [5] http://www.aup.nl/do.php?a=process_visitor_download&editorial_id=375
- [6] <http://www.hva.nl/lectoraten/documenten/ol19-081203-tavecchio.pdf>

Beestenmarkt (Deventer)

De **Beestenmarkt** in de Nederlandse stad Deventer is een groot plein in de wijk Voorstad-centrum. Het plein wordt begrensd door de Brinkgreverweg, de Eerste Pauwenlandstraat en de Lange rij. Aan het plein liggen een aantal grote en kleine winkels. Er zijn parkeervoorzieningen, banken en er is een voetbal- en basketbalplaats. Op dinsdagochtend is er meestal een markt. Ook de grote Deventer weekmarkten vinden bij gelegenheid op het plein plaats, als er kermis is op de Brink. In 2007 is een grote renovatie van het plein afgesloten, wat gevierd is met het feest *Bestorming van de Beestenmarkt*. Met deze renovatie heeft het plein een nieuwe indeling gekregen.

Het plein ontleent zijn naam aan het feit dat het tot de Tweede Wereldoorlog gebruikt werd als handelsplaats voor vee. Tot 1963 werden er jaarmarkten gehouden. ^[1]

Voetnoten

- [1] http://www.deventer-markten.nl/olddeventer/markt_historie.htm

52° 15' NB, 6° 10' OL

Jan Dirk Imelman

Jan Dirk Imelman (1939) is een Nederlandse emeritus hoogleraar grondslagen en geschiedenis van de pedagogiek aan de Universiteit Utrecht (1989-1998), en algemene pedagogiek, in het bijzonder de wijsgerige en historische pedagogiek, aan de Rijksuniversiteit Groningen (1979-1990). Voor zijn universitaire loopbaan werkte Imelman als docent in het primair, middelbaar en hoger onderwijs. Hij hield zich als hoogleraar specifiek bezig met de inrichting van het onderwijs. Zijn benadering kenschetst zich als een cultuurhistorisch gefundeerde pedagogiek.

Imelman kent aan het leerproces een triadische structuur toe, bestaande uit leraar, leerling en leerstof (kennis, inhoud, cultuur). Vanuit deze visie leverde hij uitvoerige kritiek op nieuwe onderwijsmodellen zoals het studiehuis waar de relatie met de kennis, de leerstof uit het oog zou zijn verloren en de overheidsbureaucratie en onterechte overheidsbemoeienis de overhand zouden hebben gekregen^[1].

Volgens het rapport van de Commissie parlementair onderzoek onderwijsvernieuwingen in 2008 werd de kritiek van Imelman op een aantal onderwijsvernieuwingen ten onrechte niet gehoord en weggedrukt^[2].

Imelman leverde ook enkele malen uitvoerige kritiek op het antroposofische gedachtegoed maar deelt met de antroposofie de kritiek op de onderwijsbureaucratie.

Externe link

- Interview met Imelman ^[3]

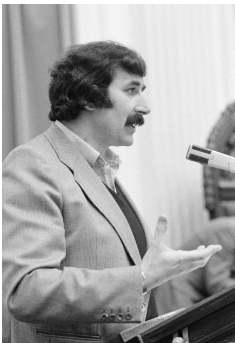

Bronnen, noten en/of referenties

[1] De overheid als bovenmeester; P. v.d. Ploeg, J.D. Imelman, W. Meijer, H. Wagenaar Intro, Nijkerk, 1999

[2] Het onderzoeksrapport van het parlementair onderzoek onderwijsvernieuwingen (http://www.tweedekamer.nl/images/kst113842.8s_tcm118-149847.PDF)

[3] <http://henkdijkgraaf.blogspot.com/2007/06/het-wordt-nooit-meer-wat-met-het.html>

Harry van den Bergh

Harry van den Bergh	
	
Tweede Kamer behandelt begroting Buitenlandse Zaken, Harry van den Bergh aan het woord	
Algemene informatie	
Naam	Harry Jacob van den Bergh
Geboren	Amsterdam, 1 april 1942
Partij	PvdA
Portaal Politiek Nederland	

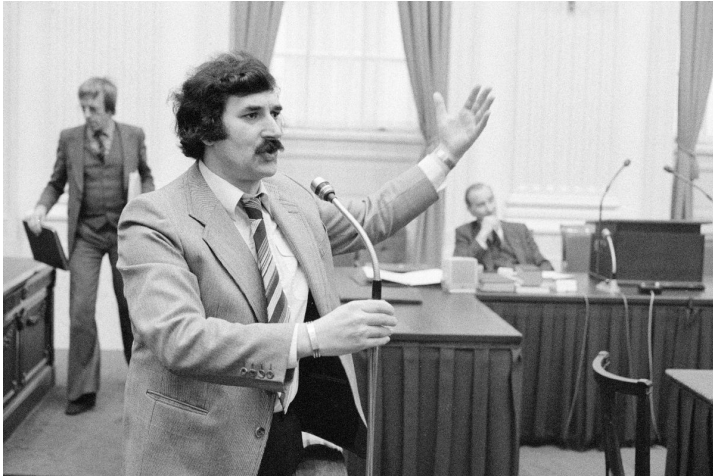
Harry Jacob van den Bergh (Amsterdam, 1 april 1942) is een Nederlands voormalig parlementslid voor de PvdA. Hij had vooral buitenlandse zaken en defensie als specialiteit.

Hij was van 1970 tot 1972 wetenschappelijk medewerker van het Koos Vorrink-Instituut. Tot 1975 was hij stafmedewerker van de kamerfractie van de PvdA, daarna internationaal secretaris.

Van 1977 tot 1987 was hij Tweede Kamerlid voor deze partij. Hij verliet de Tweede Kamer omdat hij in opspraak was geraakt. Het betrof (vermeende) voorkennis bij de handel in aandelen Fokker.

In de jaren negentig was Van den Bergh lange tijd voorzitter van Veilig Verkeer Nederland. In 1995 raakte hij in opspraak nadat hij op de snelweg te hard had gereden. Hij verontschuldigde zich voor het te hard rijden, maar trok zich niet terug als voorzitter.

Sinds 2000 is hij voorzitter van Vluchtelingenwerk Nederland.

Kamerlid Van den Bergh interpeleert Minister van Buitenlandse Zaken Van der Klaauw over het opschorten van humanitaire hulp vanuit de Europese Gemeenschap aan El Salvador, 19 februari 1981.

Externe link

- [Biografie](#) ^[1]

Zie de categorie *Harry van den Bergh* ^[2] van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

Referenties

[1] <http://www.parlement.com/9291000/biof/01882>

[2] http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Harry_van_den_Bergh?uselang=nl#mw-subcategories

Amanda Strydom

Amanda Strydom	
Afbeelding gewenst ^[1]	
Algemene informatie	
Geboren	Port Elizabeth: 23 juli 1956
Land	Zuid-Afrika
Werk	
Jaren actief	1979- heden
Genre(s)	Luisterlied, Kleinkunst
Label(s)	Tussen Kontinente / Music & Words (Benelux) Select Music Distribution (Zuid-Afrika)
Officiële website ^[1] (en) IMDb-profiel ^[2]	
Portaal Muziek	

Amanda Strydom is een blanke Zuid-Afrikaanse zangeres. Strydom begon in 1979 als actrice met onder andere een hoofdrol in de film, "Pasgetroud" van Franz Marx. Ze werkte als presentator, diskjockey als schrijver en in het cabaret. Vanaf midden jaren 80 schrijft ze en speelt ze in onewomanshows. Ze nam openlijk stelling tegen de apartheid en dit bracht ze ook tot uiting in haar liedjes (*Hector P*, *Die Lied van Ou Suid Afrika*). In 1986 veroorzaakte ze een schandaaltje door met een gebalde vuist een zwart machtssteken te maken in Stellenbosch. Aan dit laatste hield ze de bijnaam Amandla (strijdkreet: "macht") Strydom over.

In maart 2007 komt de CD *Briewe Uit Die Suide* uit in de Benelux. Het album bevat een representatieve verzameling liedjes uit Strydoms rijke repertoire. Met dit (mede door Stef Bos samengestelde) album wordt Amanda voorgesteld aan het publiek in het noorden. Het lied *My Kamer* wordt voor dit album in een nieuwe versie opgenomen, samen met Stef Bos. De CD wordt zeer goed ontvangen door pers en publiek. Met name *My Kamer* is veelvuldig te horen op de Nederlandse nationale en regionale radiostations.

In juni 2008 verschijnt Amanda's tweede album voor de Benelux, *Kerse Teen Die Donker*. Een melancholisch album waarop Amanda terugblijkt op haar jeugd in de jaren '70. Naast herinneringen en jeugdervaringen maken ook twee songs die voor Strydom onlosmakelijk verbonden zijn met haar jeugd deel uit van het album: *Me & Bobby McGee* (Kris Kristofferson) en *Rain* (José Feliciano). Als toegift zijn op de Benelux- uitgave twee bonustracks toegevoegd die zijn opgenomen tijdens haar Nederlandse theatertour in 2008. Strydom presenteerde haar album tijdens een concert in Koninklijk Theater Carré op 25 september 2008. Tijdens dit optreden kondigde Strydom aan in het najaar van 2009 een uitgebreide Nederlandse theatertournee te zullen doen. Het lied *Pelgrimsgebed* van dit album is zowel in Zuid-Afrika als in Nederland direct een klassieker.

In november en december 2009 volgt de eerder aangekondigde tour. Haar theaterconcert *Kerse Teen Die Donker* is genoemd naar het album dat centraal staat tijdens de concerten. Tijdens deze tour speelde onder meer voor een dolenthousiast publiek in een uitverkocht Kleine Komedie in Amsterdam.

In november 2010 verschijnt *Stroomop*, Amanda's derde album voor de Benelux. Diezelfde maand begon ze met het theaterconcert *Vuur In Glas* in Nederlandse theaters. Zoals ze tot nog toe steeds heeft gedaan bij haar Nederlandse

theaterconcerten brengt Strydom een eerbetoon aan haar dierbare vriend Johannes Kerkorrel. Dit keer staat ze ook stil bij een andere pionier van het Afrikaanse lied, Koos du Plessis. Wegens het succes van de tournee, zal deze nogmaals in de theaters te zien zijn in de winter van 2011.^[3]

Als actrice was Strydom te zien als Christine Swanepoel in de Afrikaanse televisieserie *Hartland*, uitgezonden op Kyknet.^[4]

Amanda Strydom heeft diverse prijzen in de wacht gesleept voor haar werk zoals in 2003 de "Tuks Alumni Laureaat" van de Universiteit van Pretoria en de South African Music Award (SAMA) in 2004.

Strydom is getrouwd en woont in Westdene, Johannesburg.

Externe links

- <http://www.amandastrydom.eu/>
- <http://www.tussenkontinente.eu/>
- (en) (af) <http://www.amandastrydom.com/>

Bronnen, noten en/of referenties

[1] <http://www.amandastrydom.eu/>

[2] <http://www.imdb.com/name/nm4658371/>

[3] (<http://www.tussenkontinente.eu/laatste-nieuws/theatertour-amanda-strydom-20112012>) Nieuwsbericht website Amanda Strydom

[4] (<http://www.tvsa.co.za/actorprofile.asp?actorID=13115>) Acteursprofiel op TVSA

Amandla

Amandla is een woord uit het Xhosa en Zulu en betekent "kracht/macht". Het woord werd veel gebruikt als strijdkreet in het verzet tegen de Apartheid onder andere door het ANC. De kreet, uitgeroepen door een leider werd dan dikwijls gevolgd door "Awethu" of "Ngawethu!" (aan ons). Het woord wordt nog steeds geassocieerd met de anti-apartheidsstrijd.

Amandla is tevens een populaire voornaam, De naam van actrice Amandla Stenberg en de naam van een blad en van een Langspeelplaat. Ook wordt de kreet *Amandla Awethu* gebruikt door de groep UB40 in hun lied *Sing our own song*.

Belangenvereniging Minderjarigen

De **Belangenvereniging Minderjarigen (BM)** was gericht op het behartigen van belangen van minderjarigen en met name tehuisbewoners. De organisatie werd opgericht in 1971 in Lage Vuursche^[1]. In de jaren negentig stierf de vereniging een langzame dood.

De BM streed tegen de disciplinerende van kinderen in deze maatschappij. Ze ging daarbij uit van een anti-kapitalistische klasseanalyse. Strijdpunten waren onder andere de inspraak in tehuizen (democratisering), de afdracht van loon aan de tehuizen, bevorderen van inzicht in de eigen situatie van tehuisbewoners.

De BM kende een afdelingsstructuur, streed vaak samen met andere jongerenorganisaties als ANJV en VVDM en kreeg dikwijls steun vanuit de alternatieve hulpverlening.

In veel tehuizen (met name rijksinrichtingen) werd de BM buiten de deur gehouden. Een, in 1975 aangenomen, links/liberale Kamermotie bracht daar weinig verandering in. De BM stelde zich daarbij eerder op als actiegroep dan als inspraakorganisatie.

In juni 1973 bezette de BM het kantoor van de Nationale Federatie voor Kinderbescherming in Den Haag om te protesteren tegen een koude sanering van het tehuizenbestand.^[2]

De BM gaf onder andere de rapporten *Zetten zat gezeten* (1973, 20 p.) en *Zwartboek Zetten. deel 2* (1985, 66 p.) uit^[3] over de, volgens de BM, deprimerende situatie in de Heldringstichting te Zetten.

Bronnen, noten en/of referenties

[1] Rudie Kage *De kindbeschermers* (1979) ISBN 9029396954

[2] Jaco van der Vaart *De politieke functie van de justitiele kindbescherming en de "orthopedagogiek"* doctoraalscriptie 1977 blz 78

[3] Gegevens ontleend aan de catalogus van de Openbare Bibliotheek in Arnhem (<http://www.bibliotheekarnhem.nl/zoeken/?query=zetten+zat+gezet>) (geraadpleegd 26 april 2013).

Hubert Van Gijseghem

Hubert Van Gijseghem (1941) is gepensioneerd hoogleraar psychologie aan de universiteit van Montréal. Hij bezit een licentiaat in de psychologie (Katholieke Universiteit Leuven). Hij is gespecialiseerd in psychopathologie, ontwikkelingspsychologie en forensische psychologie en schreef verschillende boeken en artikelen over onder andere seksueel misbruik en ouderverstoting. Hij is geboren in België en geeft daar nog regelmatig lezingen over, onder andere, het ouderverstotingssyndroom.

Aan de theorievorming over het ouderverstotingssyndroom voegde hij inzichten toe over de sociaal-historische context. In de loop van de recente geschiedenis werd de positie van het kind ten opzichte van de ouders benaderd vanuit achtereenvolgens de theorie van de "tender-years-presumption", de gelijkheidsideologie en het "belang van het kind".

Van Gijseghem publiceert voornamelijk in het Frans. Hij schreef in het Nederlands onder andere een artikel over de belangrijkste controverses over ouderverstoting^[1]

Bibliografie

- Us et abus de la mise en mots en matière d'abus sexuel. Montréal: Méridien. 1999 (red)
- L'enfant mis à nu. L'allégation d'abus sexuel : la recherche de la vérité. Montréal : Éditions du Méridien.1992(red)
- La personnalité de l'abuseur sexuel. Typologie à partir de l'optique psychodynamique. Montréal : Éditions du Méridien 1988
- La quête de l'objet. Pour une psychologie du chercheur du trésor. Montréal : Hurtubise HMH 1985

Voetnoot

[1] In: Verpasseerd Ouderschap Relapublishing 2009

Externe link

- Eigen internetsite (<http://www.hubertvangijseghem.com/>)

Gynocentrisme

Gynocentrisme of **differentialistisch feminisme** is het centraal stellen van de vrouw, het vrouwelijke. Het is de naam voor een stroming in de vrouwenbeweging die een duidelijk onderscheid tussen mannen en vrouwen wenst te maken en daarbij het belang van vrouwen centraal stelt. Het tegenovergestelde is androcentrisme of het begrip viricentrisme dat vooral door de Franstalige feministe, psychoanalytica en filosoof Luce Irigaray gebruikt wordt.

<div><div><div><div><div><div></div></div></div><div><div></div></div></div><div><div></div></div></div><div><div></div></div></div> <div><div></div></div>
--

Uxorilokaliteit

Uxorilokaliteit is een vorm van huwelijksvestiging waarbij de bruidegom zich na het huwelijk of een vergelijkbare verbintenis, zich bij de bruid vestigt. Uxorilokaliteit wordt beschreven als een van de mogelijke kenmerken van een matriarchaat. Het begrip uxorilokaliteit is verwant aan het begrip matrilokaliteit waarbij een echtpaar bij de familie van de vrouw woont. Het komt voor bij onder andere Minangkabau en Yao. Bij virilokaliteit vestigt de vrouw zich juist bij de man.

Guy Swennen

Guy Swennen	
Afbeelding gewenst ^[1]	
Naam	Guido Willy Swennen
Geboren	Eigenbilzen, 30 juli 1956
Regio	 Vlaanderen
Land	 België
Functie	Politicus
Partij	SP / sp.a
Functies	
1983 - 1985	Gemeenteraadslid Bilzen
1983 - 1985	Schepen Bilzen
1985 - 1991	Provincieraadslid Limburg
1991 - 1995	Bestendig afgevaardigde Limburg
1991 - 1995	Volksvertegenwoordiger
1992 - 2003	Lid Vlaamse Raad
1995 - heden	Gemeenteraadslid Bilzen
1995 - heden	Schepen Bilzen
2003 - 2007	Volksvertegenwoordiger
1991 - 1995	Gecoöpteerd senator ^[1]
2012 - heden	Quaestor Senaat
Website ^[2]	
Portaal Politiek	

Guido Willy (Guy) Swennen (Eigenbilzen, 30 juli 1956) is Belgisch senator voor de sp.a.

Levensloop

Hij is tweede ondervoorzitter van de Senaatscommissie Justitie, lid van de commissie voor Binnenlandse zaken en lid van de Justitiecommissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Hij is schepen van de gemeente Bilzen. Hij is tevens praktiserend advocaat.

Swennen was een van de grondleggers van de wet op het verblijfsco-ouderschap in 2006 en van de nieuwe echtscheidingswet in 2007.

Hij schreef meerdere wetsvoorstellen binnen het familierecht. Hij stelde tevens een reeks maatregelen voor ter bestrijding en voorkoming van het ouderverstotingssyndroom, waaronder strafbaarstelling van ouderverstoting.

In het verleden was Swennen gemeenteraadslid en provincieraadslid.

Guy Swennen is sinds 1999 lid van het nationaal partijbureau van de sp.a.

Externe link

- Officiële website ^[3]

Bronnen, noten en/of referenties

[1] Fiche Guy Swennen (<http://www.senate.be/www/?Mival=/showSenator&ID=388&LANG=nl>); Senaat

[2] <http://www.guyswennen.be>

[3] <http://www.guyswennen.be/>

Socialistische Partij Anders (sp.a)	
Partijvoorzitters:	Karel Van Miert · Frank Vandenbroucke · Louis Tobback · Fred Erdman · Patrick Janssens · Steve Stevaert · Johan Vande Lanotte · Caroline Gennez · Bruno Tobback
Fractievoorzitters:	Kamer: Karin Temmerman · Senaat: Bert Anciaux · Vlaams Parlement: Bart Van Malderen · Brussels Parlement: Fouad Ahidar
Ministers:	Federaal: Johan Vande Lanotte · Monica De Coninck Vlaamse Regering: Ingrid Lieten · Pascal Smet · Freya Van den Bossche
Voorgangers:	Belgische Werkliedenpartij (BWP) (1885-1940) · Belgische Socialistische Partij (BSP) (1940-1978)
Nevenorganisaties:	Animo · Zij-kant · Curieus · Vonk
Symbolen:	Charter van Quaregnon · De Internationale · Dag van de Arbeid · Rode Roos
Socialistische	Parti Socialiste (PS) · Sozialistische Partei (SP) · Algemeen Belgisch Vakverbond (ABVV) · Magik? · Linx+ ·
Zuil:	Socialistische Mutualiteiten · S-Plus · JOETZ · VIVA-SVV · (Centrum voor) Thuiszorg · Vermeylenfonds · Rode Valken · FOS Socialistische Solidariteit · AMSAB-ISG

Matrilokaliteit

Matrilokaliteit is een manier van samenleven waarbij dochters (ook als ze volwassen zijn, kinderen krijgen, trouwen, bij de moeder blijven wonen. Dit heeft tot gevolg dat echtgenoten van dochters óf ook bij de moeder van de dochter wonen óf daar slechts op bezoek komen (bezoekhuwelijk).

Matrilokaliteit vereist matrilineariteit maar andersom volgt uit matrilineariteit niet vanzelfspreken matrilokaliteit. Het begrip uxorilokaliteit is nauw verwant aan het begrip matrilokaliteit, maar matrilokaliteit vergt dus niet per definitie de verhuizing van de bruidegom.

Avunculaat

Avunculaat is in de volkenkunde de aanduiding van de bijzondere rol van de broer van de moeder. Het is vaak een onderdeel van de structuur van matrilineaire culturen.

De term is afkomstig van het Latijnse woord avunculus als tegenovergestelde van patruus, waarbij dit laatste dan duidt op de positie van de broer van de vader.

In geval van avunculokaliteit verblijft een getrouwd koppel bij de broer van de moeder van de bruidegom. Dit gebruik zou in ongeveer 4% van de culturen voorkomen. Een mogelijke verklaring voor deze vorm van samenleving is de onzekerheid van de genetische herkomst van het kind in kwestie. De zekere aanwezigheid van een deel van de genen van de broer van de moeder kan een verklaring zijn voor de keuze voor zijn sociaal ouderschap.

De Chamorros en de Taíno zijn voorbeelden van avunculokaliteit.

De term avunculaat wordt in meer bijzondere betekenis gebruikt voor een vorm van erelidmaatschap dat vaak voorkomt bij studentenverenigingen.

Advies- en Meldpunt Kindermishandeling

Het **Advies- en Meldpunt Kindermishandeling** (AMK) is een Nederlandse organisatie die meldingen van vermoede kindermishandeling registreert, daar advies over geeft en zo nodig actie op onderneemt.

Werkwijze

De meldpunten hebben een telefoonnummer waar iedereen naar toe kan bellen met een vermoeden van kindermishandeling. Het centrum accepteert meldingen van iedereen en motiveert dit met volgende reden:

"Meestal vertellen mishandelde kinderen of degene die hen mishandelt niet uit zichzelf over de situatie. Voor hen is het van groot belang dat mensen in hun omgeving de mishandeling opmerken en er iets aan doen."

Er zijn verschillende redenen te noemen waarom meldingen van kindermishandeling niet bij de meldpunten komen.^[1]

1. twijfels over de juistheid van het vermoeden van de mishandeling.
2. angst voor de gevolgen van de melding voor de melder.

Organisatie

Elke provincie en grootstedelijke regio heeft een eigen Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, allen bereikbaar via hetzelfde landelijke telefoonnummer.

De meldpunten zijn min of meer de opvolgers van het bureau vertrouwensartsen die vroeger meldingen registreerde. De meldpunten zijn nu ondergebracht bij de Bureaus jeugdzorg

Vlaanderen

Vertrouwenscentrum kindermishandeling

Externe link

- site van de Advies- en Meldpunten Kindermishandeling ^[2]

Bronnen, noten en/of referenties

[1] Trouw: 24 maart 2009, Overheid roept op tot direct melden kindermishandeling (<http://www.trouw.nl/nieuws/nederland/article2061794.ece>)

[2] <http://www.amk-nederland.nl/>

Feminisering (sociologie)

Feminisering is de aanduiding voor het toenemen van de invloed van het vrouwelijke in de samenleving.

De term kan specifiek slaan op toename van het aantal vrouwen in bepaalde sectoren van de samenleving maar ook op een toename van vrouwelijke waarden, vrouwelijke rolpatronen of feministische politieke waarden.

Een belangrijke discussie gaat over de veronderstelde feminisering van het onderwijs. Volgens sommige wetenschappers (Lauk Woltring, Louis Tavecchio) komt hierdoor de opvoeding en educatie van jongens in gevaar.

Ook ten aanzien van het gezin zijn er enkele discussies over de toenemende invloed van de mannelijke opvoeding. Bijvoorbeeld zou een gebrek aan autoritatieve stijl leiden tot een reeks van problemen, met name voor jongens. De grotere tijdsbesteding van vaders aan de zorg betekent niet per definitie een profilering van het mannelijk rolmodel.

Een veronderstelde relatieve toename van het aantal arme vrouwen wordt vaak gevat onder de noemer *feminisering van de armoede*.

Bernard van Leer Foundation

De **Bernard van Leer Foundation** is een internationale stichting die middelen en kennis ter beschikking stelt ter verbetering van de ontwikkeling en rechten van, met name het jonge, kind. Het fonds werd in 1949 in Nederland opgericht en is hier gevestigd.

Het inkomen van de stichting is afgeleid van het legaat van Bernard van Leer, een Nederlandse industrieel en filantroop die leefde van 1883 tot 1958. Hij maakte zijn fortuin in een verpakkingsbedrijf. Bernard van Leer is door een biograaf beschreven als een "onvermoeibare zakenman, die alles en iedereen ondergeschikt maakte aan zijn zakelijke belangen, een gedreven individualist, een snelle denker, ongedurig en irritant".

Na de dood van Bernard van Leer in 1958 kreeg de stichting, onder leiding van zijn zoon Oscar van Leer, een duidelijker focus. Vanaf 1964 was de Bernard van Leer Foundation vooral gericht op jonge kinderen en primair onderwijs.

Link

- Officiële website ^[1]

Referenties

[1] <http://www.bernardvanleer.org/>

Jeugdzorg (algemeen)

Jeugdzorg is een algemene omschrijving voor alle maatschappelijke zorgvoorzieningen voor jeugdigen. Dus alles naast en buiten de directe primaire opvoedingsrelatie van ouders voor hun kinderen. Meestal (en meer specifiek) zal het gaan om zorg voor kinderen die in de problemen komen. Hiertoe bestaan in Nederland instellingen als Raad voor de Kinderbescherming en Bureau Jeugdzorg, en in België het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg. De jeugdzorg bestaat uit zowel private als overheidsorganisaties.

Volgens het Regeerakkoord 2012 wordt de jeugdzorg in 2015 gedecentraliseerd naar gemeenten. De decentralisatie omvat alle onderdelen: de jeugdzorg die nu een verantwoordelijkheid is van de provincie, de gesloten jeugdzorg onder regie van Volksgezondheid Welzijn en Sport, de jeugd-GGZ die onder de ZVW valt, de zorg voor lichtverstandelijk gehandicapten jongeren op basis van de AWBZ en de jeugdbescherming en jeugdreclassering van Veiligheid en Justitie. Deze decentralisatie wordt gecoördineerd op het ministerie van VWS. De betreffende toekomstige wet wordt de jeugdwet genoemd. Het betreft een van de drie grote decentralisaties in het sociale domein.^{[1][2]}

Geschiedenis

Sinds de negentiende eeuw is de maatschappelijke verantwoordelijkheid voor de jeugd langzaam maar stelselmatig toegenomen. Markante momenten waren de invoering van het Kinderwetje van Van Houten in 1874 en van de ondertoezichtstelling in 1922.

Regelmatig zijn er sinds de zestiger jaren van de twintigste eeuw ook geluiden te horen dat de verantwoordelijkheid van de staat voor de jeugdzorg teveel groeit. In 2009 uitten verschillende deskundigen, maar ook de minister voor Jeugd-en Gezin, André Rouvoet, daarover hun zorg. Dit laatste probleem speelde zich in Nederland in veel heftigere mate af dan in België waardoor in 2007 het verschijnsel ontstond van de jeugdzorgvluchtelingen. Dit zijn mensen die vanuit Nederland naar elders (voornamelijk België) vluchten om overmatige jeugdzorg in Nederland (uithuisplaatsingen, ondertoezichtstellingen) te ontvluchten. De Nederlandse Nationale ombudsman betitelde de Nederlandse jeugdzorg in 2009 als "gedragsgestoord".

De recente snelle toename van de jeugdzorgbemoeienis, en de daarbij behorende toename van de wachtlijsten, wordt volgens de meeste critici veroorzaakt door de omslag die plaatsvond na de zaak Savanna in 2004. In deze zaak werd een medewerker (voogd) van een voogdijinstelling vervolgd vanwege een verondersteld nalaten om gepaste zorg te verlenen waardoor de moeder en stiefvader van het meisje haar konden ombrengen. Hierdoor zou vervolgens steeds sneller zijn ingegrepen door bureaus jeugdzorg. Maar ook is de stelling geuit dat in feite zaken als die van Savanna en het meisje van Nulde juist veroorzaakt werden door een overmaat aan staatsbemoeienis. Aangevoerd wordt hierin dat in de diverse gevallen de vader van de overleden kinderen buiten spel was gekomen dan wel gezet.

Instellingen voor jeugdzorg

- Bureau Jeugdzorg, een Nederlandse zorginstelling voor de jeugd met zowel vrijwillige zorg als verplichte zorg, met taken die wettelijk zijn vastgelegd in de Wet op de Jeugdzorg.
 - Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) is een Nederlandse organisatie die meldingen van vermoede kindermishandeling registreert, daar advies over geeft en zo nodig actie op onderneemt.
 - Kindertelefoon, een Nederlandse telefonische hulpdienst voor kinderen, onderdeel van Bureau Jeugdzorg.
 - Jeugdbescherming (voogdij en gezinsvoogdij), Jeugdbescherming is een gedwongen maatregel die de rechter kan opleggen als vrijwillige hulp niet werkt. Een kind of jongere wordt dan 'onder toezicht gesteld'.
 - Jeugdreclassering, hulpverlening aan jeugdigen die verdacht worden van of veroordeeld zijn wegens een strafbaar feit.
- Centrum voor Jeugd en Gezin, een Nederlandse instelling voor jeugdzorg op gemeentelijk niveau.

- Comité voor Bijzondere Jeugdzorg, een Vlaamse overheidsinstelling die een centrale plaats inneemt in het jeugdbeschermingsrecht en meer bepaald in de Bijzondere jeugdbijstand.
- Hoenderloo Groep, een Nederlandse instelling voor jeugdzorg en onderwijs die een tijdelijk thuis biedt aan ongeveer driehonderd jongeren met complexe (gedrags)problemen, die om diverse redenen niet meer thuis kunnen wonen.
- Mutsaersstichting, is een Nederlands hulpverleningscentrum in Noord- en Midden-Limburg, dat geïndiceerde jeugdhulpverlening en geestelijke gezondheidszorg aan kinderen en jongeren biedt.

Referenties

[1] <http://www.vng.nl/onderwerpenindex/bestuur/decentralisaties-sociaal-domein>

[2] <http://www.divosa.nl/dossiers/samenhang-3-decentralisaties>

Esther Vilar

Esther Vilar, geboren Esther Margareta Katzen, (Buenos Aires, 16 september 1935) is een Duits-Argentijnse schrijfster.

Haar joodse ouders waren geëmigreerd uit Duitsland. Voordat zij ging schrijven volgde zij opleidingen in geneeskunde en sociologie. Ze is vooral bekend van haar boek *De gedresseerde man* en de verschillende opvolgers daarvan, die betogen dat, in tegenstelling tot de opvatting van het feminisme, vrouwen in de geïndustrialiseerde culturen niet onderdrukt worden, maar volgens een vast systeem mannen manipuleren. Haar hoofdwerk werd in tientallen talen vertaald.

Haar standpunten riepen de nodige discussie op. Zo ging ze in 1975 publiekelijk in debat met Alice Schwarzer die de joodse schrijfster, naast seksist, uitmaakte voor fascist waarbij ze haar werk vergeleek met een anti-semitisch tijdschrift.

Bibliografie

- *De gedresseerde man*, Tritonpers 1971, ISBN 90 6057 032 4
 - *Het polygame geslacht*, De Centaur 1975, ISBN 90 6057 023 5
 - *Het einde van de dressuur*, De Centaur 1977, ISBN 90 6057 224 6
 - *Oud*, De Centaur 1980, ISBN 906057 168 1
-

Bas Levering

Bas Levering (1 december 1947) is een Nederlands pedagoog gespecialiseerd in de algemene en theoretische pedagogiek. Na een aanvankelijke studie bouwkunde studeerde hij wijsgerige en historische pedagogiek aan de Universiteit Utrecht. Vanaf 1972 was hij als docent pedagogiek en filosofie verbonden aan de opleiding voor MO-pedagogiek (Pedagogisch Seminarium) te Utrecht. Sinds zijn afstuderen in 1975 is hij aan de Universiteit Utrecht verbonden als docent en onderzoeker op het terrein van de theoretische pedagogiek. In 1988 promoveerde hij op een proefschrift met de titel *Waarden in opvoeding en opvoedingswetenschap*.

Levering was van 2004 tot 2012 als lector algemene pedagogiek verbonden aan Fontys Hogescholen. Van 2009 tot 2011 vervulde hij een gastprofessoraat aan de Universiteit van Gent. Hij was voorzitter van de regiegroep voor de herziening van de beroepscode van de beroepsvereniging voor pedagogen (Nederlandse Vereniging van Opvoedkundigen-NVO). Hij treedt vaak op als deskundige in publieke debatten. Hij houdt zich daarin bezig met ethische discussies over de verantwoordelijkheid en invloed van ouders en staat met betrekking tot de opvoeding.

Levering was gemeenteraadslid en wethouder in Montfoort en lid van Provinciale Staten van Utrecht voor de PvdA. Hij is hoofdredacteur van het magazine *Pedagogiek in Praktijk*.

Voor zijn publieke optredens en zijn, op de praktijk gerichte, pedagogische publicaties ontving hij in 2003 de Wilhelminaprijs.

Bibliografie

- Een al te sfeervol beeld van toen (2013)
 - Een kinderhand is gauw gevuld (2012)
 - Boos! Over agressie, opvoeding en ontwikkeling (2012)
 - Praktische pedagogiek als theoretisch probleem (2010)
 - Darwin, geschiedenis en opvoeding (2010)
 - Nature nurture: basisdilemma met beperkte praktische betekenis (2009)
 - Grote pedagogen in klein bestek (2008)
 - Opvoeding als spiegel van de beschaving (2008)]
 - Mythes in het onderwijs (2008)
 - Kleine potjes hebben grote oren (2008)
 - Het kind als spiegel van de beschaving (2007)
 - In het belang van het kind (2007)
 - Dolgedraaid (2006)
 - Het eeuwige feit-norm probleem in de pedagogiek (2004)
 - Dat komt vanzelf wel goed (2004)
 - Grondslagen van de wetenschappelijke pedagogiek. Modern en postmodern (2001)
 - Opvoeding en onderwijs leren zien. Een inleiding in interpretatief onderzoek (1999)
 - Thema's uit de wijsgerige en historische pedagogiek (1998)
 - De overschatting van de macht van de opvoeder (1995)
-

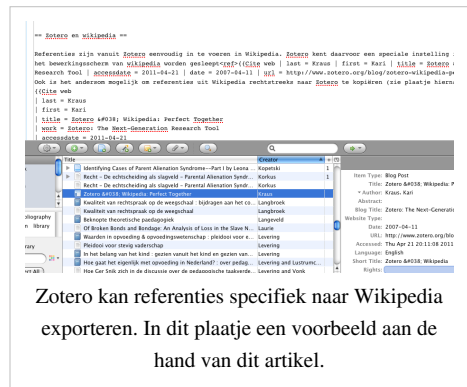
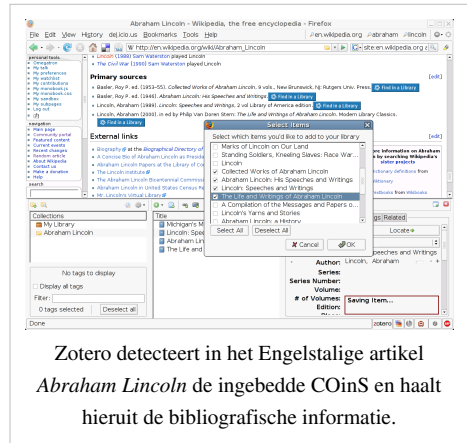
Zotero

Zotero is een referentiemanager die van origine functioneert als een opensource-plugin-in in de webbrowser Mozilla Firefox. Inmiddels wordt het programma ook voor andere webbrowsers ontwikkeld. Dit programma maakt het mogelijk referenties te beheren en uit te wisselen met bijvoorbeeld tekstverwerkingsprogramma's als LibreOffice en Word. Vanuit het programma kunnen referenties naar bibliografieën worden uitgevoerd in formaten als APA en MLA.

Het Nederlandse bibliothecaire catalogussysteem PiCarta heeft uitwisseling met Zotero mogelijk gemaakt. Dit geldt ook voor WorldCat.

Zotero en Wikipedia

Referenties zijn vanuit Zotero eenvoudig in te voeren in Wikipedia. Zotero kent daarvoor een speciale instelling in het voorkeursmenu "export". Referenties kunnen dan rechtstreeks in het bewerkingsscherm van Wikipedia worden gesleept^[1] (zie ook het onderste plaatje hiernaast). Hetzelfde kan worden bereikt door in Zotero het item met de rechter muisknop aan te klikken, te kiezen voor exporteren en dan voor wikipediaformat. Ook is het andersom mogelijk om referenties uit Wikipedia rechtstreeks naar Zotero te kopiëren (zie plaatje hiernaast).

Etymologie

De naam is afgeleid van het Albanese woord *zotëroj* (»iets snel begrijpen, meester worden«)^[2]

Externe link

- (en) Officiële website ^[3]

Bronnen, noten en/of referenties

[2] The Etymology of Zotero (<http://markdingemanse.nl/the-ideophone/zotero-etymology/>)

[3] <http://zotero.org>

Partnerscheiding

Partnerscheiding betreft het opheffen van een relatie tussen twee levenspartners. Er zijn verschillende vormen van dit soort partnerschap en dus ook veel verschillende vormen van opheffing daarvan. Al dan niet is sprake van samenwonen, samenleven, samenlevingscontract, partnercontract, huwelijk met en zonder gezamenlijkheid van goederen. Veel zaken die kinderen aangaan worden vaak onder de noemer echtscheiding besproken alhoewel daar eigenlijk slechts sprake van is bij het opheffen van een huwelijk.

Zie ook: Echtscheiding

11'09''01 September 11

September 11 is een film in elf episodes naar aanleiding van de aanslagen op de Twin Towers. Elf regisseurs uit verschillende landen geven een eigen impressie van van de gebeurtenissen op 11 september 2001. De episodes duren elk 11 minuten, 9 seconden plus 1 frame. De film was een idee van de Franse producent Alain Brigand. De film kwam in verschillende talen onder iets verschillende titels uit. De film kwam uit in september 2002 en ontving een UNESCO-prijs op het filmfestival van Venetië in 2002. Het fragment van Ken Loach, die een vergelijking maakte met de gebeurtenissen in Chili op 11 september 1973, won de FIPRESCI Prijs voor de beste korte film.

De Nederlandse hoes van de DVD van deze film vermeldt ten onrechte dat de film in "Amerika" verboden werd. De film werd, na aanvankelijke aarzeling bij distributeurs (anti-Amerikaans, te snel na de gebeurtenissen)^[1], vanaf 2003 aldaar gedistribueerd door Empire^[2].

Regisseurs

- Samira Makhmalbaf (segment "Iran")
- Claude Lelouch (segment "Frankrijk")
- Youssef Chahine (segment "Egypte")
- Danis Tanović (segment "Bosnië en Herzegovina")
- Idrissa Ouedraogo (segment "Burkina Faso")
- Ken Loach (segment "Verenigd Koninkrijk")
- Alejandro González Iñárritu (segment "Mexico")
- Amos Gitai (segment "Israël")
- Mira Nair (segment "India")
- Sean Penn (segment "Verenigde Staten")
- Shohei Imamura (segment "Japan")

Bronnen, noten en/of referenties

[1] artikel over de ontvangst van de film (<http://www.expressindia.com/news/fullstory.php?newsid=14462>)

[2] filmgegevens op cineplex (<http://www.cineplex.com/Movies/Archives/BL4671615/September-11.aspx?tab=photos>)

Toneelwerkgroep Proloog

Toneelwerkgroep Proloog (van 17 september 1964 tot 1 september 1983) was een Eindhovense toneelgroep die vormingstheater maakte. Daarbij koos zij voor een steeds uitgesprokener socialistisch politiek standpunt waardoor het ook als politiek theater kan worden aangeduid. Thema's waren bijvoorbeeld arbeidersstrijd, soldatenverzet, onderwijs en milieu. Vaak speelde de groep in het kader van manifestaties en bezettingen. Er werd samenwerking met het publiek gezocht om de inhoud en de vorm van de stukken te ontwikkelen.

De Stichting Toneelwerkgroep Proloog werd opgericht door de Stichting Het Zuidelijk Toneel en de Stichting tot Bevordering van Goed Toneel. Op 27 augustus 1983 hield de groep een slotmanifestatie omdat het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk haar subsidie aan de groep beëindigde.

Een aantal door Proloog gemaakte stukken is in boekvorm verschenen (Breken en bouwen, Neus en Ko op zoek naar het verzwegen nieuws, Pamflet voor het leven). Proloog kende behalve acteurs ook eigen muzikanten. Een aantal (vaak eigen) stukken zijn als LP uitgebracht (o.a Proloog liederen, Pamflet voor het leven, Kernenergie nee bedankt en De klucht van Pierlala). Voor de musical Barst werkte proloog samen met de popmuziekgroep Bots.

De toneelgroep werd, vooral in haar latere dagen, als collectief bestuurd, waarmee ze ook een voorbeeld wilde stellen voor de groepen waarvoor ze speelde.

Externe link

- scriptie over politiek toneel blz 29 e.v ^[1]

Referenties

- [1] http://scripties.let.eldoc.ub.rug.nl/FILES/root/Master/DoorstroomMasters/KCM/2011/J.A.Smith/MA_1831062_JA_Smith.pdf.pdf

Co van Calcar

Co van Calcar (Koog aan de Zaan, 1935 – Parijs, 1986) was een Nederlands psycholoog en onderwijsvernieuwer. Hij was voorvechter van een onderwijssysteem gericht op gelijke kansen voor iedereen. Hij zette daartoe speciale projecten op voor kinderen uit achterstandssituaties. Hij legde daarmee de basis voor onderwijsstimuleringsbeleid en het onderwijsvoorrangsbeleid. In 1986 werd hij benoemd tot buitengewoon hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam. Hij kwam om het leven bij een verkeersongeval. Belangrijkste werk:

- Innovatieproject Amsterdam (1976,1977)
- Een ambigue verwijzing: over de mogelijkheden van verbetering van ontwikkelingskansen van kinderen in achterstandssituaties (1986; inaugurele rede).

Hendrik van Tichelen

Hendrik van Tichelen (Antwerpen 6 maart 1883- Antwerpen 18 november 1967) was een Vlaams leraar, pedagoog, verzamelaar, vertaler en schrijver van jeugdboeken, rijmpjes en verzen.

Van Tichelen was de zoon van een onderwijzer en onderwijzeres. Hij werd zelf onderwijzer in het Schipperskwartier te Antwerpen. Hij bepleitte hij de moderne 'rationeele opvoeding', gebaseerd op de aanleg, de leergierigheid en het recht op zinnige vrijetijdsbesteding van 'de kleine Vlaming'.

Van Tichelen was actief als redenaar, uitgever van tijdschriften en tevens auteur van een praktische leermethode. Zijn verzameling kinder- en jeugdboeken zijn in het bezit van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience.

Khadak

Khadak is een film uit 2006 die zich afspeelt in Mongolië. De Belgisch/Nederlands/Duitse productie werd gemaakt onder directie van Peter Brosens en Jessica Hope Woodworth.

De film gaat over de verhuizing van Mongoolse nomaden naar de stad op het eind van de 20ste eeuw. In de film wordt de herder Bagi gevolgd als hij van jongen opgroeit tot man. Hij raakt betrokken in het verzet tegen de mijnbouwonderneming waarin hij moest gaan werken na zijn verhuizing. Bagi strijdt ondertussen ook tegen zijn epilepsie die hem allerlei mystieke ervaringen oplevert en waarin de traditionele geneeskunst van het natuervolk het opneemt tegen de gevestigde medische benadering.

Rolverdeling

- Batzul Khayankhyarvaa als Bagi
 - Tsetsegee Byamba als Zolzaya
 - Banzar Damchaa als Grandfather
 - Tserendarizav Dashnyam als Shamaness
 - Dugarsuren Dagvadorj als Mother
 - Uuriintuya Enkhtaivan als Naraa
-

Verbod

Een **verbod** is een instructie om een handeling achterwege te laten. Zo'n aanwijzing kan vervat zijn in bevelen, regels, reglementen, religieuze opvattingen en wetgeving. Het is een bewuste inperking van de handelingsvrijheid.

Gynocratie

Gynocratie (Grieks: γυνή gyné "Vrouw" en -kratie) duidt op een door vrouwen als groep of klasse gedomineerde regeringsvorm of staat. Johann Jakob Bachofen beschreef deze, mogelijke fictieve, maatschappijvorm waaraan ook vaak de term matriarchaat wordt gekoppeld. Volgens Bachofen is matriarchaat, in zijn woorden moederrecht, in het algemeen, maar niet per definitie, verbonden aan gynocratie. Voor Friedrich Engels is dat verband echter vaststaand.^[1]

Bachofen ziet het moederrecht als een fase in de menselijke ontwikkeling. Het werd voorafgegaan door de promiscue fase en gevolgd door een transitiefase naar uiteindelijk de fase van patriarchaat. Het woord gynocratie moet onderscheiden worden van gynarchie (door vrouwen geregeerde staat).

Voetnoten

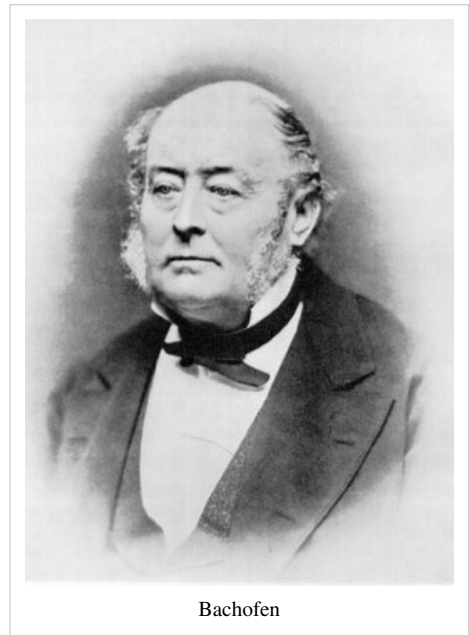
[1] Friedrich Engels, De oorsprong van het gezin, van het particuliere eigendom en van de staat Pegasus 1971 p.65

Matrifocaliteit

Matrifocaliteit is een gezinsvorm waarbinnen vrouwen, vaak moeder en dochter, en eventueel grootmoeder, een centrale positie innemen. Ze treedt ook als gezinshoofd naar buiten op. De man neemt binnen het gezin een marginale positie in. Vaak heeft een moeder kinderen van verschillende vaders. Deze gezins- en samenlevingsvorm komt vooral voor in het Caribische gebied. Dit gezinstype zou volgens antropoloog Oscar Lewis ook veel voorkomen in achterstandswijken waar een cultuur van de armoede heerst.

Johann Jakob Bachofen

Johann Jakob Bachofen (Bazel, 22 december 1815 - 25 november 1887) was een Zwitsers rechtsgeschiedkundige en antropoloog. Zijn bekendste werk is het boek *Das Mutterrecht* (1861) dat een grote invloed had op de beschouwing van en het onderzoek naar matriarchale samenlevingsvormen. Zijn kijk op vroege matriarchaten werd vooral onderbouwd met analyses van mythen en is in de laatste decennia bekritiseerd vanwege deze beperkte onderbouwing.

Bachofen

Moederrecht

Bachofen verdeelde de menselijke sociale geschiedenis in drie hoofdperiodes:^[1]

1. Het hetarisme. Een nomadische fase van promiscue omgang waarin mannen een vrij dominante rol speelden.
2. Het moederrecht. De fase waarin landbouw voorop stond. Er heerste moederrecht waarin op basis van matrilineaire afstammingsprincipes moeders, vrouwen steeds meer macht kregen.
3. De fase van patriarchaat waarin mannen de macht geleidelijk aan weer overnamen en het begin van de moderne samenleving.

Bachofen koppelde deze fases aan godsdienstige principes en goden.

De theorieën van Bachofen waren van sterke invloed op later ontwikkelde theorieën van Friedrich Engels en Lewis Henry Morgan. Ook mensen als Joseph Campbell en Erich Fromm werden door hem geïnspireerd.

Bibliografie

- *De legis actionibus de formulis et de conductione*. Dissertation Basel. Dieterich, Göttingen 1840.
- *Das Naturrecht und das geschichtliche Recht in ihren Gegensätzen*. Basel 1841. reprint: Off. Librorum, Lauterbach 1995, ISBN 3-928406-19-1
- *Römisches Pfandrecht*. Schweighauser, Basel 1847. reprint: Keip, Goldbach 1997, ISBN 3-8051-0688-2
- *Ausgewählte Lehren des römischen Civilrechts*. Leipzig 1848. reprint: Keip, Goldbach 1997, ISBN 3-8051-0689-0
- *Versuch über die Gräbersymbolik der Alten*. Baasel 1859
- *Oknos der Seilflechter : ein Grabbild : Erlösungsgedanken antiker Gräbersymbolik*. Basel 1859. reprint: Beck, München 1923

- *Das Mutterrecht: eine Untersuchung über die Gynaikokratie der alten Welt nach ihrer religiösen und rechtlichen Natur*. Stuttgart: Verlag von Kraiss und Hoffmann, 1861 (google books link ^[2])
- *Antiquarische Briefe vornemlich zur Kenntniss der ältesten Verwandtschaftsbegriffe*. 2 vols. Trübner, Strassburg 1880 & 1886.
- *Römische Grablampen nebst einigen andern Grabdenkmälern vorzugsweise eigener Sammlung*. Basel 1890
- *Gesammelte Werke* (collected works) ed. Karl Meuli. Basel: B. Schwabe, 1943–1967, in 8 volumes (I-IV, VI-VIII and X)
 - I. Antrittsrede; politische Betrachtungen
 - II. Das Mutterrecht, erste Hälfte
 - III. Das Mutterrecht, zweite Hälfte
 - IV. Die Sage von Tanaquil
 - VII. Die Unsterblichkeitslehre der orphanischen Theologie: Römische Grablampen
 - VIII. Antiquarische Briefe
 - X. Briefe

Voetnoten

[1] Sommigen spreken van een derde en vierde periode, waar anderen hier subfases aanduiden. zie: Peter J. Davies, *Myth, matriarchy and modernity: Johann Jakob Bachofen in German culture, 1860-1945*, De Gruyter, 2010 p.11

[2] <http://books.google.de/books?id=5NYFAAAAQAAJ&printsec=frontcover&dq=Johann+Jakob+Bachofen&ei=aoHLSowellWlygSWps3kCw&client=firefox-a#v=onepage&q=&f=false>

Lewis Henry Morgan

Lewis Henry Morgan (21 November 1818 – 17 December, 1881) was een vooraanstaand Amerikaans etnoloog, socioloog en jurist. Hij is vooral bekend van zijn theorieën over verwantschap en sociale evolutie, met name zijn beschrijving van het matriarchale stelsel naar aanleiding van zijn verblijf bij het Irokese volk (1851). Hij concludeerde dat de matriarchale op matrilineaire afstamming gebaseerde familie overal aan het patriarchale systeem zou voorafgegaan zijn. In navolging van zijn ideeën, gepubliceerd in zijn werk *Ancient Society* (1878) en mede onder invloed van het werk van Johann Jakob Bachofen *Das Mutterrecht* (1861) werd dit lange tijd, in ieder geval gedurende de negentiende eeuw, geaccepteerd door de meeste antropologen.

Morgans werk inspireerde Karl Marx en Friedrich Engels. Deze laatste schreef naar aanleiding van het werk "Ancient society" van Morgan zijn boek *De oorsprong van het gezin, van de particuliere eigendom en van de staat*.

Zijn inzichten gelden tegenwoordig algemeen als verouderd en als een versimpeling van de werkelijkheid.

Podium Gigant

Gigant is een podium en filmtheater in Apeldoorn. In het gebouw zijn een popzaal, theaterzaal en twee filmzalen te vinden. Er zijn zo'n 20 man personeel in dienst en er zijn ca. 100 vrijwilligers en enkele tienduizenden bezoekers per jaar. De stichting Gigant werd in 1975 opgericht en kreeg vanaf 1977 een plek als jongerencentrum in een oud schoolgebouw. Later verhuisde het naar de Nieuwstraat en ontwikkelde zich tot een podium voor een breed publiek. De naam Gigant stond aanvankelijk voor het acroniem "Goede Ideeën Gaan Alsnog Nooit Teloor" dat weer voortkwam uit de acties die ten grondslag lagen aan de oprichting; OJC, goed idee!

Externe link

website Gigant ^[1]

Referenties

[1] <http://www.gigant.nl/>

Masculinisme

Masculinisme is de beweging die streeft naar opheffing van (partiële) achterstelling van mannen en versterking van de positie van mannen. Soms wordt de term ook gebruikt om het streven naar herstel van patriarchale verhoudingen aan te duiden.

Het begrip wordt tevens gebruikt in een andere betekenis, namelijk als synoniem van androcentrisme.

Mannen hebben volgens masculinisten te maken met vooroordelen of achterstelling, die onder andere betrekking kunnen hebben op huiselijk geweld (eenzijdige fixatie op mannelijk geweld), de veiligheid van de werkplek (voor mannelijke beroepen is minder aandacht), militaire dienstplicht (seksegebonden verplichting tot deelname), gezondheidszorg (relatief weinig aandacht voor mannelijke problematiek), gezag over en zorg voor kinderen (bijvoorbeeld na scheiding) en deelname aan gefeminiseerd onderwijs (onontkoombaar en ongunstig voor jongens).

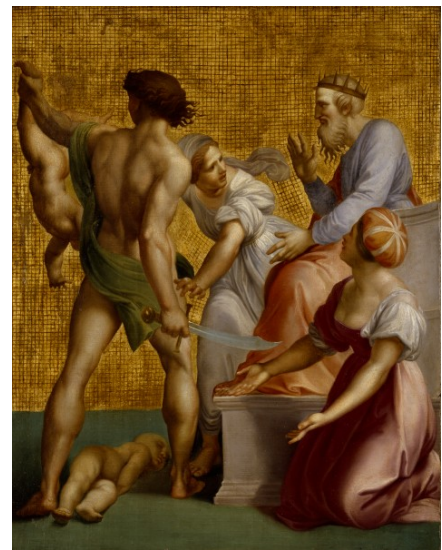
In Nederland zijn, in tegenstelling tot een aantal omringende landen, geen bewegingen die zich expliciet onder deze noemer scharen.

Salomonsoordeel

Een **salomonsoordeel** is een vonnis of uitspraak in een lastig geschil dat getuigt van wijsheid en spitsvondigheid. Geen van de strijdende partijen heeft ogenschijnlijk een voordeel bij deze uitspraak. Uit de reactie van de strijdende partijen leidt de rechter vervolgens af welke partij in zijn recht staat. De uitdrukking is ontleend aan een bijbelverhaal waarin koning Salomo op een spitsvondige manier een oordeel velt in een moeilijk juridisch vraagstuk (1 Kon. 3:16-28).

Het bijbelse verhaal van Salomo

Twee vrouwen die samen in een huis woonden hadden ongeveer gelijktijdig een zoon gekregen. Het ene kind was gestorven. Beide vrouwen eisten het levende kind op. Ze vroegen Salomo om hulp. Er was geen mogelijkheid om aan te tonen wie de waarheid sprak. Salomo stelde voor het levende kind in tweeën te hakken en de helften eerlijk te verdelen. De ene vrouw was bereid dat te aanvaarden, de andere maakte bezwaar en zei dat ze het kind liever levend in handen van de andere vrouw zag. Salomo concludeerde dat de tweede vrouw de echte moeder was en gaf haar het levende kind.

Salomonsoordeel, door Giuseppe Cades. De vrouw in het wit verhindert dat de soldaat haar kind in tweeën hakt.

Salomonsoordeel in het recht

In het moderne familierecht wordt het begrip *paradoxe toewijzing* gebruikt (onder andere Prof G.P. Hoefnagels) voor de toewijzing van het kind aan de andere ouder, als de ouder waar het kind verblijft de omgangsregeling frustreert. Deze wijze van oordeelsvorming vindt in wezen zijn grondslag in het salomonsoordeel.

Externe links

- 1 Koningen 3:16-28 in de Nieuwe Bijbelvertaling ^[1]

Bronnen, noten en/of referenties

[1] <http://www.biblija.net/biblija.cgi?m=1+Kon+3%2C16-28&compact=1&id18=1&pos=0&set=10&lang=nl>

Zie de categorie **Judgement of Solomon** (http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Judgement_of_Solomon?uselang=nl#mw-subcategories) van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

Trias politica

De **trias politica** (ook wel de *driemachtenleer* genoemd) is een uitwerking van het idee van **scheiding der machten** binnen een staat. Het is een politiek systeem dat werd beschreven door de Franse verlichtingsfilosoof Charles de Montesquieu. De Montesquieu heeft de term *trias politica* overigens nooit zelf gehanteerd. Hij wilde wel drie afzonderlijke organen in het leven roepen. Daarbij legde hij veel nadruk op de wetgevende macht, terwijl de rechter niet meer zou moeten zijn dan een wetstoepasser.

Korte geschiedenis

De *trias politica* (leer van de scheiding der machten) is een belangrijk principe van de democratische staatsorganisatie. Het gaat terug op de Romeinse tradities inzake de maatschappelijke organisatie, en vooral inzake de verdeling van de uitoefening van macht.

In de vroege Middeleeuwen (na de val van het Romeinse rijk) werden onze gebieden overstroomd door Germaanse stammen. De Germanen hadden een tribale organisatie van hun samenleving, waarbij zowat elk dorp een dorpshoofd had. In het tribale systeem werden beslissingen genomen door het dorpshoofd en een raad van dorpswijzen. Die beslissingen waren zowel wetgevend, uitvoerend als rechterlijk. Dat tribale systeem evolueerde vrij vlug tot het feodale systeem waarbij de edellieden alle macht uitoefenden; macht die zij zich in eerste plaats toe-eigenden maar die later in hun adelbrieven werd vastgelegd. In tegenstelling tot de Griekse en Romeinse formele rechtstraditie hadden de Germanen een gewoonterecht.

Vrij snel in deze evolutie werd de rechtspraak (op enkele belangrijke onderwerpen na) door de edelen overgedragen aan vertrouwelingen. Met de ontwikkeling van de steden in Europa ontstonden ook zogenaamde "vrijheden", gebieden die niet aan de macht van de heren onderworpen was. Steden kregen eigen besturen, vaardigden regels uit en er ontwikkelde zich rechtspraak. In Engeland kregen de Edelen via het Magna Carta inspraak in het wetgevende deel van de macht en kreeg ze toezicht op de uitgaven van het koninkrijk. De koning werd vooral de uitvoerende macht toebedeeld, maar bleef een belangrijke speler in het uitvaardigen van wetten. Juist door het gewoonterecht was de wetgevende macht omgeven met een flou artistieke. In de Lage Landen ontwikkelden zich de Staten-Generaal, die eigenlijk een uitvoerend orgaan waren, maar die gerust de voorloper van het parlement in continentaal Europa genoemd kunnen worden.

Tot aan de Verlichting werd er eigenlijk nooit over de wijze waarop macht werd uitgeoefend gefilosofeerd. Bij de Verlichtingsfilosofen was het vooral Charles Montesquieu die zich liet inspireren door de Staten-Generaal in de Nederlanden en de consulaire periode in het Romeinse Rijk. Na de Franse Revolutie van 1789 drong het concept van Montesquieu door, men installeerde een driemanschap dat de uitvoerende macht (defensie, openbare orde en belastingen) verzekerde en een decretale raad die allerlei beschikkingen trof en te boek stelde. Wanneer later Napoléon Bonaparte aan de macht komt eigent hij zich de uitvoerende macht toe (met vooral defensie), en zal hij al die losse wetgeving (laten) bundelen in de beruchte Code Napoléon, verder houdt hij de senaat bezig om boekhouder te spelen. Hij maakt van zijn staatsbestel een soort piramide van dorpen, steden, prefecturen en departementen met daarnaast een gelijke piramide van de rechterlijke macht.

Moderne ontwikkelingen

Nadat de Amerikaanse staten hun onafhankelijkheid hadden bevochten in de Secessieoorlog en de kruitdampen van de Burgeroorlog waren vervlogen, stelde men ook in Europa vast dat er in de VS een getrappt systeem van drie machten was ontstaan:

- de wetgevende macht, met op het federale niveau een tweekamerparlement, een gekozen volksvertegenwoordiging en een senaat van vertegenwoordigers van staten, en ook in veruit de meeste staten is er een tweekamerparlement;
- de uitvoerende macht, bestaande uit een president met een kabinet van ministers en staatssecretarissen op het federale niveau, en gouverneurs op het vlak van de staten;
- de rechterlijke macht, die piramidaal georganiseerd is met aan de top een grondwettelijk hof.

Na de napoleontische periode begint in Europa de periode van de vorming van de zogenaamde Natie-staten. In dat proces voltrekken zich gelijktijdig twee fenomenen:

- de Burgerij (de kapitaalcrachtige industriële) neemt definitief de macht over van de verarmde adelstand en dringt gelijktijdig de clerus uit het staatsapparaat, de rationele benadering van het uitoefenen van macht leidt onvermijdelijk tot de zogenaamde instrumentalisering: het staatsapparaat wordt een hiërarchie van klerken, het wispelturige gewoonterecht wordt vervangen door een formeel geacteerde wetgeving (het statutair recht).
- de verdringing van de clerus heeft ook een secularisering voor gevolg: het parlement (dus de mens) wordt de bron van het recht, Gods rol is in deze materie uitgespeeld.

De scheiding van kerk en staat en de scheiding der machten worden de twee filosofische pijlers van de moderne staatorganisatie.

De meeste Natiestaten kiezen voor dezelfde verdeling van de macht: de drie piramiden van de macht worden nationaal vertegenwoordigd door:

- de wetgevende macht met tweekamerparlement;
- de uitvoerende macht met een koning (waarbij de eerste minister meestal de macht uitoefent) of een gekozen president;
- de rechterlijke macht met aan de top een grondwettelijk hof.

Die drie piramiden dupliceren deze structuur naar verschillende lagere overheden: in Nederland en België zijn dat de provincies en lager de gemeenten of andere lokale eenheden (na de federalisering van België is daar een niveau aan toegevoegd: de gewesten en gemeenschappen tussen de nationale en provinciale overheden).

Het staatsgezag vindt sindsdien zijn beslag bij de verschillende organen die hiertoe gemachtigd zijn. Men wilde voorkomen dat de ene macht inwerkte op de andere en voerde daarom de **scheiding der machten** in waarbij de rechterlijke macht ook conflicten, enerzijds tussen de wetgevende en uitvoerende macht, en anderzijds tussen de verschillende echelons arbitreert.

Horizontale machtenscheiding

Hiermee bedoelt men een verdeling van de macht volgens Montesquieu in wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht, die nooit bij één en dezelfde persoon of instantie mogen berusten.

- De wetgevende macht.
 - In Nederland zijn dat de Staten Generaal (Eerste en Tweede kamer) en de regering. In Nederland bestaat de regering uit de koningin en de ministers.
 - In België is dit het federale parlement (de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat) voor de nationale beleidsdomeinen.
- De uitvoerende macht
 - In Nederland de regering

- In België de koning en de regering (ministers)
- De rechterlijke macht: de rechters

De machten hebben ieder hun eigen bevoegdheden en hebben ieder hun eigen zelfstandigheid. Bovendien is er geen macht die hiërarchisch duidelijk boven de andere machten staat. Al deze machten afzonderlijk hebben ten opzichte van elkaar en ten opzichte van de burger verantwoordelijkheden door middel van ingebouwde controlemechanismen.

De uitvoerende macht is verantwoording schuldig aan de wetgevende macht, de wetgevende macht is vervolgens verantwoording verschuldigd aan de burgers. De burgers hebben invloed op de wetgevende macht door middel van verkiezingen.

De rechterlijke macht controleert vervolgens de uitvoering van wetten en regelgeving, en arbitreert bij conflicten tussen de machten. De rechterlijke macht zelf zou volgens de grondprincipes van de Trias kunnen worden gecontroleerd door middel van openbaarheid van zittingen, openbaarheid van uitspraken, goed klachtrecht en zicht op belangenverstrengeling (nevenfunctieregisters), maar in de praktijk wordt de rechterlijke macht gecontroleerd door de uitvoerende macht die rechterlijke macht organiseert, de nodige infrastructuur en middelen ter beschikking stelt.

De wetgevende macht heeft ook een gerechtelijk wapen in de zin dat zij middels onderzoekscommissies toezicht kan uitoefenen op de uitvoering van de andere macht(en).

Ook de ambtenarij, media en externe adviseurs worden soms als macht onderkend, dit wordt wel omschreven als Schaduwmacht.

Verticale scheiding der machten

Tegenover de horizontale scheiding der machten staat ook een verticale scheiding, dit is de bevoegheidsverdeling tussen de verschillende overheden op nationaal, regionaal en lokaal niveau.

Deze verticale scheiding vloeit niet direct voort uit de theorie van Montesquieu, maar volgt deze wel.

Zij houdt in dat de spreiding van bevoegdheden over de hogere en lagere overheden (zie decentralisatie) ook volgens de regels van de trias politica geschiedt. De regelende bevoegdheid van de overheid is bijvoorbeeld overgedragen aan provincies, waterschappen en gemeentes omdat niet alles door de centrale overheid tot in detail geregeld kan worden. In het verleden werd de autonomie van de verschillende bestuurslagen vooropgesteld. Dit noemt men de driekringenleer. Tegenwoordig is de scheiding van de horizontale bestuurslagen minder streng en is er dikwijls sprake van samenwerking.^[1]

De theorie van verdeling van bevoegdheden tussen de hogere en lagere overheden heet subsidiariteit, waarbij de verantwoordelijkheid inzake regelgeving uitvoering op het meest geschikte niveau komt te liggen. Zo heeft het geen zin om een gemeente verantwoordelijkheid te geven over een autosnelweg op zijn grondgebied, zoals het niet nuttig is de nationale overheid te laten beslissen over een doodlopend straatje in een lokaal woonerf.

Werking

In theorie is het systeem van de trias politica een van de basisprincipes van de westerse democratie. In de praktijk is een aantal fundamentele beginselen als openbaarheid van uitspraken en verbod op vermenging van functies, hoewel vastgelegd in de Nederlandse Grondwet en in verdragen als het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en het EU-verdrag al dan niet terecht, minder van toepassing geworden. Zo zijn er rechters die tevens volksvertegenwoordiger zijn (zie hieronder). Met de uitspraak in de zaak B&P versus het Verenigd Koninkrijk^[2] heeft Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens de openbaarheid van uitspraken als absoluut principe verlaten.

Huidige situatie in België

De huidige organisatie van de horizontale en verticale machtscheiding is uiteengezet in dit schema. De federale wetgevende macht maakt de wetten en controleert de uitvoerende macht. Ze wordt uitgeoefend door het parlement. Het parlement bestaat uit twee kamers, de Senaat en de Kamer van volksvertegenwoordigers. Het parlement oefent ook enkele rechterlijke bevoegdheden uit zoals het opheffen van de Parlementaire onschendbaarheid en het instellen van parlementaire onderzoekscommissies. Het parlement wordt in zijn controlerende functie bijgestaan door het Rekenhof. Tevens is de Kamer betrokken bij de benoemingen of de voordracht van kandidaten voor sommige functies (raadsheer bij de Raad van State en rechter bij het Grondwettelijk Hof).

De federale uitvoerende macht bestuurt het land. Ze zorgt ervoor dat de wetten in concrete gevallen worden toegepast en nageleefd. De uitvoerende macht wordt uitgeoefend door de regering van ministers en staatssecretarissen die worden benoemd door de Koning. De uitvoerende macht heeft echter ook wetgevend initiatiefrecht, het kan wetgeving voorbereiden die dan door het parlement besproken, aangepast en gestemd wordt, vooral toepasselijk voor moeilijke technische materies, en wordt dikwijls door de wetgevende macht belast met regelgevende taken om de wet uit te voeren. De Koning kondigt de gestemde wetten af.

De rechterlijke macht controleert/adviseert over de wetgeving en mogelijke tegenstrijdigheden met de Grondwet, arbitreert in conflicten tussen de verschillende machten (zowel horizontaal als verticaal), doet uitspraak over geschillen en beoordeelt wetsovertredingen en misdrijven, ze wordt uitgeoefend door verschillende Hoven en Rechtbanken. Ze controleert ook de wettelijkheid van de daden van de uitvoerende macht. De scheiding der machten geldt ook op het niveau van de gemeenschappen en de gewesten. Ze hebben elk een aparte wetgevende en uitvoerende macht. De rechterlijke macht wordt echter voor de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten door dezelfde instanties uitgeoefend.

Ter bescherming van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, is er sinds 2002 de Hoge Raad voor de Justitie, die kandidaten voor een benoeming in de magistratuur objectief selecteren en instaat voor een optimale opleiding van de magistraten.

De scheiding der machten, die toch een basisprincipe is van de Belgische rechtsstaat, is echter niet uitdrukkelijk bevestigd in de Belgische grondwet van 1831. Men moet het als het ware afleiden uit de "geest" van de Belgische grondwet, aldus Hendrik Vuye, voormalig hoogleraar grondwettelijk recht aan de Universiteit Hasselt en thans hoogleraar constitutioneel recht aan de Facultés universitaires Notre-Dame de la Paix (FUNDP).^[3] In feite is er meer sprake van een samenwerking tussen de verschillende Machten dan van een scheiding, zoals men kan zien in een aantal artikels uit de grondwet:

- art. 36: de federale wetgevende macht wordt gezamenlijk uitgeoefend door de Kamer van volksvertegenwoordigers, de Senaat (wetgevende macht) en de Koning (wetgevende macht, art. 36 G.W. en uitvoerende macht; art. 37 G.W.)
- art. 151 §4: de Koning (uitvoerende macht) benoemt de rechters (rechterlijke macht)
- art. 40, lid 1: vonnissen en arresten (rechterlijke macht) worden ten uitvoer gelegd in de naam des Konings (uitvoerende macht).

Men kan zelfs spreken van een mogelijke vermenging der machten:

- Magistraten (rechterlijke macht) worden gedetacheerd naar ministeriële kabinetten (= uitvoerende macht) of naar werkgroepen opgericht door de uitvoerende macht (hoewel die activiteiten dan vooral te maken hebben met modernisering van de werking van de rechterlijke macht)

Huidige situatie in Nederland

De kiesgerechtigden kiezen de leden van parlement tijdens de verkiezingen voor de Tweede Kamer. De uitvoerende macht, de regering, is verantwoording schuldig aan de wetgevende macht, door middel van ministeriële verantwoordelijkheid. De rechterlijke macht (Raad van State, rechtbanken, gerechtshoven en Hoge Raad) controleert de toepassing van wetten en regelgeving.

De trias politica is in Nederland niet volledig aanwezig. Dat Nederland de machtscheiding volgens Montesquieu niet strikt heeft toegepast blijkt onder andere uit de procedure van formele wetgeving. Een formele wet komt niet tot stand door het parlement alleen, ook de instemming van de uitvoerende macht is hiervoor vereist (zie artikel 81 Grondwet^[4]). Bovendien heeft de regering als uitvoerende macht een zelfstandige bevoegdheid tot materiële wet- en regelgeving met behulp van Algemene Maatregelen van Bestuur (zie artikel 89 Grondwet). Men noemt dit de omkering van de triasleer: formele wetgever geeft slechts heel algemeen de beleidsrichting aan in een kader of raamwet, terwijl de eigenlijke normstelling plaatsvindt door de regering in de vorm van een gedelegeerde Algemene Maatregel van Bestuur. Dit heeft te maken met de verzorgingsstaat waar snel overheidsoptreden op het juiste overheidsniveau van groot belang is.

Een belangrijk handvat waarmee het parlement invloed kan uitoefenen op de regering is de (ongeschreven) vertrouwensregel. Dit wil zeggen dat als het parlement geen vertrouwen meer heeft in de regering het parlement de mogelijkheid heeft een motie van wantrouwen in te dienen en zo de regering te dwingen om op te stappen als de motie wordt aangenomen. Verder bestaat deze vertrouwensregel ook tussen de regering en de Eerste Kamer.

De verenigbaarheid van een functie als lid van de Tweede Kamer en als rechter kan dubieus zijn in het licht van de trias politica. Zo waren in Nederland Boris Dittrich en Aleid Wolfsen rechters en tevens Tweede Kamerlid; Boris Dittrich is rechter met buitengewoon verlof bij de rechtbank te Alkmaar. Inmiddels zijn zij beiden geen lid meer van de Tweede Kamer. Desalniettemin zijn er meer voorbeelden bekend van rechters die zitting hebben in wetgevende organen en vice versa. Zo zijn er ook Eerste Kamerleden die naast hun werk als volksvertegenwoordiger als voltijdbaan rechter zijn. Dit is duidelijk in strijd met de trias politica gedachte.

Dit speelt onder meer bij de zogenaamde 'rechter-plaatsvervangers'. Dit zijn rechters die meestal maar enkele keren per maand zitting houden bij verschillende rechtbanken en gerechtshoven. Dit werk doen ze naast een andere baan. De rechterlijke macht werft veel rechter-plaatsvervangers om de werkdruk van 'fulltime' rechters te verminderen. Ook worden mensen met expertise op een bepaald rechtsgebied binnengehaald voor complexe zaken (denk aan hoogleraren).

Keerzijde van deze praktijk is het gevaar van belangenverstrengeling en aantasting van objectiviteit. Niet ondenkbaar is dat een wet welke voor de rechter-plaatsvervanger ingeroepen wordt, door de politieke partij van de rechter-plaatsvervanger is afgeschoten, maar toch tot wetgeving geraakt is. Je kunt dan vraagtekens zetten bij de objectiviteit van een dergelijke rechter-plaatsvervanger met betrekking tot de interpretatie van die wet.

Hoogleraar rechtssociologie De Groot-Van Leeuwen van de Radboud Universiteit in Nijmegen heeft onderzoek gedaan naar dubbelfuncties binnen de wetgevende en rechterlijke macht in Nederland. Een van haar conclusies was dat dit steeds vaker voorkomt.

Ook in Nederland wordt het principe van de openbaarheid van uitspraken niet meer als leidend principe gezien en wordt de privacy (8.1 EVRM) conform bovengenoemde uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) in het algemeen als dominant principe boven de openbaarheid gesteld.

Verder kan er kritiek uitgeoefend worden op de scheiding van machten binnen instituties in Nederland. Een voorbeeld is de functie van de Nederlandse Raad van State, die zowel in de wetgevende macht als rechtsprekende macht ingedeeld kan worden. Na een uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zag de Nederlandse staat zich gedwongen om binnen de Raad van State een Afdeling bestuursrechtspraak in het leven te roepen aangezien de Raad van State zich bezig hield met rechtspraak én advies gaf bij de totstandkoming van wetten. Luxemburg werd in deze uitspraak (Procola-arrest) op de vingers getikt omdat het eenzelfde indeling had voor zijn

Raad van State.

De niet-gouvernementele invloeden

Bij de oprichting van de Verenigde Naties (1945) kreeg het (abstract lijkende) begrip NGO (niet-gouvernementele organisatie) een tastbaardere betekenis door de vermelding ervan in het handvest (Hoofdstuk 10, Artikel 71). Daarin werd gesteld dat niet-gouvernementele organisaties ook gesprekspartner kunnen zijn van de VN. Wereldwijd is vervolgens op lokaal, landelijk en ook mondiaal niveau te bezien dat deze zogenaamde NGO's een telkens grotere betekenis hebben gekregen in maatschappelijke ontwikkelingen en politieke besluitvormingen.

Referenties

- [1] Nota De organisatie van het Openbaar bestuur (<http://www.wrr.nl/content.jsp?objectid=2457>), Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid over scheiding van de bestuurslagen.
- [2] Het EHRM-arrest B(ayram) en P(elling) versus United Kingdom (<http://papa.nl.nu/pelling+.doc>)
- [3] Hendrik Vuye: De nieuwe crisis is er een van de rechtsstaat; De Morgen, 19 december 2008
- [4] Hoofdstuk 5 Grondwet (http://wetten.overheid.nl/BWBR0001840/geldigheidsdatum_18-04-2013#Hoofdstuk5)

Ouderschapsplan

Een **ouderschapsplan** (ook wel zorgplan, zorgmodel) is een document waarin ouders (specifiek; ouders die gaan scheiden) afspraken over de uitoefening van hun ouderschap (vaderschap, moederschap) vastleggen. Er worden afspraken gemaakt over verzorging, ontwikkeling en opvoeding van hun kinderen.

Inhoud

De volgende punten zouden in een ouderschapsplan behandeld kunnen worden:

- de dagelijkse zorg voor de kinderen (waar verblijven de kinderen, eten en drinken, huisregels en dergelijke)
- school
- sport
- medische zorg
- vakantie
- bijzondere dagen (verjaardagen en dergelijke)
- financiën (beheer spaarrekeningen, bijdragen van de ouders)
- communicatie tussen de ouders (informer en raadplegen)
- halen en brengen van de kinderen.

Wetgeving

In 2005 wet het wetsvoorstel *Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding* ingediend. Inmiddels is dit opgenomen in het Burgerlijk wetboek. De nieuwe regeling houdt in dat ouders die gaan scheiden verplicht een dergelijk ouderschapsplan opstellen – ook bij een geregistreerd partnerschap. Het idee van de wet is dat een verzoek tot echtscheiding niet in behandeling wordt genomen als er geen ouderschapsplan is opgesteld. Inmiddels hebben meerdere rechtbanken echter toch de echtscheiding uitgesproken ondanks het ontbreken van het plan.

Volgens het wetsvoorstel moet een ouderschapsplan afspraken bevatten over minimaal de volgende zaken:

- het verdelen van de zorg- en opvoedingstaken of de regeling van het recht en de verplichting tot omgang;
 - de wijze van informatieverschaffing en raadpleging bij belangrijke kwesties, waaronder het financiële vermogen van de kinderen;
 - de regeling van de kosten van verzorging en opvoeding.
-

Geschiedenis

De gedachte dat ouders samen afspraken moeten maken voor ze gaan scheiden of liefst al als ze kinderen maken is jarenlang door de vaderbeweging bepleit. Zo is het door een internationale conferentie van vaders vastgelegd in de verklaring van Langeac. Daarbij werd overigens wel gesteld dat zo'n **ouderschapsplan** gebaseerd moet zijn op principiële gelijkwaardigheid van vader en moeder en bovendien praktische rechtskracht zou moeten hebben. Gescheiden Vaders Nederland maar ook de organisatie Fathers 4 Justice heeft op die gronden dan ook bezwaren tegen het hierboven genoemde voorstel. Het voorstel van het Nederlandse liberale kamerlid Ruud Luchtenveld gaat in deze een stapje verder. De Belgische sociaaldemocratische minister van justitie Laurette Onkelinx (PS) heeft een nog veel verdergaand voorstel aangenomen gekregen, dat principieel en praktisch gelijke zorgverdeling tot uitgangspunt neemt.

Gedeelde zorg is de logische volgende grote stap in het familierecht na de wet van 1 januari 1998 waarin het gezamenlijk gezag van ouders het uitgangspunt werd. De rechterlijke macht vond nadien reden om ondanks gezamenlijk gezag onderscheid te gaan maken tussen hoofdverblijf en tussenverblijf.

Vaderdag

	In 2013 valt Vaderdag in België op 9 juni en in Nederland op 16 juni.
---	--

Vaderdag is een feestdag ter ere van vaders, waarbij hun vaderschap, vaderlijke plichten en de invloed van vaders in de samenleving wordt gevierd. In veel landen wordt het gevierd op de derde zondag in juni. Het feest komt voort uit de voorafgaande Moederdag.

Viering

In België is Vaderdag de tweede zondag in juni en in Nederland de derde zondag. In Spanje, Portugal, maar ook in een deel van België (o.a. Antwerpen), wordt op 19 maart Vaderdag gevierd, de dag van Sint Jozef, de voedstervader van Jezus. In Duitsland wordt het gevierd op Hemelvaart (Jezus keert terug naar zijn Vader in de hemel).

Vaak krijgt vader op Vaderdag van zijn kinderen ontbijt op bed. Ook geven de (kleinere) kinderen knutselwerkjes die zij op het kinderdagverblijf of op de basisschool voor hun vader gemaakt hebben. Verder krijgt hij typisch op mannen gerichte cadeaus, die de commercie in winkels, etalages, reclame, etc. duidelijk in beeld brengt. Traditionele voorbeelden zijn overhemden, stropdassen en sokken, maar ook scheerapparaten en elektronica.

Geschiedenis

Naar verluidt is Vaderdag in 1909 geïntroduceerd door mevrouw Sonora Smart Dodd, uit de staat Washington, waarbij zij haar vader wilde eren, William Jackson Smart, een veteraan uit de Amerikaanse Burgeroorlog, die weduwnaar was geworden, nadat zijn vrouw in het kraambed bij de geboorte van het zesde kind gestorven was. Toen zijn dochter volwassen geworden was, wilde ze de kracht en het doorzettingsvermogen van haar vader onder de aandacht brengen. Zij was hiervoor geïnspireerd door Anna Jarvis, die een jaar eerder een Moederdag had gelanceerd.

De eerste Vaderdag vond toen plaats op 19 juni 1910 in Spokane in de staat Washington. President Calvin Coolidge steunde in 1924 het idee om een Vaderdag te vieren, maar het geheel uit mannen bestaande Amerikaanse congres wilde niet iets doorvoeren dat zo de mannen in het zonnetje zette. Het effect hiervan was dat de dag pas officieel in de VS erkend werd tijdens het presidentschap van Richard Nixon in 1972.

In Nederland werd vanaf 1937^[1] in oktober Vaderdag gevierd.^[2] Op initiatief van de toenmalige Nederlandse Bond van Herenmodedetailisten werd in 1948 afgesproken dat Vaderdag verplaatst zou worden naar de derde zondag van juni.^[3]

Eerstvolgende Vaderdagen

Deze tabel bevat de data van Vaderdag in België en Nederland voor de eerstvolgende drie jaar:

Jaar	België	Nederland
2014	8 juni	15 juni
2015	14 juni	21 juni
2016	12 juni	19 juni

Vaderdag in de rest van wereld

19 maart	België (enkel Antwerpen), Italië, Spanje, Portugal
Hemelvaart	Duitsland
5 juni	Denemarken
tweede zondag van juni	België (buiten Antwerpen)
derde zondag van juni	Argentinië, Canada, Chili, Costa Rica, Cuba, Filipijnen, Frankrijk, Hongarije, Hongkong, India, Ierland, Japan, Maleisië, Malta, Mauritius, Mexico, Nederland, Peru, Qatar, Singapore, Slowakije, Suriname, Turkije, Venezuela, Verenigd Koninkrijk, Verenigde Staten, Zuid-Afrika
23 juni	Polen
laatste zondag van juli	Dominicaanse Republiek
8 augustus	Taiwan (omwille van de homofonie tussen 8/8 en <i>papa</i>)
tweede zondag van augustus	Brazilië
eerste zondag van september	Australië, Nieuw-Zeeland
3 oktober	Luxemburg
12 november	Indonesië
tweede zondag van november	Noorwegen, Zweden, Finland, Estland
5 december	Thailand (verjaardag van de koning)

Referenties

- [1] Nog in juni 1936 werd in de Nieuwe Tilburgsche Courant (<http://kranten.kb.nl/view/article/id/ddd:010237542:mpeg21:p011:a0212>) gedicht: "Gij, Heeren Sigarenfabrikanten. Is dit voor U geen pracht idee, 'n Vaderdag in 't leven te roepen. Dat is toch nog zoo gek niet, hé."
- [2] Zie bijvoorbeeld Leeuwarder Nieuwsblad (<http://kranten.kb.nl/view/article/id/ddd:010743294:mpeg21:p005:a0061>), 01-10-1937
- [3] Nieuwsblad van Friesland (<http://kranten.kb.nl/view/article/id/ddd:010733476:mpeg21:p007:a0169>), 11-06-1948

Conflictbemiddeling

Conflictbemiddeling of **mediation** is een interventie van een bemiddelaar om twee of meer personen, partijen of groepen die een geschil hebben met elkaar in gesprek te brengen teneinde onderling tot een oplossing te komen. Bemiddeling is vooral nuttig als de communicatie verstoord is, als rechtstreekse onderhandeling tussen de partijen belemmerd wordt door een wederzijds gebrek aan vertrouwen, of als er sprake is van een escalatie. Bemiddeling kan zelfs werken als een van beide partijen zo kwaad of beledigd is, dat hij weigert nog langer met de andere partij te praten.

Bemiddeling het gezamenlijk door partijen zelf oplossen van een geschil is met behulp van een onafhankelijke derde, de bemiddelaar.

Het doel van conflictbemiddeling is *niet* een oplossing waar alle partijen 100% enthousiast over zijn (zou wel mooi zijn, maar gebeurt zelden); het doel is slechts een oplossing tot stand te laten komen *waarin beide partijen zich kunnen vinden* en die in hun *belangen* op aanvaardbare wijze tegemoet komt. De mediator laat partijen aldus de gang maken *van standpunten naar belangen* ondersteunt hen in de verbetering van hun communicatie.

Van belang is dat in het Nederlands taalgebied onderscheid wordt gemaakt tussen het werk van de bemiddelaar en dat van de mediator: de mediator blijft bewust inhoudelijk op afstand ("lijdelijk") en laat daarmee de conflictpartijen hun geschil zelf oplossen. Terwijl de bemiddelaar actief en op inhoudsniveau bij de partijen onderzoekt waar de belangen liggen, waar ze botsen en waar de pijn zit, om vervolgens zelf met een inhoudelijk oplossingsvoorstel te komen waartegen partijen ja of nee kunnen zeggen. In vakjargon: de mediator heeft slechts de procesregie in handen, de bemiddelaar heeft ook een groot deel van inhoudelijke regie in handen. Van deze laatste werkwijze is een goed voorbeeld de bemiddeling van Max Rood tijdens de taxioorlog in Amsterdam (2000).

Kwaliteitsbewaking

Mediators die voldoen aan strenge kwaliteitsvereisten kunnen worden opgenomen in het register van de Stichting Nederlands Mediation Instituut (NMI) ^[1]

Verskillende stijlen van mediation

Met de sterke toename van het gebruik van mediation en van het aantal mediators heeft zich ook een verscheidenheid in mediation stijlen ontwikkeld, waarin grofweg een driedeling te herkennen valt:

1. *evaluerende mediation* : de mediator houdt zich actief met de inhoud van het geschil bezig en evalueert ook de gevonden uitkomsten. Deze mediator neemt regie op inhoud en proces. Vergelijkbaar met de eerder genoemde bemiddelaar.
2. *fasciliterende mediation* : de mediator houdt afstand van de inhoud en stuurt wel nadrukkelijk in het proces. Deze mediator neemt geen inhoudelijke regie en wel procesregie. Door die sturing heeft de mediator wel een zekere invloed op de uitkomst van de mediation.
3. *transformatieve mediation* : de mediator neemt geen inhoudelijke regie en geen procesregie. Het conflict wordt benaderd als een 'crisis in de communicatie'. Doel van deze mediation is een negatieve en destructieve interactie te transformeren tot een positieve en opbouwende interactie. Vanuit deze getransformeerde interactie komt een uitkomst de volledig door betrokkenen zelf wordt gedragen.

Bruikbaarheid van bemiddeling

Bemiddeling is alleen mogelijk als aan de volgende punten voldaan wordt:

1. Twee of meer partijen hebben een geschil dat ze niet (meer) zelf kunnen oplossen.
2. De communicatie tussen de partijen is -soms ernstig- verstoord, zodat een gesprek onmogelijk is geworden.
3. Geen van de partijen is in staat om zijn eigen wens zonder de andere partij te realiseren, ook niet met behulp van een externe autoriteit.
4. Partijen zijn in principe bereid om afspraken te maken met de andere partij. (Als een partij de totale onderwerping of vernietiging van de andere partij wenst en niet met minder genoegen neemt, heeft bemiddeling geen zin.).
5. Er is een bemiddelaar beschikbaar die voor beide partijen aanvaardbaar is.
6. Partijen willen hun conflict niet in de openbaarheid (voor de rechter) brengen

Bemiddeling wordt wel gebruikt in de volgende soorten geschillen:

- gewapende conflicten en oorlogen (bijvoorbeeld ten behoeve van de Camp David-akkoorden)
- andere geschillen tussen staten, bijvoorbeeld een handelsconflict
- gijzelingsacties
- samenwerkingsconflicten (collega's of maatschap)
- conflicten tussen werkgevers en werknemers
- conflicten tussen werkgevers en vakbonden
- conflicten tussen leveranciers en afnemers
- andere zakelijke geschillen
- conflicten tussen vrienden, collega's of kennissen
- Familieconflicten, echtscheiding, omgangsregeling, erfenis
- Arbeidsconflicten

Werking

Bij conflictbemiddeling bemiddelt een onafhankelijke derde tussen de partijen, die op inhoudsniveau eigen baas blijven in het conflict. De bemiddelaar helpt de partijen om een voor alle partijen aanvaardbare oplossing te vinden, door de (veelal verstoorde) communicatie tussen de partijen weer op gang te brengen en hen andere invalshoeken te bieden bij het zoeken naar die oplossing. De partijen zijn ten principale zelf verantwoordelijk voor het eindresultaat.

Het bemiddelingsproces bestaat er gewoonlijk uit dat de bemiddelaar soms afwisselend met beide partijen praat (de "caucus"), of, en dat komt het meest frequent voor, als gespreksleider optreedt bij een "plenair" gesprek tussen de partijen.

De bemiddelaar zal

1. Een gespreksstructuur aanbrengen en de procedure bewaken.
 2. Machtsverschillen zo veel mogelijk egaliseren.
 3. Alle partijen aan het woord laten, waarbij spreektijd gelijk wordt verdeeld, om zo de "uninterrupted stories" van de partijen tot stand te laten komen.
 4. Informatie (laten) verzamelen over de feiten, de standpunten en belangen van de partijen en de achtergronden: wat willen ze uiteindelijk bereiken; waar zijn ze boos over; wat zullen ze nooit toegeven en waar zijn ze bereid tot concessies.
 5. Begrip proberen te kweken voor de visie van de ander.
 6. Trachten een oplossingsgericht onderhandelingsgesprek op gang te brengen door de ernstigste verstoringen in de communicatie te (laten) herstellen.
 7. Voorstellen en reacties daarop faciliteren tussen de partijen ("opties" genereren).
 8. Helpen om de bereikte oplossingen netjes af te wikkelen en vast te leggen in een vaststellingsovereenkomst.
-

Conflictbemiddeling kan snel tot een resultaat leiden. Volgens het Nederlands Mediation Instituut (NMI) is circa 25% van de mediations binnen vijf uur gesprekstijd afgerond, en circa 35% tussen de vijf en tien uur. Mediation leidt niet altijd tot een oplossing die voor alle partijen aanvaardbaar is. De gang naar een arbiter of rechter kan dan alsnog gemaakt worden.

Voordelen

Enkele voordelen van conflictbemiddeling zijn:

- Conflictbemiddeling is een informele procedure.
- Conflictbemiddeling is een besloten, vertrouwelijke procedure (geen vuile was naar buiten).
- Conflictbemiddeling is een snelle en (relatief) goedkope procedure (in vergelijking tot arbitrage of rechtspraak).
- Partijen hebben een actieve rol en houden zelf de oplossing in de hand.
- Communicatiestoornissen worden (bij een geslaagde bemiddeling) weggenomen.
- Er treedt geen onnodige verdere beschadiging van relaties op.
- Er is ruimte voor creatieve oplossingen die gericht zijn op de belangen van alle partijen.
- Er wordt (bij een geslaagde conflictbemiddeling) een gezamenlijke oplossing geformuleerd. Dit geeft een hoge acceptatiegraad en 'win-win'-resultaat.

Het kan heel vruchtbaar zijn om nieuwe invalshoeken voor het geschil te vinden. Er kunnen bijvoorbeeld toezeggingen worden voorgesteld op punten die de andere partij niet geëist had, om op andere terreinen toezeggingen terug te krijgen.

De "houdbaarheid" van de oplossing is groot omdat partijen alleen instemmen met de oplossing die hen allemaal voordeel biedt. Het is daarom gevaarlijk voor een bemiddelaar om te proberen een compromis bij één van de partijen *door de strot te duwen*, omdat er dan een grote kans is, dat die partij later weer terug komt op zijn toezeggingen.

Nadelen

Beperkt kader

Conflictbemiddeling is niet geschikt om onvolkomenheden in het juridische systeem op te lossen. Bemiddelaars kunnen uitsluitend opereren binnen de grenzen van het voor partijen haalbare.

Een illustratie: in januari 2005 beweert de voorzitter van de (Nederlandse) Vereniging van Familierechtadvocaten en Scheidingsbemiddelaars (VFAS) in de Volkskrant dat vaderactivisten beter geen actie kunnen voeren maar nauwkeuriger naar zichzelf moeten kijken en moeten leren effectief te communiceren. Tevens stelt hij dat er niets mis zou zijn met de praktijk of de theorie van het familierecht.

Als het nu waar is wat deze activisten stellen (disfunctioneren van het systeem), zal het risico bestaan dat dat disfunctioneren door de opstelling van de scheidingsbemiddelaars wordt versterkt. Bemiddeling kan dan een inpassingsproces zijn waarbij de fouten van familierechtinstituten worden opgedrongen aan een van de te bemiddelen partijen.

Onvolkomenheden in het juridisch systeem vereisen derhalve andere oplossingen dan conflictbemiddeling, wetswijzigingen bijvoorbeeld.

Schending van de vertrouwelijkheid

Een nadeel van conflictbemiddeling kan het risico zijn dat de door de deelnemers contractueel overeengekomen vertrouwelijkheid van de informatie die tijdens een conflictbemiddeling tevoorschijn komt wordt geschonden.

Ter illustratie: Twee artsen in een maatschap hebben een conflict en leggen dit aan een mediator voor. Tijdens de conflictbemiddeling komt allerlei informatie over een arts tevoorschijn, die in een civiel proces in zijn nadeel kan werken. De andere arts loopt na een aantal sessies weg en begint een civiele procedure. Deze wint hij door het gebruiken van de informatie die in de conflictbemiddeling door zijn tegenpartij te goeder trouw op tafel was gelegd in de hoop een oplossing te bewerkstelligen.

Een beroep op het leerstuk van onrechtmatig verkregen bewijs bij schending van vertrouwelijkheid wordt afgewezen. Het beginsel dat alles dat tijdens de conflictbemiddeling is gezegd onder vertrouwelijkheid valt k n door de rechter worden genegeerd, zelfs als er sprake is van een contract waarin de vertrouwelijkheid expliciet wordt vastgelegd. Mediators hebben geen in de wet vastgelegd verschoningsrecht. Het enige dat een partij,  f een mediator, kan doen ter zitting is luid en duidelijk protesteren tegen de ingebrachte informatie en de rechter verzoeken de informatie niet te ontvangen. Van dit protest en dit verzoek moet een helder proces-verbaal worden geëist. Mediators zijn niet gehouden zich actief in te spannen om de vertrouwelijkheid (als die door partijen geschonden zou worden) te handhaven.

In theorie is het mogelijk een partij die de vertrouwelijkheid schendt civiel voor de rechter te dagen wegens wanprestatie. Dit heeft alleen zin als er daadwerkelijke schade valt aan te tonen.

Rol van de bemiddelaar

Essentieel is het vertrouwen en de geheimhoudingsplicht. Dit betekent dat alles wat tijdens een bemiddelingssessie wordt besproken, niet naar buiten gebracht mag worden. Pas wanneer partijen een (schriftelijke) overeenkomst ondertekenen (de vaststellingsovereenkomst) is er sprake van een afspraak waaraan partijen zich moeten houden. De partijen moeten erop kunnen vertrouwen dat de bemiddelaar niet de ene of de andere partij voortrekt. De neutraliteit is de ruggengraat van het vak. Neutraliteit betekent niet altijd, dat de mediator volledig neutraal is. Uitgangspunt is dat de mediator over een geheel traject door beide partijen als onpartijdig en objectief wordt waargenomen. Dat heet ook wel symmetrie. Ook moeten de partijen erop kunnen vertrouwen dat de bemiddelaar eerlijk is en zich aan zijn toezeggingen houdt, bijvoorbeeld ten aanzien van de geheimhouding (deze geldt dus ook voor de partijen). Een andere belangrijke rol is dat de mediator er op toeziet dat er geen misbruik kan worden gemaakt van een machtsongelijkheid. Wanneer één van de partijen onmachtig is om op adequate wijze op te komen voor zijn of haar belang(en) kan de mediator stoppen of partijen daarop wijzen. Wanneer de mediator vindt dat partijen zich aanvullend moeten laten informeren alvorens akkoord te gaan met een voorstel, dan zal hij/zij een partij daarop wijzen (informed consent).

Andere vormen

In andere vormen van conflictoplossing (arbitrage of rechtspraak) wordt door een derde (respectievelijk de arbiter of de rechter) een oplossing voorgeschreven. Zij staan boven de partijen, terwijl de mediator tussen de partijen staat. Wel bestaat er een vorm waarbij afgesproken wordt dat de mediator een beslissing kan nemen. Deze vorm heet MedArb.

Groei van conflictbemiddeling

Nederland

Waar conflictbemiddeling in eerste instantie met name in de familierechtelijke sfeer werd toegepast, bijvoorbeeld bij echtscheidingen, wordt de toepassing steeds breder. Zo is de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State per 1 februari 2004 begonnen met een experiment om conflictbemiddeling toe te passen bij milieuzaken. Het project moet uitwijzen of deze manier van geschilbeslechting een volwaardige rol kan spelen naast bestuursrechtelijke procedures. Ook bij de belastingdienst en bij UWV wordt soms conflictbemiddeling ingezet. Achterliggend doel is om conflicten op een bevredigende(r) manier op te lossen. Hiermee wordt conflictbemiddeling steeds meer een serieus alternatief voor de "traditionele" manieren van conflictoplossing. De provincie Overijssel biedt, na een succesvolle proef met het Nederlands Mediation Instituut en de Universiteit van Groningen conflictbemiddeling aan in bezwaar- en klachtenprocedures. Ook op scholen, zowel in het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs, experimenteert men met deze vorm van bemiddeling.

Op 20 april 2004 stuurde minister Donner van Justitie een brief naar de Tweede Kamer waarin hij een aantal maatregelen aankondigde om conflictbemiddeling te bevorderen als alternatief voor rechtspraak. Op 14 september 2004 heeft minister Donner de vragen over deze brief beantwoord. Met ingang van april 2005 zijn geleidelijk bemiddelingsvoorzieningen opgezet bij de Rechtspraak en het Juridisch Loket. Bij alle vestigingen van het Juridisch Loket, de rechtbanken en de gerechtshoven in Nederland bestaat nu de mogelijkheid om te worden doorverwezen naar een mediator. Voor minder draagkrachtigen is het mogelijk van de Raden voor Rechtsbijstand een toevoeging te krijgen voor conflictbemiddeling, waardoor men alleen een beperkte eigen bijdrage hoeft te betalen.

België

Bemiddeling in burgerlijke zaken

In februari 2005 werd het Gerechtelijk Wetboek aangevuld met Hoofdstuk 7: Bemiddeling. Hierdoor werd aan bemiddeling een wettelijk kader verschaft. De mogelijkheid om beroep te doen op een "bemiddelaar/mediator" werd uitgebreid van familiale aangelegenheden tot burgerlijke en handelszaken en sociale zaken.

Elk conflict, dat voor een dading (overeenkomst tussen partijen) vatbaar is kan dus voorwerp zijn van een bemiddeling/conflictbemiddeling.

Bemiddeling kan gebruikt worden als alternatief voor een gerechtelijke procedure (de vrijwillige bemiddeling), maar ook tijdens een procedure op verwijzing door de rechter of op vraag van één van of van beide partijen.

Zolang de partijen "bemiddelen" wordt (in geval van) de gerechtelijke procedure stopgezet en stoppen de verjaringstermijnen. Zodra de bemiddeling is beëindigd of stopgezet(*) zijn partijen verplicht de rechter hiervan op de hoogte te brengen en wordt (in casu van stopzetting) de procedure hervat. (*) Gezien bemiddeling steunt op het principe van "vrijwilligheid" kunnen partijen op elk ogenblik beslissen van de bemiddelingspoging stop te zetten. Indien de bemiddeling werd gevoerd onder de leiding van een "erkend" bemiddelaar wordt de "overeengekomen oplossing" vastgelegd in een overeenkomst, die automatisch door de rechter wordt gehomologeerd.

In geval van een "vrijwillige" bemiddeling zullen partijen de overeengekomen oplossing vastleggen in een overeenkomst en kan deze 'eveneens' op vraag van de beide partijen door een rechter worden gehomologeerd. De term "erkend bemiddelaar" wordt voor het ogenblik door een aantal bemiddelaars gebruikt doch gezien de, door de

wet ingestelde Federale Bemiddelingscommissie nog niet klaar is met het vaststellen van de voorwaarden, is dit slecht een "tijdelijke titel". Meestal wordt deze tijdelijke titel toegekend door het opleidingsinstituut waar de bemiddelaar zijn opleiding volgde, na het afleggen van een toets, of door een instantie die door de Federale Bemiddelingscommissie werd aangeduid om "tijdelijke erkenningen" af te leveren w.o. de Orde van Advocaten en de Federatie der Notarissen. De "definitieve" erkenningen zullen pas kunnen worden toegekend zodra de Federale Commissie klaar zal zijn met haar werk.

Bemiddeling in strafrechtelijke zaken

De wet van 22 juni 2005 tot invoering van bepalingen inzake de bemiddeling in de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering en in het Wetboek van Strafvordering vormt de wettelijke basis in België van de slachtoffer-daderbemiddeling (ook wel herstelbemiddeling genoemd). In deze vorm van bemiddeling hebben alle meerderjarige daders en slachtoffers van misdrijven het recht om een bemiddeling aan te vragen. Dit kan vanaf de eerste dag van de gerechtelijke procedure tot de laatste dag van de strafuitvoering en in alle misdrijven: van diefstallen tot levensdelicten.

Slachtoffer-daderbemiddeling loopt parallel aan de gerechtelijke afhandeling; het is dus geen alternatief voor de rechtbank. De bemiddeling biedt aan slachtoffer en dader wel de kans om met elkaar in gesprek te gaan over de feiten en gevolgen ervan, en indien ze dat wensen, te zoeken naar een oplossing en hoe er in de toekomst mee kan omgegaan worden. Zo kan er gesproken worden over het waarom van de feiten, de schadevergoeding, hoe men zal omgaan met de (latere) vrijlating van de dader, enz.

De bemiddeling is een vrijwillig proces; de bemiddeling kan dus niet opgelegd worden. De bemiddeling verloopt ook volledig vertrouwelijk. De enige uitzondering hierop is de bemiddelingsovereenkomst, een document dat door slachtoffer en dader gezamenlijk wordt opgesteld en overhandigd aan de gerechtelijke instanties, die hier rekening mee kunnen houden. Partijen kunnen er echter beslissen om dergelijke overeenkomst niet op te maken.

Referenties

[1] <http://www.nmi-mediation.nl/index.php>

August Strindberg

Johan August Strindberg (Stockholm, 22 januari 1849 – aldaar, 14 mei 1912) was een Zweeds auteur. Hij heeft vooral als toneelschrijver naam gemaakt, maar zijn werk omvat vrijwel elk literair genre. Hij wordt beschouwd als een van de meest invloedrijke Zweedse schrijvers. Strindberg domineerde de Zweedse letterkunde vier decennia lang. Hij was een veelbesproken figuur, en vaak betrokken in persoonlijke conflicten. Strindberg was erg productief gedurende perioden in zijn leven, die afgewisseld werden met eerder stille periodes. Hij leverde baanbrekend werk in verschillende genres.

Werk en leven

Hij werd geboren als 4e kind in een kleinburgerlijk gezin met acht kinderen in Stockholm. Zijn grootvader was kruidenier, zijn vader een niet onbemiddelde scheepsmakelaar. Zijn autoritaire vader trouwde met de meid, dochter van een kleermaker. Zij stierf echter al vroeg en zijn vader hertrouwde met een vrouw die door August gehaat werd.

Strindberg begon aan een studie in de medicijnen Uppsala, die hij echter niet afmaakte. Hij probeerde acteur te worden, maar dit was tevergeefs. Het leverde hem wel een baan op als schrijver.

Tijdens zijn eerste periode schreef Strindberg voornamelijk gedichten, waarin hij stelling nam tegen de laat-romantische stroming en met opzet gebruik maakt van niet-poëtische woorden. Ook in de inhoud ligt de nadruk op de strijdlust van de jaren na 1880, op het vernieuwende.

In 1892 begon Strindberg een bohèmeleven in Duitsland en Frankrijk. In Parijs raakte hij in een zware psychische crisis, door hemzelf steeds *Infernocrisis* (1894-1896) genoemd. Latere psychiatrische studies wezen uit dat in deze crisis van Strindberg een duidelijk psychopathologisch element aanwezig was. Na deze crisis zag hij de noodzaak een nieuw begin te maken, wat zijn werken opdeelt in twee verschillende groepen. In zijn tweede periode geeft hij nog een gedichtenbundel uit en dramatiek en lyriek hangen nauw samen. De *Infernocrisis* bracht Strindberg tot een nieuw, ondogmatisch en onkerkelijk maar wel christelijk religieus geloof, waarin schuld en boete een grote rol spelen. Volgens Strindberg was het lijden een soort mystiek gebeuren en het leven een zuiveringstoestand die aan de mensen was opgelegd.

August Strindberg ca. 1892-93

Man-Vrouw problematiek

Strindberg, 56 jaar (Richard Bergh)

Strindberg nam het in zijn werk op voor de, in zijn ogen moeilijke, positie van mannen en vaders. Dit komt met name tot uitdrukking in zijn toneelstuk "De vader", waarin hij de strijd tussen een vader en een moeder beschrijft over de opvoeding van hun dochter.

Strindberg stelt als probleem van het vaderschap dat het niet eenduidig gekend kan worden. Moederschap is wel altijd duidelijk. Dit brengt met zich mee dat vaders afhankelijk worden gemaakt van moeders. Hoewel critici deze stellingname slechts zagen als een projectie van zijn persoonlijke ervaringen kan niet worden ontkend dat het thema nog steeds maatschappelijk relevant is. De erkenning van kinderen door hun vaders is nog steeds afhankelijk van de goedkeuring door moeders.

Critici (met name vanuit het feminisme) menen dat Strindberg een ziekelijke vrouwenhater was. Zijn stellingen stonden in zijn tijd al op gespannen voet met het pril ontluikende

feminisme.

Occulte interesses

Strindberg had in de loop van zijn leven verschillende vrij excentrieke interesses. Zo hield hij zich in bepaalde perioden bezig met alchemie en occultisme en de geschriften van Emanuel Swedenborg. In zijn merkwaardig autobiografisch werk 'Inferno' - in het Frans geschreven - geeft hij een paranoïde en verwarrend relaas van zijn jaren in Parijs. Daarin beweert hij met succes alchemistische experimenten te hebben uitgevoerd en zwarte magie te hebben uitgeoefend op zijn dochter.

Dood

In 1899 keerde Strindberg terug naar Stockholm. De laatste jaren van zijn leven was hij eenzaam en leefde hij geïsoleerd. Hij overleed op 63-jarige leeftijd aan de gevolgen van maagkanker.

De belangrijkste Zweedse literaire onderscheiding, de Augustprijs, is naar Strindberg genoemd.

Bibliografie

- Meester Olaf (1872)
- De Vader (1887)
- Freule Julie (1888)
- Schuldeisers (1888)
- Aan open zee (1890)
- Kronbruden (Bruidskroon) (1901)
- Droomspel (1909)
- Onweer (ca. 1907)
- Het afgebrande huis (ca. 1907)
- Spooksonate (ca. 1907)
- De pelikaan (ca. 1907)

- De grote Straatweg (1909)

Zie de categorie *August Strindberg* ^[1] van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

Referenties

[1] http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:August_Strindberg?uselang=nl#mw-subcategories

Agressie

Onder **agressie** wordt meestal verstaan het gewelddadig handelen met het doel schade toe te brengen. Dikwijls gaat het om schade aan personen.

Positieve en negatieve betekenissen

Agressie kan ook anders worden gedefinieerd: als een gerichte kwaadheid die juist het belang van een effectieve communicatie kan dienen. Deze kan juist destructieve handelingen voorkomen. In de biologie is dat onderscheid duidelijk, daar wordt destructief gedrag tussen soortgenoten dikwijls voorkomen door agressiviteit. Op de website www.gezondheid.be is bijvoorbeeld de volgende benadering van agressiviteit te vinden: *Elk kind heeft een gezonde dosis agressie en geweld nodig om zijn leefwereld te ontdekken en om bij te leren. Groeien is ook opkomen voor jezelf, zorgen dat anderen je respecteren. De levensenergie die een kind daarvoor aanspreekt, kan ook schade berokkenen. In dat geval spreken we van geweld: scheldpartijen, vechten, dreigen, spuwen, trappen.*

Etymologie

Het woord **agressie** stamt oorspronkelijk af van het Latijnse woord *adgredior* / *aggredior*, voltooid deelwoord *aggressus* / *aggressus*: ergens gericht op af gaan, vandaar *aggressio*: vijandelijke aanval, door het Frans overgenomen als *agression*. De Latijnse herkomst wordt nog steeds gebruikt om ook de positievere betekenissen van het woord agressie te onderbouwen.

"In het richten op een doel kan geactiveerde opgestuwde agressie in positieve zin worden gereguleerd. In het Latijn betekende het woord *aggredo*, waarvan ons agressiebegrip is afgeleid, aanvankelijk het in positief opzicht benaderen van een mens, een taak of een doel." (Prof. J.Bastiaans 1986).

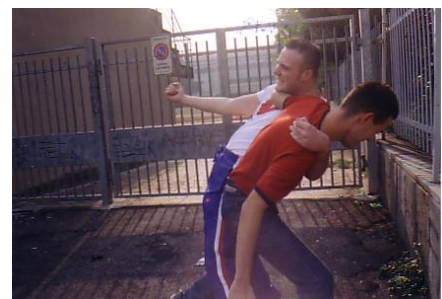
Overigens is het opmerkelijk dat het woord in het Frans is overgenomen zonder dubbele g, daarin gevolgd door het Spaans en het Nederlands, terwijl het Italiaans, Duits en Engels het woord met dubbele g overnamen. Dit leidt nog steeds tot veel verwarring over de spelling in al deze talen.

Agressie tussen twee vrouwen

Agressie tussen mannelijke zeeolifanten

Een straatgevecht in Italië

Gender

Wellicht zijn er mannelijke en vrouwelijke vormen van agressie te onderscheiden, al dan niet gekoppeld aan mannelijke en vrouwelijke vormen van destructief gedrag. Mannen bezitten op jongere leeftijd in vergelijking met vrouwen van dezelfde leeftijd meer hormonen zoals testosteron en adrenaline die agressief gedrag reguleren en beïnvloeden. Jonge mannen lijken daarom in vergelijking met jonge vrouwen vaker fysiek hun agressie te tonen. Ook zijn er culturele patronen die maken dat het onder mannen meer gebruikelijk of zelfs aanvaard is agressie te gebruiken.

Uit de cijfers blijkt dat vrouwen veel vaker aangifte doen van verschillende vormen van agressie dan mannen. In Nederland bijvoorbeeld blijkt uit de bij de politie geregistreerde incidenten van huiselijk geweld in 2008 (63841 aangiften en meldingen) dat slachtoffers van huiselijk geweld daarbij veel vaker vrouwen waren (76,9 % in de leeftijd van 25 tot 45 jaar). Bij stalking cq belaging (79,9%) en seksueel huiselijk geweld (84,5%) ligt het percentage vrouwelijke slachtoffers nog hoger. Psychisch huiselijk geweld kent 32,2% mannelijke slachtoffers.^[1] Cijfers uit wetenschappelijk onderzoek varieert nogal, maar in het algemeen liggen de orde van grote van slachtofferschap van huiselijk geweld van mannen en vrouwen niet ver uit elkaar^[2].

Psychologie

Elke psychologische benadering heeft een andere verklaring voor agressief gedrag. Hieronder een uiteenzetting.

Biologische benadering

De biologische benadering gaat er van uit dat agressie een fysiologische basis kent in de vorm van een aangeboren drift (genetisch bepaald). Ze stellen ook dat agressie kan ontstaan als mensen te maken krijgen met aanvallende situaties.

Behavioristische benadering

De behavioristische benadering gaat er van uit dat agressief gedrag verschillende functies kan hebben. Als eerste vormt het agressieve gedrag een uiting (een reactie) op innerlijke frustratie. Deze vorm, frustratieagressie of emotionele agressie genoemd, is een poging van de agressor om zijn innerlijke 'emotionele druk' te ontlasten. Ten tweede kan agressief gedrag worden ingezet om een gewenst doel/belang te realiseren. Agressief gedrag wordt dan als instrument toegepast. Deze agressiesoort wordt instrumentele agressie genoemd. Er is heel wat onderzoek gebeurd naar de verschillende functies van agressie. Deze kunnen te maken hebben met het krijgen van aandacht of het bekomen van zaken (positieve bekrachtiging), als met het trachten te ontkomen aan lastige zaken (negatieve bekrachtiging).

In verreweg de meeste gevallen wordt de behavioristische verklaring van agressie als basis gebruikt binnen zogenoemde agressietrainingen.

Cognitieve benadering

De cognitieve benadering gaat er ook van uit dat agressief gedrag wordt aangeleerd. Het legt alleen de nadruk op de rol van imitatie en de aanstekelijkheid van het gedrag van anderen.

De behavioristen gaan ervan uit dat agressie niet door imitatie of aanstekelijkheid wordt aangeleerd. Zij stellen namelijk dat agressief gedrag wordt aangeleerd door de ervaringen die mensen opdoen. Op die manier blijken mensen te leren dat agressief gedrag een goed werkzaam middel is om óf innerlijke spanning te ontlasten óf door een gewenst doel/belang te realiseren.

Psychodynamische benadering

De psychodynamische benadering (waar Sigmund Freud grondlegger van was; denk ook aan de psychoanalyse) stelt dat elk menselijk handelen geïnspireerd wordt door twee verlangens: seks (Eros/levensdrift/libido) en agressie (Thanatos/doodsdrift). Het woord agressie heeft daarbij niet per se een negatieve betekenis. Het is slechts een drift die leidt tot een bepaald gedrag.

Humanistische benadering

De humanistische benadering (waar Carl Rogers en Maslow de grondleggers van waren), beschouwen agressie als een reactie op omstandigheden waarbinnen iemand wordt bedreigd. Of als reactie op het moeilijk kunnen accepteren van situaties.

De humanisten stellen dat agressief gedrag slechts één van de mogelijkheden is en dus dat agressie (onder juiste omstandigheden) altijd vermijdbaar is.

Nuance

Welke verklaring van agressief gedrag ook wordt gegeven; de vijf psychologische benaderingen verklaren ieder een deel van het geheel. Daarmee is er niet één waarheid te geven omtrent de oorzaak van agressie. Er is wél eenduidigheid als het gaat om hoe je het meest effectief met agressief gedrag om kan gaan. Zie verder in dit artikel.

Fases van geweld

Meestal wordt agressie echter als negatief fenomeen gezien. Er wordt daarbij gedacht aan geweld bij bijvoorbeeld criminaliteit, oorlog, racisme of opstand. Agressie kent meestal fasen: eerst discussie, dan polarisatie, dan ruzie, en al naargelang er dwingende omstandigheden plaatsvinden kan agressie leiden tot zinloos geweld, massale vechtpartijen of zelfs oorlog.

Er zijn verschillende redenen waardoor mensen gedreven worden tot agressieve daden. Dit zijn de voornaamste:

- angst
- bravoure, lef
- woede

Mensen in een psychose zijn soms zeer angstig en daardoor sneller geneigd om iets als een aanval op te vatten en als reactie agressief te worden. Gebruikers van alcohol en drugs kunnen sneller ontremd zijn waardoor een kleinigheid aanleiding kan vormen tot hevige agressie.

Agressiebeheersing

De laatste jaren wordt binnen beroepen waar men veel te maken heeft met agressie aandacht besteed aan agressiebeheersing. Zo worden bij de politie, binnen psychiatrische instellingen, hulpverleningsinstanties en gevangenissen enzovoort, trainingen gegeven om de medewerkers beter te leren omgaan met agressie. Feitelijk worden agressietrainingen gegeven aan iedereen die beroepshalve veel klant-/cliëntcontacten onderhouden.

Binnen zo'n training leren mensen welke soorten agressie er bestaan, hoe je de verschillende soorten snel kan herkennen en hoe je daar het meest effectief mee om kan gaan.

Hierbij wordt niet alleen aandacht besteed aan het onder controle houden van jezelf, de agressor en de agressieve situatie; er wordt ook aandacht besteed aan het voorkomen van agressieve situaties 'an sich'.

Het gaat dus om het herkennen en erkennen van agressie zodat er op een constructieve wijze op kan worden gereageerd.

De technieken die daarbij worden aangereikt zijn 'agressiesoort gebonden'. Bij frustratieagressie zijn de technieken namelijk geënt op het in contact treden met de agressor (door voornamelijk gevoelsreflecties te geven). Bij

instrumentele agressie zijn de technieken geënt op het constructief plaatsen van grenzen. Te allen tijde is het observeren en analyseren van de lichaamstaal van de agressor van groot belang. Ook de eigen lichaamstaal is van belang om rekening mee te houden. Ook bij dieren kan men ruim op voorhand op basis van de lichaamstaal de agressie opmerken. Bij honden merkt men dit aan de lichaamshouding, de opgetrokken bovenlip en aan het grommen.

Soms trachten mensen agressie af te reageren door sport of een vechtkunst te beoefenen; dit wordt echter afgeraden. Het is een misverstand dat men agressie altijd kan (laten) afreageren door bijvoorbeeld een boksbal te bewerken of hard te roepen. Dit is onderzocht en blijkt vaak omgekeerd te werken: mensen kunnen er sneller agressief door reageren^{[3][4][5][6]}.

Bronnen, noten en/of referenties

- [1] Huiselijk geweld gemeten -Bureau Beke, Arnhem 2009
- [2] metaonderzoek Fiebert (<http://www.batteredmen.com/fiebert.htm>)
- [3] Bushman, B.J. ea (1999). Catharsis, aggression, and persuasive influence: self-fulfilling of self-defeating prophecies? *Journal of Personality and Social Psychology*, 76, p. 367-376
- [4] Geen, R.G. & Quanty, M.B. (1977). The catharsis of aggression: an evaluation of a hypothesis. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 10, pp. 1-37). New York: Academic Press
- [5] Tavis, C. (1989). *Anger. The misunderstood emotion*. New York: Touchstone Books
- [6] De Groot, F. (2006). Helpt het fysiek afreageren van agressie? *PsychoPraxis*, 8, p. 194-196 + De Groot, F. (2007). De hardnekkige mythe van het fysiek afreageren van agressie. In J. Simons (Red.), *Actuele themata uit de psychomotorische therapie. Jaarboek 2007* (pp. 119-131). Leuven: Acco

Zie de categorie **Aggression** (<http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Aggression?uselang=nl#mw-subcategories>) van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

Zwarte weduwe (spin)

Zwarte weduwe (spin)	
	
Taxonomische indeling	
Rijk:	Animalia (Dieren)
Stam:	Arthropoda (Geleedpotigen)
Klasse:	Arachnida (Spinachtigen)
Orde:	Araneae (Spinnen)
Familie:	Theridiidae (Kogelspinnen)
Geslacht:	<i>Latrodectus</i> (Weduwen)
Soort	
<i>Latrodectus mactans</i> (Fabricius, 1775 ^[1])	
Afbeeldingen Zwarte weduwe (spin) op Wikimedia Commons	
Zwarte weduwe (spin) op Wikispecies	
Portaal Biologie	

De **zwarte weduwe** (*Latrodectus mactans*) is een spin die afkomstig is uit het zuidoosten van de Verenigde Staten en Mexico, maar zich inmiddels over alle werelddelen heeft verspreid. Het allereerste exemplaar in Europa dook op in Tervuren (België) in 1967. In Nederland en België is het klimaat, naar men aanneemt, echter niet geschikt voor de spin om zich blijvend te vestigen. De spin, die behoort tot de kogelspinnen en ongeveer 3,8 cm groot kan worden, is vooral bekend omdat het vrouwtje ervan lelijk kan bijten met soms ernstige gevolgen. Deze spin dankt haar naam aan het vrouwtje. Na het paren valt ze dikwijls het mannetje aan en doodt hem.

Voortplanting

Het mannetje is polygaam en paart dus met verschillende wijfjes. Voor hij op zoek gaat naar een partner, spint hij een klein web en bevrucht dit met een beetje sperma door het tegen zijn buik te wrijven. Vervolgens pakt hij dit spermapakketje beet met zijn pedipalpen (dit zijn de pootvormige organen nabij de bek) en gaat op zoek naar een wijfje. Wanneer hij een geschikt wijfje gevonden heeft, baltst hij voor haar door haar web te laten resoneren met zijn poten om aan te geven dat hij wil paren. Dit houdt in dat hij het spermapakketje overbrengt op het lichaam van het wijfje. Na de paring eet het wijfje in sommige gevallen het mannetje op, waaraan de spin haar naam dankt. Eén

paring is voor het wijfje voldoende om verscheidene nesten met eieren te leggen, omdat zij het sperma in haar lichaam opslaat en het een aantal maanden kan gebruiken. Het wijfje legt de eieren in een grote, beige zijden cocon, die ze van tevoren heeft gesponnen. Ze heeft soms verschillende van die cocons en bewaakt ze zorgvuldig. Ten slotte komen er drommen jonge spinnetjes tevoorschijn, die ondanks het feit dat ze piepklein zijn, al geheel onafhankelijk van de moeder zijn zo gauw ze uit het ei komen.

Beten van de zwarte weduwe

De spin is niet agressief en mensen worden meestal gebeten omdat ze de spin onbedoeld in het nauw brengen, bijvoorbeeld door op een toiletbril te gaan zitten waar de spin haar web heeft gesponnen. De beet wordt aanvankelijk nauwelijks gevoeld maar gaat na enige minuten hevig pijn doen en kan dan gepaard gaan met andere ziekteverschijnselen. Een fatale afloop is wel beschreven hoewel dit geenszins zo vaak voorkomt als in media wordt gesteld.

In de hele VS zijn tussen 1950 en 1959 (voor de ontwikkeling van een antiserum) bijvoorbeeld 63 fatale gevallen gemeld. Bij toediening van antiserum in ernstige gevallen trad in een ziekenhuisserie van meer dan 2000 beten geen enkele fatale afloop op.

In een Australisch onderzoek naar 63 gevallen waarbij de roodrugspin (nauw verwant aan de zwarte weduwe) gevangen was en dus eenduidig kon worden geïdentificeerd^[2] trad pijn op in alle gevallen; hevige pijn bij 61% van de gevallen en pijn die meer dan 24 uur aanhield in 66% van de gevallen.

In 35% van de gevallen traden systemische verschijnselen op (algemeen onwelzijn, zweten, verlamingsverschijnselen in tegenstelling tot plaatselijke verschijnselen). De pijn duurde gemiddeld 48 uur (maximaal 96 uur). Slechts 6 patiënten moesten met antigif worden behandeld. Bij beten van de verwante *L. Hasselti* was er meer kans op systemische verschijnselen dan bij *L. mactans*. Er waren geen gevallen met fatale afloop.

De LD₅₀ voor *Latrodectus*gif voor muizen wordt opgegeven als 0,9 mg/kg. Ter vergelijking: voor wespengif is dit ongeveer 2,5 mg/kg.

Samenstelling van het gif

Het gif bevat een aantal actieve bestanddelen, waaronder simpele organische stoffen zoals purine en inosine; kleinere polypeptiden die een directe invloed hebben op calciumkanalen in de celmembraan en eiwitten die selectief het vrijkomen van neurotransmitters in de synapsen en bij de motorische eindplaat beïnvloeden, waardoor verlamingsverschijnselen ontstaan.

In Nederland

De zwarte weduwe is een aantal keer in Nederland aangetroffen.^[3] De spinnen worden veelal overgebracht naar reptielentuin Serpo te Delft. Een recent geval deed zich voor in Nederland waar de spin werd ontdekt in een uit de Verenigde Staten geïmporteerde auto. Een medewerker van het importbedrijf werd gebeten. Na een paar uur traden onregelmatige spieraanspanningen op, waardoor spoedeisende ziekenhuisopname noodzakelijk was. Na enkele dagen genas de betrokkene geheel. Veelal duidt dit op een allergische reactie, zoals iemand deze ook kan hebben na bijvoorbeeld een wespensteek. Na onderzoek in Amerika werd duidelijk dat iedereen anders reageert op een beet van deze spin. Bij een verlaagde weerstand kan men er meer last van hebben, of zoals in bovenstaand geval, wanneer men er allergisch voor is. Een persoon met een gemiddelde weerstand en conditie heeft vaak jeuk, uitslag of koorts. Er zijn ook gevallen bekend waar de gebeten persoon er totaal geen last van had en er enkel een rode plek op de bijtplek zichtbaar was.

In België

Op 19 augustus 2009 waarschuwde de Belgische Arachnologische Vereniging, ARABEL,^[4] voor het gevaar van blijvende vestiging van de zwarte weduwe in België. Onderzoek wees uit dat de spinnen het land binnenraken via de handel in oldtimers vanuit de Verenigde Staten.^[5] Dit bericht kwam er nadat opvallend meer meldingen binnenkomen van zwarte weduwen en eicocons.

Synoniemen

- *Aranea mactans* - Fabricius, 1775
- *Meta schuchii* - Koch, 1836
- *Latrodectus insularis* - Dahl, 1902
- *Latrodectus insularis lunulifer* - Dahl, 1902
- *Latrodectus sagittifer* - Dahl, 1902
- *Latrodectus hahli* - Dahl, 1902
- *Latrodectus luzonicus* - Dahl, 1902
- *Latrodectus albomaculatus* - Franganillo, 1930
- *Latrodectus agoyangyang* - Plantilla & Mabalay, 1935
- *Latrodectus mactans mexicanus* - Gonzalez, 1954

Bronnen, noten en/of referenties

- [2] Isbister GK, Gray MR. *Latrodectism: a prospective cohort study of bites by formally identified redback spiders*. Med J Aust. 2003 Oct 20;179(8):455
- [3] Wernertoenk.nl: Zwarte weduwe gevangen in achtertuin Amsterdam (http://www.wernertoenk.nl/zwarte_weduwe_gevangen_in_achtertuintuin_amsterdam) (17 augustus 2006)
- [4] Zwarte weduwen (*Latrodectus* spp.) in België; ARABEL - Arachnologia Belgica; 2010 (<http://www.arabel.ugent.be/nl.php?page=latrodectus>)
- [5] *Pas op voor zwarte weduwe in België!* - deredactie.be, 19 augustus 2009

Paul Éluard

Paul Éluard, pseudoniem van **Eugène Émile Paul Grindel**, (Saint-Denis, 14 december 1895 – Parijs, 18 november 1952) was een Frans dichter.

Éluard is één van de bekendste Franse Surrealisten. Op 18-jarige leeftijd bracht hij zijn eerste dichtbundel uit. Zijn bekendste bundel is *Capitale de la Douleur* uit 1926.

Éluard was lid van de Franse communistische partij. Hij nam deel aan de Spaanse Burgeroorlog. Tijdens de Tweede Wereldoorlog sloot hij zich aan bij het verzet.

Selectieve bibliografie

- *Premiers poèmes* (1913)
- *Le Devoir* (1916)
- *Le Devoir et l'Inquiétude* (1917)
- *Les animaux et leurs hommes, les hommes et leurs animaux* (1920)
- *Une vague de rêve* (1924)
- *Mourir de ne pas mourir* (1924)
- *Au défaut du silence* (1925)
- *Capitale de la Douleur* (1926 - NRF Gallimard)
- *Les Dessous d'une vie ou la Pyramide humaine* (1926 - Cahiers du Sud)
- *L'Amour la Poésie* (1929 - Gallimard)
- *Ralentir travaux* (1930 - Éd. surréalistes - en collaboration avec André Breton et René Char)
- *A toute épreuve* (1930 - Éd. surréalistes)
- *Défense de savoir* (1928 - Éd. surréalistes)
- *La Vie immédiate* (1932 - Éd. des Cahiers libres)
- *La rosé publique* (1934)
- *Facile* (1935)
- *Yeux fertiles* (1936)
- *Poésie et vérité* (1942)
- *Poésie inninterrompue* (1946)

De *Œuvres complètes* (twee delen) van Paul Éluard zijn samengebracht en uitgegeven in 1968 in de *Bibliothèque de la Pléiade*, Gallimard (uitgegeven door Marcelle Dumas et Lucien Scheler). Bij die gelegenheid werd ook een *Album Eluard* uitgebracht (een fotoboek met commentaar van Roger-Jean Ségalat, 467 illustraties).

- Paul Éluard
-

Seksisme

Seksisme is het vellen van een waardeoordeel op grond van iemands sekse. Dit kan leiden tot discriminatie waarbij mensen verschillend behandeld worden, bijvoorbeeld in taalgebruik, op grond van hun geslacht/sekse. Seksisme kan leiden tot vormen van onderdrukking. Het omgekeerde is **sekseneutraliteit**.

Het woord **seksisme** wordt ten onrechte vaak gebruikt in associatie met seks of erotiek.

Seksisme algemeen

Ook geslachtsrol-stereotypen met betrekking tot mannelijkheid en vrouwelijkheid vallen onder het begrip seksisme. Deze stereotypen hebben soms onderbewust invloed op ons gedrag. Voor deze vorm is de term genderisme bedacht.

Extreme vormen van seksisme zijn mannenhaat (misandrie) of vrouwenhaat (misogynie).

Ingang van de *National Association Opposed To Woman Suffrage*

Vrouwendiscriminatie

De meest voorkomende vorm van seksisme uit zich in discriminatie van vrouwen.

De vrouwenbeweging bestrijdt al sinds haar ontstaan de benadeling en discriminatie van vrouwen. Dit heeft effecten gehad op nationale en internationale wetgeving: er bestaat een Internationaal Verdrag tot Uitbanning van Vrouwendiscriminatie, kortweg het VN-Vrouwenverdrag. Er is veel onderzoek gedaan naar vormen van vrouwendiscriminatie.

Mannendiscriminatie

In westerse landen is sinds ongeveer 1980 een trend te bespeuren om ook aandacht te besteden aan de achterstelling van mannen op bepaalde gebieden, zoals ouderschap. Soms kan worden gesproken van vaderschapsdiscriminatie. Er is een duidelijk verschil in de positie van de seksen in westerse en niet-westerse landen. Een ander voorbeeld van seksisme in de westerse wereld is de ongeschreven gedragsregel dat het minder een probleem is als een man door een vrouw wordt geslagen. Dit leidde onder andere tot jarenlange onderschatting van het probleem van huiselijk geweld tegen mannen.^[1]

Gender

De studie naar geslachtsrollen en de verandering van stereotypen wordt dikwijls aangeduid met de term genderstudies. Het Engelse begrip gender wordt gebruikt om de sociaal-maatschappelijk rol en ook de zelfbeleving van een individu te onderscheiden van zijn biologische seksualiteit.

Externe link

- Onderzoek^[2] van de Universiteit van Minnesota naar genderongelijkheid op Wikipedia.

Bronnen, noten en/of referenties

[1] Artikel naar aanleiding van onderzoek in Trouw (<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/1840493/2011/01/14/Huiselijk-geweld-Omgeven-door-angst-en-schaamte.dhtml>)

[2] <http://grouplens.org/system/files/wp-gender-wikisym2011.pdf>

Materialistische literatuurstudie

Materialistische literatuurstudie is een opvatting over literatuurwetenschap die ervan uitgaat dat de materiële aspecten van de productie van literatuur, boeken in grote mate de inhoud en waarde van de literatuur bepaalt. Wetenschappers die deze opvatting aanhangen zullen zich daardoor uiteraard veel bezighouden met de materiële aspecten van de productie van literatuur. De materialistische literatuurstudie legt dus een verband tussen tekst zelf (vorm, stijl, functie, betekenis) en de omstandigheden waaronder een boek tot stand komt en de marktvoorwaarden van de distributie (drukker, uitgever, financiële middelen, bibliotheeksysteem). Daaruit zal voortvloeien hoe het werk door de lezers wordt ontvangen (oplagecijfers, lezersgegevens). En uiteindelijk zal er, volgens deze opvatting een ideologische betekenis worden geproduceerd.

Deze opvatting over literatuur past in een bredere context van materialistische filosofie die dikwijls behoort tot het marxistische en neo-marxistische (Frankfurter Schule; Theodor Adorno) gedachtegoed.

Glazen plafond

Glazen plafond (van het Engelse *Glass ceiling*) of ook wel **verticale segregatie** is een begrip dat werd bedacht in de jaren '80 in de Verenigde Staten. Het omvat een metafoor die de onzichtbare kunstmatige barrières (plafonds) aanduidt die worden gecreëerd door gedrags- en organisatorische vooroordelen (vaak door mannen), die vrouwen tegenhouden in het verkrijgen van topfuncties binnen bedrijven en overheidsdiensten. Er wordt gesproken over een glazen plafond, omdat het te onderscheiden valt van andere zichtbare barrières als ervaringseisen en opleidingseisen.

In Nederland is de **Glazen Plafond Index** ontwikkeld als quickscan door twee bedrijven in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, om bedrijven te ondersteunen in het wegwerken van het plafond.

Naast de term ontstonden als afgeleiden daarvan een aantal andere termen:

- **glazen lift** (*glass elevator*) - soms gebruikt om de snellere promotie van mannen boven vrouwen (vooral in managementfuncties) weer te geven binnen door vrouwen gedomineerde bedrijfstakken als verpleging
- **glazen muur** segregatie op de arbeidsmarkt tussen mannen en vrouwen.
- **glazen klif** (*glass cliff*) - een situatie waarbinnen iemand, meestal een vrouw, wordt bevorderd tot een risicovolle, moeilijke baan waar de kansen op mislukking groter zijn. (Vb: Marianne Thyssen werd in 2009 gevraagd de CD&V te leiden, Wivina Demeester werd in 2008 gepolst om de BAM, de beheersmaatschappij verantwoordelijk voor de bouw van de Oosterweelverbinding te leiden)
- **glazen vloer** (*glass floor*) - soms gebruikt voor een theorie dat een bepaalde factor zowel de vooruitgang van een groep beperkt (vaak die van vrouwen) als beperkt binnen negatieve situaties als bijvoorbeeld het kleinere percentage vrouwelijke gevangenen ten opzichte van het grotere percentage mannelijke. Hiervoor worden vaak biologische factoren aangehaald, die echter betwist zijn. Deze term wordt ook wel gebruikt voor het beschrijven van het feit dat mannen bijna altijd de minst leuke banen bezetten in een samenleving, zoals rioolwerkers, mijnbouwwerkers, straatschoonmakers, en vuilnisophalers.
- **kanten plafond** - De zorg van vaders voor hun kinderen wordt begrensd door de ruimte die de moeder en de samenleving wensen te bieden. Een samentrekking van de begrippen kanten gordijn (Warren Farrell) en glazen plafond. Te refereren valt aan onderzoek van Lamb, Kalmijn en de Graaf. (Opzij 2005)
- **kanten muur** Segregatie van zorgverdeling tussen vaders en moeders.
- **roze plafond** segregatie op de arbeidsmarkt op basis van seksuele geaardheid - tussen hetero en homoseksuele werknemers.

Misandrie

Misandrie is een ander woord voor mannenhaat. Het is het tegenovergestelde van misogynie, haat tegen de vrouw. Haat tegen alle mensen, dus tegen beide geslachten, wordt misantropie genoemd.

Negatieve uitspraken over mannen komen in literatuur en dagelijkse praktijk voor. Anders dan bij misogynie is er echter nauwelijks wetenschappelijk en maatschappelijk kader om dit verschijnsel te ordenen. De ordening en bespreking van dit verschijnsel wordt an sich dikwijls beschouwd als een vorm van misogynie. De bespreking van mannenhaat wordt meestal als een onderdeel beschouwd van het gedachtegoed van het feminisme.

In het algemeen ziet het feminisme misandrie als een logische reactie op de positie en houding van mannen. Daar zijn echter uitzonderingen op. Zo beweerde Doris Lessing het volgende: *Ik ben in toenemende mate geschokt door de onnadenkende en automatische manier waarop mannen tot afval worden gereduceerd, iets wat inmiddels dusdanig onderdeel uitmaakt van onze cultuur dat het zelfs nauwelijks wordt opgemerkt.*

Bronnen, noten en/of referenties

- Doris Lessing in Guardian ^[1]
- Warren Farrell; Wat mannen niet zeggen kunnen vrouwen niet horen; 2001 ISBN 90-5108-441-2

Referenties

[1] <http://books.guardian.co.uk/edinburghbookfestival2001/story/0,1061,536568,00.html>

Joep Haffmans

Joseph Haffmans	
Priester van de Rooms-katholieke Kerk	
	
Geboren	1943
Overleden	28 juli 2007
Plaats	Sittard
Wijdingen	
Priester	7 juli 1974
Kerkelijke carrière	
Eerdere functies	1984-2006: deken van Gulpen-Gronsveld
Successie	
Opvolger	2006-heden: Constant Clerx
Portaal Christendom	

Joseph (Joep) Haffmans (1943 - 28 juli 2007) was een Nederlandse rooms-katholieke pastoor te Gulpen (Limburg) en was van 1984 tot 2006 deken van Gulpen-Gronsveld.

Haffmans studeerde aan de Hogeschool voor Theologie en Pastoraat (HTP) te Heerlen. Hij viel daar op door promiscue gedrag. Op 7 juli 1974 werd hij tegen een negatief advies van de schoolleiding in door toenmalig bisschop Gijsen tot priester gewijd.^[1] In 1984 benoemde Gijsen hem tot deken van Gulpen-Gronsveld.

In 1993 werd Haffmans tot administrator van de parochie in Holset benoemd. Na conflicten met Haffmans over geld - het bestuur zou zijn gedwongen geld over te maken aan kerken waar Haffmans administrator was - stapte het parochiebestuur op, waarna Haffmans het geld van de parochie bijna een jaar lang alleen beheerde. Zijn parochianen verdachten hem van kunstroof, en toen hij werd gefotografeerd bij het terugbrengen van een groot aantal kostbaarheden die hij zei te hebben veiliggesteld wegens een verbouwing, sloeg hij een fotograaf in diens gezicht. Deze deed daarop aangifte.^[2]

In opspraak

In 2006 kwam Haffmans in opspraak door beschuldigingen over fraude, seksuele contacten met vrouwelijke kerkleden en bedreiging. In het Limburgs Dagblad van 7 juli verscheen een artikel waarin een vrouw, die stelde minnares van Haffmans te zijn geweest, beschuldigingen uit tegen Haffmans. In Elsevier van 26 augustus verscheen een uitgebreid artikel over deze kwestie. Haffmans leefde op grote voet (dure auto's, dure vakanties) en zou anderhalf miljoen euro uit de armenkas (het Dr. Ackens Fonds) aan privé-zaken hebben besteed.

Tegen hem werd door bisschop Frans Wiertz van het Bisdom Roermond een ontslagprocedure in werking gesteld. In oktober 2006 werd hij als deken te Gulpen opgevolgd door pastoor Constant Clerx. Haffmans verhuisde naar Sittard.

Tijdens carnaval 2007 besloot het optochtcomité te Sittard om grappen over Haffmans niet toe te laten. Ook in Gulpen waren grappen niet gewenst. Het carnavalsliedje D'r Joep is Voet ('Joep is weg') mocht in Sittard niet in het

openbaar worden gespeeld.^[3]

In 2007 kwam Haffmans opnieuw in opspraak toen bleek dat hij zich ten onrechte de titel doctorandus had aangemeten. De beschikking van het ministerie van Onderwijs, waarin staat dat hij zich doctorandus mag noemen, bleek vals te zijn. Het ministerie deed hierop aangifte tegen Haffmans en diens voormalige rechterhand pastor Gerard Hover die zich al jaren aan hetzelfde delict bleek schuldig te maken.

In juli van dat jaar overleed Haffmans op 64-jarige leeftijd onverwacht aan een hartinfarct. Het onderzoek dat justitie naar hem had ingesteld kwam als gevolg van zijn overlijden te vervallen. Zijn ex-vriendin blijft nog wel verdachte. Haffmans is op 3 augustus 2007 begraven te Sittard.^[4]

In september 2008 werd bekend dat Haffmans bijna 2 miljoen euro had verduisterd, afkomstig uit de kas van het Parochiaal Armenbestuur. Ook werd duidelijk dat Haffmans zich meester had gemaakt van het vermogen van een Gulpense apotheker, ten bedrage van 575.000 euro. De apotheker, een buitengewoon gelovig man, ging ervan uit dat het geld ten goede zou komen van de armenkas. De nabestaanden van de deken hebben laten weten af te zien van diens nalatenschap. Dat deden ze onder druk van justitie, die de nabestaanden heeft laten weten dat zij vervolgd kunnen worden voor heling, mochten zij de erfenis opeisen.^[5]

Voetnoten

[1] "Oud-medestudent doet boekje open over Haffmans" (http://www.katholiek nederland.nl/actualiteit/2006/detail_objectID582377_FJaar2006.html)

[2] "Schandaal Deken Haffmans breidt zich uit" (http://www.katholiek nederland.nl/actualiteit/2006/detail_objectID582851_FJaar2006.html.)

[3] "Grappen over ex-deken verboden in carnavalsoptocht Sittard" (http://www.katholiek nederland.nl/actualiteit/2007/detail_objectID588711_FJaar2007.html)

[4] "Oud-deken Joep Haffmans in Sittard begraven" (<http://www.ikonrtv.nl/kerknieuws/nieuws.asp?oId=11417>)

[5] "Pastoor Gulpen feestte 2 miljoen euro op" (<http://www.volkskrant.nl/binnenland/article1068534.ece>)

Maatschappij (wereld)

Het begrip **maatschappij** valt grotendeels samen met de notie samenleving, maar legt meer de nadruk op de institutionele, ordenende aspecten van de samenleving: de staat en de staatsapparaten. Daarmee is het ook een meer territoriumgebonden begrip dan samenleving.

Algemeen

Het begrip maatschappij wordt dikwijls ook aan een bepaalde identiteit gekoppeld. Zo bestaat het begrip *westerse maatschappij* en *primitieve maatschappij*. Het element *maat-* is een vertaling van het Latijnse *socius* (bondgenoot, metgezel, deelgenoot, kameraad, maatje): in een samenleving wordt men geboren, komt men terecht, maar aan een maatschappij of *society* moet men actief vormgeven en evenals een kameraadschap of een maatschap in stand houden.

Een economie veronderstelt de dynamische werking van een maatschappij. Economie met langetermijnperspectief bestaat alleen als die ten dienste staat van de maatschappij. In een positieve economie staat de economie ten dienste van mens, maatschappij en de omgeving, niet omgekeerd.

Maatschappijvormen

In de theorie en praktijk wordt onderscheid gemaakt tussen:

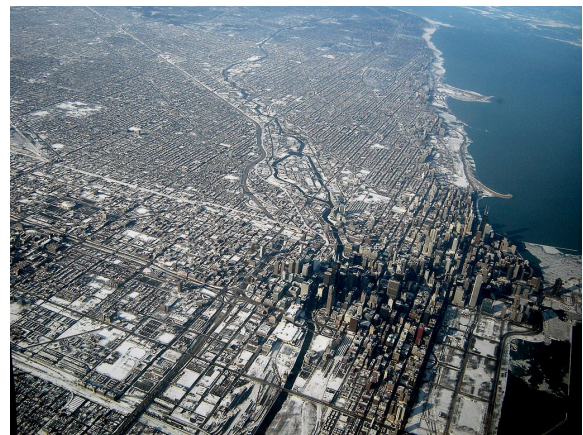
- de agrarische maatschappij
- de industriële samenleving
- de postindustriële samenleving
- de informatiemaatschappij

Maatschappijstudies

Maatschappijfilosofie

Maatschappijfilosofie is nauw verwant aan de sociale filosofie: een deelgebied van de filosofie en houdt zich bezig met de vraag naar het ontstaan, de zin en het wezen van de maatschappij. Dat wil zeggen dat zij de verhouding tussen de individuele mens en de maatschappij en haar structuren bestudeert. De sociale filosofie heeft nauwe raakvlakken met de filosofische vakgebieden ethiek en rechtsfilosofie, maar begeeft zich daarnaast op het terrein van de sociale wetenschappen en meer in het bijzonder van de sociologie.

Filosofen die zich ook of uitsluitend bezighielden met maatschappij-filosofische vraagstukken zijn onder meer: Plato, Aristoteles, Hobbes, Hegel, Voltaire, Marx, Theodor Adorno, Max Horkheimer, Herbert Marcuse, alsmede

Bovenaanzicht op de volledig verstedelijkte maatschappij rond Chicago, 2005. Tegenwoordig woont en werkt meer dan 50% van de wereldbevolking in steden en verstedelijkte gebieden.

Westers publiek bij een show in Melbourne.

Habermas.

Maatschappijwetenschap

Maatschappijwetenschap is vrijwel synoniem met sociale wetenschappen: die takken van wetenschap die betrekking hebben op de mens in zijn sociale omgeving. In Nederland rekent men verder tot de maatschappijwetenschappen:

- Antropologie - de wetenschap die zich bezighoudt met de bestudering van mensen en culturen in al hun aspecten [1]
- Bestuurskunde - de wetenschappelijke discipline die zich bezighoudt met de wijze waarop het openbaar bestuur functioneert, zowel intern als extern.
- Economie - de wetenschap die zich bezighoudt met de behoeftebevrediging van de mensen
- Rechtsgeleerdheid - de wetenschap die zich bezighoudt met kennis of studie van het recht
- Politicologie - de wetenschap die zich bezighoudt met de bestudering van het tot stand komen, het voeren en de effecten van het overheidsbeleid
- Sociale geografie de wetenschap die zich bezighoudt met bestudering van ruimtelijke patronen binnen de maatschappij.
- Sociologie - de wetenschap die zich bezighoudt met de bestudering van het sociaal gedrag en sociaal handelen van de mens in de samenleving

Sociologie

Sociologie is de wetenschap die zich bezighoudt met de bestudering van het sociaal gedrag en sociaal handelen van de mens in de samenleving.

De sociologie bestudeert mensen en hun gedrag in hun sociale omgeving, in relatie tot de heersende moraal en ethiek en in verband met politieke en filosofische gedragscodes. Praktisch gezien betekent dat de bestudering van het dagelijkse leven van mensen en het functioneren van mensen in hun omgeving, sociale verbanden, gezinsstructuren, religieuze verbanden, wetten, normen en waarden, rolpatronen en culturele verbanden. De drie hoofdthema's van de sociologie zijn het rationalisatieprobleem, het cohesieprobleem en het ongelijkheidsprobleem.

Externe link

- Kronika (maatschappij en gezondheid) [2]

Bronnen en referenties

[1] Traditioneel bestudeerde antropologie niet-westerse culturen, nu is het studiegebied veel breder opgevat.

[2] <http://www.kronika.be>

Zie de categorie **Society** (<http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Society?uselang=nl#mw-subcategories>) van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

Echtscheiding

Bij een **echtscheiding** wordt een burgerlijk huwelijk beëindigd. In de landen waar echtscheidingen toegestaan zijn, worden alle juridische banden die de echtgenoten hebben verbroken en kan elkeen, als hij of zij dat wil, opnieuw met iemand burgerlijk trouwen.

Regelingen in Nederland

Het aantal scheidingen is al jarenlang stabiel met een licht afnemende trend, in 1995 waren er 34.170 huwelijksontbindingen door echtscheiding, in 2008 waren er 32.080^[1].

Scheiding van tafel en bed

Bij een **scheiding van tafel en bed** blijven de echtgenoten volgens de wet getrouwd. Door de scheiding van tafel en bed gelden bepaalde rechten en plichten die verbonden zijn aan het huwelijk niet meer. Een scheiding van tafel en bed kan een oplossing zijn als iemand om godsdienstige of financiële redenen geen echtscheiding wil en wordt ingeschreven in het huwelijksgoederenregister bij de Rechtbank. Indien men van tafel en bed gescheiden is, kan men gedurende drie jaar na de ingangsdatum niet definitief scheiden, tenzij beide partijen aangeven aan de Rechtbank toch echtscheiding te wensen. Na die drie jaar is de scheiding een formaliteit en kan men door een brief te schrijven aan de rechter eenzijdig tot ontbinding over gaan zonder dat de partner hier bezwaar tegen kan inbrengen. Bij ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed is het huwelijk definitief beëindigd en kunnen de huwelijkspartners opnieuw trouwen of een geregistreerd partnerschap sluiten.

Tot 1 maart 2009 was het in Nederland mogelijk het huwelijk te ontbinden door middel van de zogenaamde flitsscheiding waaraan de rechter niet te pas komt. Men zette dan het huwelijk om in een geregistreerd partnerschap (dat was ingevoerd in 1998, als voorziening voor homoseksuele stellen die toen nog niet konden trouwen) en vervolgens werd dat geregistreerd partnerschap ontbonden.

Procedure

In Nederland is echtscheiding alleen mogelijk als de verbintenis duurzaam is ontworcht. Er is sprake van duurzame ontworcht, als de verhouding binnen het huwelijk zo moeilijk is geworden, dat het niet mogelijk is om nog langer bij elkaar te blijven. Als een van beide partijen dat stelt dan wordt de duurzame ontworcht echter vrijwel altijd aangenomen door de rechter.

Een echtscheiding kan alleen worden uitgesproken door de Nederlandse rechter in de volgende gevallen^[2]:

- de echtgenoten hebben beide de Nederlandse nationaliteit;
- de echtgenoten hebben geen gemeenschappelijke nationaliteit maar hebben hun feitelijke woonplaats in Nederland;
- de echtgenoten hebben geen gemeenschappelijke nationaliteit en hebben hun feitelijke verblijfplaats ieder in een ander land.
- door partijen is een verklaring gegeven dat zij Nederlands recht wensen toe te passen, of dit is door één van de partijen gedaan en door de andere partij niet weersproken.

Een gehuwde kan op elk moment na de huwelijksluiting om een echtscheiding vragen en hoeft geen bepaalde periode getrouwd te zijn geweest. Men kan bij wijze van spreken op dezelfde dag van de huwelijksluiting een echtscheiding aanvragen.

Een scheidingsprocedure begint met een verzoekschrift aan de rechter. Het verzoekschrift kan iemand alleen indienen, maar ook samen met de huwelijkspartner. Het moet echter steeds door een advocaat worden ingediend. Als er een eenzijdig verzoek om scheiding wordt ingediend, kan het zijn dat de huwelijkspartner bezwaar heeft tegen dit verzoek of de nevenvoorzieningen. De wederhelft kan dan verweer voeren.

In het verzoekschrift kan een gehuwde vragen om één of meer nevenvoorzieningen. Dit is een beslissing van de rechter over een verzoek dat samenhangt met de scheiding.

De rechter kan een nevenvoorziening treffen voor:

- het gezag over en de verdeling van de zorg over de minderjarige kinderen;
- de alimentatie voor de voormalige huwelijkspartner of de kinderen;
- de boedelverdeling;
- het woonrecht van de echtelijke woning;
- andere zaken die met de scheiding samenhangen.

Als binnen het huwelijk kinderen worden geboren, die ten tijde van het verzoek tot echtscheiding nog minderjarig zijn, dan dient bij het verzoek tot echtscheiding tevens een ouderschapsplan te worden gevoegd. In dat plan dienen beide ouders afspraken vast te leggen over de wijze waarop zij de kinderen na de echtscheiding gezamenlijk willen opvoeden. Door de echtscheiding komt er geen wijziging in de gezagsrelatie tussen ouders en kinderen. Wel kan een van beiden het eenhoofdig gezag over de kinderen vragen, maar dat wordt enkel in zeer uitzonderlijke gevallen (mishandeling, seksueel misbruik e.d.) toegewezen.

Een verzoek om scheiding dient men in bij de rechtbank in het arrondissement waar men woont of waar de andere echtgenoot woont. Het verzoekschrift wordt door een advocaat naar de rechtbank gestuurd. Als een echtpaar samen om de scheiding vraagt en het eens is over de gevolgen of denkt het eens te kunnen worden, dan hoeven zij samen maar één advocaat te nemen. Bij een eenzijdig verzoek moeten beide echtgenoten een eigen advocaat nemen (tenzij de niet verzoekende partij geen verweer voert, in dat geval wordt de echtscheiding 'op verstek' uitgesproken).

Als alle stukken bij de rechtbank zijn, wordt er een datum vastgesteld voor de zitting. De echtgenoten krijgen hiervoor een oproep. Zij zijn niet verplicht om naar de zitting te komen. Wegblijven is echter niet verstandig. De advocaten doen het woord voor de echtgenoten. Tijdens de zitting vraagt de rechter aan de echtelieden of zij nog iets willen zeggen dat van belang kan zijn voor de beslissing. Als iedereen aan het woord is geweest, deelt de rechter mee wanneer hij de beslissing neemt.

Er vindt geen zitting plaats als:

- het een gemeenschappelijk verzoek betreft;
- er een eenzijdig verzoek is ingediend en er geen verweer wordt gevoerd;

Zijn er kinderen van 12 jaar of ouder (tot 18) betrokken bij de scheiding, dan ontvangen zij van de griffier een brief waarin zij worden opgeroepen om door de rechter gehoord te worden. De rechter vraagt hen dan naar hun mening omtrent het gezag / verblijfplaats. De kinderen kunnen ook aangeven niet gehoord te willen worden door de rechter en schriftelijk hun mening te willen geven.

De rechter beslist op basis van het verzoekschrift en andere stukken. Na de zitting neemt de rechter de beslissing. De beslissing wordt schriftelijk vastgelegd. Dit wordt een beschikking (geen vonnis) genoemd. De echtgenoten krijgen de beschikking via hun advocaat thuisgestuurd.

Als één van de echtgenoten het niet eens is met de beschikking van de scheiding, kan deze in hoger beroep gaan bij het Gerechtshof. Het Hof kijkt de zaak opnieuw en geeft daarna een beschikking. Is één van de echtgenoten het niet eens met de beschikking van het Hof, dan kan deze beroep in cassatie instellen bij de Hoge Raad der Nederlanden. De Hoge Raad kijkt de zaak niet opnieuw. De Raad gaat alleen na of het recht goed is toegepast.

Voorlopige voorzieningen

Een scheidingsprocedure kan veel tijd kosten als de echtgenoten het niet eens zijn over de dingen die geregeld moeten worden, zoals het gezag over de kinderen of de alimentatie. Het kan dan wenselijk zijn een voorlopige voorziening te laten treffen. Dit is een voorlopige beslissing van de rechter over zaken waarover men het niet over eens kan worden. Veelal betreft de hoogte van de (tijdelijke) alimentatie en de tijdelijke zorgregeling. Een veel gevraagde beslissing is om een van de echtgenoten het 'uitsluitend gebruik' van de echtelijke woning toe te kennen.

Indien de rechter dit toestaat, mag de andere echtgenoot de woning niet langer betreden. De beslissing geldt alleen tijdens de procedure. Tegen een voorlopige voorziening kunnen de echtgenoten niet in hoger beroep gaan. Er is wel een beperkte mogelijkheid om wijziging van een voorlopige voorziening aan te vragen.

Eén van de echtgenoten kan een voorlopige voorziening via de advocaat aanvragen. Men kan dit tijdens de scheidingsprocedure doen of vóórdat de scheidingsprocedure is gestart.

Een bijzondere voorlopige voorziening is het zogenaamde maritaal beslag. Met deze maatregel kan worden voorkomen dat één van de echtgenoten tijdens of na de echtscheidingsprocedure goederen aan de huwelijksgemeenschap onttrekt of wegmaakt.^[3]

Convenant

Als de echtgenoten het eens zijn over de scheiding en de gevolgen, kunnen zij afspraken vastleggen in een convenant.

Het opstellen van een convenant is niet wettelijk verplicht, maar de echtscheiding kan met een convenant aanmerkelijk sneller verlopen. Daarnaast kunnen de scheidende partijen, door het schriftelijk vastleggen van de rechten en plichten van de scheidende partijen, bij mogelijke onenigheid in de toekomst terugvallen op de inhoud van het convenant.

Als de echtgenoten het eens zijn over de scheiding en de gevolgen, moet men via de advocaat een gemeenschappelijk verzoek tot echtscheiding indienen bij de rechtbank. Een convenant dat samen met het gemeenschappelijk verzoek wordt ingediend, wordt vaak aan de beschikking gehecht, waarmee het dezelfde status krijgt en de bepalingen daarin kunnen worden geëxecuteerd door de deurwaarder. Na het indienen van het gemeenschappelijk verzoek moet de rechtbank binnen drie maanden de echtscheidingsbeschikking hebben gewezen.

Een convenant heeft geen zogenaamde derdenwerking, maar bindt enkel de echtgenoten. Dat wil zeggen dat anderen niet gebonden zijn aan wat de echtgenoten afspreken in het convenant. Indien beiden bijvoorbeeld afspreken dat ieder 50% van een bestaande (gezamenlijke) schuld betaalt, hoeft de schuldeiser hiermee niet akkoord te gaan. Als een van beiden zich niet aan de afspraak houdt, mag de schuldeiser het volledige bedrag op de ander verhalen. Hieraan wordt vaak door advocaten en mediators te weinig of in het geheel geen aandacht besteed.

Pensioen

► Zie *Wet verevening pensioenrechten voor het hoofdartikel over dit onderwerp.*

In een convenant kan men ook afspraken maken over de verdeling van de door de partners opgebouwde pensioenen. Indien de partners dit niet onderling afspreken, volgt voor huwelijken die na 30 april 1995 zijn geëindigd een pensioenverevening volgens de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding (wet VPS). Pensioenfondsen zijn verplicht aan die verevening mee te werken, mits de aanvraag binnen twee jaar na inschrijving is ingediend.

Scheiding definitief

Nadat de beschikking is gegeven, kan binnen drie maanden hoger beroep worden ingesteld. Als het beroep is ingesteld tegen de echtscheiding zelf, kan de echtscheiding gedurende het hoger beroep niet worden ingeschreven. Het huwelijk is definitief ontbonden als de beschikking is ingeschreven in de registers van de burgerlijke stand. Voor de inschrijving moeten de scheidende echtgenoten een verzoek indienen bij de ambtenaar van de burgerlijke stand. Dit regelt meestal de advocaat. De echtgenoten kunnen ook samen persoonlijk de echtscheidingsbeschikking laten inschrijven door de ambtenaar van de burgerlijke stand. Dit gaat veel sneller en kan handig zijn als er haast is geboden, bijvoorbeeld vanwege de aan- of verkoop van een woning. Als zes maanden na de periode waarin hoger beroep openstaat, de beschikking nog niet is ingeschreven, vervalt de geldigheid daarvan.

Echtscheiding voor 1971

Eerste echtscheiding in Nederland

Op 20 september 1792 werd door de Franse Assemblée Nationale de wet op de echtscheiding vastgesteld. Deze uiterst liberale regeling maakte echtscheiding mogelijk door wederzijdse instemming, of simpelweg op grond van de bewering van onverenigbaarheid van karakter door één der echtgenoten. Echtscheiding hoefde niet uitgesproken te worden door een rechter, maar kon simpelweg worden geregistreerd door de ambtenaar van de burgerlijke stand. Omdat in 1794 Maastricht en heel het omliggende gebied door de Franse Republiek was veroverd, en het gebied per 1 oktober 1795 door Frankrijk werd geannexeerd, werd ook hier de wet op de echtscheiding op 12 juli 1796 afgekondigd.

Het eerste echtpaar dat van de nieuwe mogelijkheid gebruik maakte was Wilhelmus Meers en Agatha Lenaerts, die op 26 november 1775 in de Sint-Jacobskerk te Maastricht waren getrouwd. Na verloop van jaren was de onenigheid tussen de echtelieden toegenomen en op 19 september 1794 sprak de kerkelijke rechter scheiding van tafel, bed en samenwoning uit. Twee jaar later maakte het echtpaar - mevrouw althans, want meneer kwam niet opdagen - gebruik van de nieuwe mogelijkheid tot echtscheiding die de Franse wetgeving bood. Jean-Abraham Mamin, ambtenaar van de burgerlijke stand van Maastricht, schreef op 29 Fructidor van het jaar 4 (15 september 1796) hun scheidingsakte in, die daarmee de eerste echtscheiding in Nederland is. Met de Code Napoléon van 1804 werd de ruime mogelijkheid tot echtscheiding alweer teruggedraaid.^[4]

Echtscheiding (1814-1971)

Voor de herziening van het Burgerlijk Wetboek in 1971 was het in Nederland moeilijk om tot echtscheiding te komen. In het Burgerlijk Wetboek van 1838 werden vier gronden omschreven: overspel, curatele op grond van verwisting, veroordeling tot gevangenisstraf wegens misdrijf van vier jaar of meer, en mishandeling. Als geen van deze gronden aanwezig was, was er geen mogelijkheid tot echtscheiding. Wilde men toch scheiden, dan moest er een rechtsgeldige grond worden gecreëerd. Meestal koos men dan voor overspel, omdat de andere drie gronden problematisch konden worden. De één beschuldigde de ander van overspel, waarbij soms een derde persoon betrokken moest worden om een buitenechtelijke relatie voor de rechter aannemelijk te maken (dit stond bekend als "de grote leugen"). Daarbij was de rechter wettelijk verplicht om te trachten een verzoening tot stand te brengen.

In 1971 is dit alles vervangen door de ene grond "duurzame ontwrichting" en de regel dat, als een van beiden deze grond aanvoert, dit voor waarheid wordt aangenomen, tenzij de ander het bestrijdt. Als aan deze voorwaarde is voldaan, zal de rechter de echtscheiding uitspreken.

Regelingen in België

Soorten echtscheiding

Er zijn drie soorten echtscheiding met elk een verschillende procedure:

- Echtscheiding door onderlinge toestemming
- Echtscheiding op grond van feiten
- Echtscheiding op grond van feitelijke scheiding

Deze vormen worden hieronder verder besproken.

Vanaf 1 september 2007 treedt de nieuwe echtscheidingswet in voege deze zal nog slechts 2 vormen van echtscheiding bevatten

- echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting (BW 229)
 - echtscheiding door onderlinge toestemming (BW230)
-

Echtscheiding door onderlinge toestemming

Wanneer de echtgenoten alle twee wensen te scheiden en in staat zijn om tot een overeenkomst te komen kunnen zij in een gezamenlijk verzoek de echtscheiding aanvragen.

Voorwaarden

Beide echtgenoten moeten voorafgaand aan het verzoek tot echtscheiding een overeenkomst maken over de verdeling van hun goederen, hun schulden, de erfrechten, de levensverzekeringen, de gezinswoning, en vooral ook over de kinderen (verblijfsregeling, omgangsregeling, alimentatie).

Hoe?

Het opmaken van de echtscheidingsovereenkomst doe je ofwel zelf (kan ook via internet), ofwel via een advocaat, een notaris of echtscheidingsbemiddelaar. Eens een overeenkomst gemaakt, dien je een verzoekschrift in bij de rechtbank van eerste aanleg van jouw keuze.

Procedure

Na de neerlegging van het verzoekschrift worden beide echtgenoten uitgenodigd om samen voor de rechter te verschijnen (binnen de maand). Op deze zitting wordt gevraagd aan beiden afzonderlijk of zij akkoord zijn met de overeenkomst en of zij nog steeds willen scheiden. Drie maand later worden de echtgenoten nogmaals dezelfde vragen gesteld in een tweede verschijning. Als zij nog steeds akkoord zijn, wordt de echtscheiding uitgesproken. Het Openbaar Ministerie kan dan nog in beroep gaan binnen de maand. Is dit niet het geval, dan duurt het nog een achttal weken na het verstrijken van de beroepstermijn vooraleer de identiteitskaarten worden gewijzigd en de echtscheiding wordt overgeschreven in de registers van de burgerlijke stand. Vanaf dat ogenblik kan je indien gewenst opnieuw huwen.

Echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting van het huwelijk

De onherstelbare ontwrichting van het huwelijk wordt als volgt vastgesteld: a) door het bewijs ervan via vaststelling overspel, slagen, mishandelingen, grove beledigingen, enz... b) door een vermoeden dat de ontwrichting onherstelbaar is b)1. Wanneer de echtgenoten de aanvraag gezamenlijk indienen, na zes maanden ononderbroken officiële feitelijke scheiding, te bewijzen door een vonnis van de vrederechter en/of uittreksels uit de bevolkingsregisters b)2. Wanneer één van de echtgenoten de aanvraag eenzijdig indient, na een jaar ononderbroken officiële feitelijke scheiding, te bewijzen door een vonnis van de vrederechter en/of uittreksels uit de bevolkingsregisters

Voorwaarden

Er zijn geen voorwaarden wat betreft de leeftijd van de echtgenoten of de huwelijksduur. Men moet in geval a) wel het bewijs kunnen leveren van de aangevoerde feiten.

Hoe?

Het opmaken van het verzoek moet verplicht gebeuren via een advocaat, door middel van een dagvaarding bij de bevoegde rechtbank van eerste aanleg.

Procedure

De echtscheidingsprocedure verloopt meestal voor twee verschillende rechters. Enerzijds worden de redenen tot echtscheiding beoordeeld door de bevoegde rechtbank van eerste aanleg, anderzijds worden de voorlopige maatregelen met betrekking tot de kinderen, de alimentatie, de schulden, de voorlopige verblijfsregeling beoordeeld door de kortgedingrechter. Het gebeurt frequent dat moet worden overgegaan tot een verhoor van getuigen.

Indien de echtscheiding wordt toegestaan is het nodig deze beslissing te betekenen bij gerechtsdeurwaarder, om de beroepstermijn van een maand te doen ingaan.

Beslissingen van deze rechters zijn vatbaar voor hoger beroep bij het Hof van Beroep. Is er geen beroep aangetekend, dan duurt het nog een achttal weken na het verstrijken van de beroepstermijn vooraleer de identiteitskaarten worden gewijzigd en de echtscheiding wordt overgeschreven in de registers van de burgerlijke stand. Vanaf dat ogenblik kan je indien gewenst opnieuw huwen.

Ontwikkeling van het recht

Op 4 september 2006 verscheen de door justitieminister Onkelinx ingediende bilocatiwet. Het betreft een wet tot het bevoorrechten van een gelijkmatig verdeelde huisvesting van het kind van wie de ouders gescheiden zijn en tot regeling van de gedwongen tenuitvoerlegging inzake huisvesting van het kind.

Gevolgen van echtscheiding

Een echtscheiding (of een andere verbroken vaste relatie) heeft gevolgen voor de betrokkenen. Vooral bij vechtscheidingen kunnen deze ernstig zijn. De gevolgen zijn niet alleen voor de ex-echtgenoten maar (vooral) voor de eventuele kinderen. Er kunnen financiële gevolgen zijn, bijvoorbeeld kan het besteedbaar inkomen verminderen, doordat één van beide partijen alimentatie aan de andere partij moet betalen, of ten behoeve van de kinderen. Ook zijn er gevolgen voor het pensioen. De scheiding zal ook voor ten minste één van de partijen een verhuizing betekenen. Soms moet de gemeenschappelijke woning worden verlaten en moeten beide ex-echtgenoten verhuizen.

Naast financiële gevolgen zijn er emotionele en psychologische gevolgen. Deze kunnen zich over vele jaren uitstrekken, afhankelijk van de duur van het huwelijk. Globaal wordt wel gesteld dat de emotionele verwerking in een optimale situatie net zoveel maanden duurt als de duur van het huwelijk in jaren. Als de conflicten tussen de ex-echtgenoten echter blijven voortduren na de echtscheiding worden dit soort gevolgen verergerd, en duurt de verwerking van de echtscheiding ook veel langer. Uit onderzoek [Wikipedia:Bronvermelding](#) blijkt dat gemiddeld mensen ongelukkiger zijn na de scheiding dan daarvoor.

Volgens sommigen [Wikipedia:Bronvermelding](#) zijn de gevolgen verbonden aan het verschijnsel echtscheiding op zich. Anderen [Wikipedia:Bronvermelding](#) benadrukken de effecten van de wetgeving en ander maatschappelijke condities die een goede regeling dikwijls zouden frustreren.

Gevolgen voor de kinderen

De gevolgen voor de betrokken kinderen kunnen afhangen van de leeftijd van de kinderen, maar vooral hoe de gescheiden ouders hun ouderschap vormgeven. Door een gedeeld ouderschap met goede afspraken en weinig conflicten kunnen de gevolgen voor kinderen worden beperkt. Gemiddeld blijkt dat kinderen van gescheiden ouders onder slechtere condities leven. Onderzoek in België heeft aangetoond dat kinderen 45 procent minder kans op een diploma hoger onderwijs hebben, als de ouders voor de 18de verjaardag van het kind uiteengingen^[5]. Kinderen die vervreemd raken van een van de ouders (dit zijn in 2005 ongeveer 30 tot 40% van de kinderen rond 1 à 2 jaar na relatiebreuk) kunnen onder andere lijden aan het ouderverstotingssyndroom.

Echtscheiding en religie

Jodendom

➤ *Zie [Ĝet](#) voor het hoofdartikel over dit onderwerp.*

Het jodendom kent de man het recht toe zijn vrouw te verstoten. Met name in de Talmoedische tijd was er echter discussie onder welke omstandigheden hij dit recht heeft. De rechtsscholen van Hillel en Sjammaj stonden hierin lijnrecht tegenover elkaar, maar uiteindelijk werd de soepelere school van Hillel gevolgd. Dit betekent dus aanvankelijk dat een Beet Dien een verzoek tot echtscheiding in principe zal inwilligen. In de Middeleeuwen echter werd binnen de Asjkenazische gemeenschap voor een tijdbestek van duizend jaar door Rabbi Gersjom de verzwaring ingesteld dat echtscheiding slechts mogelijk is met toestemming van de vrouw. Hoewel deze duizend jaar inmiddels verlopen is, is het gewoonterecht algemeen verbindend gebleven. Allebei de partners kunnen een echtscheiding dus blokkeren.

In gevallen waarin een van beide partners weigert te scheiden, zijn de gevolgen zeer verstrekkend. In geval het Beet Dien het scheidingsverzoek gegrond heeft verklaard, zal een proces op worden gestart om de weigerachtige partner toch te bewegen in te stemmen met de scheiding. Wanneer dit niet gebeurt zijn er in Israël verschillende dwangmiddelen. Buiten Israël is dat uiteraard niet het geval vanwege de scheiding van kerk en staat. Het gevolg is dan dat de partners voor de Joodse wet nog steeds getrouwd zijn. Krijgt de vrouw in zo'n geval kinderen, dan worden die beschouwd als mamzeriem oftewel kinderen geboren uit overspel. De gevolgen hiervan zijn omvangrijk, en dus zal een Beet Dien als zij het scheidingsverzoek gegrond acht altijd proberen de man in kwestie te bewegen tóch een scheidingsakte, de *ġet*, te tekenen.

Christendom

Het christendom baseert zich op de Bijbel die bestaat uit het Oude Testament en het Nieuwe Testament. In het Oude Testament staan in de Tien geboden. De tekst Exodus hoofdstuk 20, vers 14 luidt: "*Gij zult niet echtbreken*". In de Nieuwe Bijbelvertaling is dit vertaald als "*Pleeg geen overspel*". In het Nieuwe Testament staat in het Evangelie volgens Marcus hoofdstuk 10, vers 9: "*Wat God heeft verbonden, mag een mens niet scheiden*."

Je mag volgens de Bijbel dus de huwelijksrouw niet verbreken. Hierop zijn uitzonderingen: bij mishandeling en overspel door de huwelijkspartner. [Wikipedia:Bronvermelding](#)

Er is (soms) een verschil tussen de mogelijkheden die het christelijk geloof biedt om te scheiden en de rechtstatelijke mogelijkheden. In westerse landen, met christelijke tradities, zijn die verschillen dikwijls kleiner dan de verschillen tussen de islamitische conventies en de rechtstatelijke.

Omdat het huwelijk als sacrament wordt beschouwd (iets wat door God verbonden wordt en genade geeft) is het kerkelijk huwelijk in de Katholieke Kerk onverbreekbaar ("Wat God verbonden heeft, scheidt geen mens"). Het canoniek recht kent voor kerkelijk gesloten huwelijken in enkele welomschreven gevallen wel de mogelijkheid van de nietigverklaring van een kerkelijk huwelijk.

Islam

De islam staat in het algemeen echtscheiding voor zowel vrouwen als mannen toe. Volgens sommige opvattingen [Wikipedia:Bronvermelding](#) binnen de islam wordt er een onderscheid gemaakt tussen de manier waarop de man en de vrouw een echtscheiding kunnen vragen en de gronden waarop dat gebeurt. Zo kan de man dikwijls [Wikipedia:Bronvermelding](#) scheiden door drie maal een verstoting uit te spreken, waarna dikwijls [Wikipedia:Bronvermelding](#) verplichte bemiddeling dient plaats te vinden in een overgangsperiode. In sommige islamitische landen [Wikipedia:Bronvermelding](#) dient een rechter de verstoting te bekrachtigen.

Kinderen worden na scheiding vaak tot hun zevende jaar door hun moeder grootgebracht en daarna door hun vader. Tot het zevende jaar heeft de vader wel een onderhouds- en verzorgingsplicht. De islam zet dus minder makkelijk

een van de ouders buiten spel dan gebruikelijk in westerse landen Wikipedia:Bronvermelding. Wel maakt ze een groter onderscheid tussen de taken van vaders en moeders.

In België, Nederland en een aantal andere westerse landen is het verboden een religieus (moslim)huwelijk te sluiten vóór het burgerlijk huwelijk. Dit geldt niet voor de echtscheiding, zij het dat de religieuze echtscheiding niet wordt erkend.

Referenties

- [1] Centraal Bureau Statistiek - CBS
 - [2] Artikel 1, eerste lid, Wet conflictenrecht inzake ontbinding huwelijk en scheiding van tafel en bed.
 - [3] M.L. Tuil, *Verdelingsbeslagen. Een studie naar het deelgenotenbeslag en het maritaal beslag*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2009
 - [4] R. de la Haye, 'De eerste echtscheiding in Nederland', in: R. Hackeng (red.), *Groot verhalenboek van Maastricht. Sprokkels uit het archief*, p. 119. Maastricht, 2010.
 - [5] Gescheiden ouders? 45 procent minder kans op hoger diploma (http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20130418_00545731), De Standaard, 18 april 2013
-

Doris Lessing

 Doris Lessing	
	
Doris Lessing leest voor tijdens lit.cologne, 2006	
Algemene informatie	
Volledige naam	Doris May Lessing CH OBE
Pseudoniem	Jane Somers
Geboren	Perzië, 22 oktober 1919
Land	 Verenigd Koninkrijk
Doris Lessing: A Retrospective, Website ^[1]	
Portaal Literatuur	

Doris Lessing, meisjesnaam: **Doris May Tayler**, zelden gebruikt pseudoniem: **Jane Somers** (Kermanshah (Perzië), 22 oktober 1919), is een Brits schrijfster, in 2007 onderscheiden met de Nobelprijs voor de Literatuur. Ze is lid van de Order of the Companions of Honour (CH) en de Order of the British Empire (OBE). Haar werk weerspiegelt diepgaande betrokkenheid bij politieke en menselijke problemen, maar is ook veel autobiografisch en beschrijft dan haar Afrikaanse jeugdervaringen.

Biografie

Doris Lessing werd geboren als dochter van een Britse officier en een verpleegster. Het gezin verhuisde in 1924 naar Rhodesië (thans Zimbabwe) waar Doris Lessing tot 1949 bleef wonen. Ze volgde er de lagere school, en verliet de ouderlijke woning toen ze vijftien jaar was.

In 1937 verhuisde Lessing naar Salisbury waar ze telefoonoperator werd, ze trouwde daar met haar eerste man, Frank Wisdom. Ze kreeg twee kinderen met hem voordat ze in 1943 van hem scheidde.

In de "communist book club" ontmoette ze haar tweede man, Gottfried Lessing, waar ze vrij snel mee trouwde en een kind mee kreeg. In 1949 eindigde ook dit huwelijk in een scheiding.

Lessing verhuisde in 1949 met haar jongste zoon naar Londen waar haar eerste novelle, *Het zingende gras*, werd gepubliceerd. Ze brak in 1962 door met *Het Gouden Boek*.

Lessings fictieliteratuur wordt meestal in drie fases ingedeeld. De communistische betrokkenheid (1944-1956 en later in *The Good Terrorist*), toen ze radicale teksten over sociale problemen schreef, de psychologische thematiek (1956-1969), en daarna de Soefithematiek (Canopus serie).

De jury van de Nobelprijs voor de Literatuur 2007 bracht met haar keuze voor Doris Lessing naar eigen zeggen hulde aan "die heldendichteres van de vrouwelijke ervaring, die met scepsis, vuur en visionaire kracht een verdeelde

beschaving onder de microscoop heeft gelegd".^[2] Wegens rugklachten kon de auteur op 10 december 2007 de prijs zelf niet in ontvangst nemen in Stockholm. De onderscheiding werd haar in Londen aangeboden.

Feminisme

Doris Lessing werd beschouwd als een prominent feministe - vooral naar aanleiding van haar hoofdwerk "**Het gouden boek**". Zelf houdt ze wat dat betreft echter een behoorlijke slag om de arm:

“ Wat de feministen van mij willen is iets dat zij niet hebben onderzocht, want het is religieus. Zij willen dat ik getuigenis afleg. Wat ze mij het liefste zouden willen horen zeggen is: 'Ha, mijn zusters, ik sta zij aan zij met jullie in je strijd richting de gouden dagenraad waar al die beestachtige kerels er niet meer zullen zijn.' Willen zij echt dat mensen overgesimplificeerde uitspraken doen over mannen en vrouwen? Jazeker, dat willen ze. Ik betreur het ten zeerste, dat ik tot deze slotsom moest komen. ”

(vertaling van:) *What the feminists want of me is something they haven't examined because it comes from religion. They want me to bear witness. What they would really like me to say is, 'Ha, sisters, I stand with you side by side in your struggle toward the golden dawn where all those beastly men are no more.' Do they really want people to make oversimplified statements about men and women? In fact, they do. I've come with great regret to this conclusion.*^[3]

Onderscheidingen

- Somerset Maugham Award, 1954
- Prix Médicis étranger, 1976
- Österreichischer Staatspreis für Europäische Literatur, 1981
- Shakespeare-Preis der Alfred Toepfer Stiftung F. V. S., Hamburg, 1982
- W. H. Smith Literary Award, 1986
- Palermo Prize, 1987
- Premio Internazionale Mondello, 1987
- Premio Grinzane Cavour, 1989
- James Tait Black Memorial Prize, 1995
- Los Angeles Times Book Prize, 1995
- Premio Internacional Catalunya, 1999
- Companion of Honour from the Royal Society of Literature, 2000
- David Cohen British Literary Prize, 2001
- Premio Príncipe de Asturias, 2001
- S.T. Dupont Golden PEN Award, 2002
- Nobelprijs voor de Literatuur, 2007

Werken

- 1950 - *The grass is singing* (roman, vertaald als *Het zingende gras*)
- 1951 - *This was the old chief's country* (verhalen)
- 1952 - *Children of violence: Martha Quest* (roman)
- 1953 - *Five* (verhalen)
- 1953 - *Retreat to innocence* (roman)
- 1954 - *Children of violence: A proper marriage* (roman, vertaald als *Een goed huwelijk*)
- 1957 - *The habit of loving* (verhalen, vertaald onder de titel *Liefhebben uit gewoonte*)
- 1957 - *Going home* (verslag)
- 1958 - *Children of violence: A ripple from the storm* (roman, vertaald als *Een echo van de storm*)
- 1959 - *Each his own wilderness* (toneel)

- 1959 - *14 Poems*
 - 1960 - *In pursuit of the English* (verslag)
 - 1962 - *The golden notebook* (roman, vertaald als *Het gouden boek*)
 - 1962 - *Play with a tiger* (toneel)
 - 1963 - *A man and two women* (verhalen)
 - 1964 - *African stories* (verhalen)
 - 1965 - *Children of violence: Landlocked* (roman, vertaald als *Gestrand*)
 - 1966 - *The black Madonna* (korte verhalen)
 - 1966 - *Winter in july* (korte verhalen)
 - 1967 - *Particularly cats* (korte verhalen - non-fictie, vertaald als *In 't bijzonder katten*)
 - 1968 - *Going home* (non-fictie)
 - 1969 - *Children of violence: The four-gated city* (roman, vertaald als *De stad met vier poorten*)
 - 1971 - *Briefing for a descent into hell* (roman)
 - 1972 - *The story of a non-marrying man* (verhalen)
 - 1972 - *The temptation of Jack Orkney & other stories* (korte verhalen)
 - 1973 - *The sun between their feet* (verhalen)
 - 1973 - *The summer before the dark* (roman)
 - 1973 - *This was the old chief's country* (korte verhalen)
 - 1974 - *The memoirs of a survivor* (roman)
 - 1974 - *A small personal voice* (non-fictie)
 - 1978 - *Stories* (korte verhalen)
 - 1978 - *To room nineteen* (verzamelde verhalen deel I)
 - 1978 - *The temptation of Jack Orkney* (verzamelde verhalen deel II)
 - 1979 - *Shikasta Re* (roman)
 - 1980 - *The marriages between zones three, four and five* (roman)
 - 1980 - *The Sirian experiments* (roman)
 - 1982 - *The making of the representative for Planet 8* (roman, vertaald als *De vertegenwoordiger voor planeet 8*)
 - 1983 - *The sentimental agents in the Volyen Empire* (roman)
 - 1983 - *The diary of a good neighbour* (roman)
 - 1984 - *If the old could* (roman)
 - 1984 - *The diaries of Jane Somers* (roman)
 - 1985 - *The good terrorist* (roman, vertaald als *De barmhartige terroriste*)
 - 1987 - *Prisons we choose to live inside* (roman)
 - 1987 - *The wind blows away our words* (roman)
 - 1988 - *The fifth child* (roman)
 - 1989 - *Particularly cats and more cats* (korte verhalen - non-fictie)
 - 1989 - *The Doris Lessing reader* (selectie)
 - 1990 - *Through the tunnel* (korte verhalen)
 - 1991 - *Particularly cats ... and Rufus* (korte verhalen)
 - 1992 - *London observed* (verhalen)
 - 1992 - *The real thing* (korte verhalen)
 - 1992 - *African laughter* (roman)
 - 1993 - *Particularly cats and Rufus the Survivor* (korte verhalen)
 - 1994 - *Shadows on the wall of the cave* (non-fictie)
 - 1994 - *Conversations* (non-fictie)
 - 1994 - *A small personal voice* (non-fictie)
 - 1994 - *Under my skin - Volume One of My Autobiography, to 1949*
-

- 1995 - *Spies I have known and other stories* (korte verhalen)
- 1995 - *Playing the game* (roman)
- 1996 - *Love, again* (roman)
- 1996 - *Putting the questions differently* (non-fictie)
- 1996 - *The pit* (korte verhalen)
- 1996 - *Play with a tiger and other plays* (toneel)
- 1997 - *Walking in the shade* (non-fictie)
- 1999 - *Mara and Dann* (roman)
- 1999 - *Problems, myths and stories* (non-fictie)
- 2000 - *Ben, in the world* (roman)
- 2000 - *The old age of El Magnifico* (korte verhalen - non-fictie)
- 2001 - *The sweetest dream* (roman, vertaald als *Het huis van Julia*)
- 2002 - *The wolf people* - *INPOPA Anthology 2002* (poëzie)
- 2002 - *On Cats* (non-fictie)
- 2003 - *The grandmothers* (korte verhalen)
- 2004 - *Time bites* (non-fictie)
- 2005 - *The story of General Dann* (roman)
- 2007 - *The cleft* (roman)

Noten

- [1] <http://www.dorislessing.org>
- [2] Bio-Bibliografie Lessing (http://nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/2007/bio-bibl.html)
- [3] Hazelton, Lesley. "Doris Lessing on Feminism, Communism and 'Space Fiction'" (<http://mural.uv.es/vemivein/feminismcommunism.htm>), The New York Times, 25 juli 1982

Externe links

- *literatuurplein.nl* - Profiel van Doris Lessing (<http://www.literatuurplein.nl/persdetail.jsp?persId=6198>)
- (en) *dorislessing.org* - Doris Lessing: A Retrospective (<http://www.dorislessing.org/>)

Zie de categorie **Doris Lessing** (http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Doris_Lessing?uselang=nl#mw-subcategories) van Wikimedia Commons voor meer mediabestanden.

Op Wikiquote staan citaten van **Doris Lessing**.

Winnaars van de Nobelprijs voor de Literatuur

1901: Prudhomme · 1902: Mommsen · 1903: Bjørnson · 1904: Mistral, Echegaray · 1905: Sienkiewicz · 1906: Carducci · 1907: Kipling · 1908: Eucken · 1909: Lagerlöf · 1910: Heyse · 1911: Maeterlinck · 1912: Hauptmann · 1913: Tagore · 1915: Rolland · 1916: Heidenstam · 1917: Gjellerup, Pontoppidan · 1919: Spitteler · 1920: Hamsun · 1921: France · 1922: Benavente · 1923: Yeats · 1924: Reymont · 1925: Shaw · 1926: Deledda · 1927: Bergson · 1928: Undset · 1929: Mann · 1930: Lewis · 1931: Karlfeldt · 1932: Galsworthy · 1933: Boenin · 1934: Pirandello · 1936: O'Neill · 1937: Gard · 1938: Buck · 1939: Sillanpää · 1944: Jensen · 1945: Mistral · 1946: Hesse · 1947: Gide · 1948: Eliot · 1949: Faulkner · 1950: Russell · 1951: Lagerkvist · 1952: Mauriac · 1953: Churchill · 1954: Hemingway · 1955: Laxness · 1956: Jiménez · 1957: Camus · 1958: Pasternak · 1959: Quasimodo · 1960: Perse · 1961: Andrić · 1962: Steinbeck · 1963: Seferis · 1964: Sartre (geweigerd) · 1965: Sjolochov · 1966: Agnon, Sachs · 1967: Asturias · 1968: Kawabata · 1969: Beckett · 1970: Solzjenitsyn · 1971: Neruda · 1972: Böll · 1973: White · 1974: Johnson, Martinson · 1975: Montale · 1976: Bellow · 1977: Aleixandre · 1978: Singer · 1979: Elýtis · 1980: Miłosz · 1981: Canetti · 1982: García · 1983: Golding · 1984: Seifert · 1985: Simon · 1986: Soyinka · 1987: Brodsky · 1988:

Mahfouz · 1989; Cela · 1990; Paz · 1991; Gordimer · 1992; Walcott · 1993; Morrison · 1994; Oë · 1995; Heaney · 1996; Szymborska · 1997; Fo · 1998; Saramago · 1999; Grass · 2000; Gao · 2001; Naipaul · 2002; Kertész · 2003; Coetzee · 2004; Jelinek · 2005; Pinter · 2006; Pamuk · 2007; Lessing · 2008; Le Clézio · 2009; Müller · 2010; Vargas Llosa · 2011; Tranströmer · 2012; Mo

Shirley Chisholm

Shirley Chisholm	
	
Shirley Anita St. Hill Chisholm	
Geboren	30 november 1924 New York, New York
Gestorven	1 januari 2005 Ormond Beach, Florida
Politieke partij	Democratische Partij
Partner	Conrad Chisholm (scheiding) Arthur Hardwick Jr.
Afgevaardigde voor New York 12e District	
Aangetreden	3 januari 1969
Einde termijn	3 januari 1983
Voorganger	Edna Kelly
Opvolger	Major Owens
Portaal Politiek	

Shirley Anita St. Hill Chisholm (New York, 30 november 1924 - Ormond Beach (Florida), 1 januari 2005) was in de Verenigde Staten het eerste vrouwelijke federale parlements lid van Afro-Amerikaanse herkomst. Van 1969 tot 1982 vertegenwoordigde ze Brooklyn in het Huis van Afgevaardigden.

Op 23 januari 1972, werd ze de eerste Afro-Amerikaanse kandidaat van een grotere partij (De democraten) voor President van de Verenigde Staten. Ze kreeg 152 afgevaardigden achter zich. Ze verloor uiteindelijk de nominatie van Senator George McGovern. Zij kreeg steun van diverse etnische groepen en van de National Organisation of Women (NOW).^[1] In mei 1972 bracht ze een opzienbarend ziekenhuisbezoek aan de als racistisch bekendstaande politicus George Wallace, vlak nadat hij was neergeschoten.

Chisholm kwam op voor burgerrechten voor zwarten, armen en vrouwen. Ze bekritiseerde het politiek-juridische systeem en was voor meer controle op wapenbezit.

Chisholm was van 1949 tot 1977 getrouwd met Conrad Chisholm. Daarna trouwde ze met Arthur Hardwick, Jr., die in 1986 stierf.

Voetnoten

[1] beschrijving van de presidentscampagne (<http://www.jofreeman.com/polhistory/chisholm.htm>)

Externe link

- artikel in de New York Times bij haar overlijden ([http://www.nytimes.com/2005/01/03/obituaries/03chisholm.html?n=Top/Reference/Times Topics/Organizations/C/Congress](http://www.nytimes.com/2005/01/03/obituaries/03chisholm.html?n=Top/Reference/Times+Topics/Organizations/C/Congress))
- artikel op /Geschiedenis site (<http://geschiedenis.vpro.nl/artikelen/40212556/>)

Matriarchaat

Een **matriarchaat** (van Latijn "mater": *moeder*, en Grieks "archè": *begin*, ook *heersend principe*; afgeleid van het woord *patriarch*) is een maatschappijvorm waarin vrouwen en vrouwelijke cultuur, met name op basis van hun moederschap, domineren.

Definitie

Matriarchaat kan binnen de definitie de aanduiding zijn voor een maatschappij waarin vrouwen een leidinggevende rol op economisch, politiek en maatschappelijk gebied spelen. Dan is het woord gebruikt om een vergelijkbaar soort systeem aan te duiden als patriarchaat, waarbij slechts, of vooral, de centrale rol naar het vrouwelijk geslacht verlegd is. Een andere duiding van het woord verwijst naar een egalitaire samenleving die juist gespeend is van macht, waarin vrouwen een centrale rol spelen. Zij wordt in ideaaltypische feministische beschrijvingen gebruikt, hoewel het begrip hier ook wel wordt vermeden.^[1] Hoewel er geen sprake zou zijn van een matriarchaat, zou de leiding wel in handen zijn van vrouwen.^[2]

Tussen deze twee omschrijvingen worden nog een aantal andere typeringen aangetroffen. Sommige theorieën beschrijven prehistorische samenlevingen die door vrouwen zouden zijn gedomineerd.

Het begrip matriarchaat is voor het eerst gebruikt door Tylor in zijn artikel *The Matriarchal Family System* uit 1896.^[3]

In sommige omschrijvingen (encyclopedie Encarta) wordt matriarchaat zelfs gelijkgesteld met matrilineariteit. Soms wordt de term matriarchaat gezien als verouderde term voor het specifieke begrip matrilineaire afstamming. Dit gebeurt onder andere door Kloos.^[4] Meestal wordt echter tussen deze begrippen onderscheid gemaakt^[5]. Matrilineariteit behelst immers niet per definitie ook politieke en economische macht terwijl dat met matriarchaat vaak wel wordt geïmpliceerd. In het algemeen wordt ingezien dat matrilineariteit vaak niet tot dominantie van vrouwen leidt, als was het alleen maar omdat sommige vormen van matrilineariteit juist veel macht in handen leggen van mannelijke verwanten van de moeders.^[6]

Sanday pleit voor een herdefiniëring van het begrip waarbij politieke macht geen essentiële voorwaarde is.^[7] Overigens kan het begrip matriarchaat ook worden onderscheiden van het begrip gynocratie waarbij het gaat om heerschappij van vrouwen an sich. Het bestaan van matrilineaire en matrifocale samenlevingen is wel degelijk aangetoond. Over het bestaan van matriarchale samenlevingen bestaan de nodige vraagtekens.

Het begrip matriarchaat wordt dus op veel verschillende manieren ingevuld waarbij er mogelijk ook verschillen optreden tussen het gebruik in verschillende talen. In de verschillende definities worden een variëteit aan kenmerken benoemd die volgens verschillende auteurs al dan niet onderdeel, eventueel cruciaal onderdeel, kunnen zijn van de bepaling van het begrip.

Nadere kenmerken

Er zijn verschillende invalshoeken om matriarchaten mee te kenmerken. Heide Göttner-Abendroth noemt de volgende^{[8][9]}:

- Sociale kenmerken: matrilineaire verwantschapsstructuur, matrilokaliteit en uxorialiteit.
- Politieke kenmerken: consensusdemocratie, gereguleerde anarchie.
- Economische kenmerken: akkerbouwgeïntereerd. Niet gericht op privé-eigendom, gericht op verdeling en niet op accumulatie.
- Wereldbeschouwing: centrale plaats van godinnen

Bij de mogelijke kenmerken zoals gedefinieerd door Göttner-Abendroth is de matriarch in feite reeds gewezen door de afstammingspositie. In een matriarchaat kan ook in verschillende stijlen leiding worden gegeven, waarbij autocratie geen ongebruikelijke is. Verder wordt een matriarchaat ook dikwijls geduid als niet aan alle andere kenmerken van Heide Göttner-Abendroth is voldaan.

Feminisme en matriarchaat

Theorieën over het matriarchaat hebben een belangrijke plaats in de feministische theorievorming. Het mogelijke bestaan van een oermatriarchaat in de verre oudheid maakte het beter mogelijk om het matriarchaat, als een alternatief voor het patriarchaat, als reële mogelijkheid te presenteren. Dit leidde mogelijk tot ideaaltypische beschrijvingen. Heide Göttner-Abendroth ziet matriarchaatsonderzoek ook uitdrukkelijk als dienend aan de anti-patriarchale doelstellingen van het feminisme^[10].

Deze stellingen roepen tegenwerpingen op die ook weer verschillende kanten op kunnen gaan. Zo kan het verwerpen van het historische bestaan van een matriarchaat een anti-feministische politiek dienen. Maar ook is het mogelijk de kwalijke kanten van de matrilineaire verwantschapsstructuur in de veronderstelde matriarchaten in te brengen als argument tegen het matriarchaat. Zelfs kan daarmee gesteld worden dat we tegenwoordig in een matriarchaat leven gezien de bestaande praktische betekenis van de matrilineaire verwantschapsstructuren (moederschap bepaalt erkenning).

Matriarchaatsonderzoek is daarmee in politiek vaarwater gekomen, wat het moeilijker maakt historische, antropologische en sociologische feiten juist te waarderen^[11].

Oermatriarchaat

Het oermatriarchaat is een gebruikelijke aanduiding voor een - door sommigen als ideaal beschouwde - samenleving, zoals die in de verre oudheid zou hebben bestaan en waarin vreedzame co-existentie en consensus de overhand hadden. Dit zou zijn opgevolgd door een patriarchaat dat een aantal van die waarden zou hebben verkwanseld. Het ideaaltypische concept van een oermatriarchaat is verbonden met het begrip oercommunisme^[12]. Immers werd ook de jagers en verzamelaarseconomie beheerst door de macht van de gezinsclans. Politieke en economische macht werd dus afgeleid van de familie- en verwantschapsstructuren. Het prehistorische concept van matriarchaat werd ontwikkeld door Lewis Henry Morgan, Johann Jakob Bachofen (onder de term gynocratie) in zijn hoofdwerk "Mutterrecht" en vervolgens Friedrich Engels in zijn werk *De oorsprong van het gezin, van de particuliere eigendom en van de staat*. Zowel bij Engels als bij een aantal voorgangers is het erfrecht een centraal aspect in de overgang van matriarchaat naar het patriarchaat. Volgens Engels bestond in het oermatriarchaat een gebrekkig begrip over de herkomst van kinderen, vooral de betrokkenheid van vaders daarbij. De zekerstelling van het vaderschap was dan ook een belangrijk issue in de overgang naar het patriarchaat. Engels legde daarbij vooral de nadruk op het materiële (erfrecht) aspect en minder op het relationele aspect van vaderschap. *"Zij was de eerste gezinsvorm die niet op natuurlijke, maar op economische voorwaarden berustte, namelijk op de overwinning van de particuliere eigendom op de oorspronkelijke primitieve gemeenschappelijke eigendom"*.^[13] Het idee van een oermatriarchaat als universele voorloper van een universeel patriarchaat wordt in het algemeen in de moderne theorievorming, ook door veel

feministen,verworpen.

Idealisering en respons

Bepaalde vormen van matriarchaat worden door sommigen geromantiseerd of geïdealiseerd als een vreedzamer en harmonieuzer samenleving dan andere samenlevingen. Voor een deel is deze idealisering gebaseerd op het idee dat vrouwen per definitie veel minder gewelddadig en competitief zijn. Dit idee wordt echter ook door sommigen aangevochten. Laatstgenoemden voeren aan dat dominante vrouwen in staat zijn geweld te gebruiken zoals het door hun mannelijke tegenhangers wordt toegepast. Inzake huiselijk geweld zijn vrouwen volgens bepaalde onderzoeken zelfs even gewelddadig als mannen.^[14]

Marija Gimbutas, hoogleraar Europese prehistorie, die de *Mother Goddess Revival* vertegenwoordigt, was samen met James Mellaart, de archeoloog van Ançilön (Zuid-Anatolië), die de site van 13 Ha van Catal Hüyük ontdekte, van mening dat er een 'Oud Europa' heeft bestaan, met een beschaving zonder geweld van voor de invallen van de Indo-Europeanen^[15]. Deze visie ondervindt de nodige kritiek^{[16][17]}.

Overigens kan een onderscheid worden gemaakt tussen de negentiende eeuwse notie van matriarchaat waarin vooral sociaal-politieke dominantie, oftewel gynocratie een rol speelt enerzijds en anderzijds gynarchie, een door vrouwelijke heersers geregeerde staat. De idealisering van het veronderstelde oermatriarchaat berustte vooral op een notie van sociaal-politieke dominantie en niet van de regering van een specifieke vrouw of man. In het verleden bleken bijvoorbeeld vrouwelijke heersers zoals farao Hatsjepsot van Egypte en tsarina Catharina II van Rusland geen moeite te hebben met het uit de weg ruimen of laten martelen van tegenstanders en 'dissidenten'. Vrouwelijke dieren in een matriarchale structuur zouden ook even gewelddadig zijn als hun mannelijke soortgenoten. Wikipedia:Bronvermelding

Modern matriarchaat

Professor Jan Latten beschouwt de recente westerse samenleving als een vorm van opkomend matriarchaat. Hij wijst samen met van Hintum daarbij onder andere op de positie die moeders hebben als het gaat om de erkenning van kinderen, het zeker stellen van hun rol als opvoeder en de dominante aanwezigheid van vrouwen in het onderwijs. Uiteindelijk verwachten zij echter ook een toename van maatschappelijke macht voor moeders.^[18] Ook Dorien Pessers^[19] komt tot de conclusie dat er sprake is van een defacto matriarchaat op basis van de verhoudingen in het familierecht. Daar valt tegenover aan te voeren dat veel feministische wetenschappers en ideologen vinden dat vrouwen achterlopen bij de vorming van economische en politieke macht.

Literair

Het thema van de matriarchale samenleving- en de vraag of die gewelddadiger en/of beter is dan andere samenlevingen- is uitgewerkt in vele boeken, dikwijls ook sciencefiction. Bijvoorbeeld door Thea Beckman in haar romantrilogie *Kinderen van Moeder Aarde*.

Dieren

In het dierenrijk zijn matriarchaten een geregeld voorkomend verschijnsel. Olifanten leven bijvoorbeeld in familiegroepen die door een matriarch geleid worden. Opvallende voorbeelden vinden we ook bij bijen en mieren. De bonobo-ape zijn van de matriarchaal levende soorten het nauwst aan de mens verwant^[20].

Referenties

- [1] *In this work, Gimbutas insists that she is not talking about a primitive matriarchy. In other words, women did not hold dominating power over men in a way that paralleled male power over women in patriarchy. Rather, she claims that Neolithic European archaeological evidence discloses societies that were matricentric and matrilineal.* (2005): *Goddesses and the Divine Feminine. A Western Religious History*
- [2] *In her reconstruction of the social structure of these societies, Gimbutas seems reluctant to assign the males any leadership roles at all, hardly a pattern that has been observed in actual matrilineal peoples, including the famous matrilineal Iroquois, whose council of mothers stood behind and monitored the council of Iroquois chiefs. According to Gimbutas, the societies of Old Europe were run exclusively by a council of women from the leading clans, headed by a priestess-queen. Men performed skilled roles as artisans and engaged in trade and commerce, but women governed the society as a whole, centered in its religious rites.* (2005)
- [3] (2003): *The Myth of Universal Patriarchy. A Critical Response to Cynthia Eller's Myth of Matriarchal Prehistory.*
- [4] (1995): *Culturele antropologie. Een inleiding*, p. 220
- [5] (2007): *The Invisible Sex. Uncovering the True Roles of Women in Prehistory*, Smithsonian Books & Collins (HarperCollinsPublishers, pp. 251–255, met name p. 255.
- [6] Zie o.a. vrouwenlexicon 1989 lemma *matrilineariteit*
- [7] Sanday over de definitie van matriarchaat (<http://www.sas.upenn.edu/~psanday/matri.html>)
- [8] <http://www.goettner-abendroth.de/grundsatzartikel.pdf> Moderne Matriarchatsforschung; Heide Göttner-Abendroth
- [9] artikel over definities door Abendroth http://www.gift-economy.com/athanor/athanor_005.html
- [10] <http://www.goettner-abendroth.de/grundsatzartikel.pdf>
- [11] *Because of these problems most historians avoid discussing matriarchy entirely, and many have chosen to stay away from all consideration of the origins of patriarchy, viewing the issue as to politicised....*Merry.E. Wiesner Gender in history p.15,16
- [12] Alexandra Kollontaj, De rol en de positie van de vrouw tijdens het oercommunisme in "De positie van de vrouw in de ontwikkeling van de maatschappij Oslo 1925
- [13] Friedrich Engels over de Griekse overgangsfase in De oorsprong van het gezin, van het particuliere eigendom en van de staat Pegasus 1971 p.83
- [14] Voor een lijst met onderzoeken naar huiselijk geweld, zie hier (<http://pubpages.unh.edu/~mas2/ipv-violence-by-women.htm>)
- [15] Marija Gimbutas (1991). *The Language of the Goddess*.
- [16] (<http://www.holysmoke.org/fem/fem0156.htm>) Idyllic Theory of Goddess Creates Storm
- [17] *This effort to establish credible feminist approaches to archaeology has been threatened by Gimbutas's work, with her claims to archaeological credentials. The enormous enthusiasm for the work of Gimbutas and her followers in the popular culture and the disdain in which it is nonetheless held by most professional archaeologists put feminist archaeologists between a rock and a hard place. They needed to make clear their own critique of such work as professional archaeologists, while at the same time defending the appropriateness of raising feminist questions in archaeology, albeit in a way that would not be confused with Gimbutas's approach.* Goddesses and the Divine Feminine Rosemary Radford Ruether 2006
- [18] *"Wij denken dat op de langere termijn, als de economische en maatschappelijke macht en het kenniskapitaal van vrouwen blijft toenemen, we zelfs de contouren van een matriarchale maatschappij zouden kunnen zien"*Latten, Jan en Hintum, Malou van; Liefde à la carte, 2007 ISBN 9789063053116
- [19] Dorien Pessers in NRC 2003 Vaders doen er niet toe, kinderen zijn de dupe: de macht van moeders is grenzeloos (<http://vaderkenniscentrum.blogspot.com/2008/04/85.html>) . Een kort overzicht (<http://www.nci.nl/uitslagen2.php?ond=26>)
- [20] Raman Sukumar, (2006). "A brief review of the status, distribution and biology of wild Asian elephants *Elephas maximus*." *International Zoo Yearbook*. (40)1; 1–8.

Overige literatuur

- Bamberger, Joan. (1974). "'The Myth of Matriarchy: Why Men Rule in Primitive Society,'" (http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:UG81uP7aIR8J:www.classics.ucsb.edu/mythF09/Bamberger.pdf+&hl=pt-BR&pid=bl&srcid=ADGEEShX3lhWGYDMJMTbvH-3OZj6yRE3WRvfT4bPKd9ddw6y2iGM-H-yyUpt41G_BtgY4K_IBPKI7UjUbWEjvVksig=AHIEtbTf-nnZh7_ETr1E3aX9TUNzEjC2gQ) in *Woman, Culture, and Society*, edited by Michelle Zimbalist Rosaldo and Louise Lamphere, pp. 263–280. Stanford, California: Stanford University Press.
- Brown, Donald. (1991). *Human Universals*. Philadelphia: Temple University Press.
- Czaplicka, Marie Antoinette. (1914). *Aboriginal Siberia, a study in social anthropology*. Oxford. Clarendon Press.
- Davis, Philip, *Goddess Unmasked*, Spence Publishing, New York, 1998. ISBN 0-9653208-9-8; review (<http://www.encyclopedia.com/doc/1G1-54600098.html>): R. Sheaffer, *Skeptical Inquirer* (1999).
- del Giorgio, J.F. (2006). *The Oldest Europeans*. A.J.Place. ISBN 978-980-6898-00-4.

- Eller, Cynthia (2001). *The Myth of Matriarchal Prehistory: Why an Invented Past Won't Give Women a Future*. ISBN 0-8070-6793-8.
- Finley, M.I. (1962). *The World of Odysseus*. London. Pelican Books.
- Goldberg, Steven (1993) *Why Men Rule: A Theory of Male Dominance*, rev. ed. ISBN 0-8126-9237-3.
- Hutton, Ronald (1993). *The Pagan Religions of the Ancient British Isles*. ISBN 0-631-18946-7.
- Lapatin, Kenneth (2002). *Mysteries of the Snake Goddess: Art, Desire, and the Forging of History*. ISBN 0-306-81328-9.
- Sanday, Peggy Reeves. (2004). *Woman at the Center: Life in a Modern Matriarchy*. Cornell University Press. ISBN 0-8014-8906-7.
- Shorrocks, Bryan. (2007). *The Biology of African Savannahs*. Oxford University Press. ISBN 0-19-857066-X.
- Smith R.T. (2002) *Matrifocality*, in *International encyclopedia of the social and behavioral sciences* (eds) Smelser & Baltes, vol. 14, pp. 9416.
- Stearns, Peter N (http://culturalstudies.gmu.edu/faculty/faculty_bios/stearns.html). (2000). *Gender in World History*. New York: Routledge. ISBN 0-415-22310-5.
- Yoshamya, Mitjel & Yoshamya, Zyelimer (2005). *Gan-Veyan: Neo-Liburnic glossary, grammar, culture, genom*. Old-Croatian Archidioms, Monograph I, p. 1–1224, Scientific society for Ethnogenesis studies, Zagreb.

Politiek gevangene

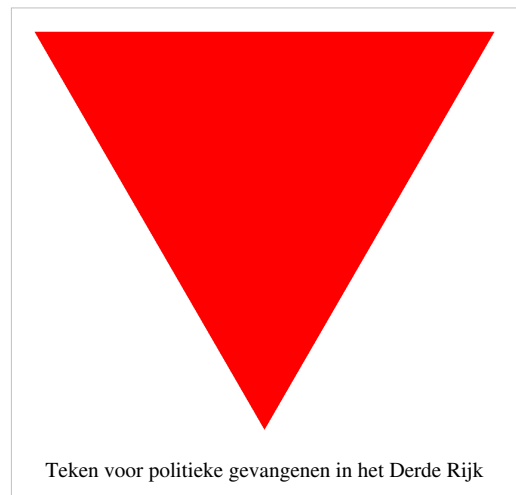
Een **politiek gevangene** is iemand die vanwege betrokkenheid bij een politieke activiteit is opgesloten in de gevangenis, of op een andere manier vast wordt gehouden (zoals via huisarrest).

Achtergrond

De term wordt vaak in verband gebracht met de smallere term gewetensgevangene. Een belangrijk verschil is echter dat onder gewetensgevangenen uitsluitend mensen vallen die geen geweld of activiteiten die in normale democratische landen strafbaar worden beschouwd hebben gepleegd, en dus alleen vastzitten wegens hun geloof of overtuiging. Alle gewetensgevangenen zijn dus politieke gevangenen, maar niet alle politieke gevangenen zijn ook gewetensgevangenen. Campagnes van Amnesty International zijn vaak gericht op zowel politieke gevangenen als op gewetensgevangenen; Amnesty International eist vrijlating van gewetensgevangenen en een eerlijk proces voor politieke gevangenen.

De term politieke gevangene wordt soms ook gebruikt voor leden van gewelddadige groeperingen die zijn opgesloten in afwachting van hun proces. Zo staan in Frankrijk enkele leden van anarchistische groepen zoals de voormalige Action Directe die zijn veroordeeld wegens moord, bekend als politieke gevangenen. Soms worden ook alle mensen die zijn veroordeeld voor verraad en spionage als politieke gevangenen bestempeld, dit zijn dus echter geen gewetensgevangenen.

Onder het Duitse naziregime werden politieke gevangenen in groten getale opgesloten in concentratiekampen waar ze het hiernaast afgebeelde vignet moesten dragen.

Recht

Als iemand op niet-strafrechtelijke gronden wordt opgesloten kán er worden gesproken van politieke gevangenschap. Meestal is het echter zo dat staten die mensen op politieke gronden opsluiten eraan hechten om er toch een strafrechtelijk label aan te hangen. Dat kan door het maken van extra strafrechtelijke bepalingen of het misbruiken van de rechtsgang. Om politieke gevangenschap te beoordelen is dus een norm nodig die boven de beschreven wet uitreikt.

Hoewel omstreden, zijn er ook civielrechtelijke procedures die tot opsluiting kunnen leiden zonder dat per se van politieke gevangenschap hoeft te worden gesproken.

Bekende politieke gevangenen

Enkele bekende voormalige politieke gevangenen zijn:

In Nederland

- Hugo de Groot
- Maria Aletta Hulshoff
- Eillert Meeter
- Ferdinand Domela Nieuwenhuis

In het buitenland

- Nelson Mandela
- Kim Dae-jung
- Thomas Mapfumo
- Zhang Xueliang
- Ali Bhutto

Externe links

- Amnesty International ^[1]
- Political Prisoners in the United States ^[2] - The Jericho Movement
- Prisoners Union - organization of political prisoners in Russia ^[3]
- Political Prisoners in the United States address list ^[4] from the Prison Activist Resource Center
- The Underbelly of SEXISM in Political Prisoner Support ^[5]
- The North American Earth Liberation Prisoners Support Network ^[6]

Referenties

[1] <http://www.amnesty.org>

[2] <http://www.thejerichomovement.com/prisoners.html>

[3] <http://www.zeki.su/>

[4] <http://www.prisonactivist.org/pps%2Bpows/pplist-alpha.shtml>

[5] <http://resist.ca/~kirstena/pageprisonersupportsexism.html>

[6] <http://www.ecoprisoners.org/>

Internetkunst

Internetkunst is kunst die speciaal gemaakt is voor internet. Het kenmerkt zich vooral door interactiviteit. Afbeeldingen, teksten, bewegingen en geluiden die door kunstenaars bijeen zijn gebracht, kunnen door de beschouwer worden aangestuurd waardoor deze hun eigen mediamontages creëren. Deze kunstvorm omzeilt het traditionele domein van de galerijen en musea.

De maker van internetkunst heeft te maken met een groot aantal technische en andere factoren die specifiek zijn voor internet zoals compatibiliteit van software, plugins, resoluties en bandbreedte. De interactie met de beschouwer is essentieel anders dan bij andere kunstvormen. Beschouwers worden dikwijls tevens makers. Internetkunst is dus duidelijk te onderscheiden van kunst die op internet gepresenteerd wordt.

Internet kunst kan ook buiten het internet zelf plaats vinden. Zo kan een artiest specifieke internettradities in een project buiten het internet zelf gebruiken.

Oorsprong

Internetkunst vindt zijn oorsprong in verschillende artistieke bewegingen, zoals Dada; situationisme, fluxus, cinematografie en happenings. De historische context van deze kunstvorm is sterk gekenmerkt door revaluatie. De Amsterdamse critica Josephine Bosma kent de internet kunst vijf generaties toe^[1]. Waarbij de eerste generatie nog niet werkte met het internet zoals we het nu kennen, maar met andere vormen van elektronische communicatie (zoals de fax).

Met de verspreiding van de desktop computer in de jaren '80 en de opkomst van het web in de jaren '90, ontwikkelde er een breder spectrum aan artiesten.

Externe link

- (nl) Scriptie over internetkunst ^[2]
- (en) (de) IASOnline Lektionen/Lessons in NetArt ^[3] artikelen en informaties over net art bij Thomas Dreher
- (en) net-art.org ^[4]

Bronnen, noten en/of referenties

[1] <http://rhizome.org/editorial/2009/mar/9/conference-report-netart-second-epoch/>

[2] <http://droomlab.nl/img/scriptieinternetkunst.html>

[3] <http://iasl.uni-muenchen.de/links/lektion0e.htm>

[4] <http://net-art.org>

Feminisme

[Beluister](#) ([info](#))

Feminisme - uit het Frans *féminisme*, van de Latijnse woordstam *femina* = vrouw - is de verzameling maatschappelijke en politieke stromingen of bewegingen die ongelijke (machts-)verhoudingen tussen mannen en vrouwen kritisch analyseren en vrouwenemancipatie nastreven. Een ander begrip dat in deze wordt gebruikt is **vrouwenbeweging**. Verschillen tussen mannen en vrouwen die mannen direct of indirect bevoordelen, dienen in deze maatschappijopvatting te worden opgeheven. Het feminisme komt op voor vrouwenbelangen, streeft juridische en feitelijke opheffing na van ongelijkheden tussen mannen en vrouwen, ijvert voor verbetering van de positie van vrouwen en het op een gelijkwaardige en evenwichtige manier onder de aandacht brengen van onderwerpen die belangrijk zijn voor vrouwen. Het feminisme kent vele stromingen die op elkaar bouwen maar soms tegen elkaar gericht zijn.

Politieke ideologieën
Dit artikel is een deel van de reeks over politiek
Ideologie
Anarchisme
Christendemocratie
Communisme
Communitarisme
Conservatief-liberalisme
Conservatisme

Fascisme
Franquisme
Feminisme
Islamisme
Klassiek-liberalisme
Liberalisme
Libertarisme
Linksnationalisme
Nationalisme
Pan-nationalisme
Progressief liberalisme
Nationaalsocialisme
Neoliberalisme
Sociaaldemocratie
Socialisme
Portaal Politiek

Algemeen - ideologie

Vrouwen zijn eeuwenlang op een andere manier gewaardeerd, beoordeeld en behandeld dan mannen, bijvoorbeeld op het gebied van onderwijs, vergoeding voor werk, eigendom, vererving, seksualiteit, deelname aan het openbare leven en kiesrecht. Het mannelijk denken en doen stond centraal, het gedachtegoed dat overheerste was, dat vrouwen "anders" waren en op grond daarvan een andere bestemming, rol en plaats in de maatschappij hadden dan mannen. Tussen mannen onderling bestonden ook grote verschillen op basis van eigendom, seculiere of religieuze macht en afkomst, deze verschillen werden kritisch geanalyseerd en bestreden door bewegingen als het communisme, socialisme en anarchisme. In het feminisme gaat het om alle vormen van onderscheid tussen mannen als klasse en vrouwen als klasse.

Zo werden vrouwen in Nederland en België op grond van wettelijke regels of gewoonten vele eeuwen niet toegelaten tot politiek of openbaar bestuur, tot ambachten en beroepen, school of universiteit, konden de meesten geen zelfstandige rechtshandelingen verrichten, golden democratische rechten niet voor haar en liep vererving via de mannelijke lijn. Werk dat vrouwen deden werd ofwel niet waargenomen, of het werd niet beschouwd als werk en zelden beloond. Werk van mannen stond maatschappelijk in het middelpunt, werd beschouwd als beroep of ambacht, beschermd door regels en beloond in geld of goederen en/of statusverhoging

In de jaren zeventig van de negentiende eeuw was Aletta Jacobs de eerste vrouw in Nederland die een Hogere Burgerschool bezocht, studeerde en zich als arts vestigde (1878). In kranten werd ze grof bespot en een van haar broers verklaarde haar voor dood. In België werd het vanaf 1880 voor vrouwen mogelijk te studeren en was Marie Popelin de eerste vrouw met een academische graad. Popelin werd echter geweigerd als advocaat.

Tot het begin van de twintigste eeuw waren vrouwen (net als de meerderheid van mannen) uitgesloten van het kiesrecht. Tot in de jaren zestig van de twintigste eeuw was het in Nederland gebruikelijk dat vrouwen automatisch hun baan verloren zodra ze in het huwelijk traden, voor vrouwelijke ambtenaren was dit wettelijk vastgelegd. Gehuwde vrouwen waren tot die tijd juridisch handelingsonbekwaam. Tot in de jaren tachtig van de twintigste eeuw hadden gehuwde vrouwen aanzienlijk minder rechten in de sociale zekerheid, was een gewelddaad als verkrachting niet strafbaar wanneer dit door de echtgenoot gebeurde en bestond voor vrouwen geen recht op gelijk loon.

In de meeste landen met een kapitalistisch regime is op dit gebied sinds 1880 veel veranderd in een voor vrouwen positieve richting. In landen waar na 1945 een communistisch staatsbestel werd ingevoerd kregen vrouwen op de terreinen opleiding, werk, inkomen en sociale voorzieningen al snel ongeveer dezelfde rechten als mannen, maar een deel daarvan werd met de herinvoering van het kapitalistische staatsbestel teruggedraaid. Ook in veel andere landen zijn golfbewegingen te zien: na veranderingen die achterstanden van vrouwen wegwerkten, volgen tendensen in een voor vrouwen negatieve richting.

Geschiedenis van het feminisme

➤ Zie ook *Feministische filosofie*

In het westen kent het feminisme een lange geschiedenis, die soms samenviel met strijd tegen andere misstanden zoals slavernij (bijvoorbeeld Sojourner Truth) en de uitbuiting van arbeiders Clara Zetkin.

Buiten Nederland en België hebben de wereldoorlogen grote invloed gehad. Doordat mannen aan het front moesten vechten, werden door gebrek aan mannelijke arbeiders, vrouwen aan het werk gezet in fabrieken. Na de oorlog weigerden vrouwen hun vrijheid en zelfstandigheid op te geven en gedwee terug te gaan naar het "aanrecht". Ook de opkomst van radicale linkse stromingen waaronder het communisme gaf een impuls aan het feminisme. Feminisme beïnvloedde zelfs de mode: in plaats van vrouwelijke kapsels werd het meer en meer mode om korte praktische kapsels te dragen, wat voordien als 'niet damesachtig' werd beschouwd.

Feminisme als beweging - drie golven

Het feminisme als beweging heeft in Nederland en België drie golven gekend:

- **Eerste feministische golf**: Aan het eind van de 19e eeuw werd vooral gestreden voor het vrouwenkiesrecht, met onder andere Wilhelmina Drucker in Nederland. In België stond Marie Popelin voor het *burgerlijk feminisme*, Emilie Claeys voor het *socialistisch feminisme*. Deze laatste richtte samen met Nellie van Kol de *Hollandsch-Vlaamsche Vrouwenbond* op. Ze waren voorgegaan door o.a. John Stuart Mill, met zijn *Subjection of Women* en Mary Wollstonecraft en de suffragettes temperance movement in het Verenigd Koninkrijk.
- **Tweede feministische golf**: Vanaf de jaren zestig van de 20e eeuw werd vooral gestreden voor de seksuele en financiële mogelijkheden voor vrouwen. De grote studie van Simone de Beauvoir, *De tweede sekse* (1949), was een belangrijke bron van inspiratie voor deze golf. Het boek van de Amerikaanse Betty Friedan *The Feminine Mystique* was aanleiding voor Joke Smits artikel "Het onbehagen bij de vrouw" wat algemeen wordt beschouwd als het begin van de tweede golf in Nederland.

De strijd voor het recht op abortus was bijvoorbeeld een speerpunt van de groepen Dolle Mina (de naam verwijst naar eerste golf-feminist Wilhelmina Drucker) en *Wij vrouwen eisen*. Een belangrijke actie was de bezetting van abortuskliniek Bloemenhoeve. De Nederlandse organisatie Man, Vrouw, Maatschappij streed vooral voor gelijkwaardige opleidingsmogelijkheden en salaris. Naar Amerikaans voorbeeld werden er **praatgroepen** opgericht waar vrouwen ervaringen deelden en maatschappelijke mechanismen analyseerden. Vanuit de Amsterdamse praatgroepenbeweging werd een leegstaande technische school in dienst genomen als **vrouwenhuis**, andere steden en buurten volgden. Er kwam een vrouwenuitgeverij *De bonte was*, een vrouwenboekhandel *Xantippe*, feministische tijdschriften: *Vrouwenkrant*, *Opzij*, *Thea Tuba*; een vrouwendrukkerij *Virginia*, vrouwenkluscollectief *De Karwijven* en vrouwenbands *Gerania*, *Linda Luxaflex* en -orkesten *Ladies of Swing*.

BOM-groepen brachten de situatie van alleenstaande vrouwen met kind(eren) onder de aandacht, in **VIDO**-groepen kwamen vrouwen in de overgang bij elkaar en verzamelden informatie. Er werden landelijk **VOS**-cursussen opgezet (Vrouwen oriënteren zich op de samenleving), en *Eva Bijt Door*-groepen om vrouwen inzicht te geven in het functioneren van politiek, wetgeving en bestuur.

Er kwamen **actiegroepen** en denk tanks als *Vrouwen tegen seksueel geweld* ("Als een meisje nee zegt bedoelt ze nee"), *Verschrikkelijke sneeuwvrouw*, *Strijdijzers*, en het *Anti-wegwerpvrouw-comitee*. Hier stond bewustwording,

'empowerment', het aan de kaak stellen van heersende onjuiste ideeën over vrouwen en vrouwelijk gedrag en het ontwikkelen van nieuwe denk- en gedragsvormen centraal.

Aan de universiteit ontstonden groepen die zich specialiseren op de rol van vrouwen binnen de betreffende vakgebieden, vrouwengeschiedenis en genderstudies zijn hiervan bekende voorbeelden. In de rechtspraak kwamen er feministische advocaten en een proefprocessenfonds voor vrouwen. In de politiek gingen vrouwen zich roeren: Hedy d'Ancona, Anneke Goudsmit, Annelien Kappeyne van de Coppello.

Feministische strijdorganisaties

Het feminisme van de tweede golf kende fundamentele kritiek op de beeldvorming over en behandeling van vrouwen in de toen gangbare hulpverlening. Klachten van vrouwen werden bijvoorbeeld te gemakkelijk afgedaan als 'gezeur' en 'vaag', en met medicijnen onderdrukt. Verhalen over mishandeling, verkrachting, incest of ander seksueel geweld werden niet serieus genomen; hulpverleners veronderstelden al snel dat de vrouw het zelf wel uitgelokt zou hebben, dat ze overdreef, dat dit er nu eenmaal bijhoorde of dat ze fantaseerden. Adviezen waren vaak gebaseerd op niet wetenschappelijk gefundeerde, stereotiepe ideeën over vrouwelijkheid, schoonheid, het huwelijk, mannengedrag, seksualiteit, moederschap en de natuurlijke bestemming van "de" vrouw in het gezin en de huishouding.

In allerlei opzichten werden vrouwenproblemen geïndividualiseerd en gemedicaliseerd, wat onder andere resulteerde in onnodige opnames in de psychiatrie of onnodige verwijdering van baarmoeders. Feministen gingen ervan uit dat het ontstaan van dit soort problemen in eerste instantie niet bij de vrouw zelf lag, maar in de manier waarop de maatschappij was ingericht. Deze zienswijzen en kritiek werden niet alleen in woorden geformuleerd, maar kregen daadwerkelijk vorm door de oprichting van *strijdorganisaties*. Feministen zetten een landelijk net van weghoophuizen voor mishandelde vrouwen (*Blijf van mijn Lijf*) op, de telefonische hulpdienst *Vrouwentelefoon* en de opvang- en informatiedienst *Vrouwen tegen Verkrachting*. Deze voorzieningen waren alleen toegankelijk voor vrouwen vanuit de gedachte dat er beperkt geld en menskracht was en er bewust voor werd gekozen deze aan vrouwen te besteden. Voorts ging het er om de maatschappij bewust te maken van de onderliggende problemen: vrouwenmishandeling, geweld tegen vrouwen etc. en vrouwen de mogelijkheid te geven ervaringen uit te wisselen. Tenslotte konden zo ervaringen worden verzameld en nieuwe methodieken ontwikkeld.

Al deze organisaties zijn in de loop der jaren opgegaan in gewone hulpverlenende organisaties, vaak onder dwang van subsidiegevers. Hierbinnen bestaat nog een vak vrouwenhulpverlening.

In België kwamen het Vrouwenoverlegkomitee (VOK) en de Nationale Vrouwenraad in de aandacht, naast het grote succes van de "traditionele" vrouwenverenigingen (KAV, SVV, KVLV).

In Nederland waren actiepunten onder andere:

- de vrouw beslist zelf over een abortus
- gelijke beloning voor gelijk werk
- openstelling van alle beroepen en opleidingen voor vrouwen
- gelijke verdeling van huwelijks-goederengemeenschap bij echtscheiding
- zichtbaar maken van de rol van vrouwen in de geschiedenis
- vrouwenmishandeling uitbannen - strafbaar stellen en daders vervolgen
- seksueel geweld uitbannen - meerdere vormen strafbaar stellen en daders vervolgen

Derde feministische golf: Vanaf de jaren negentig van de twintigste eeuw kwamen er stromingen op die zich benoemden tot derde feministische golf. Onder deze en andere noemers presenteerden zich diverse nieuwe en vernieuwende stromingen in het feminisme. Te noemen vallen:

- Powerfeminisme; verzet zich tegen veronderstelde slachtofferhouding van feminisme. Hieronder valt ook Girl Power. Feministen van de tweede golf vermoedden dat deze stroming berust op een onjuiste analyse van, dan wel te weinig beschikbare informatie over, de eerdere golven.

- Feministische bewegingen onder migrantenvrouwen die strijden tegen cultureel en/of religieus gemotiveerde achterstelling van vrouwen afkomstig uit bijvoorbeeld het Caribische gebied, Somalië, Turkije en Marokko.
- Stromingen van zelfbestemming bij jonge allochtone vrouwen. Vooral vrouwen wier persoonlijk leven zich in een islamitische cultuur afspeelt protesteren tegen heersende ideeën dat zij stelselmatig worden tegengewerkt bij het willen uitdrukken van hun eigen identiteit. Vooral over het in het openbaar dragen van een hoofddoek wordt gediscussieerd. Hoe heviger deze discussie wordt gevoerd, hoe sterker deze jonge vrouwen zich manifesteren om duidelijk te maken dat zij het zelf zijn die er voor kiezen binnen een bepaalde (islamitische) traditie te blijven. Zie verder het hoofdstuk feminisme en Islam.
- Stromingen die ernaar streven 'sterke vrouwen' binnen de islam / islamitische cultuur door de jaren heen zichtbaar te maken.^[1]
- Stromingen die zich richten op emancipatie van het ouderschap en daar ook mannen, vaders bij willen betrekken (emancipatie, feminisme).^[2]
- Stromingen die zich richten op het vergroten van de keuzemogelijkheden voor vrouwen (en dus niet alleen op de betere deelname aan de arbeidsmarkt)^[3]

Stromingen

Binnen het feminisme zijn verschillende stromingen te onderscheiden. Soms wordt een onderscheid gemaakt tussen egalitaire en gynocentrische (ook: differentialistische) stromingen. Belangrijke stromingen: feministisch socialisme (femsoc), anarcho-feminisme en radicaal feminisme - waarvan uitgeverij De Bonte Was de uitdrukking was.

Feminisme was - en is - voor sommige vrouwen een levenswijze. Sommigen wezen elke invloed van een man in hun persoonlijke leven af, sommigen werden bewust ongehuwde moeder (BOM), waarbij de man alleen als zaaddonor een rol had. Anderen wensten niet langer seksuele omgang met mannen te hebben en werden uit principe lesbisch. Deze uiterste vormen van feminisme, als bewuste persoonlijke levenswijze om bij te dragen aan veranderingen in de maatschappij, zijn nooit erg wijd verbreid geweest maar wel belangrijk als beeldvormend voor het feminisme.

Mannen en feminisme

Het feminisme heeft ook altijd mannelijke aanhangers gekend. Een belangrijk voorbeeld hiervan is Friedrich Engels^[4]. In Nederland is politicoloog Siep Stuurman een belangrijk onderzoeker en analist die ook feministische onderwerpen behandelde. Tijdens de grote vrouwenstaking smeerden mannen broodjes en pasten op de kinderen. Feministen hebben voor deelname van vaders aan de zorg voor kinderen en het werk in het huishouden gepleit. Vaders maakten van de gelijkheidsidealen, die ook door de egalitair-feministen werden aangehangen, gebruik om meer voor hun kinderen te zorgen en met hen op te trekken. Was het voor de jaren zeventig ondenkbaar dat een man achter de kinderkwagen liep, anno 2011 is het geaccepteerd als een vader intensief met zijn kinderen optrekt, of voor ze zorgt. Mannen in volle dienst van het huishouden vormen nog steeds de uitzondering in een overwegend androcentrische samenleving.

Resultaten

Voorbeelden van de resultaten van het feminisme in Nederland zijn:

- Actief en passief kiesrecht voor mannen en vrouwen, in Nederland in drie stappen voor vrouwen uitgevoerd. In 1917 is het algemeen kiesrecht voor mannen en het passief kiesrecht voor vrouwen ingevoerd. In 1919 kregen vrouwen actief kiesrecht. En ten slotte werd in 1922 het volledig algemeen kiesrecht ingevoerd. Met uitzondering van de SGP hebben alle partijen in Nederland ook vrouwelijke leden en bewindslieden. Ministersposten worden bijvoorbeeld vaak ook door vrouwen bemand. Alleen de functie van Eerste minister is in Nederland nog nooit door een vrouw bekleed. En die van minister van defensie bleef er tot eind 2012 aan mannen voorbehouden.^[5]

- Het recht op gelijke beloning voor gelijk werk voor mannen en vrouwen. Om dit recht te kunnen uitoefenen als een werkgever niet conform de wetgeving handelt, is er in 1994 in Nederland een Commissie Gelijke Behandeling opgericht, waar vrouwen konden aankloppen om hun recht te verkrijgen.
- Recht op toegang tot hoger onderwijs, inclusief universitair onderwijs voor vrouwen.
- Meer deelname van vrouwen in allerlei maatschappelijke organisaties, zoals politieke partijen, kerken en besturen.
- Mogelijkheid tot medisch verantwoorde abortus, recht op zwangerschapsverlof en bevallingsverlof (later uitgebreid tot ouderschapsverlof dat ook voor mannen beschikbaar is).
- Verbod op ontslag bij zwangerschap.
- Strafrechtelijk verbod op verkrachting binnen het huwelijk (1984).
- Verbeteren van de delictsomschrijving voor verkrachting.
- Algemene en brede instroming van vrouwen op de reguliere arbeidsmarkt.
- Afschaffing van het woord "juffrouw" of "meijuffrouw". Vroeger werd dit gebruikt voor ongetrouwde vrouwen, de uitdrukking werd door de feministen als denigrerend gezien, eenzelfde soort onderscheid bestond niet bij mannen. Tegenwoordig wordt elke vrouw "mevrouw" genoemd.
- Afschaffing van vrouwelijke uitgangsvormen bij namen van beroepen. Directrice werd directeur; kunstenares werd kunstenaar; chauffeuse werd chauffeur, enz. Dit werd aanvankelijk niet door alle feministen als vooruitgang gezien omdat daarmee het vrouwelijke onzichtbaar werd gemaakt. In de tachtiger en negentiger jaren dacht men in het algemeen bij "directeur", "regisseur" of "hoofdredacteur" aan een man.
- In het algemeen wordt het door feministen als een verworvenheid gezien dat in functies waar door jarenlange bevoordeling van mannen louter of merendeels mannen werken, bij invulling van een opengevallen plaats bij gelijke geschiktheid voor een vrouw wordt gekozen. Anders geformuleerd, dat ongerechtvaardigde voordelen voor mannen werden gelijkgetrokken door positieve discriminatie van vrouwen.

Nog bestaande verschillen

In de praktijk bestaan er aan het begin van de 21ste eeuw nog steeds verschillen tussen man en vrouw, of beperken traditionele opvattingen over de rolverdeling tussen mannen en vrouwen een actieve betaalde maatschappelijke positie voor vrouwen buiten het huishouden en de positie van mannen binnen het huishouden. Verschillen zijn vaak ook minder makkelijk waarneembaar en daarom moeilijker aan te pakken.

Voorbeelden zijn:

- Traditionele keuze van studie of beroep. Meisjes worden geacht minder goed te zijn in 'exacte' vakken. Vaak sturen docenten op middelbare scholen de keuze voor een vakkenpakket van meisjes.^[6]
- Traditionele keuze bij de opvoeding van de kinderen. Vaak kiezen echtparen ervoor dat de vrouw na de geboorte van kinderen parttime gaat werken. Soms met als motief dat de vrouw het minste verdient. Hieruit blijkt ook dat bij traditionele echtparen de vrouw minder verdient dan de man.^[7]
- Traditionele keuzes bij het huishouden. Dit uit zich bijvoorbeeld nog steeds in op vrouwen gerichte reclame van bijvoorbeeld schoonmaakmiddelen en huishoudelijke apparatuur. Bovendien heeft huishoudelijke apparatuur een lagere status dan technische apparatuur.^[8]
- Eisen die gesteld worden aan het uiterlijk. Van vrouwen wordt eerder verwacht dat zij er perfect uitzien dan van mannen, dat ze er 'vrouwelijk' uitzien, dat ze make-up gebruiken.^{[9][10]}
- Eisen aan lichaamstaal en woordgebruik. Een vrouw die machtsbewust is en het spel goed speelt wordt bijna zonder uitzondering omschreven als streber, egoïst, afstandelijk of iron lady. Een man met dezelfde manier van doen is een winnaar, strateeg of slim ondernemer. Een vrouw die nadenkt over beslissingen en raad inwint bij anderen weet niet wat ze wil en is besluiteloos; een man met hetzelfde gedrag, besluit niet overhaast en stelt ondernemerskapitaal of partijpolitiek niet op het spel.^{[11][12]}

- Positieve aandacht voor het normen- en waardestelsel van 'de oude Grieken en Romeinen' uit een tijd dat in die samenlevingen een patriarchale, oorlogsgestuurde slavenmaatschappij heerste waar vrouwen handelingsonbekwaam waren, geen functies mochten uitoefenen en niet mochten stemmen.^[13]
- Vrouwen verdienen over het algemeen minder dan mannen in vergelijkbare posities.^{[14][15][16]}
- In hogere en hoogste functies zijn meestal nog steeds uitsluitend, of bijna uitsluitend mannen werkzaam.^[17]
- In media en teksten is een man vaak het uitgangspunt. Hij wordt als eerste genoemd of is referentiepunt. Wikipedia:Bronvermelding
- Vrouwen nemen vaak achter de schermen beslissingen, geven raad, of hebben ideeën. Mannen krijgen/nemen daarvoor lof en geld. Omgekeerd, als een man op de achtergrond meewerkt wordt zijn naam wel genoemd en krijgt hij een deel van de winst.^{[11][14]}

Actuele situatie

Bij de participatie in verschillende beroepsgroepen, het openbare leven, de media, het bestuur van openbare organen en rechtspersonen bestaat ook tegenwoordig nog geen gelijke verdeling tussen mannen en vrouwen. Eeuwenlang denken in tegenstellingen als "zacht-emotioneel-intuïtief-ontechnisch-verzorgend" en "stoer-beheerst-zakelijk-technisch-jagend" is niet in 100 jaar te veranderen. Vrouwelijke studenten kiezen nog steeds vaak uit een bepaalde groep vakken die "soft" wordt genoemd, terwijl mannen vakken kiezen die als "exact" bekendstaan. Maar in mediterrane landen als Italië, Turkije en Iran studeren wel ongeveer evenveel vrouwen als mannen een vak als natuurkunde.

In beroepsgroepen, zoals kapper, verpleger, secretaresse en schoonmaker zijn vrouwen oververtegenwoordigd. Dit soort "vrouwelijke" beroepen wordt minder gewaardeerd en slechter betaald dan soortgelijke functies die door mannen worden bekleed. Als een man schoonmaker is mag hij vaker een wagen of apparaat besturen. Beroepen in de bouw en techniek staan nog steeds niet echt open voor vrouwen. Stelsels van functie-omschrijvingen en schaalindelingen bij grote instellingen of cao's werken hier aan mee. Voor traditionele mannenberoepen worden vaak meer functie-trappen ontworpen en daardoor meer mogelijkheden voor carrièrestappen en salarissprongen dan voor traditionele vrouwenberoepen. De CAO Theater kent bijvoorbeeld vijf functietrappen in het segment Techniek en drie in het segment Atelier. Dit zou volgens sommigen te wijten zijn aan een nog steeds aanwezige - doch meer verborgen - discriminatie van vrouwen of anders geformuleerd: eenzijdig voortrekken van mannen.

Beleid en inhoud van oude en nieuwe media wordt overwegend door mannen en mannelijk denken bepaald, op internet zijn bloggers en commentatoren bijna zonder uitzondering man. Nederlandse radiozenders hebben weinig vrouwelijke presentatoren, bij popzenders is het uitzonderlijk. Er zijn nauwelijks vrouwelijke dirigenten of regisseurs, auteursrecht-wetgeving bevoordeelt mannen uitzonderlijk.

Het feminisme is als sterke maatschappelijke beweging in de westerse wereld aan het eind van de twintigste eeuw vrijwel verdwenen, ondanks nog bestaande ongelijkheden tussen mannen en vrouwen. Het feministisch of emancipatorische gedachtegoed is voor een deel opgenomen in de hoofdstroom van de algemene mensenrechten, zoals zij door de Verenigde Naties worden beschermd. In september 2010 is in het EU-parlement belangrijke regelgeving tegen gender-ongelijkheid aangenomen.

Feminisme in religies

Islamitisch feminisme - Binnen de islamitische wereld ontstonden in de loop van de twintigste eeuw feministische bewegingen, dit wordt wel moslimfeminisme genoemd, hoewel veel van de actoren zelf bezwaar tegen deze term hebben. Schrijfsters als de Marokkaanse Fatima Mernissi en de Egyptische arts Nawal el Saadawi verzetten zich in hun werk tegen de onderdrukking en rechtsongelijkheid van de moslimvrouw. Zo is bijvoorbeeld de getuigenis van een moslimvrouw binnen de islamitische wetgeving slechts de helft waard van die van een man, en bij erfenissen heeft zij slechts recht op de helft van waar een man recht op heeft. In sommige moslimlanden worden daarom als concessie enkele oude shariawetten en tradities voorzichtig losgelaten. In Marokko bijvoorbeeld werd eind 2003 een

wet aangenomen die vrouwen meer rechten geeft bij echtscheiding en erfeniskwesties.

Christelijk feminisme - Christelijk feminisme is een tak binnen de feministische theologie die het Christendom interpreteert vanuit het oogpunt van gelijkheid van man en vrouw, en die deze gelijkheid als noodzakelijk voor een volledig begrip van het Christendom beschouwt. Christelijke feministen geloven dat God niet discrimineert op basis van geslacht. ^[1]

Kritiek

Het feminisme heeft sinds haar opkomst bloot gestaan aan kritiek uit diverse hoeken van de samenleving. De kritiek is in een aantal aspecten en richtingen te verdelen:

- Kritiek op de praktische gevolgen van de feministische beweging.
- Kritiek op het door sommige feministen aangehangen principe van positieve discriminatie
- Kritiek op extreme feministische opvattingen
- Kritiek op het feminisme als ideologie
- Kritiek op de gelijke behandeling van mannen en vrouwen
- Kritiek op de gelijkberechtiging van mannen en vrouwen

Deze kritiek uit zich in een aantal verschillende stromingen die zich zowel ter linker als ter rechterzijde van het politieke spectrum begeven en waarbij vaak ook vrouwen zijn betrokken. Zo stellen tegenstanders dat de tweede feministische golf de stabiliteit van gezinnen heeft aangetast. Zij baseren zich hierbij onder andere op het sterk gestegen percentage van echtscheidingen. Verder zou het feminisme hebben geleid tot ongelijke behandeling van mannen, met name tot vaderschapsdiscriminatie. Sommige vrouwenvoorzieningen waren omstreden, zoals de blijf-van-mijn-lijfhuizen ^[18].

In het eerste decennium van de 21e eeuw wordt het feminisme verweten nauwelijks oog te hebben voor schendingen van vrouwenrechten in de islamitische wereld. ^{[19][20]}

Bekende feministen

- Aletta Jacobs
- Alexandra David-Néel
- Alexandra Kollontai
- Alice Schwarzer
- Alice Walker
- Angelica Balabanoff
- Anja Meulenbelt
- Anneke van Baalen
- Annie Besant
- Antoinette Brown
- Ayaan Hirsi Ali
- Betty Friedan
- Charlotte Perkins Gilman
- Cisca Dresselhuys
- Clara Zetkin
- Dirk Verhofstadt
- Donna Haraway
- Eleanor Roosevelt
- Eleanor Smeal
- Elisabeth Blackwell

- Emmeline Pankhurst
- Evelyn Fox Keller
- Flora Tristan
- Françoise Collin
- Hedy d'Ancona
- Henny Langeveld ?
- Henri La Fontaine
- Isala Van Diest
- J. Ann Tickner
- Jamyang Kyi
- Joke Smit
- Judith Butler
- Lily Boeykens
- Luce Irigaray
- Margaret Mead
- Maria Montessori ?
- Marie Belpaire
- Marie Popelin
- Marijke Ekelschot
- Mary Edwards Walker
- Mary Wollstonecraft
- Rosa Manus
- Rosi Braidotti
- Serge Brisy ?
- Simone de Beauvoir
- Sojourner Truth
- Táhirih
- Wilhelmina Drucker
- Voltairine de Cleyre
- S.U.Zanne

Historische vrouwen die een symboolwaarde hebben binnen het feminisme:

- Christine de Pizan (1364–1430) met haar boek *Livre de la Cité des Dames*.
- Hildegard von Bingen
- Jeanne d'Arc (1412–1431)

Referenties

- [1] link naar jaarboek vrouwengeschiedenis 2010 (<http://www.iisg.nl/womhist/jvv-toc.html/>)
- [2] Zie: Dossier Emancipatie van het Ouderschap op de WOMEN Inc. website (<http://www.womeninc.nl/page/419/nl>)
- [3] WOMEN Inc. (<http://www.womeninc.nl/page/419/nl>)
- [4] Friedrich Engels, De oorsprong van het gezin, van de particuliere eigendom en van de staat, 1891
- [5] <http://www.rijksoverheid.nl/regering/bewindspersonen/jeanine-hennis-plasschaert/cv>
- [6] National differences in gender–science stereotypes predict national sex differences in science and math achievement (<http://www.pnas.org/content/106/26/10593.short>)
- [7] Taakverdeling bij ouders van jonge kinderen. Een onderzoek naar man-vrouw verschillen in het hedendaagse gezin. (<http://dare.uva.nl/document/96746>)
- [8] Gender and Technology in the making, Cockburn and Ormrod, 1993 (<http://books.google.nl/books?hl=nl&lr=&id=85mwBllqv98C&oi=fnd&pg=PP13&dq=male+female+stereotypes+equipment+appliances&ots=GdUcIOYh72&sig=zbTBC4s-5c2Q2pauru6fKPQP0GM#v=onepage&q&f=false>)

- [9] Conformity to masculinity-femininity stereotypes and ego-identity in adolescents (<http://www.amsciapub.com/doi/abs/10.2466/pr0.1964.14.2.351>)
- [10] (<http://psycnet.apa.org/journals/psp/61/3/351/>)
- [11] JStor, Gender Stereotypes and the perception of male and female candidates, Huddy, Terkildsen, 1993 (<http://www.jstor.org/pss/2111526>)
- [12] Sex-role stereotypes and clinical judgments of mental health, Journal of Consulting and Clinical Psychology, Vol 34(1), Feb 1970 (<http://psycnet.apa.org/journals/ccp/34/1/1/>)
- [13] Zie o.a. Klassieke Deugden
- [14] Wage discrimination, reduced form and structural estimates, Journal of Human resources, 1973 (<http://www.jstor.org/pss/144855>)
- [15] Gender Inequality, Income, and Growth: Are Good Times Good for Women? Gender Inequality, Income, and Growth: Are Good Times Good for Women? David Dollar, Roberta Gatti The World Bank, Development Research Group, Poverty Reduction and Economic Management Network, 1999 (<http://darplse.ac.uk/frankweb/courses/EC501/DG.pdf>)
- [16] Pay differences among highly paid: The male-female earning gap in lawyers' salaries (<http://www.jstor.org/pss/2535080>)
- [17] Barriers to Women in Academic Science and Engineering (<http://people.mills.edu/spertus/Gender/EKNU.html>)
- [18] Rudie Kagie, De kinderbeschermers, 2de druk, 1986, blz 138
- [19] Feministen met een blinddoek (<http://www.liberales.be/columns/verhofstadtfeministen>), Dirk Verhofstadt, op de website van de liberale denktank Liberales
- [20] *De derde feministische golf*, 2006, door Dick Verhofstadt i.s.m. Yasmine Alias, Ayaan Hirsi Ali, Naima El Bezaz, Irshad Manji, Nahed Selim en Naema Tahir

Huishouden

Onder een **huishouden** wordt verstaan (het reilen en zeilen van) een woongemeenschap of huisgezin.

Met het huishouden doen, worden de activiteiten bedoeld die worden ondernomen om de leefsituatie van één of meer personen in stand te houden. De leefsituatie zelf wordt dan ook vaak aangeduid als een huishouding.

Het ritme van het huishouden wordt gedictieerd door de dagelijkse besommingen, de al dan niet gezamenlijk genuttigde maaltijden der gezinsgenoten, de jaarlijks terugkerende feesten en feestjes, schoonmaakwerkzaamheden enzovoort. In de huishoudens worden kinderen geboren, worden deelnemers ziek en weer beter en sterven ze.

Een huishouden fungeert dan achtereenvolgens als geboortehuis, ziekenhuis en sterfhuis. Deze gebeurtenissen kunnen ook plaatsvinden in een ziekenhuis of hospitaal. Jongvolwassenen verlaten het huis om elders een huishouden te stichten of worden deelgenoot van een ander huishouden.

Huishouden kan zowel betaald als onbetaald worden uitgevoerd. De huishoudster voert de huishouding in opdracht van haar werkgever en wordt hiervoor betaald. Zij heeft eventueel de beschikking over een huishoudelijke hulp, een tuinman en een klusjesman. Het huishouden is een dagelijkse bezigheid. De huishoudster kan gezien worden als de (betaalde) vervangster van de huisvrouw.

Bij diverse onderdelen van de sociale zekerheid in Nederland kan een gezamenlijke huishouding de uitkering verlagen of verhogen.

Een huishouding, geschilderd door Jan Steen.

Geschiedenis

Een *oikos*, meervoud *oikoi* (Oudgrieks: *οἶκος*, meervoud: *οἶκοι*) is het equivalent van onder meer huis, familie, gezin, huishouden. De *oikos* was de hoeksteen van de samenleving tijdens de Klassieke periode. Deze kleinste eenheid binnen de Griekse gemeenschap van vrije burgers werd gevormd door de wettige verwanten van een man, die bij hem in huis woonden, zijn slaven en zijn concubines. De basis daarvan werd indertijd gevormd door de *kleros*, een stuk land waarvan de man zowel juridisch als economisch eigenaar was.

Huishoudelijke taken

Enkele activiteiten binnen het huishouden zijn:

- wassen van kleding
- strijken van kleding
- afstoffen van meubels
- dweilen van vloeren
- stofzuigen
- de boodschappen doen
- eten koken
- afwassen van de vaat
- ramen lappen

Deze taken werden traditioneel meestal door vrouwen gedaan. Huishoudelijke taken die traditioneel door mannen werden gedaan zijn:

- planken ophangen
- meubilair repareren
- tuin verzorgen
- onderhoud apparatuur
- vloeren leggen
- lampen ophangen

De huishoudelijke taken zijn dus vaak op een bepaalde manier verdeeld tussen vrouwen en mannen. Vooral na de industriële revolutie werden de taken van de man voor een deel naar buiten het huis verplaatst. Na (vooral) de tweede feministische golf is die verdeling van de hoeveelheid en de aard van de huishoudelijke taken minder vanzelfsprekend geworden.

Overige betekenissen van het begrip

Het woord huishouden komt ook in samenstellingen voor: staatshuishouden, wereldhuishouden en waterhuishouden. Huishouding is in deze samenstellingen synoniem aan beheer of bestuur.

Verder wordt het aantal 'huishoudens' in de statistiek (van bijvoorbeeld de CBS) ook bepaald door het aantal 'huisadressen' te tellen. In 2011 woonden er gemiddeld 2,20 personen per huishouden.^[1]

'Huishouden' is een werkwoord dat 'teisteren' betekent. Men zegt bijvoorbeeld dat een orkaan, een vloedgolf, een leger heeft 'huisgehouden'.

De toegepaste wetenschap van het huishouden wordt huishoudkunde genoemd.

Naar aanleiding van veel schilderijen van Jan Steen wordt een rommelig huis(houden) wel een *huishouden van Jan Steen* genoemd.

Externe links

- Huishouden volgens de definitie van de Verenigde Naties (Household) ^[2]
- Leden van een huishouden volgens EU-SILC ^[3]

Bronnen, noten en/of referenties

- [1] CBS StatLine - Huishoudens; grootte, samenstelling, positie in het huishouden, 1 januari (<http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37312&D1=30&D2=a&HD=080910-0003&HDR=T&STB=G1>).
- [2] <http://unstats.un.org/unsd/demographic/sconcerns/fam/fammethods.htm#A1>
- [3] http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/income_social_inclusion_living_conditions/methodology/main_concepts_and_definitions

Paraplugesprek

Bij een **paraplugesprek** melden ouders hun partnerscheiding aan hun kinderen. Het begrip is afkomstig van Peter Hoefnagels. ^[1]

Een paraplugesprek vindt meestal plaats binnen scheidingsbemiddeling. Een bemiddelaar (mediator) zorgt voor een zo goed mogelijke echtscheiding en bereidt de beide ouders voor op het gesprek dat ze met hun kinderen gaan voeren over de echtscheiding en toekomstige relatie. Er is hierbinnen speciaal ruimte gemaakt door de bemiddelaar om kinderen de echtscheiding van hun ouders door te laten maken. Het paraplugesprek is van belang voor kinderen omdat de relatie met hun ouders verandert na de echtscheiding. In het paraplugesprek vertellen beide ouders dat de kinderen goed contact met de andere ouder houdt. Ook geven beide ouders aan in welke mate ze beschikbaar zijn voor de kinderen. Kinderen krijgen in het paraplugesprek ruimte te reageren zowel emotioneel als praktisch. In Nederland heeft iedere ouder van een kind recht op een relatie met hun kind, aldus het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (artikel 8) en het Burgerlijk Wetboek (Boek 1). Bij scheiding hebben ouders, dus ook degenen die niet gehuwd waren, recht op voortzetting van de relatie met hun kinderen.

Bronnen, noten en/of referenties

- [1] (2007) - *Handboek scheidingsbemiddeling*, p. 99 - ISBN 9013039154

Iván Böszörményi-Nagy

Iván Böszörményi-Nagy (*uitspraak: nɒtʃ*) (Boedapest, 19 mei 1920 - Glenside (Pennsylvania), 28 januari 2007) was een Hongaars-Amerikaanse psychiater en psychotherapeut.

Levensloop

Na een academische graad in de psychiatrie aan de Pázmány Péter Katholieke Universiteit in Boedapest te hebben behaald was hij in de Hongaarse hoofdstad onder meer professor in de psychiatrie. Vanwege de stalinistische machtsovername in zijn land vertrok hij in 1948 naar Oostenrijk waar hij als psychiater voor een internationale vluchtelingenorganisatie werkte totdat hij in 1950 naar de Verenigde Staten emigreerde.

In de VS hield hij zich te Chicago in eerste instantie bezig met wetenschappelijk onderzoek, vervolgens werd hij hoogleraar aan de Universiteit van Chicago en aan de State University of New York in Syracuse.

In 1957 werd Böszörményi-Nagy directeur van de afdeling gezinspsychiatrie van het in Philadelphia gelegen Eastern Pennsylvania Psychiatric Institute, een betrekking die hij twintig jaar lang zou vervullen. Van 1963 tot 1970 was hij ook als professor verbonden aan het eveneens in deze stad gelegen Jefferson Medical College.

In 1963 was hij medeoprichter van het Family Institute of Philadelphia. Ook was hij betrokken bij de totstandkoming van de American Family Therapy Academy. In 1974 werd hij hoogleraar in de psychiatrie aan de gerenommeerde Universiteit van Pennsylvania (eveneens in Philadelphia gevestigd). Verder ging hij in datzelfde jaar de afdeling gezinstherapie van het Hahneman Medical College (ook te Philadelphia) leiden en richtte hij in de tweede helft van de jaren zeventig in Glenside het Institute of Contextual Growth op. Daarnaast had hij een eigen praktijk, eerst in Ambler en later in Glenside. In 1999 trok hij zich uit zijn werkzaamheden terug.

In 1988 kwam Böszörményi-Nagy voor het eerst sinds zijn vertrek weer in Hongarije. Hij zou daarna nog geregeld zijn voormalige vaderland bezoeken. In 2000 werd hij door de Hongaarse president Árpád Göncz met de presidentiële medaille onderscheiden.

De laatste tien jaar van zijn leven leed hij aan de ziekte van Parkinson waardoor hij zich per rolstoel moest verplaatsen. Dit weerhield hem er niet van diverse internationale congressen over gezinstherapie te volgen. Uiteindelijk overleed hij op 86-jarige leeftijd aan deze ziekte. Hij werd in de Hongaarse plaats Külsővat begraven.

In België en Nederland

Iván Böszörményi-Nagy heeft ook directe bemoeienis gehad met België en Nederland. In 1967 gaf hij zijn eerste cursus in deze contreien. Ammy van Heusden inviteerde Nagy in Nederland na haar studiereis door de VS in 1966. Zij organiseerde de zogenoemde 'Leidse cursus', waarin naast Nagy ook enkele andere Amerikaanse familietherapeuten workshops gaven, zoals onder andere Norman Bell. Landelijke bekendheid verkreeg Nagy door de activiteiten van Else-Marie van den Eerenbeemt. In 1985 was er voor de Nederlandse televisie een interview met Nagy, *Erven van Toekomst*, uitgezonden door de IKON. Vanaf 1979 tot heden leidt Van den Eerenbeemt jaarlijks een groep contextuele therapeuten op aan de Hogeschool van Amsterdam/ProEducation. Ook organiseerde zij tot 1999 voor diverse instellingen en opleidingen in Nederland en Vlaanderen workshops met Nagy. In de jaren 1990-1997 gaf Nagy in samenwerking met Nelly Bakhuizen, Else-Marie van den Eerenbeemt en Roefke Carmiggelt-Polak eveneens een masterclass in de contextuele therapie aan de Hogeschool van Amsterdam. Het eerste werk over de contextuele therapie met medewerking van Ammy van Heusden, Else-Marie van den Eerenbeemt en Nagy zelf, verscheen in 1983, *Balans in Beweging* geheten.

Contextuele therapie

De ervaringen die hij opdeed aan het Eastern Pennsylvania Psychiatric Institute waren van beslissende invloed op zijn werk als psychiater. Men was daar gewoon vergaderingen te houden waarbij niet alleen de hulpverleners maar ook de psychiatrische patiënten en hun familieleden aanwezig waren. Op grond hiervan ontwikkelde hij samen met andere gezinstherapeuten de *contextuele therapie* waaraan Böszörményi-Nagy zijn bekendheid heeft te danken.

Deze psychotherapie komt erop neer dat men bij de behandeling van psychiatrische patiënten ook de naaste familie betreft en zo probeert te werken aan een verbetering van de geestesgesteldheid van de patiënt. Vooral de troost en de ondersteuning die de speciale band van bloedverwantschap van familieleden met zich mee kan brengen stonden hem voor ogen. Ethische opvattingen spelen hierbij een grote rol, hij was van mening dat trouw en vertrouwen alsmede wederzijdse ondersteuning van wezenlijk belang zijn om families bijeen te houden en dat het de taak van de gezinstherapeut is om deze familiale kernwaarden te bevorderen (loyaliteit).

In zijn werk onderging Böszörményi-Nagy invloeden van de psychoanalyse en de gezinstherapie alsmede van figuren als de psychoanalyticus Ronald Fairbairn, de psychiater Kalman Gyarmas en de psychotherapeute Virginia Satir maar ook van de Joods-Oostenrijks-Israëlische filosoof Martin Buber met zijn Ik-Gij-filosofie.

Daarnaast publiceerde hij op zijn vakgebied behalve diverse wetenschappelijke artikelen een zestal boeken zoals *Invisible Loyalties* (1973), *Between Give and Take* (dit boek uit 1986 schreef hij samen met de Amerikaanse psychiater Barbara Krasner) en *Foundations of Contextual Therapy* (1987).

De contextuele therapie wordt in Nederland veelvuldig door hulpverleners toegepast, vooral bij hen die zich richten op jongeren. Ook in diverse kerken past men zijn methode toe en wordt daar contextueel pastoraat genoemd.

Loyaliteit

Belangrijk in Nagy's werk is ook het begrip intergenerationele loyaliteit. Tussen de generaties, tussen ouders en kinderen bestaat een existentiële band. Omdat het kind door zijn ouders ontstaat moet het loyaal zijn aan hen. Daarbij valt te onderscheiden een primaire (bij de geboorte ontstane) en secundaire (bij opvoeding en verzorging ontstane) loyaliteit. Verstoring van de loyaliteit kan ernstige gevolgen hebben.

Werken

In Nederlandse vertaling:

- Ivan Boszormenyi-Nagy e.a. (1994) *Tussen geven en nemen. Over contextuele therapie* (Haarlem : De Toorts). ISBN 9789060206683
- Ivan Boszormenyi-Nagy e.a. (2000) *Grondbeginselen van de contextuele benadering* (Haarlem : De Toorts). ISBN 9789060207710

Secundaire literatuur

- Ammy van Heusden, Else-Marie van den Eerenbeemt e.a. (1988³), *Ivan Boszormenyi-Nagy en zijn visie op individuele en gezinstherapie: balans in beweging* (Haarlem : De Toorts). ISBN 9789060203828
- Johanna Neeltje Korf en Marie Alexander Rhijn (1997), *De Context en de Ander: Nagy herlezen in het spoor van Levinas met het oog op pastoraat*, proefschrift aan de Universiteit van Amsterdam, (Zoetermeer : Boekencentrum). OCLC 42865505

Externe link

- Overzicht van zijn werken ^[1], Koninklijke Bibliotheek (Nederland)
- Conferentie video: Dr Catherine Ducommun-Nagy, Brussel, nov. 2006 ^[2]

Referenties

- [1] <http://opc4.kb.nl/DB=1/SET=1/TTL=1/CLK?IKT=1016&TRM=boszormenyi>
 - [2] <http://www.systemique.levillage.org/article.php?sid=270>
-

Paginabronnen en auteurs

Vaderschap *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37472256> *Auteurs:* .marc., AGL, AdVader, Beachcomber, Casper, Christiaan05, Daisonyx, DennisPeeters, Dolledre, Door de wol geverfd, Ellywa, Evanherk, GilliamJF, Hålvik, J.Hollemans, Joep Zander, Johan Lont, Johann Gambolputty, Jrvpd, MoiraMoira, MrBlueSky, Peter b, Pjetter, Rasbak, ReX, Rex, Rikipedia, Serassot, Tfa1964, Tvdn, Vinvlugt, Vis met 1 oog, Wikix, Willem Haze, Woodcutterty, Yorian, 25 anonieme bewerkingen

Moederschap *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=34687015> *Auteurs:* AGL, AlexP, Berendvld, Door de wol geverfd, IIVQ, Jarune, Joep Zander, Joost, Jrvpd, Lalena, Lejano Rey, Mammaanna, Marrakech, Mathonius, Michiel1972, Q e, RonaldB, Vis met 1 oog, 4 anonieme bewerkingen

Bertolt Brecht *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37010592> *Auteurs:* Alankomaat, Aleichem, Algont, Art Unbound, Bemoeial, Benedict Wydooghe, BertVorenk, Boekenliefhebber, CommonsDelinker, De Klauw, DennisPeeters, Diamant, Diggy Benesou, EJR, ErikvanB, Februari, Fransvannes, Gijsvdl., Gio, Hanhil, Hans Hoogglans, Hvjannes, JWZG, JanB46, Joep Zander, Jovare, Kleuske, Kvdh, Look Sharp!, Lost, Luminarius, Mathonius, Mexicano, MrBlueSky, Narayan, Niels, Okido, Onderwijsgek, Pantalone, Paul-MD, Pimbrils, Quistnix, Qwertyus, Rens de Vette, Riki, RoboRex, Saviour, Serassot, Siebrand, Soczycki, Streppel, Tasja, Tbc, Tysen, VanBuren, Vis met 1 oog, Wdelaet, Wikix, Wonne, Woudpiek, Xyboi, Ype, 54 anonieme bewerkingen

Oudervstotingssyndroom *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35517231> *Auteurs:* AlexP, Didius, Ecvanderwaal, Edelhart, Fruggo, Galoubet, Guyvago, HetKantoor, Inge Habex, Joep Zander, Joycevew, Klaas1978, Maiella, Michiel1972, Obarskyr, Onderwijsgek, Rex, RoboRex, RonaldB, VUQuiescant, Vis met 1 oog, Wouter Hanhart, 16 anonieme bewerkingen

Warren Farrell *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35598989> *Auteurs:* Dauw, Falcongij, Groucho NL, Joep Zander, MarcoVD, RoboRex, Taka, We El, 6 anonieme bewerkingen

Ontvoering *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37483933> *Auteurs:* 3wisemen, Adfhkl, Advance, Alex1, Andries, Bert0505, Berthebest, Biebmiép, Brevava, Criminaliteit, Daisonyx, Defcon, Drena, DéRahier, Edwinb, Erik1980, Eve, Falcongij, Flinus, Frouke, GKJ, Handige Harrie, Hasjoow, Hoogkamer, JacobH, JanetvanderS, Jansch, Jc kortekaas apotheker, JePe, Joep Zander, Johan Lont, John-c, JurgenNL, Kleuske, L.tak, LimoWreck, Llobera1999, Mammaloe, Meneer, Michelle1979, Michiel1972, MoiraMoira, MonicaBel, MrBlueSky, Muijz, MultichillAWB, MvdLaar, Niels, Ordast, Patrick, Peteve, Phenoss, Rijnstraat, Rikipedia, Savorn, Simeon, Sonett72, Stunteltje, Theobald Tiger, Vantraa, WikiFB2, Wim Hamhuis, Wutsje, Xyboi, Xyz..., 43 anonieme bewerkingen

Papa *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35520477> *Auteurs:* Adam P, Advance, Algont, Andre Engels, BroerArie, Den Hieperboree, DrJos, DéRahier, Emmelie, Fruggo, Halandinh, Hoopje, IJzeren Jan, Ivory, Jeroen-91, Joep Zander, Jonitas, Jvherstum, KKOPPI, Kleuske, Kusjerosanne, Kwiki, Laban, Look Sharp!, Lymantria, Maniago, Mendelo, Mexicano, Michiel1972, Michielvd, MoiraMoira, MrBlueSky, Rickdoetmee, RoboRex, Scarafax, Serassot, Stanlie, Tjako, Torero, Vis met 1 oog, Waldorfer, Willemo, Woodcutterty, Wutsje, Ype, Zanaq, 36 anonieme bewerkingen

Erkenning (familierecht) *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35778866> *Auteurs:* 19dimitri88, Aiko, Bertrand77, Joep Zander, Johan Lont, Maiella, Ninane, Paul B, Pieter2, Puckly, SPQRRobin, Steinbach, Thomas Linard, Vis met 1 oog

Loyaliteitsmisbruik *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36839840> *Auteurs:* Advance, Aiko, Algont, Didius, ErikvanB, Hans M.R., HetKantoor, Heureka, Joep Zander, Johan Lont, Lichaamstaal, Machaerus, Maiella, Michiel1972, Niele, Phenoss, Stiepan Pietrov, Verrekijker, Vis met 1 oog, Wouter Hanhart, 2 anonieme bewerkingen

Agree to disagree *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37475269> *Auteurs:* Daisonyx, Davin, Joep Zander, Michiel1972, MrBlueSky, Muijz, 2 anonieme bewerkingen

Verklaring van Langeac *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=25435172> *Auteurs:* Advance, Dinsdagskind, DéRahier, Floris V, Joep Zander, Johan Lont, Michiel1972, Vis met 1 oog

Langeac *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35575666> *Auteurs:* ChristiaanPR, Ciell, Jeroen, Joep Zander, LimoWreck, Michiel1972, Romaine, Rood-geel-blauw

Zorg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35504215> *Auteurs:* Caseman, Grashoofd, Hanhil, Joep Zander, Larzzz, Mexicano, Michiel1972, Rosalien, Siebrand, Sisyph, 2 anonieme bewerkingen

Boeket (bloemen) *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35550231> *Auteurs:* Elsa Sanne, Emiel, GilliamJF, Joep Zander, Johan Lont, Jussar, Marbo, Michiel1972, Pieter, Serassot, Svdmolén, Tukka, Vis met 1 oog, Zanaq, 3 anonieme bewerkingen

Slinger *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35550388> *Auteurs:* Edoderoo, Ellywa, Heureka, Joep Zander, Johan Lont, LeRoc, Phe, Piero, Puckly, Serassot, Teunie, Weetjesman, 1 anonieme bewerkingen

Aarde (elektriciteit) *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35555617> *Auteurs:* ArjenW, Bemoeial, Capaccio, Casperinfo, Chris, Devon1980, Emvee, Erwin, Galwaygirl, Henna, Jan Duimel, Japiot, Joep Zander, Johan N, LimoWreck, Lolsimon, Lymantria, Michiel1972, Quistnix, Rob Hooft, Romaine, Tbvdm, Ucucha, Vels, Wutsje, 22 anonieme bewerkingen

Raad voor de Kinderbescherming *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37282707> *Auteurs:* Bemoeial, Bundeling, DéRahier, Freek Verkerk, Grmb176, JeroenvanVeen, Jeugdzoortv, Joep Zander, Klaas1978, Maiella, Mexicano, MrBlueSky, Neet, Patrick, Pompidom, Rikipedia, RoboRex, Spraakverwarring, SterkeBak, Vis met 1 oog, Wouter Hanhart, 23 anonieme bewerkingen

Thomas Szasz *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35559572> *Auteurs:* Besednjak, BoH, Christoffel K, Controle, Emelha, FakirNL, Gasthuis, Japiot, Joep Zander, Johann Gambolputty, Känsterle, Mannetje van alles, Michiel1972, Opaopa, Richardkiwi, Romaine, Veendorp, Vulpes, Wikix, Woudpiek, Wutsje, Yerauy, 7 anonieme bewerkingen

Gender (sekse) *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37281591> *Auteurs:* Anne lever, BertS, Brya, Bukowski, Dandy, ErikvanB, Gijsvdl., Goudsbloem, HetKantoor, Jcb, Joep Zander, Jverveer, LilyKitty, Lvg, MoiraMoira, O E P, Pompidom, Sally Mens, Simeon, TBloemink, Tfa1964, Thera C. Angelina, Verrekijker, Vis met 1 oog, WH1953, Wimpus, Woudpiek, 26 anonieme bewerkingen

Holten *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35568128> *Auteurs:* Advance, Alankomaat, Algont, Antoine.01, Arjan Groters, ArjenW, Bart-markelo, BeijersHenk, Christianwoertink, Cyn, De Wikischim, Den Hieperboree, DennisPeeters, Deverrassing, Duke911, DustSpinner, Ellywa, ErikWarmelink, ErikvanB, Evanherk, Eve, Fireball86, Fnorp, Fruggo, Galoubet, Geus, Glasas, Gouwenaar, Henna, Hvjannes, Husky, Inf wolf, JanB46, Japiot, JePeAWB, Jeroen, Joep Zander, Johan N, Johan van Dijk, Joost van Os, Kameraad Pjotr, Keuwatcher, KevKev1995, Kleuske, Koos Jol, Larsieboy202, Lexw, Look Sharp!, Lymantria, Maarten Hagi, Maniago, Merwe, Mexicano, Michiel1972, MoiraMoira, Mousepoint, MsMiepl, Mwpln, Nikio, Notum-sit, Okido, Olivier Bommel, Onderwijsgek, PaxTubantica, Pieter1975, Poena, Pompidom, Pv, Quistnix, Rob184, Romaine, RonaldB, Rudolphous, Saffoe, Silver Spoon, Simeon, Sinas100, Sjoerd Spiekker, Speur, Springbok, Tilanus, Tombias, Tubantia, Verveh, Vinvlugt, Vis met 1 oog, Wiki13, WikiPerfekt, Wikix, Wittehoes, Woolters, Zanaq, 91 anonieme bewerkingen

Rijssen *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36923537> *Auteurs:* 2109Jessie, A Duck, Aaron-Tripel, Advance, Algont, Andre Engels, Antibasher, Antoine.01, Antonie08, Apdency, Arjan Groters, Atalanta, Bart-markelo, Bartflikweert, BlackNight, Bob.v.R, Chaamera, Chamavii, Chielio0ow, CommonsDelinker, Cyn, Dolfy, Dolledre, Edwinb, Eezie, Eishnwr93, Ellywa, Emelha, ErikWarmelink, Eriklok, ErikvD, Evert100, Flurps, Fransvannes, Freaky Fries, Fred Lambert, Geograaf, Goudsbloem, Gouwenaar, Heureka, Hoopje, Ivory, J.A.Bergeijk, Jan2umeijer, Janwillemvanaalst, Jesper123, Jyandoesburg, Joep Zander, Johan van Dijk, Joost van Os, JurgenG, Kleuske, Kthoelen, Kweniston, Look Sharp!, Lotje, Lymantria, Maarten Hagi, Maartenvanheck, Maatgraven, Marc Van Ryssen, Merwe, Mexicano, Michiel1972, MoiraMoira, Mousepoint, MrBlueSky, Muijz, Mynamewouter, Nickfct, Niels, Ninane, Notum-sit, Okido, Ouddorp, PaxTubantica, Poena, Pompidom, Pv, Pwebbink, Quistnix, RTov, RenéV, Robb, Romaine, RonaldB, RonaldM, Ronn, Rsmelt, Rubentj 1, Rudolphous, Saartje2222, Sinas100, Springbok, TBloemink, Tdevries, Tombias, Tubantia, Verveh, Vinvlugt, Vis met 1 oog, Wiki13, WikiPerfekt, Wikix, Wittehoes, Woolters, Zanaq, 112 anonieme bewerkingen

Peter Hoefnagels *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=28310220> *Auteurs:* Alex1, DWiki2, Demophon, Didius, Dolledre, Gouwenaar, Grashoofd, Hanhil, Joep Zander, Keuwatcher, Koerbagh, Luijt, Mathonius, MichielDMN, Muijz, Multichill, NielsAWB, Pompidom, TeamSupport, Vanturijn, We El, Wikix, Ype, 5 anonieme bewerkingen

Personen- en familierecht *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37115438> *Auteurs:* Advance, Arjan Groters, Dorhout, Edwinb, Elfri, Garant, Jeroen, Joep Zander, Johan Lont, Krinkle, Lezenne, MoiraMoira, Patrick, Pe1pbu, Peter b, Ravingwolf, Rikipedia, Vis met 1 oog, Wouter Hanhart, 6 anonieme bewerkingen

Mensbeeld *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35327948> *Auteurs:* Gyndalf, Hajo, Ilse(a), Joep Zander, Lymantria, Mdd, Qwertyus, Wimpus, 5 anonieme bewerkingen

René Girard *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37309810> *Auteurs:* Bart Versieck, ChristopheS, Dartelaar, Diamantino, Dobie80, Douglas Davidson, Dqfn13, DéRahier, EMelchior, Edwinb, Goudsbloem, Hwdenie, Ilse Winter, Jambee, Jan Koevoet, Joep Zander, Kroose, Maniago, Mdd, Mosellanus, Peti me, Phenoss, Rudolphous, Sibren Vandendriessche, Sietske, Sonuwe, Stijn M, Tfa1964, We El, Wikix, Zement, 131 anonieme bewerkingen

Soroptimist International *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35574757> *Auteurs:* Aleichem, ErikWarmelink, Floris V, Hardscarf, Hvjannes, Joep Zander, Kameraad Pjotr, M0, Melsaran, Niels, Peter b, Riki, SanderSpek, Sietske, Soroptimist International, Stijn Calle, Tdevries, Torero, WH1953, 3 anonieme bewerkingen

Provinciale weg 348 *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35577068> *Auteurs:* Apdency, Benneman, Berendsz, Commonsfreak, Dexy, Dinx, Dre Odz, Edwtie, Emelha, Frans Bosch, Gpvos, Joep Zander, JurriaanH, LennartBolks, Michiel1972, Monkeyboy1993, Nikio, Onderwijsgek, Peter b, Pv, RToV, Raast, Serassot, Skuipers, T Houdijk, Tibor, Voorthuizenr, Waldo79, Wikix, Xyboi, ZutphenLIVE, 9 anonieme bewerkingen

Mannenbeweging *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35576854> *Auteurs:* -Lars-, AGL, Dedalus, ErikvanB, Joep Zander, Q e, Serassot, Upsilones, 2 anonieme bewerkingen

Vaderbeweging *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37483130> *Auteurs:* AGL, AdVader, AlexP, Apdency, Daisonyx, Dolledre, JePe, Jelte, Joep Zander, Johan N, Kwiki, MADe, Maniago, Melsaran, Peter b, Q e, Roderidder, Ruysdael1999, Seven5, Wikionderzoek, Wouter Hanhart, Ype, Zorro familie4justice, 6 anonieme bewerkingen

Klooster van Chevetogne *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35577613> *Auteurs:* AGL, BenjaminDavidszoon, Broederhugo, Erik Baas, Fruggo, Grayburn, Heureka, Jelte, Joep Zander, Kleuske, LeChuck, Lector, Maiella, Michiel1972, Paul Hermans, RJB, Sietske, Sonuwe, Stijn Calle, Tfa1964, 9 anonieme bewerkingen

RAVeL *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35626460> *Auteurs:* Amerlinck, Araf, B2411gerrits, Grashoofd, JNélis, JePe, Joep Zander, Joopwiki, LimoWreck, Michiel1972, RoboRex, Smiley.toerist, VanBuren, Vdegroot, We El, 1 anonieme bewerkingen

Rome (België) *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=34380160> *Auteurs:* Adnergje, Cyen, Eve, Hanhil, Jeroen, Jeroenweijzig, Joep Zander, Michiel1972, Romaine, SPQRobin, 4 anonieme bewerkingen

Ontbijt *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37047930> *Auteurs:* .Koen, Aleichem, Algont, Apdency, Arend041, Bondgirl 2170, Chris, Cicero, Curufinwë, Daka, DennisPeeters, Dolledre, EJR, Edoderoo, Encyacht, Erik1980, G.Lanting, Galius, Glatissant, Goudsbloem, Heer van Robaais, Hvjannes, Hoopje, Ilse(a), Ischa1, JanB46, Jeroen, Joep Zander, Johjak, Koektrommel, Les Meloures, Lettertjes, Lexw, Look Sharp!, Lymantria, Maiella, Maniago, Mech, Narayan, Northamerica1000, Pompidom, Qampina, Rillke, Rmfloris, RonnieV, Skippy-9, Sonett72, Spraakverwarring, Storm23, Tdevries, Teunie, VanBuren, Vis met 1 oog, WillemHendriks, Willemijn303, Ype, Zanaq, 45 anonieme bewerkingen

Conversie *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35595915> *Auteurs:* Bert56, Bonkel, Fontes, Gpvos, Joep Zander, Johann Gambolputty, Kjalving, Rob Hooft, Teunie, Ype, 6 anonieme bewerkingen

Family group conference *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=33695483> *Auteurs:* AGL, Jeroen, Joep Zander, Koko, LennartBolks, Maiella, Valerishove, 1 anonieme bewerkingen

André Schaller *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=34152765> *Auteurs:* Dolfy, GerardusS, H.kremer, Ilonamay, Japiot, Joep Zander, LennartBolks, Maupie, Pompidom, Torero, Wutsje, 1 anonieme bewerkingen

Grootfamilie *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35603234> *Auteurs:* Hardscarf, Joep Zander, Vis met 1 oog

Platteland *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35603482> *Auteurs:* Bjankuloski06nl, Bo W, Csandrocampos, Door de wol geverfd, DéRahier, Fiep, Geograaf, Gpvos, Ingelogde vandaal, JWZG, JanB46, Joep Zander, Koko, Lestari, Maasje, Mexicano, Morax, MrBlueSky, Plavak, Rex, Riki, Robert, Romaine, Serassot, Toon Toelen, 4 anonieme bewerkingen

Gevoel *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35568037> *Auteurs:* 3wisemen, Albert Kok, Alca Isilon, Algont, Apdency, De Klauw, Fanofwiki, Flurps, Galoubet, JanB46, Jeroen, Joep Zander, Joostvandeputte, Kanman, Michiel1972, MoiraMoira, Pieter1, Quia5100, Richardkiwi, Robokopper, Sjorsxeny, Smile4ever, Wimpus, 14 anonieme bewerkingen

Rosa van Lima *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35601452> *Auteurs:* AGL, Baetensb, Broederhugo, Cicero, Ellywa, Filipvr, Joep Zander, Känsterle, Luc., Luminarius, Maiella, Miguel Chong, Skuipers, VanBeem, Wesoparius, 7 anonieme bewerkingen

Toorn *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37507042> *Auteurs:* Bdiijkstra, Dolfy, ImmenselyFastAudi, Joep Zander, Lotje, Pjetter, Theobald Tiger, 1 anonieme bewerkingen

Woede *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37504945> *Auteurs:* Aiko, BKannen, BenTheWikiMan, CrazyHorse, DéRahier, Flowidi, HetKantoor, JanB46, Joachim, Joep Zander, Johann Gambolputty, Kleuske, Laban, Lexw, Lichaamstaal, Lymantria, Mexicano, Ollie B. Bommelding, Patrickgast, Poeja, Queeste, RenéV, Romaine, Ronn, Taka, VanBuren, Vis met 1 oog, Zanaq, 19 anonieme bewerkingen

Rainer Kriester *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35645730> *Auteurs:* Antoine.01, GerardusS, Joep Zander, Maupie, We El, 1 anonieme bewerkingen

Strijdcultuur *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35647616> *Auteurs:* Diban, Dolfy, Erikd o, ErikvanB, Joep Zander, Maiella, Verrekijker, 3 anonieme bewerkingen

Initiaal *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35682088> *Auteurs:* Advance, Beachcomber, Jean-Pierre Remy, Joep Zander, Lotje, Maiella, Mathonius, Mexicano, Mosellanus, Philip Bosma, Typehigh, 4 anonieme bewerkingen

Stencil *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36927186> *Auteurs:* .Koen, Béruirnoir, Dartelaar, Dirk C Smaling, DéRahier, Ed de Jonge, EdBever, Evanherk, Fred Lambert, Glatissant, Guss, Guus H, Handige Harrie, Hannes2, Hoopje, Joep Zander, Kuhlle, Laura1234, Loveless, Maiella, Mexicano, Mih, MoiraMoira, Orpheus78, Patrick, Riki, Robvhoorn, Romaine, Schekinov Alexey Victorovich, Soczyzi, Topsop, Vinkje83, Vinylugt, We El, Wilnix, Woudloper, Xelor, Xiutwel, 13 anonieme bewerkingen

Discriminatie van vaders *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=18360453> *Auteurs:* Aiko, Joep Zander, Ninane, Teunie, 1 anonieme bewerkingen

Paradoxe toewijzing *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=27690228> *Auteurs:* Algont, DéRahier, Joep Zander, Marrakech, 1 anonieme bewerkingen

Scheidingsmelding *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=17665141> *Auteurs:* Joep Zander, Mech, Peter b, Rikipedia, Romaine

Wijsheid *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35269389> *Auteurs:* De wafelenbak, Mexicano

Veelpleger *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=34374225> *Auteurs:* A3, ArjanH, DrBorka, Ellywa, Gpvos, Grashoofd, Heureka, JeroenvanVeen, Joep Zander, Krc, Le Fou, Mathonius, Necromander, Rozemarijn vL, VanBuren, 5 anonieme bewerkingen

Lillian Rubin *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=22490908> *Auteurs:* Algont, HenkvD, Joep Zander, Kweniston, Rgommans, WH1953

Vaderschapsonderzoek *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35713466> *Auteurs:* Capaccio, Flinus, Joep Zander, Jvhertum, Look Sharp!, Maasje, Michiel1972, Migiloviz, MrBlueSky, RonaldB, Rudolphous, Simon-sake, 10 anonieme bewerkingen

Verwantschapsonderzoek *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=34982239> *Auteurs:* DrBorka, Joep Zander, PAVdK

Vrouwenstudies *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36930846> *Auteurs:* Beachcomber, Dedalus, Dqfn13, ErikvanB, Grashoofd, Joep Zander, Lennartgoosens, Lin mcdevitt-pugh, Marijke Naezer, MrBlueSky, Qwertys, Verrekijker, Wikix, Zwisser123, 10 anonieme bewerkingen

Politieke filosofie *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35732361> *Auteurs:* Axioloog, Beachcomber, Bermond, Bjorndijkstra, C mon, Grayburn, Grmb176, Henner, Ilse(a), Jasperdoomen, Joep Zander, Maurits, Meglosko, Mexicano, Ninane, Phidias, Qwertys, Venullian, Yun-x, 9 anonieme bewerkingen

Wigparadox *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36931178> *Auteurs:* Bjankuloski06nl, Bjornburgh, Capaccio, Ellywa, Erik Baas, Errie22, Fibonacci, Gerbennn, GijsvdL, Ilse(a), Joep Zander, Lymantria, Madyno, Maiella, Migdejong, Riki, Rikipedia, SimonDeDanser, Snaily, Sonty567, Tbc, Venullian, Wester2005, 13 anonieme bewerkingen

Cochemer model *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35737926> *Auteurs:* DrJos, JWZG, Joep Zander, Roderidder, Tekstman, 1 anonieme bewerkingen

Genetische merker *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35739145> *Auteurs:* Hans B., Joep Zander, Rosalien

Jeremy Bentham *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37482467> *Auteurs:* AGL, Aiko, AlterBerg, Bermond, CommonsDelinker, DéRahier, Edoderoo, Flurps, Fontes, GrindtXX, Grmb176, Handige Harrie, Henk van Haandel, Ilse(a), JRB, Jaronis, Jasperdoomen, Joep Zander, Kadeike, Kwiki, Madyno, Maurits, Megamot, Meglosko, Mosellanus, Peti me, Phidias, RonnieV, Rudolphous, We El, Wikix, 9 anonieme bewerkingen

Paul Frissen *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=25843260> *Auteurs:* Erikblok, Japiot, Joep Zander, Peti me, 1 anonieme bewerkingen

- Elían González** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35844271> *Auteurs:* Apdency, Bemoelial, Flurp, Glatissant, Henk van Haandel, Joep Zander, MrBlueSky, Paisandes
- RAAK (actiegroep)** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=9119063> *Auteurs:* Erik1980, Gpvos, Joep Zander
- Autoritatief** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37504365> *Auteurs:* Hajo, Joep Zander, Theobald Tiger, Tvdn
- Opvoedingsstijl** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35853586> *Auteurs:* Joep Zander, Klariet
- Gelijkwaardig ouderschap** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35854438> *Auteurs:* Edoderoo, ErikvanB, Joep Zander, Jvhertum, Maurits, MrBlueSky, Vis met 1 oog, 1 anonieme bewerkingen
- Father and Daughter** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35866994> *Auteurs:* Dinx, Joep Zander, Jvhertum, Knudde Kjell, LeeGer, 1 anonieme bewerkingen
- Levensfase** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35867215> *Auteurs:* Aiko, Casperinfo, Erik1980, Joep Zander, PAVdK, Vis met 1 oog
- Verpleeghuis** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36577320> *Auteurs:* 3wisemen, Aquarel, Edwinb, Foroa, Freaky Fries, JanB46, Joep Zander, Kvdh, Lotje, Mw007, Opaopa, Pantalone, Pompidom, RonaldB, Simetra, TUFOWKTM, Tdevries, We El, WinContro, 8 anonieme bewerkingen
- Jacob de Vos Willemsz** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=31026040> *Auteurs:* Hardscarf, Joep Zander, Maniago, We El, Wikix
- Caucus (conflictbemiddeling)** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=23408268> *Auteurs:* Joep Zander, Melsaran, Zanaq
- Belang van het kind** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35898613> *Auteurs:* Jeugdorgtgv, Joep Zander, Joepnl, Johan Lont, Majwe, Maniago, Mathonius, Mexicano, Ninane, SterkeBak, Vis met 1 oog, Wouter Hanhart, Xaviervd, 1 anonieme bewerkingen
- Vaderdagtoefee m/v** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=32805068> *Auteurs:* Bermond, Davin, DirkV, ErikvanB, Groucho NL, Joep Zander, Vels
- Louis Tavecchio** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=31277009> *Auteurs:* Bemoelial, Carsrac, Ciell, Dr. Bidov, Fred Lambert, Gouwenaar, Hanhil, Joep Zander, Look Sharp!, Maniago, TeamSupport, Wikix, 25 anonieme bewerkingen
- Beestenmarkt (Deventer)** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=28338668> *Auteurs:* Joep Zander, MarcoSwart, Michiel1972, Pompidom, Zanaq
- Jan Dirk Imelman** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37515156> *Auteurs:* Erikklok, Halandinh, Joep Zander, RonaldB, Siegwa, Wikix
- Harry van den Bergh** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=29309651> *Auteurs:* Edoderoo, Erik1980, Joep Zander, Lotje, Mathonius, Paul K., Romaine, Rovers, Skuipers, We El, Wikix, Wim van Ingen
- Amanda Strydom** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37279006> *Auteurs:* 3wisemen, Adiah54, Cultuurbased, Joep Zander, Rudolphous, Wowu, 8 anonieme bewerkingen
- Amandla** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36955986> *Auteurs:* DennisPeeters, Fredknoks, Goudsbloem, JazzWard, Joep Zander, Koerbagh, 1 anonieme bewerkingen
- Belangenvereniging Minderjarigen** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37443867> *Auteurs:* 3wisemen, Japiot, Joep Zander, Muijz, Theobald Tiger
- Hubert Van Gijsegheem** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=25140675> *Auteurs:* AGL, DeRahier, Joep Zander, TOM
- Gynocentrisme** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35970685> *Auteurs:* Bemoelial, Datu, Iamthestig, Joep Zander, Maurits, MuDavid, Rides, Rietje.Bever, Stevina58
- Matrarch** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35734674> *Auteurs:* AGL, Bas Aalders, Ben Pirard, Halandinh, Joep Zander, Jvhertum, Kyrosh
- Uxorilokaleiteit** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=27190880> *Auteurs:* BoH, Brimz, Joep Zander, Jvhertum, Toth
- Guy Swennen** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36001917> *Auteurs:* AGL, Arkangel lucifer, Bjelka, Carlos MS, Joep Zander, Maurits, MichielDMN, Riki, Sonuwe
- Matrilokaleiteit** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36002382> *Auteurs:* Joep Zander, Jvhertum, MrBlueSky, Rubentj 1, Vis met 1 oog, 2 anonieme bewerkingen
- Avunculaat** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36023816> *Auteurs:* Den Hieperboree, Hardscarf, Jarune, Joep Zander
- Advies- en Meldpunt Kinder mishandeling** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=31263580> *Auteurs:* Agora, Bouwmaar, Glatissant, JacobH, Joep Zander, John-c, Kvdh, MoiraMoir, Theobald Tiger
- Feminisering (sociologie)** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36073037> *Auteurs:* Joep Zander
- Bernard van Leer Foundation** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36073226> *Auteurs:* Fred Lambert, Joep Zander, Sustructu, Vis met 1 oog
- Jeugdzorg (algemeen)** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37444836> *Auteurs:* Apdency, De Wikischim, JanB46, Joep Zander, Nlwiki, Patrick, Wikilin, Wikix, 2 anonieme bewerkingen
- Esther Vilar** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36084742> *Auteurs:* BKannen, EKvdB, Joep Zander, 1 anonieme bewerkingen
- Bas Levering** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=34425379> *Auteurs:* Gasthuis, Gouwenaar, Joep Zander, Lever101, Paulroos, Wiki13, 6 anonieme bewerkingen
- Zotero** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36096324> *Auteurs:* Heureka, Joep Zander, MichielDMN, Silver Spoon, Siskus, Smile4ever, Youbuntu, 1 anonieme bewerkingen
- Partnerscheiding** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=22715628> *Auteurs:* Joep Zander
- 11'09'01 September 11** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37504809> *Auteurs:* FakirNL, Japiot, Joep Zander, Knudde Kjell, Maiella, Silver Spoon, 1 anonieme bewerkingen
- Toneelwerkgroep Proloog** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=30468370> *Auteurs:* ErikvanB, Joep Zander, Skuipers
- Co van Calcar** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=26169382> *Auteurs:* Erikklok, Joep Zander, Maniago
- Hendrik van Tichelen** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=29646577> *Auteurs:* Bouwmaar, Joep Zander
- Khadak** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36220239> *Auteurs:* Joep Zander, Maniago
- Verbod** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36227807> *Auteurs:* Erik1980, Joep Zander, Menke, Rein1953
- Gynocratie** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=28210351> *Auteurs:* Advance, Den Hieperboree, Joep Zander, Jvhertum
- Matrifocaliteit** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=27365194> *Auteurs:* BoH, Joep Zander, Jvhertum, Mexicano
- Johann Jakob Bachofen** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36233200> *Auteurs:* Advance, De Wikischim, Den Hieperboree, Jcjansen, Joep Zander, LeRoc
- Lewis Henry Morgan** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36234085> *Auteurs:* Ben Pirard, BoH, Joep Zander, Maniago
- Podium Gigant** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37351048> *Auteurs:* Japiot, Joep Zander
- Masculinisme** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37413817> *Auteurs:* Joep Zander, Theobald Tiger
- Salomonsoordeel** *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37504690> *Auteurs:* Bjankuloski06nl, Ellywa, Encyacht, Handige Harrie, Hoopje, Joep Zander, Johan Lont, Joris, Josq, Kleuske, Koos Jol, Lotje, Maartenpenning, Maartenremijn, Maiella, Maniago, Marcovdw, Mdd, Michiel1972, Oscar, Peti me, Pieter, Saschaporsche, Simeon, Sswelm, Theobald Tiger, Vinvlugt,

29 anonieme bewerkingen

Trias política *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37486656> *Auteurs:* Aanmelden, AdirAyubi, Advance, Aleichem, Anoko, B64, Bemoeial, Blueknight, Borieske, Boudewijn Waijers, Bruyninc, CabMasTeR, Casperinfo, Ceciel, ChaosR, Chrisus, Clayton84, Corani, DWizzy, De Slager, DerekvG, Door de wol gevefnd, DéRahier, EdBever, Edwinh, Effeietsanders, Erik1980, ErikvanB, Errabee, Erwin, Falcongj, Flinus, Fransiemann, FranziJoJO2, Gpvos, Grmb176, Hajo, Handige Harrie, Havelaar, HetKantoor, Jahoe, Jan oleslagers, JanB46, JoJan, Joep Zander, Kamphuijs, Kevinklop, Lander, Lierob, Lolsimon, Loveless, Luc., Magere Hein, Maiella, Maniago, Mexicano, Michiel1972, Mvdleeuw, Nuwan, Otto ter Haar, Oudekotte, Paul2, Peter b, Ra-men-hotep, Raindeer, ReWinD, Robb, Robk, RonaldB, Sixtus, Sonty567, Stijn Calle, TGM85, Thomas-, Wester2005, Wfm, Willemo, Woodcuttery, Xyboi, YNhuIs, 81 anonieme bewerkingen

Ouderschapsplan *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=25435321> *Auteurs:* AGL, AdVader, Bokenkamp, Dolfy, DéRahier, Ellywa, Freek Verkerk, Humantank, Jelnera, Jeroen, Joep Zander, Johan Lont, Michiel1972, Milieuman, MoiraMoira, Patrick, Peter b, Robert, RoboRex, SanderSpek, Taka, Vis met 1 oog, 3 anonieme bewerkingen

Vaderdag *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37491112> *Auteurs:* 3wisemen, 4lloyd, Advance, Aiko, Algont, Andre Engels, Apdency, Bartvm20, Bemoeial, Bob.v.R, Caenwyr, Christoffel K, Coradriaan, DaProx, Daisonyx, Denkhenn, Dinx, Edoderoo, Edwinb, Effeietsanders, Ellywa, Endlezz, ErikvanB, Evert100, Fruggo, G.Lanting, Goudsbloem, Grashoofd, Grmb176, Hans Kamp, Harmentator, Hoopje, Jasper Coenraats, Jcb, Joep Zander, Jopie75, Jordyvandebunt, Koektrommel, Krinkle, Larzzz, LeRoiAstre, Lexw, Logical, Look Sharp!, Luukvanbeers, Luxil, MADe, Maasje, Maurits, Megaman en m, Mexicano, RonaldB, Niels, Ninane, Norbert zeescouts, Pantalone, Paul-MD, RenéV, Richardkiwi, Robb, Romaine, Rudolphous, Serassot, Silver Spoon, Simeon, Sitethief, Steinbach, Takk, Tammojan, Tfa1964, Timk70, Trijnstel, Troefkaart, Tukka, VR-Land, Velocitas, Vis met 1 oog, Wiki13, Wutsje, Xylone, Ype, Zuidpoort, 105 anonieme bewerkingen

Conflictbemiddeling *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36217709> *Auteurs:* .Koen, 3wisemen, Aanmelden, Advance, Aleichem, Algont, Apdency, Basvb, Blaman, Bokenkamp, Christoffel K, Davin, DustSpinner, DéRahier, Ellywa, ErikvanB, Errabee, Eve, Fredvanwelsem, Fruggo, Fuss, Garant, GijsvdL, Gpvos, Grmb176, Groucho NL, Heinwvm, Hiker.1, Hrr1952, Huubl, JanB46, Japiot, Jcb, Jelte, JeroenvanVeen, Joep Zander, Johan Lont, Jrvdp, Jvhtum, Kattenkruid, Koos Dulfer, Lexw, Look Sharp!, Maniago, Margreet58, Martinus, Mediationeurope, Mexicano, MrBlueSky, Muijz, Mulder42, Odysseus1, Patrick, Peter b, Pompidom, Prlwytkofski, Rob Hooft, Roepers, RonaldB, SanderSpek, Siebrand, Sixtus, Thomas-, Tiborv, Tooschrijfme, Vtilman, Wikix, Yorian, Zanaq, 63 anonieme bewerkingen

August Strindberg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35546415> *Auteurs:* Advance, Art Unbound, Beachcomber, Ceescamel, Flinus, Grushenka, Hardscarf, Joep Zander, JoeyT, Mathieu berteloot, Michiel1972, Muijz, NielsAWB, Ninane, Pimbrils, RoboRex, Serassot, Stijn Calle, Stilleglimlach, Vis met 1 oog, Watchtower, We El, Wjmkok, Wutsje, Yopohari, 7 anonieme bewerkingen

Agressie *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37046552> *Auteurs:* 3wisemen, Aleichem, Bastiaan Brouwer, Beachcomber, Ciell, Edwin1971, Edwinb, ErikvanB, Evanherk, Fr33ke, HetKantoor, Hildeierckens, Hoopje, Iamthestig, JanB46, Jcb, Joep Zander, Johan N, Kleuske, Laban, Lichaamstaal, Marloes1990, Martina smits, Mastadc, Mathonius, Mexicano, Michiel1972, Moartn, MoiraMoira, Overleg gebruiker, Phenoss, Queeste, RenéV, Richardkiwi, RoboRex, Romaine, RonaldB, Ropo, Siebrand, TeunSpaans, VegodVetus, Wouterhagens, 52 anonieme bewerkingen

Zwarte weduwe (spin) *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35583213> *Auteurs:* -Spidersencer-, .Koen, 1geron, Adnergie, Advance, Aleichem, AntonHogervorst, B kimmel, Cadezo, Capaccio, Cemunnos nl, Deadstar, Dolledre, Dryke, Edoderoo, Edwinb, Enormekever, Erik1980, Errabee, Evanherk, Eve, GijsvdL, Goudsh, Gpvos, Hans B., Hvjannes, Ivory, JZ85, JanB46, Joep Zander, Johan N, Joopwiki, Josq, Kattenkruid, Lubberink, Lymantria, Maniago, MarxineE, MartinD, Mathonius, Maxplanck, Mexicano, Mia mong, MoiraMoira, Mpotse, MrBlueSky, OekelWm, Pink, Poiutyrewq, Ratio, Richardkiwi, RonaldB, RonnieV, Savh, Servien, Spraakverwarring, Svdmoln, Tom Albers, Trijnstel, Troefkaart, Tubantia, Tukka, Uuccha, Vliegenmepper, Wikix, Woerman 94, YoshiDaSilva, 它是我, 88 anonieme bewerkingen

Paul Éluard *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35644222> *Auteurs:* Dolfy, DrBorka, Jansch, Joep Zander, Letterman, Muijz, Pimbrils, Ravingwolf, We El, Yann, 2 anonieme bewerkingen

Seksisme *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35645828> *Auteurs:* Aiko, Bok, Dedalus, Ellywa, ErikvanB, GijsvdL, Glatissant, Heureka, Jeroen linderhof, Joep Zander, Jupiler, Karel Anthonissen, Kleuske, Mathonius, Michiel1972, Milliped, MrBlueSky, Niele, Patrick, Pompidom, Rex, RoboRex, Tukka, Verrekijker, Zwitser123, 14 anonieme bewerkingen

Materialistische literatuurstudie *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=27021449> *Auteurs:* AleichemAWB, DéRahier, Joep Zander, MADe, Pompidom, Skuipers, We El, 2 anonieme bewerkingen

Glazen plafond *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35731094> *Auteurs:* Hardscarf, Joep Zander, Klimseg, Lost, M.friebel, MrBlueSky, Pieter2, 1 anonieme bewerkingen

Misandrie *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37444240> *Auteurs:* Daisonyx, Dolfy, DéRahier, Falcongj, Heureka, Joep Zander, Kleuske, Merlijn333, Michiel1972, Mr. D. E. Mophon, Obarskyr, Salilus, Sanya3, 2 anonieme bewerkingen

Joep Haffmans *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=33352505> *Auteurs:* AGL, Aleichem, AleichemAWB, Algont, Beast from the Bush, C69, Daka, Dimiste, Ellywa, Erwin, Eve, GdB, Hanhil, Henkwanasten, Hverbiesen, Janssenfrank, Joep Zander, MaEr, Maiella, Mastadc, MoiraMoira, Muijz, Otto ter Haar, RJB, Romaine, Tfa1964, VincentdeValk, 8 anonieme bewerkingen

Maatschappij (wereld) *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36293787> *Auteurs:* AGL, Aanmelden, AleichemAWB, Bdiijkstra, Beachcomber, Ben Pirard, De Wikischim, Door de wol gevefnd, Ellywa, Hajo, Hannes Karnoefel, Joep Zander, KMoonen, Koen Amatata, Mdd, Michiel1972, Migdejong, MrBlueSky, Mtcv, NeoGeo-x, Olivier3412, Quasar, Ropo, SanderK, SanderSpek, Serassot, Taka, Tdevries, WDWLWD, Ype, 13 anonieme bewerkingen

Echtscheiding *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37349466> *Auteurs:* Advance, Aleichem, Apdency, Astrion, Ballie19, Basvb, Beachcomber, Bemoeial, BertS, Bokenkamp, Borniet, Carlos Sánchez, Carolus, Christoffel K, Cockag, Criostóir, DanielBoaz, Dolledre, Door de wol gevefnd, Dorhout, Echtscheiding.net, Echtscheidingsjurist, EdBever, Edoderoo, Elfri, Ellywa, Empoor, Erik1980, Frank van Eekelen, Garant, Hanhil, Hercule, Humantank, IIVQ, Jan Arkesteijn, Jan Lapère, Japiot, Jasper Coenraats, Jeroen, Joep Zander, Johan Lont, Joost, Jos2008, Jrvdp, Jvhtum, Ken123, Kleon3, Krinkle, Lalena, Lepetitbelge, Lexw, Luc., Lymantria, MartinD, Metafan, Michiel1972, MoiraMoira, MrBlueSky, Ouddorp, Paul B, Peter b, Peti me, Phidias, Puckly, Quist, Qzagnix, Rex, Richardkiwi, Roderidder, Romaine, Ruud64, SanderK, SanderSpek, Serassot, Slinger, Tfa1964, Thomas-, Tukka, Uuccha, VanBuren, Vertrokken, Vis met 1 oog, Wikipediaan Emmen, Willemo, Wipala, Woodcuttery, Yorian, Yoteng, 115 anonieme bewerkingen

Doris Lessing *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35748044> *Auteurs:* Advance, Aiko, BKannen, Basvb, Bemoeial, Benedict Wydooghe, Brimz, Capaccio, CrazyPhunk, Dartelaar, Demophon, Evers1974, Handige Harrie, Jandebreet, Joep Zander, Jos Damen, Koektrommel, LA2, Michiel1972, Muijz, Paul Pieniezny, Pieter2, Pix, RJB, Reddevil, Thor NL, WIP, Wasily, We El, Wester2005, X10, 10 anonieme bewerkingen

Shirley Chisholm *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35544625> *Auteurs:* ATX-NL, Dion1811, Evert100, Evil berry, Hazenoot, Japiot, Joep Zander, Peterbr, Theo, We El, 3 anonieme bewerkingen

Matriarchaat *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=27559193> *Auteurs:* 3wisemen, Aart-Teun, Advance, Andre Engels, Apdency, Bean 19, Ben Pirard, BoH, Bobwarnars, DanielBoaz, DennisPeeters, Dolfy, DéRahier, Evil berry, Floris V, G.Lanting, Hannes Karnoefel, Hardscarf, Herodotus, Hvjannes, JanDeFietser, Jcwf, Joep Zander, JurgenG, Kwiki, Mammaanna, Muijz, Nopov, Notum-sit, Oesermaatra0069, Pannenkoek, PeHa, Pjetter, Pompidom, Species8473, TBloemink, Theobald Tiger, 17 anonieme bewerkingen

Politiek gevangene *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35992503> *Auteurs:* AGL, Davin, DéRahier, Joep Zander, Maniago, Mixcoatl, MrBlueSky, Robert Prummel, Sangjinhwa, Wikix, 3 anonieme bewerkingen

Internetkunst *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=36004534> *Auteurs:* Atrokov, Capaccio, Danuta, DunjaP, Edoderoo, Flurps, Joep Zander, Kattenkruid, MrBlueSky, Pim Peterse, Pompidom, 4 anonieme bewerkingen

Feminisme *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37473272> *Auteurs:* .marc., 1Veertje, 3wisemen, Abubakker, Adelphos, Advance, Aiko, Aleichem, Algont, Amarant, BKannen, Banquo, Bartledoo, Beachcomber, Bean 19, Belinda1982, Bemoeial, Ben Pirard, Benedict Wydooghe, BoH, Bor Komorovski, Broa, CommonsDelinker, Conget, Daka, Dartelaar, Datu, Daww, Davin, Ddxt301, Demophon, Den Hieperboree, DennisPeeters, Dinsdagskind, Dolfy, Dolledre, DrBorka, DustSpinner, DéRahier, Edoderoo, Effeietsanders, Eg-T2g, Ellywa, Emelha, ErikvanB, Falcongj, Flyingbox123, Flyingbird, Fons111, Forrestjunky, GijsvdL, Gilbertorius, Goudsbloem, GrietjeKeller, Groucho NL, Handige Harrie, Hans M., Hansmuller, Hardscarf, Henk van Haandel, Heureka, Iamthestig, InfoSlave, JPWFriesland, JacobH, JanB46, Janiki, Jcb, JePe, Joep Zander, Jolande P2, JurgenNL, Jvhtum, Kalsermar, Karel Anthonissen, Kippenvees1, Klaas1978, Kleuske, Knowalles, Kwiebus, Kwiki, Lennartgoosens, Lexw, Ligtvoet, Look Sharp!, Maasje, Maiella, Major7sharp5, Maniago, Martitimmer, Mathonius, Mbch331, Mdd, Mexicano, Mezelf14, Michiel1972, Mixcoatl, MoiraMoira, MrBlueSky, Niels, No-life, Obarskyr, Ouddorp, PennyA, Peter b, Pimbrils, Pivos, Pompidom, Pprevos, Q e, Quas, Raast, Renee.dbr, RenéV, Rides, Riki, RoboRex, RonaldB, Rovers, Rudolphous, Salilus, SanderK, SanderSpek, Saschaos, Scarslet, Schekinov Alexey Victorovich, Serassot, Sietske, Soczycki, Spektakel, Spraakverwarring, Sswelm,

TBloemink, Tekstman, Theobald Tiger, Tivadar, Tjibbe I, Tosty 82, VR-Land, Vertrokken, Viersteine, Vincentsc, WebmasterAletta, Wiki, Wiki13, Willemo, Wobuzowatsj, Woudpiek, Xaviervd, Ype, Zwisser123, 179 anonieme bewerkingen

Huishouden *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=37070813> *Auteurs:* Advance, Aeon538, Aiko, Ajaxmaster, Astrion, Bjelka, Blueknight, Christiaan05, DenniZr, Door de wol geverfd, Edoderoo, Eiland, ErikvanB, Guus H, Handige Harrie, ImmenselyFastAudi, Incânus, Jarii94, Joep Zander, King Aron, Love emma vg, Mammaanna, Maniago, Mathonius, Mexicano, Michiel1972, MoiraMoirra, MrBlueSky, Muijz, Patrick, Philip Bosma, QWxx01, Quas, Quichot, RenéV, RoboRex, RonaldB, Svensp, TBloemink, Taka, Theobald Tiger, Verrekijker, Vertrokken, Wiki13, WinContro, Дн, 43 anonieme bewerkingen

Paraplugesprek *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=31879658> *Auteurs:* Capaccio, Joep Zander, 1 anonieme bewerkingen

Iván Böszörményi-Nagy *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=35797804> *Auteurs:* Aleichem, AndrásG, Capaccio, Dartelaar, DimiTalen, Grashoofd, Jaap180860, Joep Zander, Maniago, Wikix, 7 anonieme bewerkingen

Afbeeldingsbronnen, licenties en bijdragers

Bestand:Father with child.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Father_with_child.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported *Auteurs:* Barbara Mürdter

Bestand:My_Father.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:My_Father.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Closeapple, Joep Zander, Ra'ike, Smial, Takeaway, 4 anonieme bewerkingen

Afbeelding:moederschap.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Moederschap.jpg> *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 2.5 *Auteurs:* Joep Zander

Bestand:RomanW-01.png *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:RomanW-01.png> *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 1.0 Generic *Auteurs:* Denniss, Javierre, Jerem43, KES47, Nd, Pseudomoi

Bestand:Bundesarchiv Bild 183-W0409-300, Bertolt Brecht.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Bundesarchiv_Bild_183-W0409-300_Bertolt_Brecht.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0 Germany *Auteurs:* Bundesarchiv-B6, Kam Solusar, KaterBegemot, Terramar, 3 anonieme bewerkingen

Bestand:Cremier Brecht 2006.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Cremier_Brecht_2006.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* -jha-, Beek100, Kilom691, SpreeTom, Wst

Bestand:Bertolt Brecht Berliner Ensemble december 2004.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Bertolt_Brecht_Berliner_Ensemble_december_2004.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Sir James at

Bestand:Commons-logo.svg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Commons-logo.svg> *Licentie:* logo *Auteurs:* SVG version was created by User:Grunt and cleaned up by 3247, based on the earlier PNG version, created by Reidab.

Bestand:Wikiquote-logo.svg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Wikiquote-logo.svg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* -xfi-, Dbc334, Doodledoo, Elian, Guillom, Jeffq, Krinkle, Maderibeyza, Majorly, Nishkid64, RedCoat, Rei-artur, Rocket000, 11 anonieme bewerkingen

Bestand:Esculaap4.svg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Esculaap4.svg> *Licentie:* Creative Commons Attribution-Share Alike *Auteurs:* .Koen

Bestand:cquote1.svg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Cquote1.svg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Adambro, Editor at Large, Infrogmation, P 96glin, Waldir, 1 anonieme bewerkingen

Bestand:cquote2.svg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Cquote2.svg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Editor at Large, Infrogmation, Waldir

Bestand:Warren-farrell-portrait.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Warren-farrell-portrait.jpg> *Licentie:* Creative Commons Attribution 2.0 *Auteurs:* Warren Farrell from USA

Afbeelding:1rightarrow.png *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:1rightarrow.png> *Licentie:* GNU Lesser General Public License *Auteurs:* David Vignoni

Bestand:Flag of France.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Flag_of_France.svg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* User:SKopp, User:SKopp, User:SKopp, User:SKopp, User:SKopp, User:SKopp

Bestand:Blason Langeac 43.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Blason_Langeac_43.svg *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0,2.5,2.0,1.0 *Auteurs:* User:infofiltrage

Bestand:France location map-Regions.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:France_location_map-Regions.svg *Licentie:* Creative Commons Attribution-Share Alike *Auteurs:* Eric Gaba (Sting - fr:Sting)

Bestand:Langeac Villa JPG.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Langeac_Villa.JPG.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution 3.0 *Auteurs:* Jean-Pol GRANDMONT

Bestand:Portal icon.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Portal_icon.svg *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0 *Auteurs:* damian en pascal

Bestand:Langeac Vill1b JPG.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Langeac_Vill1b.JPG.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution 3.0 *Auteurs:* Jean-Pol GRANDMONT

Bestand:Internet-web-browser.svg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Internet-web-browser.svg> *Licentie:* onbekend *Auteurs:* The people from the Tango! project

Bestand:Crystal txt.png *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Crystal_txt.png *Licentie:* onbekend *Auteurs:* Dake, DieBuche, Rocket000, Túrelío, 1 anonieme bewerkingen

Bestand:Vista-xmag.png *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Vista-xmag.png> *Licentie:* GNU General Public License *Auteurs:* Cpro, Rocket000, Romaine, Sasa Stefanovic, Trijnstel, 1 anonieme bewerkingen

Bestand:Disambig-dark.svg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Disambig-dark.svg> *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported *Auteurs:* Stephan Baum

Afbeelding:boeket.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Boeket.jpg> *Licentie:* GNU Free Documentation License *Auteurs:* Original uploader was Joep Zander at nl.wikipedia

Afbeelding:HomeEarthRodAustralia1.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:HomeEarthRodAustralia1.jpg> *Licentie:* GNU Free Documentation License *Auteurs:* 1-1111, Commander Keane, Dmitry G. Ies, Tano4595

File:Ground Electricity.JPG *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Ground_Electricity.JPG *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Dmitry G

Bestand:Seksdivbar.png *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Seksdivbar.png> *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0 *Auteurs:* User:Paul2

Bestand:flag of the Netherlands.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Flag_of_the_Netherlands.svg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Zscout370

Bestand:VLAG HOLTEN.JPG *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:VLAG_HOLTEN.JPG *Licentie:* GNU Free Documentation License *Auteurs:* Bart-markelo, Cyn, Erik Warmelink, Romaine

Bestand:Wapen van Holten.png *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Wapen_van_Holten.png *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Ralf Hartemink

Bestand:2010-NL-P04-Overijssel-positiekaart-gemnamen.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:2010-NL-P04-Overijssel-positiekaart-gemnamen.jpg> *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0 *Auteurs:* Janwillemvanaalst

Bestand:Holten(kerk).jpg *Bron:* [http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Holten\(kerk\).jpg](http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Holten(kerk).jpg) *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Original uploader was Gouwenaar at nl.wikipedia

Bestand:Canadese begraafplaats Holterberg mei 2008.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Canadese_begraafplaats_Holterberg_mei_2008.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0,2.5,2.0,1.0 *Auteurs:* JanB46

Bestand:holten1.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Holten1.jpg> *Licentie:* GNU Free Documentation License *Auteurs:* Original uploader was Joep Zander at nl.wikipedia

Bestand:Holten.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Holten.jpg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Original uploader was Gouwenaar at nl.wikipedia

Bestand:Flag of Germany.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Flag_of_Germany.svg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* User:Madden, User:SKopp

Bestand:Rijssen-Holten wapen.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Rijssen-Holten_wapen.svg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Original by User:Arch

Bestand:Crystal 128 yast boot.png *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Crystal_128_yast_boot.png *Licentie:* GNU Lesser General Public License *Auteurs:* Liquid 2003, Loyna, Mardus, Mindmatrix, Rocket000

Bestand:Rijssen.gif *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Rijssen.gif> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Okido, 2008

Bestand:WAPEN RIJSEN.JPG *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:WAPEN_RIJSEN.JPG *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Bart-markelo, Erik Warmelink, Knorrepoes, Romaine

Bestand:Rijssen-topografie.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Rijssen-topografie.jpg> *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0 *Auteurs:* User:Janwillemvanaalst

Bestand:Rijssen Joodse begraafplaats.JPG *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Rijssen_Joodse_begraafplaats.JPG *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0,2.5,2.0,1.0 *Auteurs:* pa3ems

Bestand:GPHoefnagels.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:GPHoefnagels.jpg> *Licentie:* Creative Commons Attribution 2.5 *Auteurs:* Original uploader was Joep Zander at nl.wikipedia

Bestand:Van links naar rechts Professor Hoefnagels, staatssecretaris Ineke Lambers-Hacquebard (D66) en kamerlid Roethof (PvdA) - NL-HaNA Anefo 931-7132 WM425.jpg *Bron:* [http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Van_links_naar_rechts_Professor_Hoefnagels,_staatssecretaris_Ineke_Lambers-Hacquebard_\(D66\)_en_kamerlid_Roethof_\(PvdA\)._-_NL-HaNA_Anefo_931-7132_WM4](http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Van_links_naar_rechts_Professor_Hoefnagels,_staatssecretaris_Ineke_Lambers-Hacquebard_(D66)_en_kamerlid_Roethof_(PvdA)._-_NL-HaNA_Anefo_931-7132_WM4)

Licentie: onbekend *Auteurs:* Andre Engels

Bestand:René Girard.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:René_Girard.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Vicq

Bestand:NL-A348.svg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:NL-A348.svg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* R191

Bestand:NL-N348.png *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:NL-N348.png> *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported *Auteurs:* Christaras A

Bestand:Kaart Provinciale weg 348.png *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Kaart_Provinciale_weg_348.png *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0,2.5,2.0,1.0 *Auteurs:* Dre Odz, based on File:Nederland gemeenten 2009.svg by Mtcv and File:Rijkswegen.svg by Erwin85

Bestand:AB-Kreuz.svg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:AB-Kreuz.svg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Daniel749, Matthiasb, Qualle, Umherirrender

Bestand:AB-AS.svg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:AB-AS.svg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Qualle, Umherirrender

Bestand:Pfeil unten.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Pfeil_unten.svg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Avron, Cirt, Cyfraw, Gabriel VanHelsing, MB-one, STyx, Ttog

Bestand:Nederlands verkeersbord E4 zb.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Nederlands_verkeersbord_E4_zb.svg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* SVG version by Bouwe Brouwer

Bestand:Pfeil oben.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Pfeil_oben.svg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Avron, Cirt, Cyfraw, Gabriel VanHelsing, MB-one, STyx, Ttog

Bestand:AB-Brücke.svg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:AB-Brücke.svg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* User:3247

Bestand:Zeichen 123.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Zeichen_123.svg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Arma, Augiasstallputzer, Cfaerber, Fry1989, Rd232, Rfc1394, Sarang, Ttog, Xavax, 2 anonieme bewerkingen

Bestand:Nederlands verkeersbord G2 zb.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Nederlands_verkeersbord_G2_zb.svg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* SVG version by Bouwe Brouwer

Bestand:AS-skrzyzowanie-icon.svg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:AS-skrzyzowanie-icon.svg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Juiced lemon, Malarz pl, Umherirrender

Bestand:Nederlands verkeersbord H1.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Nederlands_verkeersbord_H1.svg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* SVG version by Bouwe Brouwer

Bestand:AS-rondo-icon.svg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:AS-rondo-icon.svg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Bidgee, Fry1989, Incnis Mrsi, Juiced lemon, Kilom691, Malarz pl, Marku1988, Roomba, Umherirrender, W!B., Waldir, Wst

Bestand:Logo toerit.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Logo_toerit.svg *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0,2.5,2.0,1.0 *Auteurs:* Dexy

Bestand:AB-Fluss.svg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:AB-Fluss.svg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Original uploader was Rh at de.wikipedia (Original text : de:Benutzer:Rh)

Bestand:AB-AZ.svg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:AB-AZ.svg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Qualle, Umherirrender

Bestand:Tunnelbak N348 Zutphen-Noord (3).jpg *Bron:* [http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Tunnelbak_N348_Zutphen-Noord_\(3\).jpg](http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Tunnelbak_N348_Zutphen-Noord_(3).jpg) *Licentie:* Creative Commons Zero *Auteurs:* Apdency

Bestand:Nieuwe brug over het Twentekanaal bij Zutphen (N348).JPG *Bron:*

[http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Nieuwe_brug_over_het_Twentekanaal_bij_Zutphen_\(N348\).JPG](http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Nieuwe_brug_over_het_Twentekanaal_bij_Zutphen_(N348).JPG) *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 *Auteurs:* User:Emelha

Bestand:bypassN348.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:BypassN348.jpg> *Licentie:* Creative Commons Attribution 2.5 *Auteurs:* Original uploader was Joep Zander at nl.wikipedia

Bestand:Carlo Crivelli 052.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Carlo_Crivelli_052.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Bohème, Emijrp, G.dallorto, Mattes, Sailko, Wolfmann, Wst

Bestand:Chevetogne Klooster.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Chevetogne_Klooster.jpg *Licentie:* GNU Free Documentation License *Auteurs:* Original uploader was Grayburn at nl.wikipedia Later versions were uploaded by Erik Baas at nl.wikipedia.

Bestand:Chevetogne Byzantijnse kerk.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Chevetogne_Byzantijnse_kerk.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported *Auteurs:* Original uploader was Grayburn at nl.wikipedia Later versions were uploaded by Erik Baas at nl.wikipedia.

Bestand:Chevetogne Latijnse kerk.JPG *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Chevetogne_Latijnse_kerk.JPG *Licentie:* GNU Free Documentation License *Auteurs:* Original uploader was Grayburn at nl.wikipedia

Bestand:Lat-egl-essince.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Lat-egl-essince.jpg> *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported *Auteurs:* BrightRaven, Ikiwaner, Kneiphof, Laurent Jerry, Waelsch, Wst

Afbeelding:brug-ravel.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Brug-ravel.jpg> *Licentie:* onbekend *Auteurs:* Original uploader was Joep Zander at nl.wikipedia

Afbeelding:Pont ravel ligne 108.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Pont_ravel_ligne_108.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 *Auteurs:* User:JNélis

Bestand:Flag of Belgium (civil).svg *Bron:* [http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Flag_of_Belgium_\(civil\).svg](http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Flag_of_Belgium_(civil).svg) *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Bean49, Cathy Richards, David Descamps, Dbenbenn, Denelson83, Evanc0912, Fry1989, Gabriel trzy, Howcome, IvanOS, Ms2ger, Nightstallion, Oreo Priest, Ricordisamoa, Rocket000, Rodejong, SiBr4, Sir Iain, ThomasPusch, Warddr, Zscout370, 4 anonieme bewerkingen

Bestand:Belgium location map.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Belgium_location_map.svg *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 *Auteurs:* NordNordWest

Bestand:Flag of Wallonia.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Flag_of_Wallonia.svg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Cedric de Launois

Bestand:Flag of the province of Luxembourg.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Flag_of_the_province_of_Luxembourg.svg *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 *Auteurs:* Bernard Piette, Cyn, Dinsdagkind, Foroa, Mattes, Torsch, Wester

Bestand:Belgium Luxembourg location map.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Belgium_Luxembourg_location_map.svg *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 *Auteurs:* User:Shadowfox

Bestand:Rome-Belgie.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Rome-Belgie.jpg> *Licentie:* onbekend *Auteurs:* Original uploader was Joep Zander at nl.wikipedia

Bestand:Armoiries Luxembourg province.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Armoiries_Luxembourg_province.svg *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported *Auteurs:* Original author: Caranorn Bernard Piette converted from PNG to SVG

Bestand:Armoiries Durbuy.png *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Armoiries_Durbuy.png *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported *Auteurs:* Caranorn

Bestand:Petit déjeuner.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Petit_dejeuner.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 2.0 *Auteurs:* Rama

Bestand:Ontbijt Ibisotel Bochum.JPG *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Ontbijt_ibisotel_Bochum.JPG *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Bochumi

Bestand:Palestine breakfast.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Palestine_breakfast.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution 2.0 *Auteurs:* User:Just1pin

Bestand:Breakfast 1.JPG *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Breakfast_1.JPG *Licentie:* Copyrighted free use *Auteurs:* user:SpaceMonkey

Bestand:Breakfast of Champions.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Breakfast_of_Champions.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution 2.0 *Auteurs:* FlickrLickr, FlickreviewR, Ies, Lobo, Mindmatrix, Tnd, Yellowcard

Bestand:OntbijtCastleValleyInn.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:OntbijtCastleValleyInn.jpg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Ischa1 at nl.wikipedia

Bestand:Salomon-schaller.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Salomon-schaller.jpg> *Licentie:* onbekend *Auteurs:* Original uploader was Joep Zander at nl.wikipedia

Bestand:Zonnegodin Smaragdplein Utrecht.JPG *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Zonnegodin_Smaragdplein_Utrecht.JPG *Licentie:* Creative Commons Attribution 3.0 *Auteurs:* Japiot

Bestand:Phoenix Amsterdam.JPG *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Phoenix_Amsterdam.JPG *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0,2.5,2.0,1.0 *Auteurs:* Marion Golsteijn

Bestand:Assen - Drie maagden 1.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Assen_-_Drie_maagden_1.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Ronn

Bestand:Vincent in het groen.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Vincent_in_het_groen.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0 *Auteurs:* User:Paulbe

Bestand:Weidegebied.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Weidegebied.jpg> *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported *Auteurs:* Original uploader was Ellywa at nl.wikipedia

Bestand:Edgar Degas- Melancholy.JPG *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Edgar_Degas-_Melancholy.JPG *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Andreagrossmann, Ardfern, Mattes, Shakko

Bestand:portalsvg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Portal.svg> *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported *Auteurs:* Portal.svg: Pepetps derivative work: Bitplane (talk)

Bestand:Sta Rosa de Lima por Claudio Coello.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Sta_Rosa_de_Lima_por_Claudio_Coello.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Balbo, Evrik, Seges, Shakko, Vincent Steenberg, 2 anonieme bewerkingen

Bestand:rosakapel.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Rosakapel.jpg> *Licentie:* GNU Free Documentation License *Auteurs:* Original uploader was Joep Zander at nl.wikipedia Later versions were uploaded by Ed Stevenhagen at nl.wikipedia.

Bestand:Crystal package settings.png *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Crystal_package_settings.png *Licentie:* GNU Lesser General Public License *Auteurs:* Bayo, Dake, It Is Me Here, Macasocolonillo, Rocket000, Terminator484, The Evil IP address, Vincent Steenberg, Zaheer12a, 3 anonieme bewerkingen

Bestand:Hieronymus Bosch- The Seven Deadly Sins and the Four Last Things - Anger.JPG *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Hieronymus_Bosch-_The_Seven_Deadly_Sins_and_the_Four_Last_Things_-_Anger.JPG *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Andreagrossmann, Eusebius, Kjetil r, Pitke, Xenophon, 1 anonieme bewerkingen

Bestand:Schwer_sauer.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Schwer_sauer.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution 3.0 *Auteurs:* Achim Hering

Bestand:OSNagelkopf.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:OSNagelkopf.jpg> *Licentie:* GNU Free Documentation License *Auteurs:* MrsMyer

Bestand:1976 - Rainer Kriester - Meditationsraum Detail.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:1976_-_Rainer_Kriester_-_Meditationsraum_Detail.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0 *Auteurs:* Interbau

Bestand:Gedankenkopf Kriester Utrecht.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Gedankenkopf_Kriester_Utrecht.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported *Auteurs:* brbbl

Bestand:Rainer Kriester - Großer verschnürter Kopf.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Rainer_Kriester_-_Großer_verschnürter_Kopf.jpg *Licentie:* Attribution *Auteurs:* Axel Mauruszat

Bestand:Rainer Kriester - Großes Berliner Kopfzeichen.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Rainer_Kriester_-_Großes_Berliner_Kopfzeichen.jpg *Licentie:* Attribution *Auteurs:* Axel Mauruszat

Bestand:Goslar 2008 Okt PD 20.JPG *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Goslar_2008_Okt_PD_20.JPG *Licentie:* GNU General Public License *Auteurs:* Kaschkawalturist

Bestand:Loudspeaker.svg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Loudspeaker.svg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Bayo, Frank C. Müller, Gmaxwell, Gnosygnu, Husky, Iamunknown, Mirithing, Myself488, Nethac DIU, Omegatron, Rocket000, Shanmugamp7, Snow Blizzard, The Evil IP address, Túrelío, Wouterhagens, 26 anonieme bewerkingen

Bestand:illuminated.bible.closeup.arp.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:illuminated.bible.closeup.arp.jpg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Arpingstone, Bestiasonica, Carbenium, Dsmdgold, Evrik, JuTa, Mel22, Rocket000, StAnselm, Warburg, Wst, Xenophon, Yann, Yarl, 4 anonieme bewerkingen

Bestand:boominitaliaa.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Boominitaliaa.jpg> *Licentie:* Creative Commons Attribution 2.5 *Auteurs:* Original uploader was Joep Zander at nl.wikipedia

Image:Bedieningspaneel_en_binnenwerk_Copyprinter_1220.JPG *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Bedieningspaneel_en_binnenwerk_Copyprinter_1220.JPG *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0,2.5,2.0,1.0 *Auteurs:* Wilnix

Image:Stencils en barcelona.JPG *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Stencils_en_barcelona.JPG *Licentie:* GNU General Public License *Auteurs:* Acracia, Jonkerz, WikipediaMaster

Bestand:formulierarnhem.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Formulierarnhem.jpg> *Licentie:* GNU Free Documentation License *Auteurs:* Original uploader was Joep Zander at nl.wikipedia

Bestand:P biology.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:P_biology.svg *Licentie:* GNU Free Documentation License *Auteurs:* user:Booyabazooka

Bestand:Drottning Kristina (1661) av Abraham Wuchters.jpg *Bron:* [http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Drottning_Kristina_\(1661\)_av_Abraham_Wuchters.jpg](http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Drottning_Kristina_(1661)_av_Abraham_Wuchters.jpg) *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Bukk, Nicke L, Vincent Steenberg

Bestand:Anna Maria van Schurman.JPG *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Anna_Maria_van_Schurman.JPG *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Bukk, Ham, Havang(nl), Kilom691, Lumos3, Mattes, Siebrand, Stanmar

Bestand:Sanzio 01 Plato Aristotle.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Sanzio_01_Plato_Aristotle.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Auntof6, Beria, Bibi Saint-Pol, G.dallorto, Jacobolus, Kentin, Mattes, MonteChristof, Sailko, Tomisti, Wutsje, 5 anonieme bewerkingen

Bestand:Confucius the scholar.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Confucius_the_scholar.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Louis le Grand

Bestand:Augustine of Hippo.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Augustine_of_Hippo.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* AndreasPraefcke, Infrogmation, Quadell, Roscoe x, Wst, 2 anonieme bewerkingen

Bestand:Eugène Delacroix - La liberté guidant le peuple.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Eugène_Delacroix_-_La_liberté_guidant_le_peuple.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* 1970gemiin, Aavindraa, Alvaro qc, Anetode, Arnomane, Berrucomons, Better than Hustler, Bibi Saint-Pol, Cantons-de-l'Est, Dbenbenn, Didactohedron, DutchHoratius, Encephalon, FoeNyx, Husky, J JMesserly, Jarekt, Jean-Frédéric, Julia W, JANNICK Jérémy, Kelson, Makthorpe, Marianika, Martin H., Mattes, Mglanznig, Miniwark, Mmxx, Nguyễn Lê, Olivier2, Paris 16, PawelMM, Plindenbaum, Pline, Pyb, Ranveig, The art master, Thierry Caro, Thuresson, Trycatch, Tsui, Warburg, Zolo, たね, とある白い猫, 18 anonieme bewerkingen

Bestand:Karl Marx.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Karl_Marx.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* John Mayall

Bestand:JuergenHabermas retouched.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:JuergenHabermas_retouched.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0 *Auteurs:* User:ojs

Bestand:ThomasMore.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:ThomasMore.jpg> *Licentie:* onbekend *Auteurs:* Shakko, Trijnstel

Bestand:Thomas Hobbes (portrait).jpg *Bron:* [http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Thomas_Hobbes_\(portrait\).jpg](http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Thomas_Hobbes_(portrait).jpg) *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Brainmachine, Daniel (de), Dcoetzee, Diomede, Franks Valli, Kelson, Mathonius, Mattbr, PKM, Pieter Kuiper, QWerk, Shakko, Sonphan10, Svencb, Victuallers, 1 anonieme bewerkingen

Bestand:Max Weber 1894.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Max_Weber_1894.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* C.Löser, Kelson, Svencb, Thierry Caro, 2 anonieme bewerkingen

Bestand:Plato Pio-Clemetino Inv305.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Plato_Pio-Clemetino_Inv305.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* User:Jastrow

Bestand:Alexis de tocqueville cropped.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Alexis_de_tocqueville_cropped.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Alexis_de_tocqueville.jpg: derivative work: PRA (talk)

Bestand:Pierre-Joseph Proudhon.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Pierre-Joseph_Proudhon.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Marcel Duchamp, Wouterhagens

Bestand:Francis Fukuyama 2005.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Francis_Fukuyama_2005.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0 *Auteurs:* А́льи́й Ко́роль

Bestand:Missing square puzzle.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Missing_square_puzzle.svg *Licentie:* GNU Free Documentation License *Auteurs:* JamesCrook, Julia W, Lobo, Pro bug catcher

Bestand:Missing Square Animation.gif *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Missing_Square_Animation.gif *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Original uploader was Trekky0623 at en.wikipedia

Bestand:Missing Square Puzzle.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Missing_Square_Puzzle.svg *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0,2.5,2.0,1.0 *Auteurs:* Pietz

Afbeelding:Gericht-Cochem.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Gericht-Cochem.jpg> *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 2.0 *Auteurs:* nl:User:Joep Zander at nl.wikipedia

Bestand:Jeremy Bentham by Henry William Pickersgill detail.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Jeremy_Bentham_by_Henry_William_Pickersgill_detail.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Henry William Pickersgill (died 1875)

Bestand:Elian Gonzalez and father reunion.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Elian_Gonzalez_and_father_reunion.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* George Ho, Infrogmation, SVTCobra

Bestand:Elian.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Elian.jpg> *Licentie:* GNU Free Documentation License *Auteurs:* Drawn by me.

File:Opvoedingsstijlen.png *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Opvoedingsstijlen.png> *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0 *Auteurs:* Joep Zander

Bestand:Comicsfilm.png *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Comicsfilm.png> *Licentie:* GNU Free Documentation License *Auteurs:* FRacco

Bestand:Zoetermeer Seghwaert Nursing home 't Seghe Waert (01).JPG *Bron:*

[http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Zoetermeer_Seghwaert_Nursing_home_'t_Seghe_Waert_\(01\).JPG](http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Zoetermeer_Seghwaert_Nursing_home_'t_Seghe_Waert_(01).JPG) *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported *Auteurs:* S.J. de Waard

Afbeelding:vaderdagtrofee.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Vaderdagtrofee.jpg> *Licentie:* Creative Commons Attribution 3.0 *Auteurs:* Joep Zander

Afbeelding:tavecchio.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Tavecchio.jpg> *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported *Auteurs:* Joep Zander at nl.wikipedia

Bestand:Beestenmarkt in Deventer -01.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Beestenmarkt_in_Deventer_-01.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0,2.5,2.0,1.0 *Auteurs:* MarcoSwart

Bestand:Tweede Kamer behandeld begroting Buitenlandse Zaken, Harry van der Bergh aan het woord - NL-HaNA Anefo 931-3024 WM388.jpg *Bron:*

http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Tweede_Kamer_behandeld_begroting_Buitenlandse_Zaken_Harry_van_der_Bergh_aan_het_woord_-_NL-HaNA_Anefo_931-3024_WM388.jpg *Licentie:* onbekend *Auteurs:* Andre Engels, Lotje, Paul K.

Bestand:Kamerlid Van den Bergh interpelleert Minister van Buitenlandse Zaken Van der Klaauw over opschorten humanitaire hulp van - NL-HaNA Anefo 931-3312 WM393.jpg

Bron:

http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Kamerlid_Van_den_Bergh_interpelleert_Minister_van_Buitenlandse_Zaken_Van_der_Klaauw_over_opschorten_humanitaire_hulp_van_-_NL-HaNA_Anefo_931-3312_WM393.jpg

Licentie: onbekend *Auteurs:* Andre Engels

Bestand:Flag of Flanders.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Flag_of_Flanders.svg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Cyn, Dinsdagkind, Foroa, Fry1989, J. Patrick Fischer, Juiced lemon, Leit, LimoWreck, Lokal Profil, Mattes, Mbch331, Mutxamel, Palosirkka, Phlegmatic, Wester, 1 anonieme bewerkingen

Bestand:Flag of Belgium (civil).svg *Bron:* [http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Flag_of_Belgium_\(civil\).svg](http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Flag_of_Belgium_(civil).svg) *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Bean49, Cathy Richards, David Descamps, Dbenbenn, Denelson83, Evanc0912, Fry1989, Gabriel tryz, Howcome, IvanOS, Ms2ger, Nightstallion, Oreo Priest, Ricordisamoa, Rocket000, Rodejong, SiBr4, Sir Iain, ThomasPusch, Warddr, Zscout370, 4 anonieme bewerkingen

File:Zotero and OpenURL referrer example showing available references.png *Bron:*

http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Zotero_and_OpenURL_referrer_example_showing_available_references.png *Licentie:* onbekend *Auteurs:* User:Omegatron

Bestand:Zotero to wikipedia.png *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Zotero_to_wikipedia.png *Licentie:* Creative Commons Attribution 3.0 *Auteurs:* Joep Zander

Bestand:DIN_4844-2_Verbot_D-P000.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:DIN_4844-2_Verbot_D-P000.svg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Torsten Henning

Bestand:Johann Jacob Bachofen.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Johann_Jacob_Bachofen.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Frank C. Müller, Tabularius, Väsk

afbeelding:Lewishenrymorgan.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Lewishenrymorgan.jpg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Eliphaletnott, Kelly, UpstateNYer

File:Giuseppe Cades Judgment of Solomon.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Giuseppe_Cades_Judgment_of_Solomon.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* AndreasPraefcke, Bukk, Ham, Judithcomm, Mattes, Wst

Bestand:Current event marker.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Current_event_marker.svg *Licentie:* logo *Auteurs:* Originally created from old Wikinews logo by Denelson83, updated by NGerda, SVG version created by Mets501.

Bestand:August Strindberg photographic selfportrait 2.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:August_Strindberg_photographic_selfportrait_2.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Bensin, Celsius, Docu, Lupo, Notwist, Pierpao, Pieter Kuiper

Bestand:Portrait of August Strindberg by Richard Bergh 1905.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Portrait_of_August_Strindberg_by_Richard_Bergh_1905.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Bensin, Grenavitar, Infrogmation, Ranveig, Ras67, Semnoz, Sparkit, Thomas Blomberg, Thuresson, Urbourbo, Väsk

Bestand:Rebecca1917version.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Rebecca1917version.jpg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Betty Kerner, Deadstar, Deanlaw, Moviefan

Bestand:Elephant seal fight Part-1.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Elephant_seal_fight_Part-1.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 2.0 *Auteurs:* FlickreviewR, Guety, Pitke, Richard001

Bestand:Twin01cloth.jpg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Twin01cloth.jpg> *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Triante2009

Bestand:Black Widow Spider 07-04-20.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Black_Widow_Spider_07-04-20.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution 2.5 *Auteurs:* Chuck Evans(mcevan)"

Bestand:wikispecies-logo.svg *Bron:* <http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Wikispecies-logo.svg> *Licentie:* logo *Auteurs:* (of code) cs:User:xfi-

Bestand:National Association Against Woman Suffrage.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:National_Association_Against_Woman_Suffrage.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Chnodomar, Foroa, Man vyi, 1 anonieme bewerkingen

Bestand:External Ornaments of a Dean.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:External_Ornaments_of_a_Dean.svg *Licentie:* Creative Commons Attribution-Sharealike 3.0 *Auteurs:* Adelbrecht

Bestand:Chicago Downtown Aerial View.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Chicago_Downtown_Aerial_View.jpg *Licentie:* Public domain *Auteurs:* Adrignola, Conscious, DavidLevinson, JeremyA, Kri, Leslie, Matt314, Quasipalm, 1 anonieme bewerkingen

Bestand:Crowds - melbourne show 2005.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Crowds_-_melbourne_show_2005.jpg *Licentie:* onbekend *Auteurs:* Fir0002, Gareth, Kri, Poppy, Vantey

Bestand:Nobel prize medal.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Nobel_prize_medal.svg *Licentie:* GNU Free Documentation License *Auteurs:* User:Gusme (it:Utente:Gusme)

Bestand:Doris lessing 20060312.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Doris_lessing_20060312.jpg *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported *Auteurs:* User:Elya

Bestand:Flag of the United Kingdom.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Flag_of_the_United_Kingdom.svg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Original flag by James I of England/James VI of ScotlandSVG recreation by User:Zscout370

Bestand:Shirley Chisholm.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Shirley_Chisholm.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Thomas J. O'Halloran, U.S. News & World Reports

Afbeelding:Red triangle.svg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Red_triangle.svg *Licentie:* Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported *Auteurs:* User:Fibonacci, User:Fibonacci

Bestand:We Can Do It!.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:We_Can_Do_It!.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* J. Howard Miller, artist employed by Westinghouse, poster used by the War Production Co-ordinating Committee

Bestand:Steen Dissolute Household.jpg *Bron:* http://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Bestand:Steen_Dissolute_Household.jpg *Licentie:* Public Domain *Auteurs:* Bukk, Karel K., Kürschner, Mattes, Mattis, Thib Phil

Licentie

Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported
[//creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/)
